

Doktori értekezés

Szigetvári Oszkár

2023

**NEMZETI KÖZSZOLGÁLATI EGYETEM
RENÉSZETTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA**

Szigetvári Oszkár r. őrnagy

A fővárosi rendőrség detektívtestülete

*A detektívtevékenység és detektív szervezet gyökerei, kialakulása és fejlődése
Magyarországon*

Doktori (PhD) értekezés

Témavezetők:

.....
Dr. Parádi József ny. hőr. ezredes, CSc

.....
Prof. Dr. Sallai János r. ezredes
Témavezetők aláírása

Budapest, 2023

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS.....	4
Témaválasztás indoklása.....	4
A tudományos probléma megfogalmazása	5
Kutatási hipotézisek.....	8
Kutatási módszerek és célkitűzések.....	9
A dolgozat felépítése	10
RELEVÁNS SZAKRODALOM ÁTTEKINTÉSE.....	12
1. RENDFENNTARTÁS A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN A DUALIZMUST MEGELŐZŐEN ÉS A POLGÁRI MAGYAR ÁLLAM IDŐSZAKÁBAN	17
1.1 RENDFENNTARTÁS A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN A DUALIZMUST MEGELŐZŐEN	17
1.2. Titkosrendőrök.....	35
1.3 A magyar rendészettudomány alapjai.....	39
1.4 A detektívtestület előzményei.....	41
1.5 Összefoglalás, következtetések.....	49
2. A DETEKTÍVEK A RENDŐR TESTÜLETEKNÉL.....	54
2.1 Detektívtestület 1885-1914.....	54
2.2 Detektívtestület az I. világháború alatt és az azt követő forradalmak időszakában.....	82
2.3 Államosítás és konszolidáció.....	92
2.4 Politikai rendészet.....	96
2.5. Detektívtestület a húszas évek második felében, valamint a harmincas és a negyvenes években	116
2.6 Összefoglalás, következtetések.....	130
3. A TEVÉKENYSÉG JOGI SZABÁLYOZÁSA ÉS A HUMÁN SZFÉRA	134
3.1 A humán viszonyok	134
3.2 A felkészítés és továbbképzés.....	141

3.3 A működés szabályozása	146
3.4 Működési eredmények	161
3.5 Bűnügyi nyilvántartás	172
3.6 Detektívek és a helyszínelés	180
3.7 Összegzés, következtetések	187
4. DETEKTÍVEK A POLGÁRI MAGYAR ÁLLAM TÁRS FEGYVERES	
ÖRTESTÜLETEIBEN ÉS A MAGÁNSZFÉRÁBAN	193
4.1 A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó szolgálatai	194
4.1.1 Első lépcső.....	194
4.1.2 Második lépcső – csendőrnnyomozó alakulatok a háború után	202
4.2. A Magyar Királyi Pénzügyőrség nyomozó szervezete.....	215
4.2.1 Szervezet	215
4.2.2 Jogi háttér	219
4.2.3 Feladatok, vezetés és képzés	222
4.2.4 Nyomozati tevékenység	223
4.3 Detektívek a határőrizetben	228
4.4. Magánkutatók	235
4.5 Összegzés, következtetések	238
5. A KUTATÓ MUNKA ÖSSZEGZÉSE	242
5.1. Összegzett következtetések.....	242
5.2 Új tudományos eredmények, hipotézisekre adott válaszok	247
5.3 Ajánlások a kutatási eredmények gyakorlati hasznosíthatóságára	252
Felhasznált irodalom	253
Ábrajegyzék.....	280
A szerző témával összefüggő publikációs jegyzéke.....	281
Mellékletek jegyzéke.....	283
Mellékletek	284

BEVEZETÉS

„A mi foglalkozásunkat a legszebb mesterségnek tartjuk. Alig van közöttünk egyetlen férfi is, ki csendes éjszakán, mikor fáradtságos útját róttá, nem gondolt arra: de nagy fába vágtam a fejszemet! –s a végén ugyanarra a meggyőződésre jut, hogy újra csak detektív lenne, ha előlről kellene kezdenie.”¹

TÉMAVÁLASZTÁS INDOKLÁSA

Hivatásos rendőrtisztként a fővárosi rendőrség kötelékében több mint tizenhét éve végzek bűnüldöző tevékenységet. Szakmai felkészítem és továbbképzéseim során azt tapasztaltam, hogy a különböző kurzusok nélkülözök, vagy elenyésző jelleggel tartalmazzák a szakterület történelmi tapasztalatainak értelmezését, feldolgozását. Bajtársaim is hasonló benyomásokra tettek szert. Úgy gondolom, hogy a szakterület történelmi tapasztalatai oktatásba történő bevonásának hiánya az oka annak, hogy a fiatal bűnüldözők következtetéseiket a kellő múltbéli ismeretek hiányában vonják le. Továbbá a vizsgált időszak emblemikus detektívtestületének megismerése életre hívhat a jövő nyomozó generációja tekintetében olyan, a vizsgált időszak detektívtestületéhez hasonló hivatástudatot, amely napjaink bűnüldöző szervezetének eredményességét elősegítheti. A néhai detektívtestület szellemiségét idéző hivatástudat jelenlegi hiányának megítélésem szerint objektív és szubjektív okai is vannak.

Az objektív okok közé tartozónak tekintem, hogy a XX. század során 1945 után, majd a rendszerváltáskor a magyar rendőrség személyi állományában jelentős változások mentek végbe, amelynek következtében a detektív tevékenység tapasztalatait hordozó személyek jelentős része került ki a személyi állomány köréből azt megelőzően, hogy a tapasztalatanyagot átadhatta volna utódainak.

Szubjektív oknak tekintem, hogy a rendőri – azon belül is a nyomozó munkát – a köztudatban azonosítják azzal a képpel, amelyet a média közvetít az adott időszak magyar államáról. Tekintettel a XX. század különböző időszaikaiban működő magyar állam mindenkori jellegének megítéléséről folyó szakmai vitákra, valamint a korszak magyar rendfenntartás-

¹ Kepes Ferenc (1936): A mi becsvágyunk rúgója. Magyar Rendőr, III. évfolyam 8. szám, p. 180.

történet feltárásának finanszírozására irányuló jelentéktelen állami szerepvállalásra, a magyar állam történetében a nyomozómunka története a kevésbé kutatott témák közé tartozik. A témakör feltárása döntően politikai és nem hivatástörténeti oldalról vizsgálja a szakterületet.

Ezt a helyzetet nem tartom kedvezőnek. Megítélésem szerint nem helyes a XXI. század magyar „detektíveit” (nyomozóit) elzárni az elődeik történelmi tapasztalatától, hiszen a kedvező és kedvezőtlen tapasztalatok egyaránt hasznosak lehetnek.

Meggyőződésem, hogy a bűnt üldözőknek nem csupán a bűnüldözéssel és a bűnüldözés jogi szabályaival kell tisztában lenniük, illetve a külföldi tapasztalatokat megismerniük, hanem hasznosítaniuk kellene a magyar kultúrközegben a bűnüldözés során keletkezett történelmi tapasztalatokat is. A végrehajtó szolgálatban szerzett tapasztalataim szerint a nyomozó testületek hatékonyságát – számos más körülmény mellett – lényegesen befolyásolja a jogi környezet, a testület szervezeti felépítése és függelmi viszonyrendszere, a humán viszonyok jellege (ide értem a haza-, és hivatásszeretetet és az etikai állapotot is), továbbá az ország rendfenntartási rendszere. A tevékenység pénzügyi, anyagi, technikai feltételrendszerének biztosításának szükségessége oly nyilvánvaló és egyértelmű, hogy ez megítélésem szerint nem igényel külön kutatást. Álláspontom szerint a nyomozói hivatás eredményes megszilárdulásához szükséges feltételek közül a hazai történelmi tapasztalatok feltárása és a képzésben történő hasznosítása a legkedvezőtlenebb.

A TUDOMÁNYOS PROBLÉMA MEGFOGALMAZÁSA

A detektívtestület a magyar rendfenntartó szervezetek körében a fővárosi rendőrség kötelékében jelent meg először a dualizmus időszakában. Ekkor a rendőrségek – a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség, a Magyar Királyi Határrendőrség és a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrség kivételével – önkormányzati hatáskörbe tartoztak. A fővárosi rendőrség államosítása számos változást hozott és a mai napig tartó folyamatot indított el a nyomozati munka fejlesztése tekintetében. E fejlődési folyamat alapozó és meghatározó időszakát alkotta a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség, majd a Magyar Királyi Állami Rendőrség, később pedig a Magyar Királyi Rendőrség kötelékébe ágyazott fővárosi rendőrség működésének időszaka. A Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség kötelékében 1885-ben létrehozott detektívtestületen belül valósult meg a nyomozati munka. E detektívtestület eredményei, tapasztalatai példamutató módon kisugároztak a társ rendfenntartó testületekre.

A vizsgált időszak kezdetének a kiegyezést tekintem, hiszen 1867-et követően nyílt lehetőség hazánkban a belső rendet – a Habsburg hatalomtól függetlenül – szavatoló magyar rendfenntartó testületek kiépítésére; egyben pedig a dualizmusban vallott kudarcot az önkormányzatok hatáskörébe helyezett rendészet rendszere. Ezzel az államosítási folyamat kezdetét vehette, amelynek során a fővárosi rendőrségen belül megalakult a detektívtestület, amely a későbbiekben országossá vált. Természetesen a dualizmust megelőző rendészeti tevékenység feltárása is szükséges, hiszen itt már felfedezhetőek a detektívtevékenység csirái: itt különültek el egymástól a hagyományos és leplezett bűnügyi feladatok. Ezeknek az előzményeknek az ismeretében értelmezhető, tárható fel teljes egészében a detektívtevékenység és annak gyökerei. Az 1944-es évre, mint zárkőre azért esett a választásom, mert Magyarország német megszállásából fakadóan az ország elvesztette szuverenitását, ettől kezdve pedig az államapparátus más részéhez hasonlóan a magyar rendőrség, illetve detektívtestület sem állhatott már a nemzet szolgálatában.

Ezt követően a detektív elnevezés meg is szűnt, amelyet a jelenleg is használatban lévő nyomozó megnevezés követett.

Kutatásom célja tehát a vizsgált időszakban a fővárosi rendőrség detektívtestületének történeti feltárása, továbbá ennek nyomán a központi államhatalom közvetlen alárendeltségébe tartozó fegyveres társszervek közül a Magyar Királyi Csendőrség, a Magyar Királyi Pénzügyőrség, valamint a Magyar Királyi Határrendőrség nyomozó egységeinek bemutatása a kiegyezéstől Magyarország német megszállásáig.

Értelmezésem szerint a magyarországi Tanácsköztársaság időszakának kivételével, hiszen ekkor a rendfenntartás és annak szervei teljes mértékben megszűntek, átalakultak. 1919. március 21-én a központi államhatalmat megszervező Forradalmi Kormányzótanács szerveként funkcionáló Belügyi Népbiztosság, ami a korábbi Belügyminisztérium helyébe lépett, 1919. március 26-án kiadott rendelete az addigi fegyveres rendfenntartó szerveket, vagyis a rendőrséget és a csendőrséget feloszlatta. Helyettük a Vörös Őrség elnevezésű szerv került felállításra, amelynek állománya leszerelt katonákból, felfegyverzett munkásokból, részben pedig a régi rendfenntartó szervek legénységéből és tisztikarából állt. A Budapesten tartózkodó volt rendőröknek, csendőröknek, határőröknek, akik a Vörös Őrségnél, Vörös Hadseregnél nem kerültek alkalmazásra, a Vörös Őrség főparancsnokságánál kellett jelentkezniük. Akik nem tettek eleget ennek a felszólításnak, azokat a Forradalmi Törvényszék elé állították. A Vörös Őrség Országos Főparancsnokságán belül a III. csoportba két osztály tartozott. Az egyik a politikai nyomozó osztály, a másik pedig a bűnügyi osztály volt. Április 25-én a Mosonyi utcában állították fel a Vörös Őrség első dandárezredének első frontra induló zászlóalját. Május

4-re pedig a Vörös Őr laktanyába berendelték a szociális termelési nyomozó osztály azon nyomozóit, akik még nem lettek a frontra vezényelve. A Forradalmi Kormányzótanács továbbá arról is rendelkezett, hogy nyomozó munkát kizárólag a Vörös Őrség nyomozó testülete végezhetett. Minden nyomozó közegnek a Vörös Őrség főparancsnokság igazolványával kellett rendelkeznie. A Tanácsköztársaság fegyveres rendfenntartó szervei főként a korábbi fegyveres szervek (rendőrség, katonaság) épületeit vették át, hiszen ezek – kialakításukra tekintettel – már alkalmasak voltak a fegyverek tárolására, kihallgatásra.²

A detektívtestület tagjai a fentiek értelmében elbocsátásra kerültek, illetve átrendelték őket más, főként politikai nyomozást végző osztályhoz, hiszen a Politikai Nyomozó Osztály vezetősége is felismerte, hogy a sikeres felderítésekhez a régi detektívek szaktudása nélkülözhetetlen. Az egyszerű szakszervezeti tagok proletárnyomozókká váltak, akiknek fogalmuk sem volt a figyelő, felfedező és megelőző szolgálat sajátosságairól. Ennek megfelelően az Osztály alkalmazott régi detektíveket is – annak ellenére is, hogy tisztában voltak vele: nem lojálisak a Tanácsköztársasághoz. Ezeknek a detektíveknek volt köszönhető, hogy a vegyített rendszer és értékválságuk ellenére is eredményes felderítési mutatókat produkáltak, számos ellenforradalmi szervezkedést tártak fel.³

Fentiek alapján kijelenthető, hogy a detektívek, illetve a bűnügyi osztály munkatársai korábbi tevékenységüket, nyomozásaikat folytatni nem tudták, a testület hagyományos értelemben megszűnt, nem tudta ellátni eredeti feladatát. Ennek megfelelően a testület ezen időszakban kifejtett tevékenysége nem képezheti dolgozatom részét, hiszen a detektívtestület nem is létezett. Hagyományos formában működését, feladatvégrehajtását a detektívtestület a Tanácsköztársaság bukását követően kezdte meg ismét, amikor a korábbi detektívek visszavétele megtörtént, és a korábbi rendfenntartó struktúra visszanyerte eredeti formáját.

A választott témám témakörébe tartozóan viszonylag hosszú ideje tartó terminológiai vita folyik a rendvédelem kontra rendészet kifejezések helyes használata tekintetében. Ebben a terminus-technicus vitában nem kívánok részt venni, azonban dolgozatomat a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskola égisze alatt készítettem el. Kutatásom tárgyát, a terjedelmi korlátokra tekintettel azok a - katonailag szervezett, vagy polgári-fegyveres őrtestületek képezik, amelyek arra hivatottak, hogy szükség esetén az állami legitim erőszakot alkalmazzák. Szervezetük, felszereltségük, személyi állományuk

2 Bíró Aurél (2014): A Tanácsköztársaság fővárosi karhatalmai. Budapest, Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria, p. 10-13.

3 Müller Rolf - Takács Tibor - Tulipán Éva (2019): Terror 1918-1919. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 194.

képzettsége, jogkörük, testületi tapasztalatbázisuk erre a feladatra jogosulttá és képessé teszi ezen szervezeteket. A jelenlegi magyar rendvédelmi modellben ilyen testület a rendőrség.

Nem tekintem céloknak a rendészeti feladatokat ellátó azon hivatali jellegű szervezeteket bemutatását, amelyeknek ugyan a célja a törvényes rend betartatása a szakterületükön –pl. tűzrendészet, egészségügyi rendészet – azonban a legitim állami erőszak alkalmazására jogosulatlanok, illetve ilyen jellegű feladatok megvalósítására a szervezeti felépítésükből, felszereltségükből, a személyi állomány felkészítettségéből fakadóan alkalmatlanok. Ezen szervezetek egyébként is nélkülözték a detektívtestületeket.

Álláspontom szerint a történeti feldolgozások esetében a korabeli szakkifejezések használata a helyes, mégpedig azzal a tartalommal, ahogyan azt a vizsgált időszakban használták. Dolgozatomban ehhez igyekszem tartani magamat.

Helytelennek tartom a XXI. század terminológia vitáját visszavetíteni a XIX-XX. századra. Megítélésem szerint akkor lehet érdemi feltárásról beszélni, ha az eseményeket, illetve szervezeteket nem önmagukban, hanem fejlődésükben vizsgáljuk. Ebből a meggyőződésből fakadóan igyekszem figyelmet fordítani a vizsgált témám időszakának előzményeire is.

Problémásnak tekintem, hogy nemzeti rendvédelmi-történetünk XIX-XX. századi fejlődése során kialakult egy hatékony bűnüldöző szervezet –a detektívtestület – amely azonban ma már nem létezik, és a szervezetről, illetve a működéséről is csekély ismeretekkel rendelkezünk. Ebből fakadóan nincs reális esély arra, hogy a magyar állam működése ezen szakterületén keletkezett történeti tapasztalatok hasznosulhassanak a fejlesztések terén.

KUTATÁSI HIPOTÉZISEK

A korabeli statisztikák tükrében bizton állítható, hogy a detektív munkát végzők jelentős eredményeket értek el a vizsgált időszak rendfenntartásában. Ugyanakkor a detektíveknek a rendfenntartó szervezetek létszámának egészéhez viszonyított aránya mérsékeltebb volt, mint napjainkban.

Lényegében tehát a XXI. századi helyzethez viszonyítva csekélyebb létszámmal is kedvező eredményeket értek el, amelynek nyilvánvalóan voltak okai. Disszertációmban ezeket az okokat szeretném feltárni. Ennek érdekében négy cél elérését tűztem ki.

1. A vizsgált időszak jogrendszerének a detektív munkát érintő részei egészében és meghatározó részeiben milyen hatást gyakoroltak erre a szolgálati tevékenységre? Azaz

katalizátora volt-e a jogfejlődés a színvonalas detektív munkának, ha igen akkor mik voltak a fejlődés kulcsterületei?

2. A detektívtestület szervezetének kialakulása, a szervezeti felépítés fejlődése, illetve a rendfenntartó szervezetekhez fűződő viszonya hogyan segítette elő a detektív munka hatékony működését?

3. A detektívek humán viszonyrendszerének átfogó és a szervezetre speciálisan érvényes szabályozása milyen hatást gyakorolt a működésre, az etikai állapotra?

4. Hogyan alakultak ki és fejlődtek a detektív metodikák a vizsgált időszakban?

Végül pedig az előző négy célkitűzés összességében létrehozta az ötödik célt, nevezetesen a detektívtestület történetének a feltárását és bemutatását.

Hipotéziseim:

1. A fejlődő jogrendszer, valamint a társadalmi igény elősegítette a detektívtestület létrejöttét és eredményes működését.

2. A detektívtestület speciális szervezete a detektív munka nélkülözhetetlen előfeltétele.

3. A detektívtestület a XX. századi magyar rendfenntartás nélkülözhetetlen és progresszív eleme.

4. A társ rendfenntartó testületek berkeiben felállított nyomozó szolgálatok megjelenése a detektívtestületből eredő adaptációs folyamatot mutat.

5. A jelenlegi rendvédelmi rendszerben a Budapesti Rendőr-főkapitányság Bűnügyi Bevetési Osztálya mind felépítésében, mint feladataiban a fővárosi detektívtestület meghatározó jegyeit hordozza magán.

KUTATÁSI MÓDSZEREK ÉS CÉLKITŰZÉSEK

Elsősorban könyvtári és levéltári kutatások alkalmazásával nyílt lehetőség dolgozatom elkészítésére a témában. A jogszabályok, testületi szabályozók, rendeletek ismeretében, azok értelmezésével, valamint a gyakorlati munkára vonatkozó ajánlások kontextusba helyezésével kapunk reális képet a detektívek feladatairól, szolgálatairól, humán viszonyairól, a szervezeti változásokról, valamint ezen tényezők gyakorlatban történő megjelenéséről. A történelmi előzmények ismertetése elsődleges fontosságú, hiszen így válik egyértelművé, hogy a megjelenő speciális feladatok elvégzésére más állomány alkalmatlan volt, tehát a testület megalakításának szükségessége nyer tanúbizonyságot.

Témából adódóan elsősorban kvalitatív módszereket alkalmaztam, a statisztikák ismertetése során bírt jelentőséggel a kvantitatív módszer. Hivatásos rendőrtisztként igyekszem elkerülni a tapasztalati valóság torzító hatását, a feltárás során törekedtem objektíven a tények ismeretében elfogulatlanul levonni következtetéseimet. A megismert tények, eredmények, szervezeti változások tükrében induktív és deduktív módszerek alkalmazásával vontam le következtetéseket, fedeztem fel összefüggéseket. Dolgozatom a vizsgált időszakban a magyar állam egy speciális területe működéstörténetének feltárására irányul. Alapvetően tehát történelmi feldolgozásnak tekintem, mégpedig nem jogtörténeti, hanem szervezettörténeti műnek tartom. Azt is lényegesnek tartom azonban, hogy a bűnüldöző tevékenységből fakadóan a működés alapjait büntetőjogi és büntető eljárási szabályok határozták meg a vizsgált időszakban. Mivel a detektívek fő feladata a bűnesetek felderítése, az elkövetők elfogása, a kriminológiai és kriminalisztikai megközelítés, értelmezés is jelentőséggel bír.

A dolgozatom elkészítésével a magyar állam történetének egyik fehér foltját kívánom feldolgozni.

A fővárosi rendőrség detektívtestületével több korabeli publikáció és az utólagos feldolgozásai is foglalkoztak ugyan különböző formákban, azonban ezen művek egy-egy részterület, illetve részidőszak bemutatására irányultak. Átfogó módon a testület fennállásának a teljes időszakára kiterjedően, feltárva a detektívtevékenység gyökereit, előzményeit először vizsgáltam a témát.

Célomnak tekintem továbbá a testület fejlődésének értelmezését a kriminológiai változások tükrében. Azzal a céllal kívántam feltárni és bemutatni ezt a témát, hogy mintát szolgáltatthassak az utókor számára. Szándékaim szerint a levont következtetések és ajánlások továbbá felhasználhatóak lehetnek a rendőrtisztképzés során, illetve hozzájárulhatnak a jövő nemzedékek hivatástudatának fejlesztéséhez.

A DOLGOZAT FELÉPÍTÉSE

Disszertációm a bevezető rész és annak kötelező tartalmi elemeinek -kutatással összefüggő tudományos probléma, témaválasztásom indokolása, a kutatás céljai és módszerei, valamint kutatási hipotéziseim- kifejtését követően a releváns szakirodalom áttekintésével, historiográfiai értékeléssel egészül ki. Ezt követően a tényleges érdemi rész veszi kezdetét, melynek első lépése egy történelmi visszatekintés. Az első fejezetben és annak öt alpontjában a rendfenntartás bemutatását a dualizmust megelőzően ismertetem, ennek fényében

értelmezhetjük azt a folyamatot, amelynek végére egyértelművé vált, hogy a speciális szakfeladatok elvégzésére a már meglévő rendőri állomány nem volt alkalmas. Ezt követően a hazai rendészettudomány alapjait lerakó és a rendőri munka hivatássá válásában jelentős szerepet játszó kortársak legmeghatározóbb művei kerülnek ismertetésre. Ezekben az alkotásokban kerültek leírásra a rendőri hivatás erkölcsi, etikai, szakmai alapjai. Ezt követően kezdem el a detektívtestület bemutatását a második fejezetben, amely hat alfejezetre oszlik. A testület 1885-1944-ig terjedő időszakra vonatkozó bemutatása mellett az első világháború, valamint az államosítás és konszolidáció időszakai külön alfejezetben kerülnek bemutatásra. A politikai rendészet kialakulását, fejlődését, a testületbe történő tagozódását szintén külön alfejezetben mutatom be. Ezt követően az utolsó összegzést megelőző alfejezetben ismertetem a detektívek életét a húszas évek második felétől egészen 1944-ig. A harmadik fejezetben a tevékenység jogi szabályozása és a humán viszonyok kerülnek feltárássra. Az itt taglalt hét alfejezet külön tárgyalja a szakmai felkészítés és továbbképzés, a jogi szabályozás részleteit, valamint bemutatja a működési eredményeket. Végül a fejezet összegzését megelőzően a háttérintézmények kerülnek leírásra, amelyek nagymértékben hozzájárultak a detektívek és bűnüldöző szervek eredményeihez. Ennek megfelelően a bünyügyi nyilvántartás, valamint a helyszínelés kialakulását, fejlődését ismertetem. A negyedik fejezetben és annak alfejezeteiben a kontinuitási folyamat bizonyítása érdekében a társszervek közül a Magyar Királyi Csendőrség, a Magyar Királyi Pénzügyőrség, valamint a Magyar Királyi Határrendőrség nyomozó egységei kerülnek bemutatásra. Az fejezet összegzését megelőzően röviden írok a magánkutatók tevékenységéről is. Végül az ötödik fejezetben a kutatói munkám kiértékelését végzem el, amelynek során ismertetem a megállapított összefüggéseket, választ adok hipotéziseimre. Bemutatom az új tudományos eredményeket, javaslatot teszek azok gyakorlati felhasználására.

RELEVÁNS SZAKRODALOM ÁTTEKINTÉSE

A fővárosi detektívtestület történetét doktori értekezés formájában még nem kísérelték meg feltárni, tehát a feladat adott volt. A fővárosi detektívek történetéről születtek publikációk, érintőlegesen több kiadvány is foglalkozott a testülettel, azonban csak bizonyos korszakokat, mozzanatokot kiragadva. Dolgozatomban hangsúlyt helyeztem az előzményekre, hiszen csak ezek ismeretében bizonyítható a testület megalakulásának szükségessége. Ezt követően a különböző, a detektívek szempontjából jelentősebb, szolgálatukra hatást gyakorló korszakokban írtam le a testületben bekövetkezett változásokat, amelyeket sokszor a bűnüldözés adta kihívások eredményeztek. Az anyagok feldolgozása során igyekeztem számításba venni a legjelentősebb forrásokat, törekedve az elsődleges források felhasználására, előtérbe helyezésére. Az általam összeállított szakirodalmi áttekintés törekszik a témám szempontjából releváns és tárgyilagos publikációkat összegyűjteni, logikus, a dolgozat kronológiai felépítésének megfelelő rendszerbe szedni.

A releváns szakirodalom a testület megalakulásánál jóval korábbra nyúlik vissza – tekintettel az előzmények jelentőségére, amelyek indokolják a testület létjogosultságát.

A dualizmus időszakát megelőző közigazgatás, rendészet bemutatása során KARVASY Ágoston *A politica tudományok rendszeresen előadva*,⁴ valamint *A közrendészet tudománya*⁵ és ZSOLDOS Ignác *Néhány szó a honi közbátorságról*,⁶ továbbá *A mezei rendőrség főbb szabályai*,⁷ valamint *A szolgabírói hivatal*⁸ munkái alapvető forrásoknak számítanak; lerakták a szilárd alapokat, amelyek nélkül a további fejlődés elképzelhetetlen lett volna. Ezen elvek mentén sikerült értelmeznünk és elhatárolnunk a közigazgatástól a rendészeti tevékenységet, kijelölve így az utat a rendészettudomány megjelenéséig, indokolva annak létjogosultságát. A neoabszolutizmus rendőrségének detektív, titkosrendőri funkcióit DEÁK Ágnes *Egy régi*

4 Karvasy Ágoston (1843): *A politica tudományok rendszeresen előadva*. I. kötet: Az alkotmányi politica, az általános igazgatási politica, az igazgatásszolgáltatási politica, és a policziatudomány. Győr, Özvegy Streibig Klára

Karvasy Ágoston (1843): *A politica tudományok rendszeresen előadva*. II. kötet: A státuszgazdasági tudomány. Győr, Özvegy Streibig Klára

Karvasy Ágoston (1844): *A politica tudományok rendszeresen előadva*. III. kötet: A pénzügytudomány. Győr, Özvegy Streibig Klára

5 Karvasy Ágoston (1862): *A közrendészet tudománya*. Pest, Emich Gusztáv

6 Zsoldos Ignác (1838): *Néhány szó a honi közbátorságról*. Pest, Trattner Károly

7 Zsoldos Ignác (1842): *A mezei rendőrség főbb szabályai a 1840. IX. törvénycikkely nyomán*. Pápa, Pápai Református Kollégium

8 Zsoldos Ignác (1842): *A szolgabírói hivatal I-II. kötet*. Pápa, Református Főiskola

*politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867,*⁹ valamint *Zsandáros és policzájós idők. Államrendőrség Magyarországon 1849-1867,*¹⁰ továbbá *Polgári átalakulás és a neoabszolútizmus 1849-1867*¹¹ írásai kellő alapossggal és szakértelemmel mutatja be. Ebben a korszakban határolódnak el egymástól az általános és titkos rendőri feladatok. SALLAI János *A magyar rendészet kialakulása, története*¹² alkotásában a rendészet megjelenését, közigazgatáson belüli szerepét, eredetét írja le.

ERNYES Mihály *A Magyar Rendőrség Története*¹³ című monográfiájából a dualizmust megelőző időszakra vonatkozóan ismerhetjük meg a vármegyék rendfenntartását, a polgári biztosok intézményét, a vizsgálóbírók szerepét. Az elsődleges korabeli forrásokon túl az ilyen összefoglaló művek jelentősége meghatározó, hiszen a testületi szabályozók értelmezésével kaphatunk képet arról, hogy hogyan működött a gyakorlatban a bűn üldözése. A rend fenntartásának decentralizált modellje a dualizmusban kudarcba fulladt, elkezdődött tehát egy centralizáció, amelynek első lépcsője a fővárosi rendőrség államosítása volt, amelynek kebelében fejlődött ki a bűnügyi osztály segédintézményeként a detektívtestület.

Az államosítást követően számos, rendőrök által készített gyakorlati tapasztalatokban bővelkedő forrás született, többek között LAKY Imre *Rendőrökről Rendőröknek*¹⁴ illetve RÉDEY Miklós *A nyomozási eljárás nehézségei*¹⁵ című munkája. Az elsődleges a detektívtestület történéseit, szervezetét, eredményeit összefoglaló korabeli források említésekor kihagyhatatlan alpművek VÉCSEY Leó *A 40 éves budapesti detektívtestület jubiláris albuma 1886-1926,*¹⁶ valamint BORBÉLY Zoltán és KAPY Rezső *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941,*¹⁷ illetve DORNING Henrik *A budapesti rendőrség vázlatos története 1848-1928*¹⁸ című munkái.

9 Deák Ágnes (2007): Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867. Történelmi Szemle, XLIX. évfolyam 3. szám

10 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó

11 Deák Ágnes (2009): Polgári átalakulás és neoabszolútizmus 1849-1867. Budapest, Kossuth Kiadó

12 Sallai János (2019): A modern magyar rendészet kialakulása, története. In: A Magyar Rendészet Története. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa

13 Ernyes Mihály (2002): A Magyar Rendőrség Története I. Budapest, Belügyminisztérium

14 Laky Imre (1926): Rendőrökről Rendőröknek. Budapest, Ráth Mór Könyvkiadó Vállalat

15 Rédey Miklós (1901): A nyomozási eljárás nehézségei. Budapest, Légrády Testvérek

16 Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete

17 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat

18 Dorning Henrik (1929): A budapesti rendőrség vázlatos története 1848-tól 1928-ig. Rendőr, III. évfolyam jubileumi szám

A későbbiekben publikált, kizárólag a detektívekről szóló tárgyilagos könyv SZOMOR Sándor *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult budapesti Detektívtestület Tiszteletére*¹⁹ Forráskritika tekintetében meg kívánom jegyezni, hogy a korabeli beszámolók feldolgozásakor néhány esetben érezhető volt az írók, társadalom korabeli véleménye bizonyos jelenségekről – homoszexualitás, politika –, azonban a pusztán szakmai értékek kivonatolásakor ezek a korszakra jellemző jelenségek nem vontak le a feltárt adatok értékéből. A testület létjogosultságának indoklása tehát a korabeli források segítségével volt megállapítható, bemutatva a társadalmi változásokat, a bűnüldözés hiányosságait, amelyek mind hozzájárultak a testület életre hívásához.

A detektívtestület bemutatása során, hogy megértsük a szolgálatellátás kereteit, sajátosságait, magatartási szabályait, alapvető forrásként szolgáltak a detektív szabályzatok.²⁰ Mindhárom szabályzat részletes, a magánéletre és a szolgálatra egyaránt vonatkozó iránymutatásokat tartalmaz. Jelentőségük óriási, hiszen a feladat ellátásához szükséges belső normákat szedték egy csokorba, dolgozatomban szempontjából elsődleges forrásnak számítottak.

Ezek a jogi szabályozók azért születhettek meg, mert az 1878-ban elfogadott Magyar Büntetőtörvénykönyvvel,²¹ amely felváltotta a korábbi, úgynevezett *Sárga könyvet*, egy, a kor nemzetközi élvonalába tartozó jogi szabályrendszer jött létre. Ezt követően a feladatokat kijelölő, meghatározó rendeletek elemzése következett, amelyek nevesítették a nyomozás fogalmát, menetét, lefektették az eljárási szabályokat. Ennek során a testi fenyegetések eltörléséről és a bilincs alkalmazásának korlátozásáról szóló törvény,²² a bűnvádi perrendtartás,²³ illetve egyéb, a gyakorlati és elméleti végrehajtásra vonatkozó rendeletek kerültek kidolgozásra.

A szervezetben bekövetkezett változásokról, a detektívek feladatairól, eredményeiről nagyon tárgyilagos képet kaphatunk az 1895-től 1922-ig publikált főkapitányi jelentésekből. Ezen jelentések minden évre vonatkozóan értékes információkat tartalmaznak, így valamennyi jelentés feldolgozását, elemzését elvégeztem a detektívekre vonatkozóan.

19 Szomor Sándor (2011): *Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére*. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság

20 MNL. MOL. K-150, 7214. fk. eln. 86. számú iratok. „Detectív osztály szolgálati utasítása.”

„Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectív testületnek” MNL. MOL. K-150, 5002. fk. eln. 1890. számú dokumentum

A „detektívtestület” szabályzata és szolgálati utasítása

21 1878/V.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről

22 1871/LII.tc. 1878/V.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről

23 1896/ XXXIII.tc. a bűnvádi perrendtartásról

A jelentésekből néhány statisztikai kimutatást is mellékletként felhasználtam annak érdekében, hogy szemléltessem a széleskörű és sokrétű feladatrendszert, amit a testület magáénak tudhatott. A korabeli szaklapok, sajtó cikkei közül a Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, a *Magyar Rendőr*, valamint a *Tolna Világlapja* számos cikkét használtam fel. Az itt található közlemények rengeteg technikai újításról, érdekes bűnesetről, szervezeti és személyzeti változásról számoltak be.

A levéltári források kiértékelése is érdekes adalékokat tartalmazott, amelynek során a Belügyminisztérium K-149 általános és K-150 rezervát-iratait használtam dolgozatom elkészítéséhez. Az itt található detektívjelentések segítségével képet kaphattam a detektívek bizalmas feladatairól, amelyekre az aktuális politikai hatalom is hatást gyakorolt.

A társszervek nyomozó alakulatainak ismertetése során a terjedelmi korlátokra tekintettel: a Magyar Királyi Csendőrség, valamint a Magyar Királyi Vámőrség egységeit mutattam be, továbbá ismertettem a detektívtevékenységet a határőrizetben. A csendőrséggel kapcsolatos kutatások tárgyilagos publikálására a rendszerváltás után nyílt szélesebb körben lehetőség, bár ezt megelőzően is születtek úttörő jellegű alkotások. Ezek közül kiemelkednek PARÁDI József és SZAKÁLY Sándor kutatási eredményei. A korabeli szakirodalom mellett PARÁDI József művei átfogó képet adnak a kor rendvédelmi modelljéről, a képzési rendszerről, a társ rendfenntartó szervekről, illetve a csendőrségről, amelynek nyomozó szolgálatát is ismertettem dolgozatomban. Az 1990-es évek elején a Magyar Királyi Csendőrség történetének objektív történelemszemléletű kutatását a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság karolta fel, amelynek kiadványai,²⁴ folyóiratai,²⁵ és rendezvényei²⁶ azóta is a testülettel kapcsolatos kutatási eredmények fő fórumai. A bűnügyi szolgálat teljesebb körű önálló műként történő feldolgozását *A csendőr járásőrmesterek*²⁷ és *A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai* című tanulmányaimban kezdtem meg, amelyek közül utóbbi a PARÁDI József, SZAKÁLY Sándor, SZIGETVÁRI Oszkár, és ZÉTÉNYI Zsolt szerzőségével

24 A Társaság által gondozott könyvsorozatok: A magyar rendvédelem-történet öröksége; A magyar rendvédelem-történet hagyatéka; Segédtudományok a magyar rendvédelem-történet szolgálatában; A magyar rendvédelem-történet öröksége; Magyar rendvédelem-történeti tanulmányok; Salutem.

25 Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis); Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis).

26 A Társaság évente egy-két alkalommal a téma kutatási eredményeit megvitató konferenciát, a szakosztályok évente, illetve kétfévente tudományos szimpóziumokat, kerekasztal beszélgetéseket tartanak.

27 Szigetvári Oszkár (2016): A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885-1918. In: Parádi József et al. (szerk.): Ünnepi parergák Ernyes Mihály 65. születésnapja tiszteletére. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

megjelent *Nyomozati utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára*²⁸ című hiánypótló kötetben jelent meg.

Ezen publikációk elkészítése során a járásőrmesterek számára kiadott utasítás²⁹ feldolgozása volt az elsődleges forrás. Az országgyűlési könyvtár archívumából a járásőrmesterek teljes névsorát kigyűjtöttem, amit a dolgozatomhoz mellékelek. A klasszikus nyomozói feladatok ellátása a csendőrségen belül 1928-ban kezdődhetett meg a csendőrnnyomozó parancsnokságok felállításával. Az erről szóló rendelet³⁰ szintén elsődleges forrásként szolgált, amelyből megismerhető a nyomozó alakulatok felépítése, feladata.

A Magyar Királyi Pénzügyőrség esetében az alap irodalmi forrást szintén a korabeli szabályozók³¹ jelentették. Dolgozatomban közel 100 rendeletet, törvényi szabályozót sikerült feldolgoznom. A terjedelmi korlátok szabta határok miatt a szakirodalmi áttekintés elkészítésekor a teljesség igénye nélkül a témám szempontjából legjelentősebb forrásokból igyekeztem szelektálni.

28 Szigetvári Oszkár (2016): A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai. In: Parádi-Szakály-Szigetvári et al.: *Nyomozati Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

29 Utasítás a Magyar Királyi csendőrijárásőrmesterek számára (1903). Budapest, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Szabályzatszerkesztő Osztálya

30 71 464/1930. BM.r. a rendőrségi nyomozó alakulatok és a rendőr nyomozó utasítás kiadásának tárgyában. *Belügyi Közlöny* (1930), XXXV. évfolyam X. szám, p. 160.

31 Lahner Kálmán (1933): *A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész. I. kötet*. Mohács, a szerző kiadása

Lahner Kálmán (1934): *A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész. II. kötet*. Budapest, Merkantil Nyomda

1. RENDFENNTARTÁS A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN A DUALIZMUST MEGELŐZŐEN ÉS A POLGÁRI MAGYAR ÁLLAM IDŐSZAKÁBAN

Fontos megismernünk a dualizmust megelőző időszak rendőrségét, hiszen ebben a korszakban kezdtek elkülönülni egymástól a hagyományos és speciális, bűnügyi rendőri feladatok. Az ilyen nem hagyományos feladatokat már a detektívek által használt metodikákkal oldották meg a kortársak. Tehát a detektívek előfutárai már a korban is tevékenykedtek. Mindemellett megismerhetjük azokat a politikai, társadalmi okokat, amelyek szükségessé tették a fenti tagozódást.

1.1 RENDFENNTARTÁS A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN A DUALIZMUST MEGELŐZŐEN

Álláspontom szerint a neoabszolutizmust követően a dualisztikus berendezkedés hazánk XVIII-XIX. századi történetének az eredménye.

A Magyar Szent Korona alá tartozó területek rendfenntartása a XVIII. századtól az 1848-1849-es szabadságharcig terjedően alapvetően a szakmai fejlődésre való törekvés mellett a központi akaratnak – amely egyben idegen hatalmat is jelentette – és az önkormányzatiságnak – amely a nemzeti érdekeket képviselte – a küzdelmét is jelentette.

A XVIII. század második felében II. József megkísérelte az egységes német jellegű centralizált birodalom kiépítését. Azonban egy erős rendi alapokon nyugvó és többé-kevésbé kiformalódott nemzeti elemekkel tarkított, leküzdhetetlen ellenállással találta szemben magát. A Habsburg-monarchia nemzeti állammá alakítása megvalósíthatatlan célkitűzésnek bizonyult. A polgári átalakulás küszöbén, azaz a XIX. század derekán a Habsburg birodalom – az erőteljes centralizációs kísérletek ellenére – húsz kisebb-nagyobb ország és tartomány összessége volt. A polgárosodásnak a rendi viszonyokat, és az ezen alapuló állami berendezkedést fel kellett számolnia.³²

A rendfenntartás tevékenységének jogi szabályozása – annak ellenére, hogy már az Árpád-házi királyok időszakában is születtek ilyen tartalmú törvények – ekkor döntően még

32 Hanák Péter (1959): A dualizmus válságának problémái a XIX. század végén. Történelmi Szemle, II. évfolyam 1-2. szám, p. 37-39.

pusztán rendeletekben öltött testet. 1794-ben ugyan a rend fenntartásának gyakorlati teendőire vonatkozóan már született a helytartótanács által a vármegyék számára kibocsájtott ajánlás.

Ezen kívül a rendelet számos más előírást is tartalmazott, azonban ezek nagy része a korszak lehetőségeiből fakadóan megvalósíthatatlannak bizonyultak. Mégis, ezt az útmutatást tekinthetjük a későbbi időszakok rendfenntartását országos hatállyal szabályozó előírások egyik legitim elődjének.³³

A rendiség viszonyai között a Habsburg dinasztia által közvetlenül felügyelt térségekben jöttek létre olyan szervezetek, amelyek többé-kevésbé a bűnügyi munkára koncentráltak.

Ezen szervezetek – a köztörvényes bűnözés elleni tevékenységük mellett – jelentős mértékben a politikai rendőri teendőket, illetve az elhárító tevékenységet végezték. Mivel a Magyar Királyságban a Habsburgok csak részlegesen tudták kiépíteni a centralizált államhatalmat, ezért a nyomozó munkára szakosodott országos testületek sem jöhettek létre a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken. Ezzel szemben viszont a jogtudomány körében elméleti viták színterévé vált a Magyar Királyság, amely eszmecserek kulcskérdése a rendőrhatalmi jog tekintetében az volt, hogy azok a központi államhatalomhoz, vagy inkább az önkormányzatokhoz kerüljenek az állam fejlesztése során. A municipálisok és a centralisták között zajló vita – amelynek fő témája a közigazgatás fejlesztése volt és a rendfenntartás fejlesztése csupán ennek a részeként került terítékre – végül a municipálisok győzelmével ért véget. Ebből következően pedig az a nézet vált uralkodóvá a Magyar Királyságban, hogy a rend fenntartása alapvetően az önkormányzatok kompetenciájába tartozik. Ezen elméleti vitára nyilvánvalóan nagy hatást gyakorolt az a helyzet, hogy az önkormányzatiság védelme ebben az időszakban a magyar nemzet védelmét jelentette a központi császári hatalomnak a magyar nemzetet érintő beolvasztási kísérletei ellenében.³⁴

A Magyar Királyság vidéki területein pandúrság elnevezéssel működött rendfenntartó szervezet, amely a vármegyék kompetenciájába tartozott. A pandúr elnevezés az 1741-ben Mária Terézia által felállított pandúr ezred nevéből ered, amelyet portyázó szolgálat céljából hozott létre.

33 Vigh Zoltán (1989): Adatok Csongrád Vármegye Közbiztonságáról a Feudalizmus utolsó évszázadában. Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből XIV. Szeged, Csongrád Megyei Levéltár, p. 84.

34 Csizmadia Andor (1976): A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig. Budapest, Akadémia Kiadó, p. 65-78.

A pandúrokat persecutor névvel is illették a kortársak. A pandúrokat a csendbiztosok – akiket comissariusnak is neveztek – vezették, akik az alispán felügyelete alatt álltak. A vármegyei pandúrok a vármegye hatósági területén kívül nem intézkedhettek.³⁵

A rendiség viszonyai között a Kárpát-medencében működtek a Habsburg birodalom olyan központi szervezetei is, amelyek ugyan a nyomozómunka korabeli elemeit is megvalósították tevékenységükben, azonban működésük nem állt összhangban a Magyar Királyság törvényi szabályozásával, ezért nem tekinthetők a szakterület korabeli magyar részének. Ide tartoztak a politikai rendőri szervezetek és a Habsburg birodalmi haderő kémelhárító tevékenységét végrehajtó rendőri szervezetek. Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy ezek a „katonai rendőrségek” nem zárkóztak el a köztörvényes bűncselekmények üldözésétől sem.³⁶

A rendi Magyarországon Óbuda, Buda és Pest térségében megvalósuló rendfenntartás a Habsburg birodalom és a Magyar Királyság rendvédelmi helyzetét tükrözte. Budán a rend fenntartásának első embereként a források a polgármestert említik, aki egyben ellátta a városkapitányi (főkapitányi) teendőket is. Ekkor a polgárok vonatkozásában az igazságszolgáltatási és közigazgatási jogköröket nyolcfős tanács gyakorolta. Ezt követően a városkapitányi tisztség Budán az 1780-as évek közepéig nem lelhető fel a korabeli feljegyzésekben.

A török kiűzését követően a rend fenntartása érdekében alkotott szabályok 1696-ig vezethetőek vissza. A budai tanács feladatait tartalmazó utasítás többek között kiterjedt az istenkáromlók, paráznák megbüntetésére, a munkakerülők felkutatására és városból való eltávolítására, valamint éjjeliőr alkalmazására a várban. A korcsmárosok ellenőrzését, a házak összeírását, munkanélküli személyek feljegyzését a mértékfelügyelő és a tanács által kijelölt városi őrmester hajtotta végre. Később a mértékfelügyelet ellátására kinevezett biztosokat a rájuk vonatkozó 1752-ben kiadott utasítás rendészeti biztostként említette. 1776-tól a városi felügyeletre három rendészeti biztost neveztek ki. A rend fenntartásában továbbá részt vettek a darabontok, a kapuőrök, az éjjeli őrök és a strázsamesterek is. A XVIII. században Buda közbiztonsága lassú javulást mutatott. Súlyos bűncselekmények esetén azonban, ahol nyomozásra lett volna szükség, eredménytelen volt a bűnüldöző tevékenység. A tettenérés

35 Laky Imre (1955): Rendőrökről Rendőröknek. Budapest, Ráth Mór Könyvkiadó Vállalat, p. 28.

36 Zachar József (1999): Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IX. évfolyam 10. szám, p. 202.

Zachar József (2005): A Habsburg-hatalom és a magyar rendvédelem. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IX. évfolyam 14. szám, p. 146-147.

kivételével a megszökött gonosztevő után nem folyt hajtóvadászat. A közterületek biztonsága terén az 1777-ben bevezetett közvilágítás hozott javulást. A század végén tizenhárom fertálmester és városi őr vigyázott Buda biztonságára, a XIX. század elejére pedig létrejött a kapitányi hivatal. A városkapitány már 1848-at megelőzően is intézkedett a városban portyázó járőrszolgálat megszervezésére.³⁷

Pest vonatkozásában az első rendőri feladatokat, tevékenységet említő dokumentum az 1703-ban kiállított kiváltságlevél volt, így annak ellátásáért a városkapitányi posztra kinevezett személy vált felelőssé. A városkapitány 1769-ig élethosszig került megválasztásra, ezt követően a tisztújítások alkalmával. 1729-ben már konkrét utasítás készült a városkapitány számára. A főkapitányi tisztség alárendeltségében látták el szolgálatukat a kvártélymesterek és kapuőrök. A kvártélymester a kapukért volt felelős, a forgalomról jelentést tett a városkapitánynak, a kapuőrök pedig az érkezőket szállásukra, útlevelükre, személyükre vonatkozóan kérdezték ki. A városkapitány felelt a város rendjéért, nyugalmaért, aki az alá beosztott darabontokkal éjjel-nappal rendelkezhetett.³⁸

A városkapitánynak és embereinek feladata kiterjedt a koldusok, zarándokok, gyanús személyek, engedély nélküli árusok városon kívül tartására. A későbbi utasítás szerint a vásárokon a bódék helyének kijelölési joga a városi hadnagyot illette, segítségére az őrmester állt. Beosztottjaival egyetemben volt köteles járőrözni és megszüntetni a rendzavarásokat. Ezek a feladatok később az őrmesterre hárultak, aki tűz esetén, vásárokon őrséget szervezett, járőrszolgálatot teljesített, ellenőrizte a kapuk esti bezárását. A járőrözésekben, csempészaruk felkutatásában, a kéjhölgyek által okozott sérelmek felszámolásában, a körözött személyek felkutatásában, súlyos bűnesetek felderítésében, helypénzek beszedésében a fertálmesterek, darabontok és éjjeli őrök vettek részt. Egy 1767. július 4-én a tanács számára kiadott rendőri vonatkozású utasítás értelmében a darabontok számát tizenkét, az éjjeliőrök létszámát nyolc főre növelték. 1778-ban városkapitányi intézkedéssel elrendelték az utcák kivilágítását, állatviadalk megszüntetését. 1812-ben már a közbiztonság javulásáról lehetett olvasni, valamint a főkapitányi tisztség fontosságáról, amit csak a városbíró előzött meg. A kapitány és hivatala munkáját alkaptány, hadnagyok, jegyzők, írnokok, biztosok, örvezetők, strázsamesterek, káplárok, és több mint száz darabont segítette. A 1836-ban megjelent szabályzat a főkapitánytól megkövetelte a lakosság ismeretét, általános biztonság szavatolását, multságok felügyeletét és a nyilvános rend fenntartását. A fizetések emelkedtek, 1836-ban a

37 Ernyes Mihály (2002): A Magyar Rendőrség Története I. Budapest, Belügyminisztérium, p. 93-96.

38 Ernyes Mihály (2002): A Magyar Rendőrség Története I. Budapest, Belügyminisztérium, p. 100-108.

főkapitány évi 700, az alkapitány 350, a hadnagy 200, a darabontok hadnagya 250, a kerületi biztos 150 forinttal gazdálkodhatott.³⁹

A vármegyékben a közigazgatás és az igazságszolgáltatás összefolyt a szolgabírák, alispánok és táblabírókból alakult bíróságok kezeiben. A korabeli rendfenntartó erőket tehát a hajdú- és pandúrkapitányok, csendbiztosok, pandúrhadnagyok vezetése alatt álló csekély létszámú és gyengén felszerelt hajdú- és pandúr csapatok képezték. Illetményük csekély mértéke révén előfordult, hogy a bűn elkövetőivel léptek szövetségre, mai terminológia szerint korrumpálódtak. Intézkedési joguk ugyan törvényhez kötött volt, de a kihallgatások mellett megengedett volt a kényszervallatás, gúzsba kötés, vesszőzés.⁴⁰

Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc idején a rendet a városi és vármegyei szervezetek igyekeztek fenntartani. A magyar rendfenntartási rendszerben új elemként jelent meg a nemzetőrség, amely kettős feladatot látott el, nevezetesen honvédelmi és rendészeti teendők végzése egyaránt alkotta a kötelezettségeit. A nemzetőrség – amely milícia jellegű szervezet volt – bár igyekezett szavatolni a rendet, de erejét főként hazánk védelme kötötte le. A nemzetőrség tevékenységében a nyomozati munka nem játszott szerepet. A nemzetőrség a rend védelmében elsősorban a nagyobb létszámot igénylő rendfenntartó feladatok teljesítését valósította meg. A törvény 24.§-a értelmében a nemzeti őrség szolgálatra csak a polgári hatóság által szólítható fel, órálláson kívül minden egyéb esetben polgári előjáró irányítása, felügyelete volt szükséges. A 25.§ meghatározta a nemzeti őrség által alkalmazott erőszak lehetőségeit. Erre azt követően volt lehetőség, hogy a polgári előjáró a törvény nevében engedelmisségre szólította fel az alkalmazásának alávetni kívánt személyeket.⁴¹

Az 1848. évi szabad királyi városokról szóló törvénycikken alapulva a rendőrség kezelése a városi tanács feladata volt, amelyet a kapitányi hivatal gyakorolt. A feladatok továbbra is tartalmazták a város lakóinak védelmét, nyilvántartását, közbátorság (azaz a személy-, és vagyonbiztonság) szavatolását, mezei, építészeti közrendészeti feladatokat, multságok, társulatok felügyeletét.⁴²

39 Zsoldos Ignác (1842): A szolgabírói hivatal II. kötet. Pápa, Református Főiskola, p. 187.

40Laky Imre (1995): Rendőrökről Rendőröknek. Budapest, Ráth Mór Könyvkiadó Vállalat, p. 25.

41 1848/XXII.tc. a nemzeti őrseregről

Urbán Aladár (1956): Utasítások és tervezetek az 1848-as nemzetőrség szervezésére. Hadtörténelmi Közlemények, LXIX. évfolyam 3-4. szám

Urbán Aladár (1991): Az 1848/49-es szabadságharc rendvédelmi testületei. Rendvédelem-történelmi Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), I. évfolyam 1. szám

42 1848/XXIII.tc. a szabad királyi városokról

Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc rendőrségei az önkormányzati rendőrségekből kiindulva a központosított állami rendőrség fejlesztésének az irányába haladtak, azonban ennek a kiépítésére az ország területén dúló harcok miatt már nem kerülhetett sor.

A magyar országgyűlés 1848-ban a független magyar felelős minisztérium alakításáról törvény formájában rendelkezett.⁴³

A belügyi tárca a Magyar Királyi Helytartótanács (1723-1848) feladatait volt hivatott átvenni. A minisztérium az országlati, közigazgatási, rendőri (közbiztonsági ügyek, közcsend, dologházak, útlevél ügyek, engedélyek kiadás), nemzetőrségi osztályok szerint tagozódott. Az első önálló belügyi tárca feladata annak fennállásának rövid időszakában (1848-1849) a közigazgatási reform előkészítése, továbbá az ország védelme volt a harci események függvényében.⁴⁴

Az első országos rendőrség felállításának gondolata tehát már 1848-ban felvetődött. Kísérletet tettek a rendőrség központosítására az Országos Rendőri Osztály felállításával. Azonban itt nem a rendőri szervezetek államosítása történt meg, hanem a belügyi tárca keretén belül hoztak létre egy központi irányító szervezetet.⁴⁵

A Batthyány-kormány működése idején hozta létre a magyar politikai vezetés az Országos Rendőri Hivatalt. Ezt szervezték át a postaellenőrzést is magába foglaló módon Országos Rendőri és Postaosztállyá 1848 őszén, amely az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc leveréséig működött. Az Országos Rendőri Osztály vezetésével SZEMERE Bertalan miniszter HAJNIK Pál miniszteri tanácsost bízta meg, az Országos Rendőri és Postaosztályt pedig MADARÁSZ László irányította.⁴⁶

SZEMERE Bertalan utasítása szerint az osztály feladatai többek között „...*terv készítendő I. A büntetési rendőrség hogyan rendszerezhető az országban. Kínzás tilos, és tényleg az leendő. Ha így lesz, a bűnözőket kivilágosítani büntetési rendőrség nélkül nem lehet.*”⁴⁷ voltak. Annak ellenére, hogy a miniszter szándéka és törekvései ellenére sem az általa 1849. július 20-án elrendelt fővárosi rendőrség államosítása, sem pedig a nemzeti rendőrség kivitelezése nem

43 1848/III.tc. független magyar felelős ministerium alakításáról

44 Csizmadia Andor (1953): Rendőrminisztérium a szabadságharc alatt. Rendőrségi Szemle, I. évfolyam 9. szám

45 F Kiss Erzsébet (1987): Az 1848-1849-es magyar minisztériumok. Budapest, Akadémia Kiadó

46 Urbán Aladár (1956): Utasítások és tervezetek az 1848-as nemzetőrség szervezésére. Hadtörténelmi Közlemények, LXIX. évfolyam 3-4. szám, p. 187-207.

47 Urbán Aladár (1956): Utasítások és tervezetek az 1848-as nemzetőrség szervezésére. Hadtörténelmi Közlemények, LXIX. évfolyam 3-4. szám, p. 333-356.

valósult meg, figyelemreméltó, hogy általában a közigazgatás, azon belül pedig különösen a rendészeti tevékenység koordinálására, ellátására önálló minisztériumot hoztak létre, továbbá annak működéséért a minisztert nevezték meg felelősnek. A magyar politikai vezetést készületlenül érte a Pest városában állomásozó olasz származású katonai alakulat ellenséges fellépése, holott a csapat tagjai korábban szimpatizáltak a magyarországi forradalom eseményeivel. Nyilvánvalóvá vált, hogy a hangulatváltozást az ellenséges ügynöki tevékenység idézte elő. A magyar kormány ugyan a rendet katonai erővel helyreállította az ország fővárosában, azonban az események mindenképpen tanulságosak voltak arra vonatkozóan, hogy a magyar rendfenntartó erők új szervezetét milyen irányba célszerű fejleszteni.⁴⁸

Az osztály tényleges működése megghiúsult, a szabadságharc miatt az elképzelés nem bontakozhatott ki.⁴⁹

Pest-Buda térsége a magyar városok tekintetében speciális helyzetben volt, mivel a korábbi városi rendőrség is működött, emellett azonban – a korábbi rendőrség szervezetére ráépülve – a városban működött az 1848-as forradalom és szabadságharc által létrehozott Országos Rendőri Hivatal, majd Országos Rendőri és Postaosztály központja, amely a főváros térségében igyekezett a szolgálati feladatait maximálisan ellátni egészen a kormányzat Debrecenbe menekítéséig.

Pest-Buda rendőrségének személyi állománya bővült, a mezőrendőrség felügyeletét a mezei kapitány látta el. 1848-ra a fizetések tovább emelkedtek, példának okáért a kapitány évi 1800 forintot vihetett haza, de minden a kapitányi hivatal alá tartozó beosztott fizetése jelentősen, közel a duplájára emelkedett. Viszonyításképpen: a főpolgármesteri fizetés ekkor évi 2000 forint volt.⁵⁰

A fővárosi rendőrség dinamikusan bővülő hatáskörrel igyekezett ellátni e kiemelt fontosságú térségben a rend fenntartását. Minden bizonnyal tevékenysége eredményének

48 Urbán Aladás (2015): Szabadság és rend. Pest-Buda rendje és rendőrsége 1848-ban. Budapest, Argumentum, p. 26-47.

Urbán Aladár (1992): Tervek és eredmények az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején az önálló magyar rendvédelmi szervek létrehozására. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), II. évfolyam 3. szám, p. 11-20.

49 Fülöp Zoltán (1999): Csongrád megye rendőri szerveinek története. Szeged, Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság, p. 13.

50 Ernyes Mihály (2002): A Magyar Rendőrség Története I. Budapest, Belügyminisztérium, p. 100-108.

tudható be, hogy az olasz katonák lázongásához hasonló cselekmények többé a fővárosban nem fordultak elő.⁵¹

A neoabszolutizmus rendvédelme alapvetően tért el az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc, illetve az azt megelőző magyar rendiség rendvédelmétől. Az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharcot az orosz haderő segítségével leverő Habsburg császári hatalom a Kárpát-medence területét öt tartományra osztva beolvasztotta a Habsburg Császárságba, a mindennapi élet hétköznapijaira kiterjedő részletességgel figyelte, kutatta az esetleges hatalom elleni szervezkedéseket, azok gócpontjait. A neoabszolutizmus ugyan később enyhült, azonban a rendszer lényege a kiegyezésig változatlan maradt.

A Habsburg birodalom népeinek németté alakításával olyan tömegű és német ajkú lakosságot kívánt létrehozni, amelyre támaszkodva megvalósíthatóvá válhatott volna Németország és a Habsburg birodalom egyesítése a Habsburg dinasztia vezetésével. Tehát a polgári fejlődést a birodalomban élő nemzetek egybeolvadásával kívánták megvalósítani, azonban ezt a történelmi kísérletet sem koronázta siker.⁵²

A rend fenntartásának jogát az 1849. március 4-én oktrojált össz-birodalmi Olmützi alkotmány 36. §-ának i) bekezdésében birodalmi ügyként határozta meg, hogy „*A birodalom belső biztonságának őrzése birodalmi ügy.*”⁵³ E gondolat ugyan az osztrák liberálisoktól származott, azonban Ferenc József azt teljes egészében magáévá tette. A birodalmi alkotmányhoz csatlakozó és a községekről szóló ideiglenes törvény értelmében tovább éltek a települési rendfenntartó testületek.⁵⁴ E szervezetek mellett új fegyveres testületként létrehozta a császár a birodalmi csendőrséget is az 1849. július 8-ai uralkodói leirattal.⁵⁵ Ehhez csatlakoztak az 1850. július 10-én és december 10-én szintén uralkodói leirat formájában kibocsátott rendőrhatóságok szervezésének alapelveit és hatásköreit rögzítő uralkodói intézkedések.⁵⁶

51 Czaga Viktória - Horváth J. András - Jancsó Éva et al. (1995): A fővárosi rendőrség története 1914-ig. Budapest, Budapesti Rendőr-főkapitányság, p. 268-269.

52 Deák Ágnes (2009): Polgári átalakulás és neoabszolutizmus 1849-1867. Budapest, Kossuth Kiadó

53 Nr.150/1849. Kaiserliches Patent, vom 4. marz 1849

54 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 33-34.

55 Nr.272/1849. Kaiserliche Verordnung vom 8. Juni. 1849

56 Zachar József (1992): Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szervezeteknél. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), II. évfolyam 3. szám, p. 69.

Zachar József (1999): Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IX. évfolyam 10. szám, p. 203.

1852. április 25-én Ferenc József uralkodói paranccsal hozta létre a saját közvetlen alárendeltségébe tartozóan a Legfelsőbb Rendőrhatóságot, amelynek feladatát alkotta a Habsburg birodalomban a császári csendőrség és rendőrség irányítása és felügyelete.⁵⁷ Az uralkodó a legfelsőbb rendőrhatóság élére azt a KEMPEN Jánost – Johann Franz KEMPEN VON FICHTENSTAMM – nevezte ki altábornagyi rendfokozattal – a csendőr főfelügyelői, valamint az alsó-ausztriai katonai és polgári kormányzói beosztásának meghagyásával –, aki HAYNAU – Julius JACOB VON HAYNAU – környezetében a szabadságharc megtorlásaként rendezett úgynevezett felségárulási perek kivitelezésében és azok végrehajtásában korábban „jeleskedett”.⁵⁸

A pandúr kötelékek egészen 1851 novemberéig működtek a Kárpát-medencében, ekkor azonban az uralkodó feloszlatta ezen szervezeteket, mivel tevékenységük többször ütközött a csendőrség szolgálatellátásával. A császári birodalmi csendőrség hatáskörét Ferenc József – a Bécsből közvetlenül igazgatott – katonai határőrvidék területére is kiterjesztette 1851-ben. A Habsburg birodalmon belül a csendőr ezredek száma a birodalom gazdasági helyzetétől függően ugyan több ízben változott, azonban a legtöbb csendőr ezred mindig a Kárpát-medence területén állomásozott. A birodalmi csendőrség legnagyobb létszáma 18985 fő volt, a karcsúsításait követően pedig 7923 főre csökkent a létszáma.⁵⁹

A szabadságharc leverését követően kezdetben a hazánkba érkező császári erők a rend fenntartásának feladatait a helyi közigazgatás hatáskörében hagyták, majd járasonként közbiztonsági biztosokat neveztek ki. 1849-ben a hadsereg főparancsnokságán belül politikai és polgári központi bizottmány osztályt hoztak létre a felelősségre vonás és a politikai rendőri feladatok megvalósítása céljából.

A Habsburg birodalom teljes területén tehát vidéken a csendőrség, városokban pedig a rendőrség hajtotta végre a rend fenntartásával kapcsolatos teendőket. Mindkét szervezet a Legfelsőbb Rendőrhatóság által az uralkodó közvetlen felügyelete alatt állt.

A neoabszolutizmus rendfenntartói struktúrájának kialakítására vonatkozó kezdeményezések Alexander BACH belügyminisztertől származtak, aki hierarchikus

57 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzajos idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 54-55.

58 Zachar József (1997): Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), VII. évfolyam 8. szám, p. 106.

59 Zachar József (1997): Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), VII. évfolyam 8. szám, p. 107.

belügyminisztériumi alárendeltségben működő rendfenntartói struktúrát képzelt el, ahol a tárca alárendeltségében tevékenykedtek a városparancsnokságok és a rendőrbiztoságok.

Az elgondolás szerint a városparancsnokok a helytartók alárendeltségében, a rendőrbiztoságok a területileg illetékes közigazgatási vezető alárendeltségében működtek volna. Véleménye szerint a korábbi, 1848 előtti modell elszigeteltsége miatt nem volt megfelelő. Javaslatot tett katonai rendőri őrsegek felállítására, nagyobb üdülő-, és fürdővárosokban a rendőri funkciók gyakorlása érdekében külön szervezetek létrehozására.

A detektívfunkciók – ekkor a megfigyelést és a jelentési feladatokat takarták – ellátására civil őralakulatok felállítását látta szükségesnek. 1850. július 10-én az uralkodó jóváhagyta BACH előterjesztését. A korábbi városkapitányság helyett rendőri igazgatóságok jöttek létre. Ennek értelmében a nagyobb városok saját rendőri egységeket hoztak létre. Ez katonai rendőri őrcsapat felállítását jelentette hét tiszttel, 438 fő gyalogos, két fő lovas legénységi állománnyal, valamint civil őrseg felállítása egy felügyelő és ötven detektív részvételével. Meghatározták a Pest-budai rendőr igazgatóság személyi állományát is: eszerint azt egy rendőr igazgató, három rendőrtanácsos, hat rendőrfőbiztos, tizenhat rendőrbiztos, tizenhat rendőrfogalmazó, továbbá harminchat fő segédszemélyzet képezte. A javaslat további négy kerületi központban is javasolta rendőri központok felállítását. A struktúra terén változás következett be, mivel a rendőrbiztoságokat már nem a területileg illetékes közigazgatási vezetőnek, hanem az illetékes rendőr igazgatóságnak rendelték alá. A vidéki rendőr igazgatóságok létszám tekintetében szerényebb számokkal működtek a fővárosihoz képest.

Rögzítették továbbá a rendőri szervezetek hatásköreit is, amelyek az alábbiak voltak: a közbiztonsági és belső béke fenntartása, a személy- és vagyonbiztonság feletti őrködés és a közrend fenntartása.⁶⁰

A közbiztonság ezen időszakban nem volt kielégítő, az országban tevékenykedő zsebmetszők, betörők nemzetközi ismertségre, hírhedtségre tettek szert. A Szezezi-csatorna munkálatainak megindításakor – a korszakban kereskedelmi, kulturális szempontból jelentős esemény – 1859-ben számos tehetsős vállalkozó, befektető, politikus gyűlt itt össze. A jelentős eseményre összegyűlt előkelő társaságtól a magyar zsebmetszők több milliós zsákmányt szereztek. A korabeli hírlapok közleményeikben hívták fel az olvasók figyelmét, hogy

60 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 36-48.

óvakodjanak a zsebmetszőktől. Szintén világhírnévre tettek szert a magyar hamiskártyások és szélhámosok.⁶¹

1851-ben az év elejére tehát megalakultak a rendőri szervezetek. Ezt követően a városkapitányságok hatásköre a községi rendészeti tevékenységre korlátozódott, mint például a közegészségügy, városvilágítás, tűz-, és vízrendészet. A rendőrigazgatók kinevezésével az igazgatóságok a területileg illetékes kerületi főispán felügyelete alá kerültek. Országos szintű vezetőjük a helytartó volt. Minden igazgatóság saját katonai rendőri őrséggel rendelkezett. Saját rendőri végrehajtó erővel a biztosságok nem rendelkeztek, amennyiben szükséges volt, a csendőrség karhatalmi közreműködését vették igénybe.

Ahol rendőri hivatal nem működött, a rendfenntartás ellátása a területi közigazgatás, politikai hatóságok, valamint a községi szervezetek feladata volt. Pesten 1851 januárjától a rendőri igazgatóság vette át a teendőket a városi kapitányságtól, ami 1851 májusában be is fejezte működését. A városi tanács egy bizottságot hozott létre a községi rendészeti ügyek intézésére, élén a városi tanács egy tagjával. Budán is hasonló módon történt az átszervezés. A rendőri hatóságok hivatali helyeit a birodalom nagyobb városaiban működő kormányzati szervezetek hivatalnokai között is meghirdették. A cél ezzel a helyi lakosságtól elkülönülő, elkötelezett, feletteseiktől függő és lojális személyi állomány létrehozása volt. Magyarországon 1851. április 10-én kezdte meg működését a helytartóság.

1851. október 10-én az uralkodó Ferenc József kinevezte ALBRECHT főherceget, az uralkodói család tekintélyes katona tagját magyarországi katonai és polgári kormányzóvá.

A kormányzói hivatallal a hadsereg főparancsnoki és helytartói tisztségei összevonásra kerültek, a hadsereg főparancsnokság rendőri ügyosztálya a kormányzóság központi rendőri ügyosztályává alakult át. Ezzel a rendőri ügyek eddigi két országos központtal rendelkező modelljét egy, az ALBRECHT főherceg kezében összpontosuló centrális modell vette át.⁶²

1852-től a főherceg jellemzést készített a rendőrigazgatókról, amely tartalmazta a magánéletükre, hivatali teljesítményükre vonatkozó részleteket is. A jellemzéseket az uralkodónak terjesztette fel. A közigazgatás 1853. május 1-jén kisebb strukturális átalakuláson esett át, ezzel a kerületek nagyobb önállóságra tettek szert. A kormányzóság külön rendőri ügyosztálya feloszlott, a rendőri funkciókat ezt követően az elnöki iroda második osztálya látta el. Igyekeztek ide összpontosítani a titkos államrendőrségi ügyeket. Bach külön rendőri

61 Baksa János szerk. (1923): Rendőrségi Almanach 1923. Budapest, A Rend, p. 16-17.

62 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 46-50.

ügyosztály felállítása mellett kardoskodott, azonban támogatottság hiányában az elképzelés nem valósult meg. ALBRECHT főherceg felügyelte a rendőri hatóságok működését is, azonban az országban állomásozó öt csendőr ezred és a katonai rendőrség a főkormányzás alá tartozott. KEMPEN János a rendőri hatóságokkal közvetlenül léphetett kapcsolatba. Ennek értelmében tehát továbbra is kettős függés és alárendeltség jellemezte a rendőri struktúrát. Az országgal szemben a kerületi szervezetek megerősödtek, a bécsi minisztériumok közvetlenül léphettek kapcsolatba velük, KEMPEN János helyzete így megerősödött.⁶³

1859-ben KEMPENT és BACHOT leváltották, a birodalmat irányító politikusi klientúra megújult – ez volt a neoabszolutizmus enyhítésére irányuló első kísérlet, amely megtorpanásokkal ugyan, de végül is a kiegyezéshez vezetett. Az államigazgatás reformja a rendfenntartó rendszer módosítását is maga után vonta. Az elképzelések között szerepelt a később megvalósuló csendőrség és rendőrség belügyminisztérium alá rendelése. 1859-ben a Legfelsőbb Rendőrhatóság helyett Rendőrminisztériumot állítottak fel. A minisztérium alá került a sajtóügyek vezetése, a korábbi Legfelsőbb Rendőrhatóság irataiból kiemelésre kerültek a csendőrséggel és a titkos ügyekkel foglalkozó anyagok, amelyek átadtak a katonai irodának. Ez a metodika azt a korábbi miniszteri elképzelést erősítette, miszerint a katonai vezetés befolyását ki kell vonni a rendőri irányításból, azt civil hivatalnokokra kell bízni. A Rendőrminisztérium biztosította, hogy a közigazgatás és a rendőri igazgatás egymástól elkülönüljön, külön szervezettel rendelkezzen. Első ízben 1859. augusztus 24-én Alexander HÜBNERT nevezték ki a rendőrminiszteri posztra, azonban hivatalát nem élvezhette sokáig, a magyar konzervatívokkal ápolt jó kapcsolata korai felmentését eredményezte.⁶⁴

A bécsi udvarban 1860-ban bekövetkezett változások legfeljebb a rendőri tevékenység erősödése nyomán voltak érzékelhetőek. 1860. április 19-én ALBRECHT főherceg felmentését követően BENEDEK Lajos tábornagy került a főkormányzói tisztségbe, ezzel a korábbi kemény rendteremtési metodika enyhülni látszott. Ferenc József 1860. április 19-én határozott az ország közigazgatási egységének helyreállításáról, a magyarországi közigazgatási kerületek megszüntetésére kerültek.

Az októberi diploma nyomán BENEDEK Lajos tábornagy javaslatára Buda, Óbuda és Pest városainak hatóságai megkapták a rendőri jogköröket és funkciókat. 1861-ben Pesten megszervezték a városi tanács irányítása alá tartozó városi rendőrkatonaságot, továbbá a

63 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 77-82.

64 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 82-83.

városkapitányságot is. A városi kapitányságok a császári-királyi rendőrigazgatóságok hatásköreit, teendőit lépésről-lépésre átvették. Ezzel egy folyamat vette kezdetét, amelynek során az érintett városok sorra kérték a területükön felállított rendőr igazgatóságok megszüntetését, a rendőrbiztosságok felszámolását.⁶⁵

Az októberi diploma 1860-at követő kiadása átformálta Magyarország intézményrendszerét. Számos 1848. április 11-ét megelőző intézmény állt helyre, azonban a rendőri és pénzügyi igazgatási szervezetek továbbra is bécsi központi irányítás alatt maradtak.⁶⁶

A vármegyék az 1860-as évek elején újraszervezték a pandúrságot a csendbiztosok vezetése alatt. A neoabszolutizmussal szembeni ellenállás azonban tovább folytatódott. E rezisztencia három különböző kategóriára volt osztható. A nyílt ellenállásra több esetben került sor, azonban ezek az eredményesen kiépített besúgóhálózatnak és a monarchia katonai fölényének köszönhetően igazi eredményt nem hoztak. A sajtóban megjelenő – szűk korlátok közé szorított – kritizáló írások is az ellenállás kinyilvánításának eszközei voltak. SZÉCHENYI István 1859-ben megjelent írásában például vakmerően bírálta az osztrák belügyminiszter Alexander BACH rendszerét. A magyar ellenállás legjellemzőbb formája a passzív rezisztencia volt. A DEÁK Ferenc vezette főként vidéki mozgalom tevékenysége többek között az adófizetések megtagadásában, a választásoktól történő távolmaradásban, bizonyos állampolgári kötelezettségek, állami hivatalok és beosztások, sorkatonai szolgálat megtagadásában mutatkozott meg. Mivel tömegek csatlakoztak a mozgalomhoz, az ellenállás e formája az osztrák birodalomnak komoly problémákat okozott. A passzív ellenállás részét alkotta az is, hogy a magyar nemzet tagjai, ahol csak tehették kerülték a kapcsolatot a neoabszolutizmus rendszerének tagjaival, így a csendőrséggel és a rendőrséggel is. Ezzel szemben viszont a hagyományos magyar szervezeteket – így a pandúrságot is – a támogatásukkal, együttműködésükkel tüntették ki.

Az októberi diplomát követően MAILÁTH György főkancellár, későbbi országbíró úgy vélte, hogy a diploma az 1848 márciusa előtti állapotokat hívja életre. Véleménye szerint az államrendőrségnek szigorú határok között kellett működnie, erős kontroll alatt, ezzel együtt az emberi jogok tiszteletben tartásának elsődleges fontosságát tulajdonított. Véleménye szerint az elérni kívánt közbizalom csak ezekkel a garanciákkal valósulhatott meg. Fontosnak vélte továbbá a látható és nem látható rendőri működés különválasztását. A látható rendőrség feladata

65 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 93-96.

66 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 98.

a korabeli elképzelés szerint a köznyugalom és a sajtó, valamint az ezekkel összefüggő ellenőrzési teendők voltak. Az országbíró javaslatában – amit német nyelven is megírt – felsorolta a működést nehezítő tényezőket, mint például a magyar nyelv ismeretének hiányát a hivatalnokok között, továbbá az alkalmazottak alacsony sorból származását. Kiemelte a rendőr igazgatóságok eredménytelen működését az információszerzés és megfigyelés terén.

A császári rendőrség felszámolásának, teljes újjászervezésének igénye a városi tanácsok részéről megmaradt, de áttörő eredményt nem hozott. A korábbi hatásköri súrlódások állandósultak, a magyar konzervatívok igyekeztek saját befolyásukat erősíteni a Rendőrminisztériummal szemben. A konzervatívok szorgalmazták továbbá a császári csendőrség teljes kivonását is. Ennek hatására 1860. november 16-án az uralkodó négy rendőrbiztosságot szüntetett meg.⁶⁷

Az újjászervezett városi tanácsok megkezdték saját rendfenntartó szervezeteik létrehozását, ennek részeként kezdődött meg Pesten 1860-ban a békebiztosi rendszer kiépítése, amely angol mintára kezdetben a pesti polgárok szerveződéséből indult ki. Alapja a közrend fenntartásában való közreműködés volt. Az úgynevezett békebiztosnak folyamatosan figyelemmel kellett kísérni a kerületét, ahol a közbiztonság, közerkölcs, közegészségügy területén tapasztalt anomáliákat jelentenie kellett. Az elképzelés alapján letartóztatást is kezdeményezhetett volna, azonban a kezdeti lépések ellenére az intézmény tényleges bevezetése nem történt meg.⁶⁸

A Pest-Budán megszűnt rendőrbiztosságok munkáját a városi hatóságok vették át. Külön rendőri újság jött létre hazánkban *Rendőrségi Híradó* néven. A monarchia *Központi Rendőri Újságja* és a hazai rendőri lap között információcsere valósult meg. A javaslatban szükségesnek tartott személyi változások azonban nem valósultak meg a bécsi udvar támogatásának hiányában.⁶⁹

Az Októberi Diploma elrendelte a Helytartótanács felállítását az 1848-as állapotok életre hívása jegyében. Ennek nyomán a városi tisztségekbe az 1848-ban megválasztott hivatalnokok kerültek. Pest főkapitánya 1861-ben THAISZ Elek lett, vezetésével megalakult a városkapitányság, ami egyben modern fővárosi rendőrségünk alapját képezte.⁷⁰

67 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 98-112.

68 Deák Ágnes (2009): Polgári átalakulás és neoabszolutizmus 1849-1867. Budapest, Kossuth Kiadó, p. 98.

69 Deák Ágnes (2009): Polgári átalakulás és neoabszolutizmus 1849-1867. Budapest, Kossuth Kiadó, p. 98.

70 Ernyes Mihály (2002): A Magyar Rendőrség Története I. Budapest, Belügyminisztérium, p. 109-112.

A detektívek elődjeként az 1926-os sajtó is a policáj rendőrspicli rendszerét említi. A titkosrendőrök, polgári biztosok egyenruhát nem viseltek, azonban sokukat elárulta korábbi közrendőri mivolta. Sötét ruhájuk, bajuszviseletük, kemény kalapjuk, és az általuk gyakran fegyelmezésre, büntetésre használt botjaik váltak árulóikká. Ennek okán „botosoknak” hívta őket a nép. Létszámuk csekély volt, gyakran korrumpálódtak, keveredtek gyanúba, játszottak össze betörőkkel, hamiskártyásokkal. Ezek a vádak főként THAISZ Elek főkapitányságának idején kaptak nyilvánosságot. Kihágások esetén sápot szedtek, illetve gyakorta botütésekkel sújtották a törvény ellen vétkezőket. A férfiakat mogyorófával, a nőket virgáccsal büntették, amelynek során öt, tíz, huszonöt botütést mértek rájuk. Azonban fizetés ellenében gyakorta felmentésben részesültek. A korrupció végét a gráci takarékpénztár elleni lopási ügy jelentette. A vizsgálat során megállapították, hogy polgári biztosok és rendőrtisztviselők működtek együtt a tolvajbandával.⁷¹

A korabeli sajtó a Thaisz-korszakot egybehangzóan a korrupció virágkorának tekintette. A polgári biztosok létszáma 1881-ben hetven fő volt, a főkapitány pedig összesen hatszáz emberrel rendelkezhetett. A Tolnai Világlapja 1936-os kiadásában az idézett gráci ügyön kívül megemlíti továbbá egy rendőrfogalmazó esetét, akit korrupciós ügyei miatt kívántak bíróság elé állítani, de ezt megelőzően öngyilkosságot követett el. Felesége azonban a tárgyaláson kitálalt és magát THAISZot, és más rendőröket is megvádolt bizonyos ügyek felelőseként. Az újság ominózus pontként említi a híres operaházi botrányt, amelynek során az Operaház megnyitóján megjelent maga Ferenc József is. A rosszul és kevés rendőrrel szervezett biztosításnak köszönhetően az épületbe behatolt a hívatlan tömeg is, ahol hangoskodtak és kifütyülték az arisztokrata vendégeket, megzavarták az előadást is. Ezt követően az uralkodó magyarázatot kért TISZA Kálmántól, aki a belügyminiszteri tárcát is képviselte. A korrupciós ügyek miatt kirobbant általános tiltakozásnak, valamint az operaházi botránynak köszönhetően THAISZ személye kellemetlenné vált, a sajtó a polgári biztosok intézményének felszámolását, a külföldön bevált detektívosztály felállítását követelte. A főkapitány eltávolítása azonban nem ment könnyen: lemondásáról hallani sem akart, nyugdíjazását csak 1884. november 7-től kérte, miután JEKKELFALUSSY Lajos belügyminiszteri osztálytanácsos, mint miniszteri biztos ellenőrizte tevékenységét, aki egyben megkezdte a rendőrségen belüli tisztogató tevékenységet is.⁷²

71 Detektíviskola. I. rész (1926): Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 25. szám, p. 35.

72 Ötven éves a detektívtestület (1936). Tolnai Világlapja, XXXVIII. évfolyam 10. szám. p. 10.

A THAISZ Eleket körüllegő kétes hírnév kapcsán a Tolnai Világlapja folyóirat 1926-ban megjelent hasábjain azt olvashatjuk, hogy a fővárosi rendőrség államosítását elrendelő törvény – amely a policiából állami rendőrséget csinált – késedelmes hatályba lépésének oka maga a főkapitány volt.⁷³

Az első Thaisz-korszakot kettősség jellemezte. A pesti rendőrség élére állított főkapitány – a kritikák szerint – habár erélyes volt, embereit nem tudta mindig féken tartani, több alkalommal került összetűzésbe a polgármesterrel és a városi hatósággal. Fentiek miatt felfüggesztésre is került, azonban az ellene indított eljárások a vádak alóli felmentéssel végződtek. A vádak alóli felmentés részbeni oka az volt, hogy a korabeli eljárási szabályok hiányában az egyéni felfogás vezérelte a vezetői döntéseket, tehát nem történhetett szabályszegés szabályok hiányában.⁷⁴

Az önkormányzat restaurálásával Pest és Buda rendőrsége ismét kettévált, amely állapot a főváros egyesítéséig állt fenn.⁷⁵

1861 januárjában bizottmányt hoztak létre a „városi rendőrkatonaság szervezetére és életbeléptetésére”, amelynek élén PODMANICZKY János állt. A szolgálat megkezdésének egyetlen akadálya a fegyverek hiánya volt, a ruházat finanszírozását PODMANICZKY János saját költségen vállalta. Az 1861. január 18-19-én tartott közgyűlésen fogadták el továbbá a HAJNIK Pál és SZILÁGYI Virgil által megalkotott közrendészeti szabályzatot is, amely 1867 után is hatályos maradt. A szabályzat közbiztonsági, közlekedésrendészeti, büntető rendelkezéseket és szabályokat tartalmazott, valamint a kapitányi hivatalok ügyeiről és a rendőri bíraskodásról is rendelkezett.

A provizórium a rendőrség szervezetét érintetlenül hagyta, de a főkapitány BIZENTI Frigyes lett. 1863 decemberében elfogadták a rendbiztosok szolgálati utasítását. Ennek értelmében a rendbiztosok a kapitányi hivatal végrehajtó közegei voltak, akik zsold fejében, egyenruhában látták el szolgálatukat. Kötelesek voltak magukat állandóan szolgálatban lévőknek tekinteni és előzékeny viselkedést kívánt meg tőlük a szabályzat. A szolgálati utasítás – amely tíz évig volt hatályban – értelmében oltalmazniuk kellett a közerkölcset, a városi rendet, valamint rögzítette azokat a bűncselekményeket, amelyeket üldözni voltak kötelesek.

73 Detektíviskola. I. rész (1926): Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 25. szám, p. 25.

74 Ernyes Mihály (2002): A Magyar Rendőrség Története I. Budapest, Belügyminisztérium, p. 109-112.

75 Dorning Henrik (1929): A budapesti rendőrség vázlatos története 1848-tól 1928-ig. Rendőr, III. évfolyam jubileumi szám, p. 9-10.

1865. október 2-án a főkapitányi székbe ismét THAISZ Elek került, akit Ferenc József 1866-ban a Ferenc József Rend kiskeresztjével tüntetett ki, a kiegyezést követően a tisztújítás alkalmával pedig ismét megválasztották.⁷⁶

1862-től rendelet szabályozta a magyarországi rendőri igazgatóságokat és biztosságokat, amelynek értelmében azokat a korábbi uralkodói rendelet alapján meghatározott katonai kerületekkel megegyező földrajzi területekhez rendelték hozzá. A területeken belül az állami rendőrségi felügyelet ellátását bizalmi személyek segítségével szavatolták. Az októberi diploma következtében a közigazgatás hatáskörébe került útlevelekedélyek kiadását, fegyverengedélyek intézését a rendőri szervezetek hatásköre alá kívánták vonni, azonban ez is csak tervezet maradt. Az évek során megüresedő hivatalnoki tisztségeket nem tudták betölteni, így a rendőrigazgatóságok és biztosságok működését lassan csökkenő hivatalnoki állomány jellemezte. A folyamatosan mérséklődő számú személyi állomány ellenére a pest-budai rendőr igazgatóság például 1864-ben 13379 ügyiratot bocsátott ki, 131 könyvet és 76 sajtóterméket ellenőrzött. 102 külföldi sajtóterméket felügyelt, amelyből huszonötöt be is tiltott. A pesti vasúti pályaudvaron 500000, a budai pályaudvaron 150000 átutazóról vezettek nyilvántartást. Mindezen feladatok tükrében meglepően és hihetetlenül hangzik a személyzet létszáma, ami 1863-ban csupán huszonnyolc főre rúgott.

Az 1861. július 26-án megtartott országbírói értekezleten határoztak a régi magyar büntetőeljárás helyreállításáról, kiegészítve az írásbeliség elvével, amire a vádlott, illetve a bíróság kívánalma szerint került sor. 1848-at megelőzően főleg a szokásjogon alapuló sommás per alapján került sor az igazságszolgáltatásra. Fenti eljárások és a korabeli nyomozások keretét a Corpus Jurishoz csatolt Praxis Criminalis adta. 1861-et követően a bíróságok teljesen változóan alkalmazták a törvényeket, a sommás eljárást és szokásjogot keverték az osztrák eljárások szabályaival.⁷⁷

A rendőri vezetők a hazai lakosság ellenszenvéről számoltak be, ahogy egyéb császári hivatalok is. 1865-ben megindult a politikai enyhülés folyamata: az uralkodó belátta, hogy a

76 Ernyes Mihály (2002): A Magyar Rendőrség Története I. Budapest, Belügyminisztérium, p. 109-112.

Az őrszemélyzet évi fizetése és létszáma a tervezetben foglaltak szerint az alábbiak szerint alakult: egy poroszló-örmester 500 forint; tizedesek 250 forint; 100 közporoszló 250 forint; egy huszárörmester 600 forint; 20 közhuszár 500 forint; egy mezei biztos 600 forint; 20 mezei kerülő 550 forint; nyolc toronyőr 250 forint.

A fogalmazói kar évi fizetése és létszámkerete: egy főkapitány évi 2400 forint; három alkapitány és egy mezei kapitány 1200 forint; egy segéd 800 forint; 10 írnok 500 forint; egy toloncügyi kezelő 500 forint; egy házgodnok 600 forint; egy vásárfelügyelő 800 forint; egy másodfelügyelő 700 forint volt.

77 Girhiny Kornél (2017): A nyomozások fejlődése az első nyomozati utasításig. In: Christián László et al. (szerk.): Rendészettudományi kutatások. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

liberális politikussokkal való kiegyezés elkerülhetetlen. Ennek következtében számos vezető és politikust váltottak le, megkezdődött az átszervezés, rendőri igazgatóságok, biztosságok megszüntetése. A városi kapitányságok megkezdték a hatáskörök átvételét, többek között Pest-Budán mindkét pályaudvar felügyeletét. Azonban az átszervezés a rendőri igazgatóságok utasítására megrekedt, az ügyek átadását a városi kapitányságoknak felfüggesztették. Ebben az időszakban egészen a kiegyezésig pusztán a rendőr igazgatóság rendőrbiztosságokká minősítése történt meg az enyhülés szellemében. A bécsi tárgyalásokat követően ANDRÁSSY Gyula gróf vezetésével nevezték ki a magyar kormányt 1867. február 17-én.

A változások külső jegyekben is testet öltöttek: a pesti rendőr igazgatóság házáról például leszedték a sasos császári címet és őr sem vigyázta tovább a bejáratot. Az időszakos sajtó rendőri ellenőrzése megszűnt. 1867. március 17-én a belügyminisztériumon belül rendőri ügyosztály felállítását szavazták meg, valamint határoztak a magyarországi császári csendőrség teljes felosztásáról. A megalakult rendőri ügyosztály hatáskörébe tartozott az úgynevezett államrendőrség, amelynek hatáskörébe utalták a korábban a helytartótanács elnöki irodájához tartozó ügyeket. Az ügyosztály 1867 augusztusában vált ketté államrendőri és közrendészeti osztályra. A magyarországi császári rendőri szervezetek felosztásának határidejét 1867 áprilisának végében határozták meg. A korábbi hivatalnokok egy része belügyminisztériumi alkalmazásban maradt, mások nyugállományba vonultak. Meghatározták a magyarországi államrendőrségre vonatkozó költségvetést is az 1867-es évre vonatkozóan. A rendőri ügyosztály gyakorlatilag a bécsi Rendőrminisztérium mintájára jött létre, annak szervezeti felépítését és struktúráját tükrözte. A minisztériumon belül az államrendőrségi ügyek kezelésével RÁDAY Gedeon gróf osztálytanácsost bízták meg. Ezt követően a korábbi rendőri vezetők távoztak az országból, ezzel a császári-királyi rendőrségek korszaka véget ért.⁷⁸

A Habsburg uralkodók rendőrségei nem tartoztak a magyar hatóságok felügyelete alá, tulajdonképpen a birodalom érdekeit szolgáló politikai rendőrségek voltak.⁷⁹ Bár a felállított császári rendfenntartó testületek a Kárpát-medence területén is működtek és a magyar nemzetet is felügyelték, de egy esetleges fegyveres harc során feladatuk lett volna a magyar ellenállás felszámolása is. Megállapítható tehát, hogy Magyarország területén a közrend biztosítására centralizált formában létrehozott szervezetek egy idegen elnyomó hatalom, az úgynevezett neoabszolutista államforma keretei között valósultak meg, így ezek a testületek nem képezték

78 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 112-122.

79 Deák Ágnes (2007): Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867. Történelmi Szemle, XLIX. évfolyam 3. szám, p. 351-372.

a magyar rendészeti szervezetek részét. Kétségtelen, hogy a császári testületek hatást gyakoroltak a magyar rendfenntartás fejlődésére, de nem tekinthetjük őket a magyar rendfenntartás története részének, hiszen az elnyomó hatalom eszközei voltak.⁸⁰

1.2. TITKOSRENDŐRÖK

A neoabszolutizmus rendfenntartó testületeinek tevékenységét átszőtték a titkosrendőri teendők. Magyarország történetében a neoabszolutista rendszer – amely ugyan nem tekinthető a magyar államfejlődés eredményének, hiszen idegen elnyomó hatalom eszköze volt – bizonyult az első olyan államhatalmi struktúrának, amely széleskörűen, nagyüzemi módon alkalmazta a nyomozást, elsősorban a titkos nyomozási módszereket és eszközöket.

A kortársak nem szívelték azt a fajta hatalomgyakorlást, amely az állampolgárok minden rezdüléséről tudni szeretett volna, azt figyelemmel kísérte. A legújabb levéltári kutatások ugyan azt bizonyítják, hogy a spiclihálózat nem számlált olyan tekintélyes létszámot, mint amit eredetileg feltételeztek, azonban hatásában mindenképpen jelentőséggel bírt a közhangulatra.

Ebben az időben már szokássá vált, hogy nem csak a rendfenntartó testületek titkos információgyűjtő részlegei alkalmaztak spionokat a közhangulat és a hatalomellenes cselekmények kifürkészése céljából, hanem magas tisztségeket betöltő személyek is valóságos rezidentúrákat tartottak fenn a beosztottaik, illetve ellenlábasaik és környezetük szemmel tartása céljából. A titkosrendőri eszközök és módszerek alkalmazásának tömegessé válása szükségessé tette például a formanyomtatványok tipizálását, kezelésük módszertani szabályozását.⁸¹

Ez a figyelő tevékenység igen markánsan megjelenik a bécsi levéltár anyagaiban. DEÁK Ferenc számos nyilatkozatát például szó szerint tartalmazták a jelentések, olyan kijelentéseket is, amelyeket politikus társának tett. Tehát a korban magas rangú és fontos beosztású személyek is jelentettek a titkosrendőrségnek, valamint széles körű klientúrával is rendelkeztek.⁸²

Az uralkodó Ausztria és Magyarország problémáját, az ellenzékben rejlő veszélyeket rendőri úton kívánta megoldani. Levelében az illetékes rendőrminisztert kéri, hogy az

80 Parádi József (2012): A magyar állami rendőrség fejlődéstörténeti tapasztalatai. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 25. szám, p. 84-101.

81 Deák Ágnes (2013): Államrendőrség Magyarországon, 1849-1867. Akadémiai doktori értekezés. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia

82 Tábori Kornél (1921): Titkosrendőrség és Kamarilla. Budapest, Athenaeum nyomda, p. 44-46.

ellenzéket, annak minden tevékenységét fokozottan kísérik figyelemmel, tartva egy esetleges forradalomtól. A cél érdekében a katonai, konfidens és konzuli levelezéshez is hozzáférést biztosított a titkosrendőröknek.⁸³

A magánlevelezések figyelése is általános tevékenység volt, jelentették például a hadiadó fizetését elkerülő, uzsora tevékenységből vagyona szert tevő személyek bűnös ténykedéseit.⁸⁴

SZÉCHENYI István levelezéseit is folyamatosan figyelemmel kísérte a hatalom, főként miután BACH belügyminisztert bíráló írása nyilvánosságot nyert. Több esetben házkutatást is tartottak nála.⁸⁵

A bécsi udvar által kiváló kémnek tartott SZEKRÉNYESY András városi tanácsos, majd rendőrfőnök különösen sok jelentést küldött Bécsbe az 1861-es országgyűlés alatt. Ezekben a jelentésekben a képviselők minden nyilatkozatáról, felszólalásáról, észrevételéről referált.⁸⁶

Látható tehát, hogy a hatalom – tartva az esetleges forradalmi szervezkedésektől, merényletektől – igyekezett minden ellene irányuló tevékenységről idejében tudomást szerezni. Ezen cél megvalósítására a titkosrendőri tevékenység, informátorok, konfidensek alkalmazása kiváló eszköznek bizonyult.

Ez a politikai és magánélet minden területét átszövő titkosrendőri tevékenység nem párosult, nem is párosulhatott az emberi szabadságjogok biztosítékainak alkalmazásával, hiszen lényegében pontosan azok ellen irányult. A lakosság körében ez a központilag irányított és jól szervezett, az élet szinte minden területére kiterjedő spionhálózat bizonyult a rendszer legellenszenvesebb részének.

Ettől eltekintve azonban a rendfenntartó struktúra titkos és nyílt nyomozásokat végrehajtó része eredményesnek bizonyult, hiszen a neoabszolutista rendszerben a közbiztonság jobb volt Magyarországon, mint korábban és a Habsburg-hatalom elleni szervezkedés sem maradhatott felderítetlenül a titkos ügynökök előtt.

A neoabszolutista rendszer kémelhárítást végző szervezete – amely egyben a felderítő munka teendőit is ellátta – is alkalmazta a titkos nyomozás eszközeit és módszereit a Kárpát-medencében. Ezek azonban nem voltak tömeges jellegűek, mivel az ellenséges hírszerző

83 Tábori Kornél (1921): Titkosrendőrség és Kamarilla. Budapest, Athenaeum nyomda, p. 74-76.

84 Tábori Kornél (1921): Titkosrendőrség és Kamarilla. Budapest, Athenaeum nyomda, p. 143-144.

85 Tábori Kornél (1921): Titkosrendőrség és Kamarilla. Budapest, Athenaeum nyomda, p. 225-226.

86 Tábori Kornél (1921): Titkosrendőrség és Kamarilla. Budapest, Athenaeum nyomda, p. 260.

szervek sem alkalmaztak tömegesen hírszerzőket a Habsburg birodalom titkainak kifürkészése céljából.⁸⁷

A Habsburg birodalomban a haderő vezérkarának irodájaként hozták létre az első állandó jellegű hírszerző szervezetet Evidenzhaltung Abteilung elnevezéssel 1840-ben. 1850. december 22-én a császári haderő főszállásmesterének intézkedésére nevezték át a szervezeti egységet Evidenzbüro-nak, amely az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásáig működött.

Az Evidenzbüro alkalmazta a titkos nyomozások mindazon módszereit és eszközeit, amelyekkel a vizsgált időszakban az európai hatalmak mindegyike is élt. A titkos információszerzés, illetve annak az elhárítása nem kapcsolódott a polgári közigazgatáshoz, hanem a haderő speciális feladatát alkotta. Hírszerzést ugyan a külügyi szolgálatok is folytattak, de nem rendelkeztek e tevékenység végrehajtása érdekében létrehozott önálló szakmai szervezettel. A Habsburg-hatalom hírszerző, illetve kémelhárító szervezeteinek polgári közigazgatási szervezetekkel való kapcsolata esetleges volt. A hírszerző-elhárító és a közigazgatási szervezetek szorosabb együttműködésének gondolata nem a neoabszolútizmus időszakában, hanem a kiegyezést követően merült fel.⁸⁸

Az 1860-as évekre kialakították a külföldön tevékenykedő ügynökök kategóriáit. Ennek megfelelően titkos ügynökök működtek a bécsi központ irányítása alatt. Egy részük hazafias lelkesedésből, fizetség nélkül látta el feladatát. A megbízottak olyan személyek voltak, akik állandóan a célországban tartózkodtak, éltek. A hírszerzők azok a személyek, akik központi utasításra utaztak külföldre, adott feladattal. Javadalmazásuk a titkos ügynököket kivéve a korban kiemelkedő volt.

Az 1859-es olaszországi háború után a vezérkar rájött, hogy békeidőben is fontos a hírszerzés, így átszervezték a támadólagos, és védőleges tevékenységet is.

A katonai attasék, mint diplomaták fő feladata békeidőben a fogadó ország haderejének megfigyelése, politikájának kiértékelése, információk gyűjtése, majd továbbítása volt a Nyilvántartó Irodának. A monarchiával szomszédos államok területén, valamint a Balkánon, Londonban, Párizsban titkos katonai kirendeltségeket állítottak fel. Az 1866-os években a poroszokkal folytatott háború során az osztrák-magyar kémiszolgálat elérte első sikereit, hiszen a porosz hadmozdulatokról időben értesültek, bár a katonai kudarcot ezzel sem tudták elkerülni.

87 Pilch Jenő (1936): A hírszerzés és kémkedés története. I. kötet. Budapest, Franklin, p. 319-329.

Pilch Jenő (1936): A hírszerzés és kémkedés története. II. kötet. Budapest, Franklin, p. 1-16.

88 Boda József - Parádi József et al. szerk. (2014): 1872 Felderítő-szolgálati utasítás. Anleitung zum Kundschaftsdienste. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság

Békeidőben a hírszerzésre fordított összegeket nagymértékben csökkentették, így más országok haderejével kapcsolatos információkat gyakran nem sikerült időben beszerezni.

A Habsburg birodalom hírszerzése és elhárító tevékenysége – amelyet akkor még szervezetileg nem választottak szét – alapvetően a titkos információgyűjtésre koncentrált, hasonlóan Európa más országainak hírszerző szervezeteihez. Ebből fakadóan a lakosság széles rétegeivel nem kerültek kapcsolatba. A Habsburg-hatalom korabeli hírszerző szervezetinek munkája elsősorban a keletkező metodikai tapasztalatok által vált hasznossá a bűnüldöző szervezetek számára. A neoabszolutista rendszer rendfenntartó szervezetei közül a városokban a rendőrségnek volt kulcsszerepe.

A rendőrség újjászervezése a fővárosban volt a legindokoltabb, mivel a bécsi vezetés nem volt elégedett a katonai hatóságok által kinevezett hivatalokkal, akik a rendőri feladatokért feleltek.⁸⁹

A neoabszolutizmus időszakában volt észlelhető a titkos rendőri és közrendészeti tevékenység különválása, ekkor merül fel a látható és nem látható rendőrség megalkotásának igénye is. Ezen felismerésekre az új feladatok megjelenése, és az azok sikeres megoldásához szükséges sajátosságok vezettek – bár kezdetben a titkos információszerzés és a detektívtevékenység katonai, illetve politikai célokat szolgált. A későbbiekben azonban ezeket a metodikákat átültették a detektívszolgálatok klasszikus bűnüldöző szerepkörébe is. Bár kétségtelen az állami, politikai befolyás és irányítás, de felismerték, hogy a rend fenntartása egy magas szakmai tudást és széles spektrumot felölelő terület, amely specifikációt igényel a felmerülő feladatok függvényében. A bevált metodikákat a szakterületek a későbbiekben saját céljaikra formálhatták.

A neoabszolutizmus időszakában működő császári rendfenntartó testületek jó példával szolgáltak a közrend eredményes fenntartása terén megvalósított munkájukkal. Ezért a későbbiekben azok gyakorlati működéséből mintát merítve kezdődhetett meg a magyar rendfenntartó testületek újjászervezése. Nyilvánvaló tehát, hogy a Habsburg önkény eszközeként a Kárpát-medencében is bevezetett neoabszolutista állam a rendfenntartás terén hatékonynak bizonyult. Mivel azonban a neoabszolutizmus nem csupán a polgári államot kívánta kiépíteni, hanem egyben a magyar nemzetet is el szeretne volna törölni ennek az államalakulatnak a segítségével, ezért egyben a közutálat tárgya volt. Az államnak azon része pedig, amely a rend védelmét valósította meg, különösen ellenszenves volt a magyar nemzet

89 Deák Ágnes (2005): „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, p. 43-46.

számára, hiszen a közrend fenntartása és a politikai rendszer védelme nem különült el markánsan. Ebben a helyzetben szóba sem jöhetett a kiegyezéskor a császári testületek átvétele. A Magyar Szent Korona alá tartozó területeken – a reformkorhoz hasonlóan – ismét az a helyzet állt elő, hogy a rendészet centralizációjának, azaz a központi államhatalom közvetlen irányítása alá vonásának legfőbb akadálya éppen az a hatalmi rendszer volt, amely a központosítást már megvalósította ugyan, azonban egy idegen elnyomó hatalom érdekében. Ennek következtében pedig a centralizációt magát is ellenszenvessé tette. A neoabszolutista államban már megjelentek – a politikai rendőrség típusú birodalmi szerveződésekben és a felderítő elhárító munkát ellátó ugyancsak birodalmi szervezetekben – a későbbi detektívtestület csírái.

1.3 A MAGYAR RENDÉSZETTUDOMÁNY ALAPJAI

A rendfenntartás létjogosultságához, minőségének javításához és fejlődéséhez fűződő igény egyik markáns megfogalmazója volt ZSOLDOS Ignác reformkorbeli jogtudós. *„Rend magában fenn nem tartódik, annak fenn kell tartatnia. Kik a rend fenntartásában felvigyáznak, s a rendbontókat – törvény szabta büntetéseik elvétele végett- bejelentik: rendőrnek neveztetnek. A rendőrség tehát minden jól rendezett polgárzatok egyik fő kelléke, s van is minden művelt országban.”*⁹⁰

A szerző az 1838-ban napvilágot látott a rendfenntartás témájában született *Néhány szó a honi közbátorságról* című művében „a vétkezés előre megakadályozásáról” ír, ami jelen korunk értelmezése szerint korai bűnmegelőzési tevékenységet jelent.⁹¹

A szerző a bűncselekményt megelőző, felderítő rendőrség létét tartotta szükségesnek. Merőben új gondolat részéről a kárt szenvedett személyek kárpótlása egy erre elkülönített alapból. Ennek értelmében a közbátorság fenntartása során kárt elszenvedők az úgynevezett közbátorsági alapból kerülnének kárpótlásra.

1846-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választott KARVASY Ágoston is a korszak jeles jogtudósa volt, aki műveiben foglalkozott a rendfenntartás témájával is. Első sikeres műve *A politikai tudományok, rendszeresen előadva*, amelynek első kötete „az alkotmányi politicát, az általános igazgatási politicát, az igazságszolgáltatási politicát, és a policziatudományt” foglalta magába, a második kötet a státuszgazdasági tudománnyal, a

90 Zsoldos Ignác (1842): A szolgabírói hivatal II. kötet. Pápa, Református Főiskola, p. 187.

91 Zsoldos Ignác (1838): *Néhány szó a honi közbátorságról*. Pest, Trattner Károly, p. 98

harmadik pedig a „fináncztudománnyal” foglalkozott.⁹² A rendfenntartás elméleti megalapozása tekintetében leginkább jelentőséggel bíró műve első kötetének negyedik része 1843-ban jelent meg *A policzia vagy is rendőrség tudománya* címmel. Az említett rész bevezetésében a szerző a „policzia tudomány” fogalmát úgy írja le, mint „*A policzia az a tudomány, melly azon elveket adja elő, mellyek szerint a belső bátorság, és a közrend a statusban minden lehetséges sértések, és balesetek ellen óltalmaztatik, a mennyire ez a jogszolgáltatási intézetek által el nem érhető és mellyek szerint polgároknak mindennemű műveltsége is előmozdítottatik, egyébiránt az a személyzet is, melly ezen tudomány céljának eléréséhez rendelve vagyon, policziának, vagy rendőrségnek hivatik*”.⁹³

Ennek a nivellálódási folyamatnak a témában született művek is szilárd alapot szolgáltatnak. KARVASY Ágoston 1862-ben létrehozott *A közrendészeti tudomány* című művében kifejtette a közrendészeti tudomány fő elveit, a rendőrség, a közegészségügy és a közbátorság (személy-, és vagyonbiztonság) mibenlétét. Hangsúlyozta továbbá a rendőrség előtti egyenlőség fontosságát, aminek hiányában a rend fenntartása nem kivitelezhető.⁹⁴

A történelmi források tartalma egyértelműen arra mutat, hogy a rendet védelmezők tevékenysége hivatásnak tekinthető, amelyhez elengedhetetlen a személyi állomány rátermettsége, szakmai felkészültsége. Ez 1859. augusztus 24-én a szakterületet irányítók már a neoabszolútizmus időszakában is felismerték. KARVASY Ágoston a rendőri hivatal viselők elengedhetetlen tulajdonságai között sorolta fel az alábbiakat:

„Bírjanak a közrendészeti tudomány elveinek általános, országuk rendőrsége különös szabályainak ismeretével.

Legyen józan ítéletük, lélekjelenlétük, gyors feltalálási tehetségük.

Legyenek hivatalukban buzgók és megvesztegethetetlenek, a közjó iránt pedig viseltessenek lelkesedéssel.

Mutassanak cselekvésükben komolyságot, erélyt és szilárdságot, ami szelidséggel és humanitással mérsékeljenek”.⁹⁵

92 Karvasy Ágoston (1843): *A politica tudományok rendszeresen előadva*. I. kötet: Az alkotmányi politica, az általános igazgatási politica, az igazgatásszolgáltatási politica, és a policziatudomány. Győr, Özvegy Streibig Klára

93 Karvasy Ágoston (1843): *A politica tudományok rendszeresen előadva*. I. kötet: Az alkotmányi politica, az általános igazgatási politica, az igazgatásszolgáltatási politica, és a policziatudomány. Győr, Özvegy Streibig Klára, p. 26.

94 Karvasy Ágoston (1862): *A közrendészet tudomány*. Pest, Emich Gusztáv

95 Karvasy Ágoston (1844): *A politica tudományok rendszeresen előadva*. III. kötet: A fináncztudomány. Győr, Özvegy Streibig Klára, p. 9.

Ezek a gondolatok akár napjaink bűnüldözőivel szemben támasztott követelmények is lehetnének. A korra jellemző klasszikus rendőri feladatok és a titkos információgyűjtő tevékenység ellátása is szakmai profizmust igényelt, akár a kezdetben katonai, esetleg a későbbiekben rendőri tevékenységben megjelenő formájára gondolunk.

Írásai hosszú időre alapjául szolgáltak a műfaj későbbi művelői számára. Indokoltnak tartotta továbbá a rendőrhivatalnokokkal szemben támasztott egységes követelmények meghatározását. Oktatói munkája során fontosnak tartotta, hogy a közbátorság témakörében magyar nyelvű tankönyv szülessen, ennek eleget téve 1862-ben jelent meg *A közrendészet tudomány* című munkája.⁹⁶

ZSOLDOS Ignác és KARVASY Ágoston munkássága – a kor más magyar jogtudósainak tevékenységéhez hasonlóan – jelentős mértékben megalapozta a későbbi magyar rendészet jogi oldalát, illetve minden bizonnyal hozzájárult ahhoz, hogy a reformkorban létrejöhessen a mezei termelési feltételek és termények védelmezésének céljából felállított mezei rendőrség.⁹⁷

A magyar rendészettudomány megteremtésében meghatározónak bizonyult a német rendészeti tevékenység, ennek hatásai a mai napig megfigyelhetők. A magyar úttörők úgymint ZSOLDOS Ignác, KARVASY Ágoston olyan örökérvényű kijelentéseket, megállapításokat tettek, mint például a rendőrség nélkül rendet nem lehet fenntartani, valamint az állam alapvető feladata a közbátorság fenntartása, a polgárok jólétének, javainak megóvása, gyarapítása, ami a rendőrség feladata. A rendészetet már ekkor is az igazgatáson belüli egységként, önálló tudományágként definiálták. Ez a szemlélet adott erős, ma is szilárd alapot a magyar rendészettudomány megteremtéséhez.⁹⁸

1.4 A DETEKTÍVTESTÜLET ELŐZMÉNYEI

A kiegyezéskor a magyar állam nem vette át az idegen elnyomást megvalósító, centrális vezetés alatt álló birodalmi rendfenntartó testületek magyarországi szervezeteit.⁹⁹

96 Karvasy Ágoston (1862): *A közrendészet tudomány*. Pest, Emich Gusztáv

97 1840/IX.tc. a mezei rendőrségről

Zsoldos Ignác (1842): *A mezei rendőrség főbb szabályai a 1840. IX. törvénycikkely nyomán*. Pápa, Pápai Református Kollégium

98 Sallai János (2020): *A modern magyar rendészet kezdete*. Magyar Rendészet, II. évfolyam 3. szám, p. 242-243.

99 Zachar József (1991): *Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei*. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), I. évfolyam 1. szám, p. 20-24.

Az osztrák belbiztonsági szervezetek megszűntek, mivel a rendészet – a honvédelemmel ellentétben – nem tartozott a közös ügyek közé. A rendészeti tevékenység feletti állami irányítást a Magyar Királyi Belügyminisztérium vette át. Nyilvánvaló kontinuitás fedezhető fel a Magyar Királyi Belügyminisztérium és a Helytartótanács között a feladatkört illetően.¹⁰⁰

A municípiálisok és a centralisták között megvalósított reformkori közigazgatás elméleti vita nyomán¹⁰¹ a rend védelmét az önkormányzatok kompetenciájába helyezték, ezzel lényegében befejezve azt a folyamatot, amely a neoabszolutizmus enyhébb szakaszában 1861-től már elkezdődött a rendészet terén. A rend fenntartásának, mint feladatnak önkormányzati hatáskörbe sorolásáról a köztörvényhatóságok rendezéséről szóló 1870. évi, valamint a községek rendezéséről szóló 1871. évi törvények rendelkeztek.¹⁰²

A rendfenntartás szétagoltságának eredménytelen működése az 1870-es években nyilvánvalóvá vált. Ennek megoldása érdekében királyi biztosok kiküldésére került sor.

A biztos jogokat vont el a törvényhatóságoktól, szigorú intézkedések bevezetésével szavatolta a rend helyreállítását. Az intézmény eredményessége vitatott volt, hiszen a megbízás lejártával az illetékességi területen hosszabb-rövidebb idő alatt a korábbi áldatlan állapotok álltak helyre.¹⁰³ A belügyminiszter a biztos eredményes működése érdekében utasította a törvényhatóságokat az együttműködésre: *„förlhívom a (cimzett)...közönségét, hogy nevezett kir. biztost nem csak a veszélyeztetett vidék, hanem közvetve az egész országnak is érdekében álló nagy horderejű működésében erélyes és buzgó támogatásban részesíteni tisztének ismerje, s e célból tisztviselőit s közbiztonsági közegeit haladéktalanul utasítani el ne mulassza, hogy az ő súlyos felelőssége terhe alatt pontosan és rögtön megfelelni, nemkülönben őt a közbiztonságot érdeklő minden nevezetesebb eseményről késedelem nélkül értesíteni szoros kötelességüknek tekintsék.”*¹⁰⁴

A vármegyék részére a későbbiekben segítséget a rend fenntartásának terén az 1881-ben felállított Magyar Királyi Csendőrség jelentette. Kisegítő, végrehajtó szerepe a csendőrségről szóló törvény alapján egyértelmű, hiszen a feladatkörére való utaláson túl külön

100 Szikinger István (2012): Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 141-157.

101 Csizmadia Andor (1976): A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig. Budapest, Akadémia Kiadó, p. 79-80.

102 1870/XLII.tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről
1871/XVIII.tc. a községek rendezéséről

103 1805/V.tc. tc a királyi biztos kiküldéséről

104 Szikinger István (2012): Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 141-157.

eljárási és hatásköri jogkörrel nem rendelkezett. Ebből az feltételezhető, hogy elsősorban más hatóságok döntéseinek végrehajtására létrehozott karhatalomnak tekintették. A felállított csendőrparancsnokságok vezetői nem lettek tagjai a közigazgatási bizottságoknak, ebből következően az illetékességi területén a vármegyei önkormányzat nem gyakorolhatott befolyást annak ügyeire. A fővárosban a rendőrség főkapitánya az államosítás ellenére is a közigazgatási bizottság tagjaként kapcsolatban maradt a törvényhatósággal. A Magyar Királyi Határrendőrség a harmadik nagyobb állami rendfenntartó szerv, amely széles körű törvényi felhatalmazással rendelkezett. A fiumei kapitányságból szerveződött a Fiumei Magyar Királyi Államrendőrség, ami a fiumei és a magyar-horvát tengerpart királyi kormányzójának felügyelete alatt állt.¹⁰⁵

A polgári magyar állam időszakában a központi államhatalom közvetlen alárendeltségében 14 fegyveres rendfenntartó testület működött, közülük a rendőrségek, a csendőrség, a pénzügyőrség, a vámőrség, a folyamőrség és a határőrség rendelkezett kisebb-nagyobb nyomozó munkára specializált szervezeti egységekkel.¹⁰⁶

Az önkormányzati rendészeti modell azonban a dualizmus idejében megbukott, ezért a rend fenntartásának átszervezése elkezdődött. Először a falvakban, majd a városokban indult el a központosítás folyamata, megkezdődött az államosítás.¹⁰⁷ A centralizáció ellenére a

105 Szikinger István (2012): Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 141-157.

106 A polgári magyar állam katonailag szervezett fegyveres őrtestületei voltak:

- a Magyar Királyi Csendőrség 1881-1945 (Központi Nyomozó Parancsnokság 1930-tól);
- a Magyar Királyi Nemesi Testőrség 1867-1919 (nyomozó részleggel nem rendelkezett);
- a Magyar Királyi Darabont Testőrség 1904-1919 (nyomozó részleggel nem rendelkezett);
- a Magyar Királyi Testőrség 1920-1945 (nyomozó részleggel nem rendelkezett);
- a Magyar Királyi Folyamőrség 1920-1939 (nyomozó részleggel rendelkezett);
- Magyar Királyi Vámőrség 1921-1931 (nyomozó részleggel rendelkezett);
- Magyar Királyi Határőrség 1932-1938 (nyomozó részleggel rendelkezett)
- Magyar Királyi Képviselőházi Őrség 1912-1945 (nyomozó részleggel nem rendelkezett).

A polgári magyar állam polgári fegyveres őrtestületei voltak:

- Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség 1872-1919 (detektív testület 1885-től);
- Magyar Királyi határrendőrség 1906-1918 (detektív csoporttal rendelkezett);
- Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrség 1916-1918 (detektívcsoporthal rendelkezett);
- Magyar Királyi Rendőrség 1931-1945 (detektív testület);
- Magyar Királyi Pénzügyőrség 1867-1945 (nyomozó „szakszolgálati ág” működött 1930-tól);
- Magyar Királyi Vám- és Adóőrség 1872-1886 (nyomozó részleggel nem rendelkezett).

107 Parádi József (2013): Rendvédelmi testületek a polgári magyar állam időszakában 1867-1919. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXIII. évfolyam 31-32-33-34. szám, p. 121-146

dualizmus időszakában a vármegyék és a települések felelőssége a rendfenntartás terén a dualizmus egész időszakában megmaradt.

Ennek egy példája többek között az 1868. évi szeptember 4-én kiadott belügyminiszteri rendelet, amely a kémények tisztítása és separtetése tárgyában egyértelműen leírta: „...kétséget nem szenved, hogy első vonalban a községek, azután pedig a felettes helyhatóságok, múlthatatlan kötelességei közé tartozik közrendőri szempontból a közönség érdekei felett őrködni”¹⁰⁸

A dualizmusban különültek el egymástól a hatalmi ágak törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalom szerint. Ennek megszilárdítása tárgyában hozott törvényi rendelkezések az elsőfokú bíróságok rendezéséről,¹⁰⁹ a királyi ügyészségek létrehozásáról¹¹⁰ és az ügyvédi tevékenység szabályozásáról¹¹¹ szóló rendelkezések voltak.

A fővárosi rendőrségnek kiemelkedő szerepe volt a magyar állami rendőrség létrehozásában, mivel a budapesti rendőrséget már 1872-ben ideiglenesen, majd 1881-ben véglegesen államosították.¹¹² Az államosítást véglegesen elrendelő 1881-ben megjelent törvény hatályba lépését megelőzően az eljárási szabályokat az 1872-ben az igazságügyi miniszter által a bíróságok és ügyészségek részére kiadott ideiglenes bűnvádi eljárással igyekeztek rendezni.

A bűnvádi eljárás egyöntetűsége tárgyában kiadott *Sárga könyv* konkrét, részletes eljárási cselekményeket mutatott be, formai követelményeknek eleget téve írta le az eljárási szabályozást. Ennek értelmében a törvényszék előtt történő feljelentést követően előnyomozás lefolytatását határozta meg, amelyben az alanyi oldal tisztázása a vizsgálóbíró feladata volt. A nyomozás ezen szakaszában a közbiztonsági közegek nyomozati cselekményeket hajthattak végre a vizsgálóbíró vagy az ügyész helyszínre érkezéséig. Ezen tevékenységüket az ügyész, illetve a vizsgálóbíró megkeresésére, utasítására is végre kellett hajtaniuk. Az ügyész vagy vizsgálóbíró a helyszínre érkezésüket követően azonnal az előnyomozás vezetőivé váltak. A közbiztonsági közegek ezen feladata alapvető büntetőeljárási intézkedéseket takart, mint

108 108 Szikinger István (2012): Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 141-157.

109 1869/IV.tc. a bírói hatalom gyakorlásáról

110 1870/XLII.tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről

1871/XVIII.tc. a községek rendezéséről

1872/XXXVI.tc. . Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről

111 1871/XXXI.tc. az első folyamodású bíróságok rendezéséről

112 1872/XXXVI.tc. Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről

1881/XXI.tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről

például a helyszín biztosítása, előállítás, elővezetés, adatgyűjtés, letartóztatás, kihallgatás, idézés kézbesítése. A személy-, és lakcímnnyilvántartások a nyomozás segédeszközeiként jelentek meg. Amennyiben szükséges volt, a vizsgálóbíró kiegészítette a nyomozásokat, szakértőt vont be, házkutatást, lefoglalást rendelt el. Az előnyomozást követően a vizsgálati szakasz következett, amely során a vizsgálóbíró a tényállás tárgyi oldalát vette vizsgálat alá. Mindkét szakaszban a nyomozás a nyilvánosság kizárásával, titkosan folyt. A vizsgálóbíró vád nélkül is eljárhatott, a védelem korlátozott mértékben megengedett volt. Az előnyomozás során végzett felderítő, adatgyűjtő tevékenységet követően a vizsgálati szakasz feladata a bizonyítás volt.¹¹³ KATONA Géza egykori rendőr dandártábornok, címzetes egyetemi tanár, jogász, az MTA doktora a vizsgálati szakasz fontosságát hangsúlyozta *Bizonyítási Eszközök* című munkájában, amely szerint „*a per fő súlya a különös vizsgálati szakaszon van a végtárgyalás csupán annak megisméltése*”¹¹⁴

A vizsgálóbíró 1872-től tehát az előkészítő szakasz főszereplőjeként jelent meg. Általában a törvényszéki bírák soraiból választották őket, kisebb jelentőségű esetekben a jegyzők közül.

A királyi ügyészséget bűnvádi ügyekben erős jogosultságaik mellett kötelezettségek is terhelték. Az ügyész, mint közvádoló tevékenysége során köteles volt a hivatalból vizsgálandó cselekmények esetében a nyomozást megindítani, indítványokat tenni a bűnvizsgálat törvényességére, az eljárás megszüntetésére, perbefogás elrendelésére. A bűnvizsgálat iratait az eljárás bármely szakaszában megtekinthette, fontosabb bűnesetek törvényszéki bíró általi vizsgálatára tehetett indítványt. A vádlott kihallgatásán kívül a bűnvizsgálati cselekményeknél jelen lehetett, tevékenysége során a vizsgálóbíróval közvetlenül érintkezett. A vizsgálóbíró köteles volt minden feljelentésről 24 órán belül az ügyészt tájékoztatni. A *Sárga könyv* rendelkezése szerint az előnyomozás akkor volt befejezett, ha a tárgyi tényállás a vizsgálóbíró előtt tisztázott, továbbá az elkövető ellen bizonyítékokat tártak fel, személye ellen a gyanú nyomatékossá vált. A vizsgálóbíró tevékenységéről vizsgálati naplót vezetett. Vizsgálata során saját hatáskörben idézéseket, megkereséseket bocsájtott ki a bíróság nevében, saját aláírásával ellátva. Az előnyomozásra, vizsgálatra vonatkozó iratokat kiadmányozás előtt ismertette a királyi ügyésszel. A felfedező tevékenység a rendőrség önálló, az elkövetett büntetendő cselekmények kinyomozására, a tettesek kézre kerítésére, kipuhatolására, bizonyítékok

113 Girhiny Kornél (2017): A nyomozások fejlődése az első nyomozati utasításig. In: Christián László et al. (szerk.): Rendészettudományi kutatások. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

114 Katona Géza (1977): *Bizonyítási Eszközök a XVIII-XIX. században*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó

összegyűjtésére, biztosítására kiterjedő nyomozati tevékenysége volt. Célja a későbbi büntetőbírói eljárás sikeres biztosítása. A bűnügyek nyomozása, mint előnyomozás tehát alapvetően a rendőrség feladata volt, bizonyos esetekben azonban a vizsgálóbíró is gyakorolhatta ezt a tevékenységet.

A bűnvádi perrendtartás 1890. január 1-jén történő hatályba lépését követően a gyakorlatban már a rendőrség végezte a nyomozások elrendelésének többségét, arra való hivatkozással, hogy a rendőri hatóságok, közegek a királyi ügyészséghez megtett feljelentést követően is kötelesek voltak azt lefolytatni. A királyi ügyészség a tudomására jutott azon bűneseteknél nyomoztatott és intézkedett a tettesek kipuhatólására, amelyek nem magánindítványra üldözendők voltak.¹¹⁵

A törvény a vizsgálatot követően a bírói szemle végrehajtásáról rendelkezett, ami elsősorban a szakértők és az orvosok eljárásba történő bevonásának szabályait jelentette.¹¹⁶

Az államosítást elrendelő törvény részletesen szabályozta a rendőrség eljárását, a szervezeti szabályokat, amelyekre nézve korábban a *Sárga könyv*¹¹⁷ adott gyakorlati útmutatást, azonban annak korábbi lényegi vonásai nem változtak.

A fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi törvénycikk értelmében a fővárosi rendőrség végleges államosítása az 1872-es ideiglenes tervezet beérése, valamint egy országos államosítási folyamat kezdete volt. A törvény értelmében a fővárosi rendőrség feladata működési területén a személy-, és vagyonbiztonság megóvása, a béke és közrend fenntartása, valamint a büntetőtörvények, rendeletek megszegésének akár mulasztásból eredő megakadályozása, a megzavart rend helyreállítása, a törvény ellen vétők felderítése, beazonosítása és az illetékes hatóság elé állítása vagy velük szemben saját hatáskörben eljárás lefolytatása. Továbbá, mint közigazgatási hatóság saját hatáskörében eljárva figyelő, megelőző és felfedező szolgálatot is ellát.¹¹⁸

Ez a megfigyelés és információgyűjtés egységesen az egyenruhát viselő és nem viselő minden rendőri közegre érvényes volt. Tehát a korabeli törvényi szabályozás is a megelőzésre fektette a hangsúlyt, valamint a mai nyomozás elengedhetetlen részeit, mint figyelő, felfedező,

115 Ernyes Mihály (2015): Nyomozás, vizsgálat, vizsgálóbíró. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXV. évfolyam 47-48-49-50. szám, p. 21-44.

116 Girhiny Kornél (2017): A nyomozások fejlődése az első nyomozati utasításig. In: Christián László et al. (szerk.): Rendészettudományi kutatások. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

117 „Sárga könyv”-nek nevezték a kortársak azt a sárga színű borítóba kötött könyvet, amelyben a szerzők összegyűjtötték a bűnügyi eljárások kívánatos korabeli szabályait. E téma átfogó törvényi szabályozásának a létrejöttéig a szakma a „Sárga könyv”-ben foglaltakat tekintette mérvadónak.

118 1881/XXI.tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről I. fejezet. 1-3§

mai terminológia szerint felderítő szolgálatok szükségességét határozta meg. A fent felsorolt tevékenységeket általában a közigazgatási rendőrség tevékenységén belül saját hatáskörben és jogkörben fejtette ki. Akkor is a törvény és az azzal összhangban kiadott belügyminiszteri rendeletek alapján járt el, amikor közigazgatási hatóságok megkereséseinek tett eleget.

Továbbá, büntetendő cselekmények esetében előnyomozást hajtott végre, az illetékes királyi ügyészséggel és bírósággal együttműködött, azok megkereséseit végrehajtotta.¹¹⁹

Számos korábbi rendőrségi illetékesség alá tartozó ügy fővárosi közigazgatási hatáskörbe került, mint például a piaci rendészet vagy az iparügy.¹²⁰

Láthatjuk tehát, hogy meghatározták magát a nyomozati tevékenységet, mint feladatot, azonban az annak végrehajtásával kapcsolatban pontos jogszabályi, rendeleti iránymutatás még nem született meg. Hiányzott továbbá a kifejezetten nyomozati munkát végrehajtó apparátus, akik, mint eme tevékenység szakértői működtek volna. A fővárosi rendőrség a bűnesetek felderítésében ebből kifolyólag nem jeleskedett, bűnügyi nyilvántartó és jól képzett detektívek híján alulmaradt a kihívásokkal szemben. Akadtak ugyan kitűnő nyomozói adottságokkal megáldott rendbiztosok,¹²¹ akik sikerrel derítettek fel bűnügyeket, de ez önmagában átfogó eredmény eléréséhez nem volt elegendő. A rendőrség figyelmét lekötötték az utcai mozgalmak zavargásainak kezelése, detektívtanfolyamok nem voltak, az egyenruhás őrszemélyzet kapacitása és képzetlensége révén alkalmatlan volt nyomozó munka végzésére.¹²²

A városok szolgálati szabályzatokban rendelkeztek rendőrségeik szervezeti, hatásköri eljárásaikat illetően. A kor szellemét megelőzve Komárom szabad királyi városa 1894-ben kiadott szolgálati szabályzata elrendelte, hogy a rendőrközegeknek csak törvénysértő cselekmény észlelésekor szabad intézkedniük a polgárokkal szemben. Szigorú feltételekhez kötötte a rendőri beavatkozást, a rendőrök a polgárokkal nem fölényeskedhettek.¹²³

További nehézséget jelentett, hogy bár a dualizmusban a törvények országos hatáskörűek voltak, a városok egymástól eltérő utasításokat adtak ki azok végrehajtásának

119 43.972/1844. BM. r. a fővárosi rendőrség számára kiadott Utasítás tárgyában II (1926). In: Török Lajos - Némethy Tihamér: Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor Könyvkiadó Vállalat

120 Kopasz Gábor (1963): A magyar városok rendészete a dualizmus korában. Levéltári Szemle, XIII. évfolyam 1-2. szám, p. 131-159.

121 Ilyen rendbiztosok voltak: Zlinszky Károly, Urs Nándor, Máltás Hugó.

Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 17.

123 Komárom szabad királyi városi rendőrség szolgálati szabályzata (KRSZSZ-1894). Komárom, Spitzer Sándor, 1894.

tárgyában. A nagyvárosok esetében a belügyminiszter a polgármesteren keresztül irányította a rendőrséget. Megváltozott a nyomozás feladata is, amely már nem pusztán a bizonyítékok gyűjtését jelentette, mint előkészítő eljárás, hanem annak részét képezte. Nyomozati utasítás híján a végrehajtással kapcsolatban iránymutatást az eseteleírások, kortársak által írt regények jelentettek. A kor rendőrei tehát önálló intézkedési jogkörrel nem rendelkeztek, mégis hajtottak végre a törvényszéki feladatok közé tartozó eljárási cselekményeket, utasításra, illetve egyéb esetekben. Magyar sajátosság a házkutatás során bevont hatósági tanú, ami sem az osztrák, sem pedig a német gyakorlatban nem volt ismeretes. A rendőr általi lefoglalást követően a tárgyi bizonyítékok törvényszéknek történő átadása a helyszínen eredetben történt meg. A törvényszéki bizottság itt végezte el a lefoglalást, illetve tartott szemlét, amennyiben indokoltnak látta. Az intézkedés alá vont személyekkel a gyanút még ekkor sem közölték, ez a kihallgatás során a vizsgálóbíró feladata volt. A felderítések sikere – tekintettel a korszak technikai vívmányaira, illetve azok kezdetlegességére – főként a kihallgatásokon, mai terminológia szerint a humán információszerzésen múlt. A korban a tolmács használata, folytatólagos gyanúsított kihallgatás, helyszíni szemle, felismerésre bemutatás, legenda, taktika alkalmazása a kortársak által alkalmazott módszerek voltak. A tudományok fejlődése a dualizmusban is hatással volt a nyomozati munkára. A daktiloszkópia 1904-es bevezetését megelőzően fegyver és írásszakértő hiányában főként az orvosszakértői, boncolási jelentés képezte e tekintetben a bizonyítás részét.¹²⁴

A detektívtestület kialakulásának oka egyértelműen a magyar közbiztonsági helyzet kiegyezés utáni állapotának romlása volt. Ezt a romlást vidéken a csendőrség létrehozásával állították meg. A városi rend helyreállítása azonban másfajta intézkedést igényelt. A városi közbiztonság javításának volt az eszköze a Nyugat-Európa nagyvárosaiban már bevált detektívtestületek felállítása.

A városban sem egy csapásra jöttek létre azonban a detektívtestületek. Kezdetben a városi rendőrségek a korábbi szervezetükkel és személyzetükkel kíséreltek meg rendet teremteni a hatósági területükön, nem sok sikerrel. Alapvetően az alábbi három akadálya volt a sikeres rendteremtésnek.

1. Az önkormányzati felügyeletből fakadóan a városi rendőrségeknek számos olyan témával is foglalkozniuk kellett, amely az önkormányzatok számára minden bizonnyal fontos

124 Girhiny Kornél (2017): A nyomozások fejlődése az első nyomozati utasításig. In: Christián László et al. (szerk.): Rendészettudományi kutatások. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem

lehetett ugyan (mint például piacrendészet), de elvonta a testület erejét a bűnügyekkel való foglalkozástól.

2. A városi rendőrségek nem rendelkeztek a bűnügyek felderítésére felkészített speciális ismeretekkel bíró személyi állománnyal. Ilyen jellegű képzés nem is létezett a Magyar Királyságban a detektívtestület felállítását megelőzően.

3. Nem volt kellően kimunkált az a szabályozó rendszer, amely a bűnügyi munka rendjét meghatározta. Ebből fakadóan pedig a bűnügyi munkát szabályozó elvárások szerinti szervezet sem jöhetett létre. A nyomozó munka rendjét meghatározó első hazai szabályozás – belügyminiszteri rendelet formájában – a XIX. század végén jött létre.

E három feltételt csak fokozatosan lehetett létrehozni és a Magyar Szent Korona alá eső területeken általánossá tenni.

A detektívtestület bevezetésének előkészítése terén legkedvezőbb helyzetben a fővárosi rendőrség volt, mert e rendőrség az 1872. évi államosításából fakadóan (melyet 1873 végére valósítottak meg) közvetlenül a belügyi tárca irányítása alatt állt. Nyugat-európai mércével mérve Budapest volt a Magyar Királyságban az egyetlen olyan város, amely a kor színvonalán álló metropolisznak volt nevezhető. A főváros dinamikus fejlődéséből fakadóan prognosztizálható volt, hogy a Nyugat-európai nagyvárosok bűnügyi helyzetéhez hasonló állapotok kialakulása várható Budapesten is, amelyre a megoldás értelemszerűen az lehet, ami Nyugat-Európában már bevált.

A Magyar Szent Korona területén az egyetlen olyan rendőrség volt, amelynek a működését nem rendeleti úton, hanem a fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi törvénybe foglalva szabályozták, ebből fakadóan pedig a többi városi rendőrséghez képest lényegesen szilárdabb jogi alapokkal rendelkezett.¹²⁵

1.5 ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉSEK

A fejezetben ismertettem a magyarországi rendfenntartás történelmi előzményeit a dolgozatom témájának kezdő időpontját képező dualizmus előtti időkből.

A rendfenntartó szervekkel és a rendészeti tevékenységgel kapcsolatos közérzetet meghatározta az a tény, hogy a centralizált, erőforrásokkal rendelkező rendfenntartás a sok esetben elnyomó hatalmat megtestesítő osztrák császár-magyar király kezében összpontosult,

¹²⁵ Ernyes Mihály (2002): A Magyar Rendőrség Története I. Budapest, Belügyminisztérium, p. 109-112.

és tevékenységi körükbe a bűnügyi munka mellett a politikai rendőri teendők is beletartoztak; a szabad magyar városokban a helyi vezetés felelősségi körébe tartozó rendfenntartó szervezetek jöttek létre először a város vezetőjének, majd az erre a tisztségre megválasztott városkapitány irányítása alatt. A szervezeti elválasztottság tekintetében is eltéréseket találhattunk a két szervezet működési metodikájában: a centralizált rendfenntartás esetében – habár nem valósult meg a napjainkban alkalmazott professzionális szétválasztás – erőteljesebben megfigyelhető a közigazgatás és az igazságszolgáltatás szétválasztása – ezzel szemben a vármegyékben mindez összemosódott a szolgabírák, alispánok és táblabírók kezeiben.

Az 1848-49-es magyar forradalom és szabadságharc idején – habár a kapacitások jelentős részét lekötötte a háborús helyzetben való helytállás – a nemzetőrség, a városi és vármegyei szervezetek igyekeztek fenntartani a rendet.

A magyar országgyűlés 1848-ben rendelkezett a független felelős minisztérium felállításáról, amely – többek között – a rendőri és nemzetőrségi feladatokat volt hivatott ellátni. Azonban itt nem a rendőri szervezetek államosítása történt meg, hanem a belügyi tárca keretén belül hoztak létre egy központi irányító szervezetet. A történelmi események fényében azonban a szervezet működése meghiúsult, a szabadságharc bukása miatt a koncepció nem valósulhatott meg.

A neoabszolutizmus rendfenntartás alapvetően tért el az 1848-1849-es magyar forradalom és szabadságharc, illetve az azt megelőző magyar rendiség rendészetétől, mivel az olmützi alkotmány a belső biztonság kérdését birodalmi ügyként határozta meg – ezért Ferenc József uralkodói paranccsal 1852-ben létrehozta a Legfelsőbb Rendőrhatóságot, amelynek fennhatósága alá rendelték a vidéken működő csendőrséget és a városokban működő rendőrséget. Ebben az időszakban a detektívfunkciók ellátására civil óralakulatokat látták megfelelőnek. A struktúra terén is változás következett be, mivel a rendőrbiztosságokat már nem a területileg illetékes közigazgatási vezetőnek, hanem az illetékes rendőr igazgatóságnak rendelték alá. Ezt követően a városkapitányságok hatásköre a községi rendészeti tevékenységre korlátozódott.

1859-ben megtörténik az első kísérlet a neoabszolutizmus enyhítésére, amikor is a Legfelsőbb Rendőrhatóság helyett felállították a Rendőrminisztériumot, amely biztosította, hogy a közigazgatás és a rendőri igazgatás egymástól elkülönüljön, külön szervezettel rendelkezzen. Az októberi diploma 1860-as kiadása átformálta Magyarország intézményrendszerét. Számos 1848. április 11-ét megelőző intézmény állt helyre, azonban a rendőri és pénzügyi igazgatási szervezetek továbbra is bécsi központi irányítás alatt maradtak,

a neoabszolutizmussal szembeni ellenállás tovább folytatódott. Az újjászervezett városi tanácsok megkezdték saját rendfenntartó szervezeteik létrehozását.

A Pest-Budán megszűnt rendőrbiztosságok munkáját a városi hatóságok vették át, amelynek első vezetője THAISZ Elek lett – vezetésével megalakult a városskapitányság, ami egyben a modern fővárosi rendőrség alapját képezte. Ezt az időszakot a korrupció virágkorának vélték, amikor az alacsony juttatások és magas dekonspirációs kockázat a szervezet tagjainak demoralizációjához vezetett – ennek egyenes következménye volt a polgári biztosok intézményének megszüntetése és a detektívosztály felállítása. A Habsburg hatalommal szembeni passzív ellenállás részeként az évek során megüresedő hivatalnoki tisztségeket nem tudták betölteni, így a rendőrigazgatóságok és biztosságok működését lassan csökkenő hivatalnoki állomány jellemezte.

1865-ben megindult a politikai enyhülés folyamata: az uralkodó belátta, hogy a liberális politikussokkal való kiegyezés elkerülhetetlen. Ebben az időszakban egészen a kiegyezésig pusztán a rendőr igazgatóság rendőrbiztosságokká minősítése történt meg az enyhülés szellemében. A magyarországi császári rendőri szervezetek feloszlásának határidejét 1867 áprilisának végében határozták meg. A korábbi hivatalnokok egy része belügyminisztériumi alkalmazásban maradt, mások nyugállományba vonultak. A Habsburg uralkodók rendőrségei nem tartoztak a magyar hatóságok felügyelete alá, tulajdonképpen a birodalom érdekeit szolgáló politikai rendőrségek voltak.

A neoabszolutizmus rendfenntartó testületeinek tevékenységét átszőtték a titkosrendőri teendők – ez bizonyult az első olyan államhatalmi struktúrának, amely széleskörűen, nagyüzemi módon alkalmazta a nyomozást, elsősorban a titkos nyomozási módszereket és eszközöket. Az uralkodó ellenzékben rejlő veszélyeket rendőri úton kívánta megoldani, ezért a magán- és a közszféra széles területéhez hozzáférést biztosított a titkosrendőröknek. A lakosságban kiváltott ellenszenv ellenére a struktúra eredményesnek bizonyult, hiszen a neoabszolutista rendszerben a közbiztonság jobb volt, mint korábban és a hatalom elleni szervezkedés sem maradhatott felderítetlenül a titkos ügynökök előtt.

A Habsburg birodalom hírszerzése és elhárító tevékenysége alapvetően a titkos információgyűjtésre koncentrált, ebből fakadóan a lakossággal nemigen kerültek kapcsolatba. A neoabszolutizmus időszakában volt észlelhető a titkos rendőri és közrendészeti tevékenység különválása, ekkor merül fel a látható és nem látható rendőrség megalkotásának igénye is. Bár kezdetben a titkos információszerzés és a detektívtevékenység katonai, illetve politikai célokat szolgált a későbbiekben ezeket a metodikákat átültették a detektívszolgálatok klasszikus bűnüldöző szerepkörébe is.

A magyar rendészettudomány megszületésének kiemelkedő gondolkodói voltak ZSOLDOS Ignác, KARVASY Ágoston, akik tudományos munkásságukkal több történelmi korszakon átívelve alapozták meg a hazai rendfenntartás alapelveit – úgy, mint a prevenció, a kárpótlás, törvény előtti egyenlőség, rendőri hivatástudat. A rendészetet már ekkor is az igazgatáson belüli egységként, önálló tudományágként definiálták.

A kiegyezéskor a magyar állam nem vette át az idegen elnyomást megvalósító, centrális vezetés alatt álló birodalmi testületek magyarországi szervezeteit. A rendfenntartó tevékenység feletti állami irányítást a Magyar Királyi Belügyminisztérium vette át, a rend védelmét az önkormányzatok kompetenciájába helyezték, ezzel lényegében befejezve azt a folyamatot, amely a neoabszolútizmus enyhébb szakaszában 1861-től már elkezdődött a rendfenntartás terén. A rendvédelem széttagoaltságának eredménytelen működése az 1870-es években nyilvánvalóvá vált, ezért életre hívták a királyi biztosok intézményét. A vármegyék részére a későbbiekben segítséget a rend fenntartásának terén az 1881-ben felállított Magyar Királyi Csendőrség jelentette, amelyet elsősorban más hatóságok döntéseinek végrehajtására létrehozott karhatalomnak tekintettek. A fővárosban a rendőrség főkapitánya az államosítás ellenére is a közigazgatási bizottság tagjaként kapcsolatban maradt a törvényhatósággal.

A fővárosi rendőrségnek kiemelkedő szerepe volt a magyar állami rendőrség létrehozásában, mivel a budapesti rendőrséget már 1872-ben ideiglenesen, majd 1881-ben véglegesen államosították. A felfedező tevékenység a rendőrség önálló, az elkövetett büntetendő cselekmények kinyomozására, a tettesek kézre kerítésére, kipuhatolására, bizonyítékok összegyűjtésére, biztosítására kiterjedő nyomozati tevékenysége volt a későbbi büntetőbírósi eljárás sikere érdekében. A korabeli törvényi szabályozás a megelőzésre fektette a hangsúlyt, a büntetendő cselekmények esetében előnyomozást hajtott végre, az illetékes királyi ügyészséggel és bírósággal együttműködött, azok megkereséseit végrehajtotta.

Meghatározták magát a nyomozati tevékenységet, mint feladatot, azonban az annak végrehajtásával kapcsolatban pontos jogszabályi, rendeleti iránymutatás még nem született meg, hiányzott továbbá a kifejezetten nyomozati munkát végrehajtó szakértői apparátus. A detektívtestület kialakulásának oka egyértelműen a magyar közbiztonsági helyzet kiegyezés utáni állapotának romlása volt. A vidéki közbiztonsági helyzet javítására a csendőrséget alkalmazták, az eltérő feladatok és bűnügyi helyzet miatt a városokban azonban elkerülhetetlenné vált a detektív módszerek alkalmazása. Összességében tehát a detektívtestület története bizonyos értelemben nem a detektívtestület felállításával kezdődött, hanem a létrehozásához szükséges feltételek kialakulásával, illetve létrejöttével. Továbbá azzal, hogy már a dualizmust megelőzően felismerték a rendőri testületek tagozódásának szükségességét.

A megjelenő feladatok szükségessé tették polgári ruhás, megfelelő kompetenciákkal rendelkező polgári biztosok, titkosrendőrök, majd detektívek alkalmazását.

2. A DETEKTÍVEK A RENDŐR TESTÜLETEKNÉL

Az iparosodás, a főváros sajátos jellemzői, a technikai fejlődés mind lehetőséget jelentettek a vidékről Budapestre érkezők, cégek, magánosok számára. A gazdagodás iránti vágy azonban nem pusztán a becsületesen vagyonosodni akarókat csábította, hanem a bűnelkövetők számára is számos lehetőséggel kecsegtetett. Fellendült az üzleti élet, rengeteg magánvagyon koncentrált itt. A főváros népességének növekedése nem pusztán természetes folyamat volt, a vidék mezőgazdaságában számításait meg nem találók, ebben a szektorban versenyképtelenek, a termelési renden kívül maradtak vándorlását, áramlását is jelentette. Ezt a tömeget a fellendülő ipar és kereskedelem vonzotta Budapestre.¹²⁶

A társadalmi változások, a polgárosodás, az iparosodás mellett a vidék és a város sajátosságai is rendkívüli hatással bírtak a bűnözésre. Az adott terület gazdasági helyzete, az ott élők értelmi képessége, intellektusa, erkölcsi adottsága mind hatással voltak (vannak ma is) az adott területen jellemző bűnesetek fajtájára. A fővárosban felhalmozott ingóságok csábítóan hathattak a kevésbé fejlett területekről érkezőkre, akik szükségletei ebből kifolyólag kevésbé kielégítettek voltak. A lakosság sűrűsége is növelheti a konfliktusok gyakoriságát, többek között a rengeteg vidékről érkező munkás, a bérlakásokban összezsúfolt emberek sokasága. A városban azonban a kriminalisztikai mutatókra kedvező hatást gyakorló tényezők is megfigyelhetők voltak: a jobb műveltségi viszonyok, könyvtárak, egyesületek, a jobban megszervezett rendőrség, a magasabb szintű egészségügyi ellátás, kórházak száma, mind munkalehetőséget adtak, kedvezően befolyásolták a népesség termelő képességét. Mindezek fényében a korban, ahogy napjainkba is, a vagyon elleni bűnesetek száma dominált Budapesten.¹²⁷

2.1 DETEKTÍVTESTÜLET 1885-1914

A rendőrségnek és szolgálati ágainak fejlődése során – alkalmazkodva a társadalmi változásokkal, urbanizációval járó kihívásokhoz – a kezdeti, úgymond hagyományos rendőri jelleget igénylő feladatok mellett szembe kellett néznie az egyéb új képességeket,

126 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 497-498.

127 Hacker Ervin szerk. (1931): Budapest hatása a kriminalitásra. Budapest, Budapest Székesfőváros házinyomdája, p. 5-6.

tulajdonságokat igénylő kihívásokkal is. Az új feladatok fedett tevékenységet, vagy a rendőri jelleg leplezését, esetleg egyéb nem nyílt információszerzést igényeltek a siker érdekében. E kihívásokat felismerve, ezekre reagálva alakult meg a polgári magyar állam detektív testülete, miután a detektív munka jogszabályi környezetét is rendezték.

Az 1878-ban elfogadott Magyar Büntető törvénykönyvvel, amely felváltotta a korábbi *Sárga könyvet*, ezen jogterületnek a kor nemzetközi élvonalába tartozó magyar jogi szabályrendszere jött létre.¹²⁸

A korszerű és garanciákkal tarkított jogi háttér ékes példája, egyben előzménye a korszerű büntető novelláknak többek között az 1871. évi törvény, amely a testi fenytések és a vérdíj eltörléséről, illetve a bilincs alkalmazásának korlátozásáról rendelkezett.¹²⁹ A büntető törvénykönyv és a kihágási büntető törvénykönyv egységes rendszert alkotott, mivel a büntettek és vétségek mellett a kihágásokról szóló büntető törvénykönyv adta a harmadik kategóriát. A NASCH (CSEMEGI) Károly alkotta törvénykönyv alkotmányossági és jogi szempontból óriási előrelépésnek számított.¹³⁰ Konkrét nyomozati utasítás ugyan még nem volt, azonban a kriminalisztikai gondolkodás egyfajta gyakorlati keretet, irányutatást nyújtott.

Ez a nyomozás terén kialakított szokásjog egészen az 1900-as évekig megmaradt, az első belügyminisztériumi körrendelettel kiadott nyomozati utasítás megjelenéséig.¹³¹

A detektívek megjelenése előtt a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség éveiben két kar: a tisztviselői és őrszemélyzeti kar alkotta a rendőrséget. A tisztviselők az intézkedő és rendelkező, az őrszemélyzet minden egyéb külrendészeti tevékenységet látott el. Idővel azonban a rendőri őrszemélyzetre bízott feladatok csoportosítása vált szükségessé, aszerint, hogy az intéző rendőrség által meghozott rendelkezések előkészítésére vagy végrehajtására irányulnak. Ennek értelmében végrehajtási, valamint megfigyelő és felderítő funkciók szerinti felosztás történt, amelynek végrehajtásához külön segédintézményt kívántak létrehozni.

TÖRÖK János rendőr-főkapitány felismerve a rendőrség hiányosságait, a bűnügyi helyzetre reagálva 1885. december 15-én – TISZA Kálmán miniszterelnök és belügyminiszter

128 1878/V.tc. a magyar büntető törvénykönyv a büntettekről és vétségekről

1879/XL.tc. a magyar büntető törvénykönyv a kihágásokról

129 1871/LII. tc. a büntető törvényekre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről

130 Király Tibor (1981): A büntetőjog a dualista és az ellenforradalmi korszakban. In: Király Tibor (szerk.): A magyarországi polgári államrendszerek. Budapest, Tankönyvkiadó, p. 416-429.

131 130.000/1899. (XII. 22.) BM.kr. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbe léptetése alkalmából a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott Utasítás tárgyában. Magyarországi Rendeleték Tára, XXXIII. évfolyam II. füzet, p. 2416-2417.

utasítására – felállította a detektívosztályt, amely 1886. január 1-jén kezdte meg működését (II. és III. számú melléklet).¹³²

TÖRÖK János budapesti rendőrfőkapitány a fővárosi rendőrség személyi állományának átszervezés előtti kiválóságait megtartva, illetve szorgalmas, becsületes és tehetséges újonnan felvett rendőrökkel gyarapítva a testület létszámát, lényegében új rendőrséget hozott létre. A detektívtestület kezdetben huszonnyolc főt számlált, majd további nyolc detektívet vettek fel, ezzel párhuzamosan pedig a polgári biztosok intézményét megszüntették. A detektívosztály vezetőjévé SPLÉNYI Ödön címzetes kerületi rendőr-kapitányt nevezték ki felügyelői címmel, ezzel önálló testületté vált az osztály.

TÖRÖK János budapesti rendőr-főkapitány 1886-ban kiadott rendelete értelmében az összes kinevezett detektívet a detektívosztályba sorolták be. SPLÉNYI Ödön rendelkezése szerint a főkapitány mellé és a Margitszigetre egy-egy, a bűnügyi osztályra tizenkét, az államrendészethez egy, a detektívfelügyelő mellé négy, szolgálatvezetésre egy, a bérkocsisok felügyeletére két, a prostitúció ellenőrzésére két, a vendéglők és vasutasok megfigyelésére négy, a detektív őrjáratra pedig nyolc főt vezényeltek. Korábban – szolgálati utasítás hiányában – a detektívek a főkapitányság közvetlen, vagy a kerületi kapitányságok alárendeltségében látták el feladatukat.¹³³ A detektív főnök fizetését 1500 forintban állapították meg, amelyhez további 400 forint lakbértámogatás járt. A detektívek fizetése 600 forint volt, amelyhez további 200 forint lakbér hozzájárulást kaptak.¹³⁴

A mai nyomozómunkában mindennaposá vált álcázás, leplezés, rendőri mivolt elhallgatása, a korai detektívek körében is sokszor alkalmazott és bevált módszerek voltak: a detektívek gyakorta öltöztek előkelő uraknak, gázóra-leolvasónak, koldusnak, sőt hölgyeknek is.¹³⁵

132 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 15-17.

133 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 21-22.

134 Ötven éves a detektívtestület. Tolnai Világlapja, XXXVIII. évfolyam 10. szám, p. 10.

135 Püspöky-Keller Mihály detektívfelügyelő napokig figyelte egy bérházat társával magukat rongyos ruházzal álcázva. A lakóházba ki és bejártak, találkoztak a lakókkal, de az emberek nem sejtették valódi kilétüket. Ezzel elegendő információt szereztek, hogy beazonosítsák és elfogják a hatóság által keresett csoportot. Leviczky Sándor detektív áruházban derített fel egy vendéglátó egység működése mögé rejtett játékbárlangot. Klacsó Kálmán detektív postásnak álcázva magát nyert bebocsátást a keresett vagy bűjtatott személyek lakásába. Dr. Kotoff Olivér detektívfelügyelő egy örökkel és figyelőszeméllyel ellátott játékbárlangot derített fel, oly módon, hogy elegáns úrnak öltözve magát bárónak kiadva, két hölgynek álcázott detektív társával jutott be a belvárosi magánlakásba.

Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 254-258.

A Magyar Közigazgatás egy korabeli, 1886-os számában a titkos rendészet politikai és polgári titkos rendészet mentén értelmezték. A Közrendészet rovatban a politikai titkos rendészet, mint a politikai kémrendszerek létjogosultságát kérdőjelezi meg. Eme felfogás szerint alkotmányos országban az intézmények a nyilvánosság felügyelete alatt, miatt őrzik meg tisztaságukat. Úgy vélem, ez egy haladó polgári szellemhez méltó felfogás, demokratikus jogállami vélekedés. A polgári titkos rendészet létjogosultságát a cikk elvitathatatlanak tartja, főként a polgári ruha előnyére, inkognitóra tekintettel. Ennek a ténynek az elismerése a kormány részéről a detektív osztály felállításában öltött testet. Az író a testület rövid története miatt annak jövőbeni sikereit latolgatja, az eredményesség feltételeit igyekszik összegezni. A személyi állomány vonatkozásában az állandó rendőri alkalmazottak, illetve a társadalom alsó, megfigyelni kívánt rétegéből toborozott személyzettel kapcsolatos pro és kontra érveit latolgatja a cikk. Eszerint ildomosabb az utóbbi rétegekből toborozni, mivel már az inkriminált rétegben szocializálódott egyénekről beszélünk, akik nem állandó fizetésük miatt, az eredmény függvénye szerinti anyagi javadalmazásért igyekeznek majd információt szolgáltatni, felderíteni. Ekkor már a detektívek személyi állománya az új tagokból, néhány átvett megbízható polgári biztosból felállt. Szerencsére a vázolt elmélet nem nyer teret a későbbiekben sem, hiszen a „rablóból pandúr” közmondás ebben az esetben életképtelen. Gondoljunk bele: egy eddigi életét bűnözéssel töltő egyén mennyire lenne lojális a rendőrséghez, büntársai ellenében, miféle hazugságokra lenne képes pusztán anyagi okokból. Informátori hálózatba való beépítésük viszont a későbbiekben megtörtént, tehát az elképzelés, ha nem is az eredeti módon, de valamilyen szinten megvalósult. Ezt követően egy helyes felismerés következett, miszerint a detektívek elsősorban preventív jellegű feladatok ellátására, illetve a bűntettek felderítésére alkalmasak. Ennek példaként említi az omnibuszok detektívek általi felügyeletét, amit ildomosabb lenne nyilvános rendőri közegekkel ellátni. Szorgalmazták továbbá a vidéki detektív testületek felállítását. Összességében elmondható, hogy már a kortársakat és a szakmai sajtót is foglalkoztatta a testület tevékenysége, az abban rejlő lehetőségek. Ezek a szakmai sajtóban megjelenő ajánlások, vélemények támpontot adhattak a testület jövőbeni fejlődéséhez, alakulásához.¹³⁶

Angliában a Metropolitan Police-on belül ugyanakkor tartottak a civil ruhás detektív állomány létszámának növelésétől, amelynek okai között a korrupció is szerepelt. A közvélemény reakcióját a Belügyminisztérium figyelembe vette, aminek alapja az volt, hogy tevékenységüket ellenőrzés, felügyelet nélkül végezheték. Ennek ellenére az 1860-as évek

¹³⁶ Közrendészet: A detektív rendszer s közrendészetünk. Magyar Közigazgatás, 1886. évi 21. szám., p. 5-6.

közepén egy erősebb félelem jelent meg, amely az eltávozási engedéllyel szabadlábra helyezettek felügyeletének nehézségéből fakadt. 1868-ban egy miniszteri bizottságot hoztak létre a rendfenntartás felülvizsgálatára. A bizottság a nyomozói állomány növelését javasolta, ennek megfelelően kibővítették a nyomozóhivatalt. A korrupciótól való félelem azonban úgy látszik 1877-ben beigazolódott, amikor az osztály négy főfelügyelője közül hármat bűnösnek találtak korrupció miatt. A botrány alátámasztotta a nyomozókkal kapcsolatos félelmeket, a korrupció melegágya lehet, ha a rosszul fizetett rendőrök a bűnözőkkel szoros kapcsolatban, felügyelet nélkül tevékenykednek. A belügyminiszter fentiek miatt kinevezett egy minisztériumi bizottságot, hogy vizsgálja felül a fővárosi rendőrség nyomozó osztályát. A vizsgálat eredményeként 1878-ban új vezetőt neveztek ki. Howard VINCENT egykori katonatiszt, ügyvéd lett a bűnügyi nyomozás igazgatója. A szemlélet megújult, megjelentek a konspiráción, leplezett tevékenységen alapuló metodikák, ami kezdetben nem volt olyan sikeres, mint hazánkban. 1880-ban egy vegyészt tartóztattak le, aki abortuszgátló szert adott el a magát egy hajadon csábítónak kiadó civil ruhás rendőr őrmesternek. Az ügyről a *The Times* is úgy vélekedett, hogy a rendőrség túllépte a hatáskörét, ezzel az ügyet tárgyaló bíró is egyetértett. A bíró, miután elítélte a rendőri eljárást, az esküdszék döntése ellenére – amely az elkövető bűnösségét állapította meg – a vegyésznek kegyelmet ajánlott. Mindezek mellett az ügyben részt vevő rendőrökkel szemben eljárást indítottak, ami ugyan felmentésükkel végződött, de elgondolkodtató, hogy a jogrendszer és az azt alkalmazók mennyire földhöz ragattak voltak, nem nyitottak az új, innovatív megoldásokra. Az eset kapcsán a parlamentben az a döntés született, hogy hasonló fedett akciók előtt minisztériumi jóváhagyást kell kérni. Az új vezető tevékenységének áldásos hatása miatt a Metropolitan Police nyomozóinak megítélése javult. VINCENT regnálása alatt a letartóztatások éves átlaga 13128-ról 18344-re növekedett, a létszámot 216-ról 294-re bővítették. James MONRO, a korábbi vezető utódja 1884-ben arra panaszkodott, hogy Birminghamban, Dublinban, Glasgowban, Liverpoolban és Manchesterben is több nyomozó teljesített szolgálatot, mint a Metropolitan Police területén. Általánosságban elmondható, hogy a nyomozói rendőri munkát a vezetők nem tekintették prioritásnak, ennek megfelelően a feladatokra való képzés – ha volt is ilyen – megrekedt a kezdetleges szinten.¹³⁷ Ennek a rövid angliai kitekintésnek az összefoglalásaként kijelenthetjük, hogy hazánkban a detektívek munkáját befolyásoló jogi szabályozók, közvélemény sokkal előrehaladottabb állapotban volt, mint Angliában. A rendőri vezetők, jogalkotók nemhogy hátráltatták, inkább segítették a bűnügyi kihívásokra reagáló testületet, elősegítették annak fejlődését.

137 Clive Emsley (2014): *The English Police*. London, Routledge, p. 72-73.

A hazai detektívek munkáját mindemellett nagymértékben megkönnyítette az 1885-ben létrehozott bűnügyi nyilvántartás, ami számos egyéb újításhoz hasonlóan szintén TÖRÖK János főkapitány nevéhez fűződik. Ennek alapját a korábban rendőrök által készített magánfeljegyzések alkották.¹³⁸

Az első detektívfőnököt SPLÉNYI Ödönt posztján SZOMBATFALVY Albert egykori színész, színigazgató követte. Kedvenc mottója: „*Aki színész volt, az ügyes detektív lesz, kivált ha jó színész volt!*” Nyugállományba vonulását követően posztján RUTTNER Sándor kapitány, majd KRECSÁNYI Kálmán váltotta, aki igyekezett európai szintűre emelni a testület nivóját.

Ezt követően dr. NAGY Károly, majd dr. JESZENSZKY Gellért vezette az egyre jobb eredményeket elérő testületet.¹³⁹ A létszám és apparátus növekedésének eredményeként 1877-től a Hatvan utca 584. szám alatti Grassalkovich-palota épülete (napjainkban a Kossuth Lajos utca és Városház utca sarkán lévő Dreher-palota) szűkössé vált, így a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség főkapitányi hivatala, illetve a bejelentési hivatal átköltözött a volt Európa szálló épületébe. (napjainkban az V. kerület Zrínyi utca és Ferenc József tér sarka). A Detektívek és a Bűnügyi Osztály itt a II. emeleten foglalhatta el helyüket.¹⁴⁰

A felvétel folyamatos volt, a jelentkezőknek a következő kritériumoknak kellett megfelelniük: 24-40 év közötti életkor, magyar állampolgárság, feddhetetlen előélet, negyedik középiskolai osztály elvégzése, egészséges testalkat, illetve előnyben részesítették a katonai szolgálattal rendelkezőket. A középiskolai érettségivel, főiskolai képzettséggel rendelkezőket a kinevezés utáni előmenetel során előnyben kellett részesíteni. A felvételt nyertek ideiglenes detektívekként kezdték meg pályafutásukat. Másfél éven belül fél éves detektív tanfolyamon vettek részt. A másfél éves, ügynevezett próbaszolgálat elteltével kerültek véglegesítésre.¹⁴¹

A budapesti detektívek eredményes felderítéséből említésre méltó a több országban körözött betörők, PAPAKOSTA és társainak elfogása, az 1884-ben történt postarablás elkövetőjének, CSOMBOR Imrének a felkutatása és kézre kerítése.¹⁴²

A főkapitányi jelentésekből, amelyeket 1895-től jelentettek meg (elsőként az 1894-es év vonatkozásában), hiteles és tárgyilagos képet kaphatunk a testület szervezeti változásairól,

138 A módszerrel antropológiai jellemzőket alkalmazva azonosították a személyeket, például a csontozat sajátosságai, fül, fej és végtagok mérete, egyéb jellemző ismertetőjegyek alapján.

139 Detektíviskola. IV. rész (1926): Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 28. szám, p. 33.

140 Szomor Sándor (2011): Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, p. 31-33.

141 Detektíviskola (1926). III. rész: Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 27. szám, p. 31.

142 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 249-250.

fejlődéséről, eredményeiről egészen 1922-ig. Ennek fényében valamennyi jelentés áttanulmányozása témám szempontjából megkerülhetetlen a hiteles feltárás érdekében. Az alábbiakban ezért a szervezet bemutatását a fenti időszakra vonatkozóan a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség működéséről szóló jelentések alapján ismeretem.

Az 1894. év kezdetén 61, majd év végére 70 főre gyarapodott a detektívtestület létszáma. Ebbe a létszámba beletartoztak a detektív felügyelő és annak helyettese, az I. és II. osztályú, valamint a próbaszolgálatra beosztott detektívek, a beosztott rendőrök, a kézbesítő és a díjnok.

Közülük tíz detektív a központi bűnügyi osztályba került beosztásra. Az évben összesen 3165 nyomozást indítottak, amelyből 2620-at zártak le eredményesen. 1847 főt állítottak elő, illetve fogtak el. Felfedező és megfigyelő szolgálataik során razziákat szerveztek, portyáztak. Az eredményes működés elismerésül a belügyminiszter 1894-ben kétszáz forintnyi jutalomban részesítette a testületet.¹⁴³ A testület létszáma a következő esztendőben egy detektívfelügyelőből, egy helyettesből, huszonöt első osztályú detektívől, huszonöt másodosztályú detektívől, huszonöt ideiglenes minősítésű detektívől, egy fizetés nélküli, hét polgári rendőrből, egy kézbesítőtől és egy díjnokból állt. A testület immár tízéves fennállásra tekinthet vissza. Az ezen évre vonatkozó főkapitányi jelentés kiemelte a detektívek vegyített szolgálatellátásának veszélyét a bűnüldözés érdekeire. Egyazon detektív elláthatott figyelő, felfedező, puhatoló, ellenőrző szolgálatot. A mai terminológia szerint például a dekonspiráció, lelepleződés esélye is nagyban fokozódhat az ilyen esetekben. 1894-ben igény merült fel a létszám bővítésére ezen probléma orvoslása érdekében. 1895 áprilisában huszonöt fővel bővült a testület, bár a kollégák újoncok voltak, de megkezdődhetett a feladatok szerinti csoportokra osztás. 1895 májusában egy harminchat főből álló nyomozó csapat került elkülönítésre, feladatuk a bűnesetek elkövetőinek felderítése, valamint figyelések végrehajtása volt.

A detektívek feladatát az elkövetők felderítése, „kinyomozása”, majd elfogása és az illetékes hatóság elé állítása alkotta. Tehát már akkor felismerték, hogy egy állandó készenléttel rendelkező, azonnal reagáló detektívekből álló egység nélkülözhetetlen a bűnesetek kinyomozása terén. A mai terminológia szerint ez forrónyomos felderítést takart. Ezt a tevékenységet a bürokrácia terhei nem lehetetlenítették el, hiszen az egyéb feladatokat, mint például kihallgatás, szemle a későbbiekben eljáró hatóság hajtotta végre.

¹⁴³ A Budapesti Fő- És Székvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1894. évben. Budapest, Főkapitányság (1895), p. 285-288.

1885. május 18-án csoportvezető irányítása alatt egy hat főből álló ellenőrző csapat kezdte meg működését. Feladatuk a szállodák, fürdők, kávéházak, vendéglők, bordélyházak, rendezvények, személyek figyelése, információszerzés volt. A három pályaudvaron négy fő detektív kezdte meg szolgálatellátását állandó jelleggel. Bűnügyi nyomozások lefolytatására a kerületi kapitányságokhoz folyamatosan vezényelték a detektíveket. A személyügyi változások ebben az évben több beosztást is érintettek. A detektívfelügyelő eddig öt éven keresztül kerületi kapitányi ranggal látta el feladatát, 1895. december 12-én rendőrtanácsossá nevezték ki. A detektívek esetében is történtek előresorolások, másod és első osztályú, valamint ideiglenes minőségű kinevezések is történtek. A testület ügyforgalma 1895-ben 6516 ügydarabot tett ki. Bűnügyi nyomozásokat 6194 esetben rendeltek el, amelyből 3384 zárult eredményesen. Az előző, 1894-es évhez képest javuló tendenciát észlelhetünk, hiszen akkor 5849 esetből 2620 esetben zárult eredményesen a nyomozás. A detektívek számos felfedező, megfigyelő szolgálatot adtak, 1894-ben 1847, míg 1895-ben 7002 személyt állítottak elő.¹⁴⁴

Az 1896-os év létszám tekintetében harminckilenc fős növekedést hozott. Hatáskör tekintetében is bővülés történt: a közlekedés-, és erkölcsrendészeti ügyek teljes egészében a testülethez kerültek. Korábban a fenti területekre két-két beosztott detektív került kiküldésre a testülettől. A közlekedési és erkölcsrendészeti ügyek hatékonyabb ellenőrzése érdekében egy tíz fős csoport jött létre a közlekedési eszközök ellenőrzésére, megfigyelésére, valamint egy nyolcfős csoport az erkölcsrendészeti szabályok, prostitúció ellenőrzésére. Mindkét csoport élére tapasztalt detektívet neveztek ki. Szintén ebben az évben tizenegy főből álló csoport került felállításra, akik feladata a zálogházak, ékszerészek, pálinkamérések, népkonyhák, hordárok, lapkihordók, utcaseprők, vásárok megfigyelése, ellenőrzése volt. Az egyre szélesedő tevékenység-, és feladatkör a vezetésben is munkamegosztást követelt, aminek megfelelően a detektívfelügyelő-helyettes az ellenőrző csapatokat vezette, az eredményekről naponta tett írásos jelentést. A rendőrfelügyelő vezette a bűnügyi nyomozásokat, felügyelte a *Rendőri Értesítő* kiadását, amelyben a folyamatban lévő bűnügyek és nyomozások foglaltak helyet. A periodika 136 példányban jelent meg, belső használatra szánták az osztályoknak, kapitányságoknak, felügyelőknek. 1896-ban 5989 bűnügyi nyomozás folyt, melyből az eredményes nyomozások száma 4733 volt. A korabeli statisztika szerint a megbízások száma természetesen sokkal több volt, mint a nyomozások száma, 1896-ban például 8248, azonban a megbízásokból nem minden esetben indult nyomozás, ezért a továbbiakban a nyomozások

144 A Budapesti Fő- És Székvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1894 (1896). évben. Budapest, Főkapitányság, p. 34-38.

tényleges számát tartom indokoltnak megemlíteni. Az évben összesen 4236 főt állítottak elő. Fizetések tekintetében az 1896 évi főkapitányi jelentésben az I. osztályú detektívek 800, a II. osztályú detektívek hétszáz, a próbaszolgálatra osztottak hatszáz forint fizetéssel szerepeltek.¹⁴⁵ Jelentős esemény volt az ebben az évben megrendezett ezredévi kiállítás, amelyet rendkívül nagy érdeklődés kísért. A millenniumi ünnepekre rendezett kiállítás vonzotta a hazai és külföldi bűnöző elemeket, így nagy terhet rótt a rendőrségre, amely külön kiállítási kapitányság felállításával reagált a kihívásokra. A felállított kapitányság a kiállítás területén székelt, külön detektíverővel rendelkezett, feladatát hónapokig eredményesen látta el.¹⁴⁶

1897-ben a detektívek létszámában és fizetésében nem történt érdemi változás. A korábban a testülethez utalt erkölcsrendészeti felügyelet a közigazgatási osztályhoz került. A feladat ellátása érdekében hat detektívet vezényeltek a közigazgatási osztályhoz, amit további hat polgári ruhás rendőrrel egészítettek ki. Az immár tizenkét fős csoport látta el innentől kezdve az erkölcsrendészeti feladatokat a közigazgatási osztály rendelkezései szerint. 1897-ben tizennyolc detektív részesült állami jutalomban, további tizennyolc pedig nem állami elismerésben. A fővárosi detektívek ebben az évben 4729 főt állítottak elő, bűncselekmény gyanúja, körözés, kitiltás miatt. Továbbá számos szállodát, fürdőt, kávéházat, éttermet, színházat, postát, zálogházat és azok alkalmazottait figyelték meg. Ez összesen 46829 megfigyelést jelentett, amelyek során 810 főt állítottak elő.¹⁴⁷

1898-ban létszám tekintetében nem történt érdemi változás, a fegyelmi eljárások elenyésző számban érintették a detektíveket. 1898-ban például nyolc esetben indult ilyen eljárás, amelyek közül csupán három esetben született enyhe fokú büntetés. Bűnügyi nyomozásokra 11708 megbízást kapott a testület, amelyből 6370 eredményes nyomozást könyvelhettek el. Az eredményes nyomozások során 3247 személyt állítottak elő. 252 fő körözött személyt fogtak el. A megfigyelő szolgálat során hat razziát szerveztek, amelyek során 137 főt állítottak elő körözés, kitiltás, csavargás miatt. A szintén a megfigyelő szolgálathoz tartozó bűnügyi portyák során 322 főt állítottak elő körözés, kitiltás vagy csavargás miatt. Össességében 3907 személyt állítottak elő nyomozásaik, valamint egyéb szolgálatellátásuk során.¹⁴⁸

145 A Budapesti Fő- És Székvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1896. évben (1897). Budapest, Főkapitányság p. 48-53.

146 Kepes Ferenc (1936): A mi becsvágyunk rúgója. Magyar Rendőr, III. évfolyam 8. szám, p.174.

147 A Budapesti Fő- És Székvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1897. évben (1898). Budapest, Főkapitányság, p.43-50.

148 A Budapesti Fő- És Székvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1898. évben (1899). Budapest, Főkapitányság, p.40-45.

1899-ben a detektívek létszáma tíz fővel emelkedett. A tisztikar a detektívfőnökből és helyetteséből, valamint egy fő segédfogalmazóból állt. A végrehajtó közegek harminchárom I. osztályú detektívől álltak nyolcszáz forint fizetéssel, harmincöt II. osztályú detektívől hétszáz forint fizetéssel és negyvenkét III. osztályú detektívől hatszáz forint fizetéssel. A III. osztályúak közül tizenhárom véglegesített és huszonöt ideiglenes minőségű. Továbbá két díjnok, akik közül egy címzetes detektív volt, három kézbesítő, valamint huszonhét rendőr polgári ruhában tartozott még a testület létszámához. A fenti létszámból tíz fő detektív került vezénnyelssel a bűnügyi osztályhoz, húsz fő a kerületi rendőrkapitányságokhoz, három fő a közigazgatási osztályhoz, öt detektív, öt polgári ruhás rendőr és egy kézbesítő az erkölcsrendészeti alosztályhoz. Az évben kitüntetésben részesült HORVÁTH Péter detektív, aki az állami rendőrség huszonöt éves jubileuma alkalmából a koronás ezüst érdemkeresztet kapta. Magánfelektől húsz detektív részesült pénzjutalomban, ami a korban elfogadott és megengedett volt. 19 detektív került fegyelmi eljárás alá, azonban csak egy esetben került sor bűnvádi eljárás lefolytatására. Bűnügyi nyomozások esetében 12744 megbízást teljesített a testület, amelyből 6023 zárult eredményes nyomozással. Ez az előző, 1898-as évhez képest 1036-tal több megbízást jelentett. Az évben összesen 4064 személyt állítottak elő bűnügyi és egyéb nyomozásaik, megfigyelő szolgálataik (razzia, portya), az általuk megfigyelt helyek ellenőrzése során. Az 1898-as évhez képest ez a szám 157 főnyi előállítási többletet jelentett.¹⁴⁹ Az 1899-as év végére a szociáldemokrata munkásság által szervezett tüntetések elszaporodása jelentett komoly kihívást a testület tagjai számára. Ezek a tüntetések igen erőszakosak voltak, az összecsapások során számos esetben súlyos sérülések keletkeztek.¹⁵⁰

Az 1900-as év némi változást hozott a létszám tekintetében, mivel az új bűnvádi perrendtartás miatt megnövekedett ügyforgalomra tekintettel a detektívek létszámát hét fővel növelték. A tisztikar létszámához tartozó segédfogalmazó más osztályra került, ezért a tisztikar az év végére a főfelügyelőből és helyetteséből állt. A létszám tehát az alábbiak szerint alakult az 1900-as évben: harminchét I., harminchét II., negyvenhárom III. osztályú detektív a felsoroltak sorrendjében 1600, 1400, 1200 korona fizetéssel. A negyvenhárom III. osztályú detektív közül húsz ekkor még nem volt véglegesítve. A testülethez tartozott továbbá két címzetes detektív, mint díjnok, huszonhét polgári ruhás rendőr, valamint három kézbesítő. A létszámból az erkölcsrendészet ellenőrzésére a közigazgatási osztályhoz vezényeltek hat detektívet, öt polgári

149 A Budapesti Fő- És Székvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1899. évben (1900). Budapest, Főkapitányság, p.36-42.

150 Laky Imre (1936): Az ötven éves budapesti detektívtestület története. Magyar Rendőr, III. évfolyam 8. Ünnepi szám a detektívtestület 50 éves jubileuma alkalmából, p. 174.

ruhás rendőrt és egy kézbesítőt. A közlekedés ellenőrzésére két detektívet és egy polgári ruhás rendőrt osztottak be. A bűnügyi osztályhoz az előadók mellé tizenhat detektív és egy polgári ruhás rendőr került vezénylésre. A bűnügyi nyilvántartásba egy, a kerületek bűnügyi szolgálatára tizenkilenc detektív és két polgári ruhás rendőr került beosztásra. Állami jutalmat ebben az évben nem adományoztak a testület tagjainak, de jelvényes kitüntetésben huszonöt detektív részesült. Magánfelektől negyvenhárom detektív kapott pénzjutalmat. Állami segélyezésben két detektív és három kézbesítő részesült. Bünvádi eljárás folyt a testület egy tagjával szemben, azonban ez felmentő ítélettel zárult. Fegyelmi eljárást tizenegy esetben indítottak, amelyek összesen tizenkét detektívet érintettek. Az éves beszámoló említést tett a bünvádi perrendtartás miatt megnövekedett ügyteherről, továbbá az ezzel szignifikánsan nem emelkedő létszámról. Bűnügyi nyomozások tekintetében 16269 megbízást kapott a testület, ami az előző évhez képest 3525-tel több. Az eredményes nyomozások száma 7710. A testület tárgyévben 1272 fő személyes szabadságát korlátozta, állított elő.¹⁵¹

Az 1901-es év szomorú zárkő a testület életében, a három éve a testületet vezető dr. RUTTNER Sándor kerületi kapitány október 27-én elhunyt. Két hónap ideiglenes vezetést követően december 4-én KRECSÁNYI Kálmán kerületi kapitányt bízták meg a detektívek vezetésével. A továbbra is növekvő ügyteher miatt a létszámot öt fővel emelték. A 148 fős létszámból hatvanegy főt vezényeltek át testületen belül, ami azt jelentette, hogy a tényleges, hadra fogható létszám csupán nyolcvannégy fő volt. Ezzel a létszámmal eredményeket csak nagy leterheltség mellett lehetett felmutatni. A folyamatos szolgálatok miatt nem jutott idő az olyan fontos feladatokra, mint az állomány kiképzése. A tárgyévben a testület tagjai tizenegy kinevezést és tizenkét előléptetést tudhattak magukénak. huszonkét fő részesült jutalomban, további huszonnégy detektív segélyben. A bűnügyi nyomozások száma 20647 volt, ami ismét több ezerrel történő növekedést jelentett az 1900-as évhez képest. Az eredményes nyomozások száma 8577 volt. A detektívek az évben 66388 megfigyelést hajtottak végre (megfigyelt helyiségek és személyek), továbbá 1516 főt állítottak elő összességében.¹⁵² A bünvádi perrendtartás által generált többlet-munkateher ellenére a testület létszáma 1902-ben nem változott. Az éves főkapitányi beszámoló szerint ennek a leterheltségnek, erőmegosztásnak a felfedező, megelőző szolgálat látta kárát. Ez a preventív rendőri tevékenység kiterjedt a lapok sajtófigyelésére, ily módon kártyavető, zugírások, jósok, kuruzslók, uzsorások, hitelezők

151 Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1900. évi működéséről (1901). Budapest, Főkapitányság, p. 41-46.

Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1901. évi működéséről (1902). Budapest, Főkapitányság, p. 40-45.

leleplezését igyekeztek véghez vinni. Fő csapásirányt jelentett az illegális szerencsejáték felszámolása, amelynek során két magánházban működő rulett bankot is sikerült felszámolniuk a detektíveknek. Igyekeztek a lóversenyek idején a külföldi, főként osztrák és németországi hamiskártyások, hazardjátékosok távoltartására. A versenyek tisztességét veszélyeztető egyéneket a Magyar Lovaregylet vezetőségének jóváhagyásával a fővárosi versenypályákról kitiltották. A detektívek igyekeztek továbbá a pornográf képek terjesztésének, valamint az éjjelente nyilvános üzletekben folyó erkölcsstelen megnyilvánulásoknak is gátat szabni (mint a pornográf képek kirakatban történő elhelyezése). Az ezen tevékenységre irányuló házkutatások eredményeképpen sikerült a pornográf képeket terjesztők beazonosítása, ezzel számos üzlet maradt „ellátatlanul”. A razziák szervezése és kivitelezése, a rendezvények, tüntetések, ünnepek biztosítása is igen erőigényes feladatot jelentett a detektívek számára. A bünygyi nyomozások terén az 1902-ben keletkezett megbízások száma 20213, amelyből az eredményes nyomozások száma 9659 volt. Arányaiban az előző évhez képest kevesebb eredményes nyomozást sikerült végezni. 1902-ben a detektívek összességében 1700 személyt állítottak elő.¹⁵³ A detektívtestület 1903-as tevékenysége során is a megelőzésre igyekezett koncentrálni.

A mai terminológia szerinti csalások felderítésére is koncentrált a testület, a korabeli szóval szédelgőknek nevezett bűnelkövetők az emberek hiszékenységére apellálva jutottak anyagi javakhoz. Ez a korban is a sértett tévedésbe ejtésével és anyagi hátrány okozásával járt, akár a csalás törvényi tényállása esetében. Továbbra is fókuszban volt a tiltott szerencsejátékok megelőzése, játékbarlangok felderítése. A közerkölcs megóvása érdekében az erre, illetve egyéb törvénytelen ségek elkövetésére alkalmas helyiségeket folyamatosan és visszatérően ellenőrizték. A pornográf képekkel történő kereskedésnek is igyekeztek gátat szabni. A ma is általánosan alkalmazott portyaszolgálatok is mindennaposak voltak. Ily módon a közterületi jelenlét szavatolva volt, továbbá megfelelő hely-, és személyismeretre lehetett szer tenni. A főkapitányi jelentés szerint az Amerikába kivándorlók is problémát okoztak, feladatként jelentkezett a kivándorlásra csábító személyek felkutatása, ezzel a kivándorlás csökkentése. A biztosítási feladatok továbbra is megmaradtak, ennek során számos utcai felvonulás, sztrájk, ünnepség, népgyűlés biztosításában vettek részt a testület tagjai. A már akkor is többségben lévő vagyon elleni bűncselekmények számai nagyrészt a szomszédos községekbe vezettek. A legtöbb elkövető a főváros-környéki községekben telepedett le. 1903-ban a bünygyi nyomozások száma 20889, amelyből az eredményes nyomozások száma 9136. Megfigyelő

¹⁵³ Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1902. évi működéséről (1903). Budapest, Főkapitányi társaság, p. 47-52.

szolgálataik során száznégyszáz razziát tartottak. Különböző szolgálataik ellátása során 1775 személyt állítottak elő a testület tagjai.¹⁵⁴

1904-ben 21428 bűnügyi nyomozást folytattak, amelyből 7495 nyomozás zárult eredményesen. Razziát ötvenkilenc esetben szerveztek, a jelentés szerint 1775 személyt állítottak elő szolgálataik során.¹⁵⁵ Az 1905-ös évről szóló jelentés a politikai viszonyok okozta nehézségek materializálódásaként az állandó leterheltséget nevesítette. Ez testet öltött a megfigyelésekben, fokozott közterületi jelenlétben, ami a nyomozások eredményességét azonban nem befolyásolta. 23032 elrendelt nyomozásból 9079 zártak le eredményesen, hatvanhárom razziát szerveztek a detektívek, valamint 1378 főt állítottak elő. Létszámuk a tárgyévben tíz fővel csökkent.¹⁵⁶ Az 1900-as évek elején a recepcionális törvény miatt valláspolitikai tüntetések robbantak ki, amelyek biztosítási feladatokat róttak a detektívekre, így fokozva a munkaterheket.¹⁵⁷

1906-ban a detektívek 1453 nap szolgálatot teljesítettek működési területükön kívül. A testület 158 tagját vezényelték területükön kívüli államrendészeti és közbiztonsági szolgálatra, mintegy ötvenöt esetben. A jelentősebb nyomozásokban országos hatáskörben látták el feladatukat, hiszen szakmai tapasztalataik, képzettségük révén a helyi rendőri szerveknél sokszor eredményesebben végezték felderítő tevékenységüket, nyomozati munkájukat. Az éves beszámoló a szerencsejátékok elszaporodása miatt keletkező problémákat hangsúlyozta.

Már a korban összefüggést láttak az öngyilkosság és a kóros szenvedélyek között, ez esetben a szerencsejátékok között. Az illegalitásba vonult játékbarlangok helyett a jelentésben javaslatot olvashatunk például a Margit-szigeten hivatalos játékbank (Montecarlo, Ostende) felállítására, ezzel az illegális és átláthatatlan, koordinálhatatlan szerencsejáték átláthatóbbá tételére. Azonban ezen elképzelések nem valósultak meg a közvélemény negatív reakciója miatt. A tárgyévben 24294 megbízást kapott a testület a bűnügyi nyomozások vonatkozásában, amelyből 12241 zárult eredménnyel. A detektívek negyvenhét razziát szerveztek, szolgálataik során 2422 főt állítottak elő különböző bűncselekmények miatt.¹⁵⁸ Az 1907-es tevékenységről

Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1903. évi működéséről (1904). Budapest, Főkapitányság, p. 58-64.

155 Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1904. évi működéséről (1905). Budapest, Főkapitányság, p. 45-50.

156 Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1905. évi működéséről (1906). Budapest, Főkapitányság, p. 40-45.

157 Laky Imre (1926): Rendőrökről Rendőröknek. Budapest, Ráth Mór Könyvkiadó Vállalat, p. 174.

158 Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1906. évi működéséről (1906). Budapest, Főkapitányság, p. 108-115.

szóló jelentés már húsz fős státusz bővítésről számolt be, így 132 főre szaporodott a létszám. Tegyük hozzá: a 132 fős létszám a főváros lélekszámát figyelembe véve nem számított ideálisnak, főként, hogy negyvenhárom főt állandó jelleggel kapitányságokhoz és egyéb osztályokhoz vezényeltek. Amennyiben a maradék létszámból levonjuk a felügyeleti szolgálatot ellátó, valamint a zálogházak és szállodák figyelésére beosztottakat, a tényleges bűnügyi nyomozások lefolytatására, megbízások teljesítésére negyven detektív marad. A tárgyévben keletkezett 26906 megbízás esetében ez azt jelenti, hogy az említett negyven főnek 672 ügyben kellett eljárnia. Az éves beszámoló kitért a további létszámemelés, valamint a javadalmazás fejlesztésének szükségességére. A prevenciót a razziák fokozásában látták a korban, ezért igyekeztek fokozni ezek számát. Napjainkban tudjuk, hogy a rendőri prevenció pusztán kis, elenyésző szelete lehet ez az intézkedés. Az elharapódzó játékszenvedély miatt a sajtó és közvélemény is követelte a fokozottabb fellépést a társadalom eme ellenségével szemben. A június 19-én megtartott fővárosi törvényhatósági közgyűlésen interpelláció tárgyát is képezte a téma. Az 1881. évi fővárosi rendőrségről szóló törvény feladatként határozta meg a fővárosi rendőrég számára a közrendészet terén tapasztalt hiányosságok feltárását, az erre való figyelemfelhívást indítványok formájában.¹⁵⁹ A fővárosi tanács az interpellációra reagálva megkeresést küldött a rendőrségnek, amelyre a főkapitány a következő választ adta:

„Már a rendőrség működéséről szóló 1906. évi jelentésében mélyen elszomorító tényként emlékeztem meg arról, hogy ijesztő mérvben hódít a játékszenvedély a társadalom minden rétegében. Megdöbbentő ezen szenvedély végzetes következményeiben. Ezrekre megy ma már azon szerencsétlenek száma, a kiket a festett lapok vittek az erkölcsi és anyagi pusztulásba, a bűn útjára a börtönbe, a halálba...”¹⁶⁰

A korabeli statisztikákban az öngyilkosságok terén mutatkozó emelkedés és a szerencsejáték társadalomra negatív hatást gyakorló tünetei között erős összefüggést sejtettek, ami mögött – valljuk be – mai felfogásunk szerint is lehet egyenes összefüggés. A társadalmi nyomásnak engedve a rendőrség igyekezett fellépni az illegális szerencsejáték, különösen a kártyajátékok ellen. Az éves beszámoló a rendőri fellépést nehezítő tényezőként említette a törvényi szabályozást, amely nem adott egyértelmű kereteket a szerencsejáték szabályozására.

A kihágási büntető törvénykönyv szerint *„szerencsejáték az, melyben a nyereség vagy veszteség kizárólag a véletlentől függ”*.¹⁶¹ Rendelkezett továbbá a szerencsejáték területi

159 1881/XXI.tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről

160 Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1906. évi működéséről (1907). Budapest, Főkapitányság, p. 121.

161 1879/XL.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról 91§

kiterjedését illetően. Ennek értelmében annak üzését tiltotta „nyilvános vagy a közönségnek nyitva álló helyen”.¹⁶² A törvény II. szakasza a tilalom magánlakásra történő kiterjesztése felől is rendelkezett: „melybe azon célból, hogy szerencsejátékban részt vegyen: bevezetés mellett, vagy a nélkül mindenki bebocsátattik”.¹⁶³ Tehát a kocsmák, vendéglők, kávéházak ellenőrzése megoldott volt, a fenti törvényhely értelmében azonban a magánkörök ellenőrzése problematikus volt kivitelezhető.

Az egyesületek helyiségei például, ahová nem léphet be mindenki nehezen ellenőrizhető a hatóság által. A főkapitány a szerencsejáték tilalmának eredményes betartatásának garantálása érdekében érdemesnek tartotta a tilalom kiterjesztését a fővárosi klubok, összejövetelek, egyesületek, társaskörök helyiségeire is. A kor szellemét jellemző haladó gondolatmenetbe belefűzték az ezzel kapcsolatosan felmerülő alkotmányossági, arányossági aggályokat is, amelyek az egyesületi szabadság korlátozásával merülhettek fel.

Ezzel párhuzamosan a hatóság garanciát vállalt a korlátozás lehető legkisebb mértékére, a szabadságjogok tiszteletben tartására. Nem állandó felügyeletet kívánt bevezetni, együttműködést tervezett a klubok, egyesületek vezetésével, beavatkozást csak a szükséges esetben alkalmazott volna a hatóság. A főkapitányi javaslat részletesen kidolgozott konstrukciót takart, törvényi garanciákkal.

A tilalom megszegése esetén például oly módon óvta volna az egyesületi szabadságot, hogy helyszíni eljárás tiltott szerencsejáték jogcímén csak bírói határozat ellenében lett volna végrehajtható.

A bűnvádi perrendtartás kimondta, hogy a helyszíni eljárásokat (szemle, házkutatás, személymotoszás) „halaszthatatlan szükség” esetén a rendőri hatóság is elrendelheti.¹⁶⁴ Tehát a korabeli javaslat szembement az akkor hatályban lévő bűnvádi perrendtartással, attól eltérő intézkedést javasolt, szükségesnek látta a törvény módosítását, kiegészítését. A szerencsejáték kapcsán felmerülő társadalmi probléma megoldását a kortársak a megoldáshoz szükséges jogi háttér alkalmassá tételében látták. A főkapitányok alkalmassága tehát az előrelátásban is megmutatkozik, nem pusztán beszámoltak éves jelentéseikben, de a megoldandó problémákra alternatívákat is ajánlottak, figyelemmel a társadalom érdekeire, alapvető jogaira.

A kihágási büntető törvénykönyv meghatározásával sem értett egyet a főkapitány, helyette új fogalmat ajánlott, eszerint „Szerencsejátéknak tekintetik az, melyben a nyereség vagy

162 1879/XL.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról 87§

163 1879/XL.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról I. szakasz

164 1896/XXXIII. tc. a bűnvádi perrendtartásról

veszteség tulnyomóan a véletlentől függ”.¹⁶⁵ Ezzel a bírói mérlegelés határait kívánta kiterjeszteni, annak érdekében, hogy a tilalmat a törvényi hatály alá ez idáig nem eső hazardjátékokra is ki tudják terjeszteni. Továbbá számos olyan játék megkívánta ezt a fogalomfejlesztést, ahol a véletlen, mint faktor mellett a számítás, kiszámíthatóság is jelentősen dominált a játékosok kárára. Az éves jelentésben a fenti érvekre hivatkozva a főkapitány kéri a székesfővárosi tanácsot, hogy a kártyaszennyvedély káros hatásának csökkentése érdekében a vázolt javaslatok törvényi bevezetéséről intézkedjen. A hatóság a kuruzslók és a jósnők tevékenységét is igyekezett megakadályozni, harminchárom jósnő és kuruzsló bűnös üzemeit derítették fel a detektívek. A vagyon elleni bűncselekmények a főváros jelentősebb csomópontjain, pályaudvarokon negatív képet festhettek a külföldiek számára. Az ilyen bűncselekményekre specializálódott bandák közül tizenhármat fedtek fel a tárgyévben.

Erzsébet falva, Kispest és Kossuth falva tekintetében a főkapitány szorgalmazta a települések mielőbbi fővároshoz csatolását. Különállásuk problémát okozott az átutazó, a főváros peremén megbújó bűnelkövetők üldözése, a bűnügyek felderítése során. A több területen átívelő detektívtevékenység, fővároson kívül eső nyomozások nagymértékben leterhelték a detektíveket, emiatt a jelentésben a mielőbbi létszámemelést szorgalmazták.

Már a korabeli jelentésben külön fejezet foglalkozott a humanitárius feladatokkal, mintegy kezdeti felismeréseként annak, hogy a bűnmegelőzés igazi ellenszere a megfelelő szociálpolitika. Jelen esetben a túlszűfolt lakások, nyomortanyák problematikájára hívja fel a figyelmet a jelentés.¹⁶⁶

Az 1900-as évektől kezdődően az állam egyre aktívabb szerepet vállalt a szociális problémák megoldásában, ami elsősorban a gyermekvédelem terén jelentkezett. A kormány az elhanyagolt 1907-es BM rendelet szerint minden olyan gyermeknél, akinél az eltartás és nevelés anyagi eszközei hiányoztak, a gyermekek állami védelembe vételében látta a megoldást. Ezt a feladatot civil szerveződések – Fehér Kereszt Országos Lelenház Egyesülete, 1906-tól Országos Gyermekvédő Liga – bevonásával oldotta meg.¹⁶⁷

Az Országos Gyermekvédő Liga vezetői több alkalommal jártak be hasonló helyeket a detektívekkel, ahol a zsűfolt és koszos környezet óriási veszélyt jelentettek a gyermekek lelki

Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1907. évi működéséről (1908). Budapest, Főkapitányság, p. 126.

166 Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1907. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, (1907) p. 118-133.

167 Perényi Roland (2012): A bűn nyomában. A budapesti bűnözés társadalomtörténete 1896-1914. Budapest, L'harmattan Kiadó, p. 86-87.

világára. Ezek a lakások, ahol tíz-tizennégy fő zsúfolódott össze heti hat-tíz korona ellenében, közegészségügyi szempontból is különösen veszélyesek voltak, erkölcsi szempontból is gócpontot képeztek, hiszen a társadalom elhanyagolt, veszélyeztetett rétegét termelték újra.¹⁶⁸

A razziák célja a rossz helyzetben élő gyermekek felkutatása, állami védelembe vétele volt. Ez általában a rossz anyagi helyzetben, nyomorban élő családok gyermekeinek elvételét, állami gyermekmenhelyen történő elhelyezését jelentette. A razziák során a családok gyakran igyekeztek elrejtetni gyermekeiket. Ez az intézkedés a gyermekhalandóság csökkenését, az általuk elkövetett bűnesetek visszaszorítását volt hivatott szolgálni. A büntetőjog terén ez a változás az 1908. évi XXXVI. törvénnyel következett be, amelynek II. fejezete foglalta össze a fiatakorúakra vonatkozó új, korszerű rendelkezéseket.¹⁶⁹ Megjegyezni kívánom: ilyen gócpontok a főváros területén napjainkban is megtalálhatók, gondoljunk csak a Budapest. X. kerületi Hős utcára. Tehát már a korban felismerték a társadalom ellátottságának és a fejlett szociálpolitikának a jelentőségét.

1907-ben a bűnügyi nyomozások megbízásainak száma 26906, amelyből 13909 ügyet zártak eredménnyel. 3556 főt állítottak elő, ebből 655 főt razziák során. Ezek a számok a nyomozások tekintetében az 1906-os évhez képest némi emelkedést mutattak.¹⁷⁰ A testület eredményeinek fokozása érdekében létszámemelésre merült fel igény, amelyet az éves jelentésekben folyamatosan tolmácsoltak az illetékesek számára, azonban áttörő változás nem történt e tekintetben. A detektívek folyamatos segítséget nyújtottak a bűnügyi osztálynak, vidéki kiküldetéseik is tovább csökkentették a létszámot.

Összehasonlítás gyanánt a kisebb területű Bécsben ekkor 620 fő, Berlinben pedig 1600 fő, fővárosunkban ehhez képest 132 fő detektív teljesített szolgálatot. Fejlődő fővárosunk lélekszáma ekkor közel egymillióra volt tehető, a dinamikusan fejlődő bűnözési trendekre, új elkövetési módszerekre ilyen kis létszámú személyi állománnyal nehézkes reagálni. 1900 óta a testület létszáma csupán kismértékben növekedett az egyéb szolgálati ágakhoz képest is. A detektívtestület vezetője már 1900-ban kérte a létszám növelését, indokolva ezt azzal, hogy a rendszeresített létszámmal a feladataik megoldhatatlanok. 1908-ban a személyvédelmi feladatokból is bőséggel kivették részüket a detektívek. Az uralkodó huzamosabb ideig

168 Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1907. évi működéséről (1908). Budapest, Főkapitányság, p. 118-133.

169 Perényi Roland (2012): A bűn nyomában. A budapesti bűnözés társadalomtörténete 1896-1914. Budapest, L'harmattan Kiadó, p. 86-87.

170 Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1907. évi működéséről (1908). Budapest, Főkapitányság, p. 118-133.

tartózkodott hazánkban, valamint a bolgár fejedelem és a spanyol királyi pár is ellátogatott hozzánk, akik személyi védelmét a detektívek is szavatolták. A napilapokban feladott szexuális jellegű hirdetések figyelésével számos, a korabeli terminológiával élve kéjnő nyomára bukkantak, több kéjtanyát számoltak fel. Az 1908-as jelentés a sajtótermékek felelősségét is latolgatta a megjelent hirdetések kapcsán.

Az Oroszországból és Galíciából bevándorolt egyének figyelését is a testület tagjai végezték, számuk négy-ötezer közé volt tehető ekkor. Politikai okokból, katonai szolgálat elől menekülve, esetleg pogromoktól tartva menekültek Magyarország területére. A hatóságok tartottak az orosz menekültektől: attól féltek, hogy az Oroszországban korábban kitört forradalom lázító magvait ültetik el. A testület az évben is számos eredményes nagy volumenű ügyet göngyöltett fel, többek között a kereskedelmi bank újpesti fiókjában elkövetett rablást, amelynek nyomozását a csendőrséggel együttműködve végezték. Szintén nagy vihart kavart a hentessegédek sztrájkját követő erőszakos támadás. A Lujza utcai üzletet ismeretlenek támadták meg és rabolták ki brutális módon, majd elmenekültek. Végül a nyomozást követően tizennégy gyanúsítottat vettek őrizetbe a detektívek. 1908-ban szintén a vagyon elleni bűncselekmények domináltak, növekedett a besurranások száma. Elfogtak egy tizennégy év körüli gyermekkorút is, aki harmincöt besurranásos lopást követett el, tehát már ekkor is bevett szokás volt a gyermekek felhasználása bűnelkövetésre. Gyakori volt továbbá az álbejelentések előfordulása is, ezen esetekben a „sértettek” legendákat találtak ki pénzük, anyagi javaik eltűnésének magyarázatára. Egy illegális szerencsejáték során elvesztett kisebb vagyon eltűnése kellemetlen magyarázkodást eredményezhet, amelynek elkerülésére egy nem létező rablás áldozatának festi le magát a „vesztes”. Ilyen ügyekkel aktív nyomozóként számos esetben találkoztam, ahogy a korban, úgy napjainkban is meg kellett találni ezekben a mesékben az ellentmondásokat, logikai buktatókat. Ez természetesen napjainkban a technikai fejlettség révén jóval egyszerűbb feladat.

Az 1908-as jelentésben a szemérem elleni bűnesetek vonatkozásában említik a homoszexuális prostitúciós tevékenység számbeli emelkedését. A fürdők megfigyelése során felmerült információ arra vonatkozóan, hogy a személyzet is nyújt hasonló szolgáltatásokat. Az évben a detektívek harminckét személyt rablásért, 126-ot betöréses lopásért, 122-öt álkulcsos lopásért, 731-et egyéb lopásért, 183-at orgazdaságért, 409-et engedély nélküli visszatérésért, 1958 főt csavargásért állítottak elő. A betöréses és álkulcsos lopások elkövetői főként kispesti és Erzsébet falvai illetékességűek voltak. Ezen körülmény hangsúlyozásával igyekezett a főkapitány szorgalmazni a két terület fővárosi rendőrség hatásköre alá helyezését, ezzel szavatolva az eredményesebb bűnfelderítést, megelőzést. 1908-ban a detektívek 25955 bűnügyi

nyomozást teljesítettek, amelyből 16209-et zártak eredménnyel, továbbá 4998-főt állítottak elő.¹⁷¹

Az 1909-es beszámoló megemlíti a korabeli sajtó kritikáját a detektívekkel szemben, miszerint a testület tagjai több ízben, szinte rendszeresen testi fenytéssel csikarnak ki vallomást a delikvenszekbél. A reakció ezekre a vádakra egyértelmű cáfolat volt, továbbá a főkapitány sérelmezte, hogy anonim, magukat és a konkrét eseteket megnevezni nem kívánó források éltek kritikával ez ügyben. A főkapitány nem az esetleg előforduló eseteket tartja kizártnak, de egyértelműen kiáll az ellen, hogy ez rendszeres lenne a testület tagjainak eljárása során. Egy esetet meg is említ, ahol nem volt egyértelműen kizárható a bántalmazás, ezért az érintett detektívek felfüggesztéséről gondoskodott az előljáró. Véleményem szerint a korban – bár a jogszabályok, belső szabályozók tiltották – társadalmi elfogadottsága nagyobb volt a rendőri közeg által alkalmazott fizikai „fenytésnek”. Úgy vélem, ezek az esetek – mivel főként a gyanúba keveredett, bűnös egyének sérelmére történtek – nem nyertek nyilvánosságot. Magyarázatként az úgynevezett betyárbecsület intézménye szolgálhat, hiszen a „bűnös” úgy vélte, hogy egy esetleges pofon büntetése részét képezi, úgymond rászolgált. Tapasztalatból tudom, hogy napjainkban az elkövetők bizonyos esetekben minden lehetőséget megragadva a szükséges rendőri erőszak alkalmazása ellen is panaszt tesznek, annak érdekében, hogy nehezsítsék, ellehetetlenítsék az igazságszolgáltatás menetét. Kényes kérdés, de a sajtó felelőssége akkor is nagy volt a rendőrség megítélése szempontjából, hiszen ezzel az írott fegyverrel felnagyíthatjuk a hibákat, általánosíthatunk, de emelhetjük is a bűnüldözés nívóját. A testi fenytéssel, kényszervallatással kicsikart vallomás akkor is és most is semmisnek volt tekinthető, ami szintén magyarázattal szolgálhat a bizonyos esetekben tett panaszok eredetére. A főkapitány beszámolójában megnyugtatta a lakosságot, hogy a bejelentett valamennyi esetet kivizsgálják.

A korabeli bűnmegelőzést az állandó megfigyelés eredményének tulajdonították, amibe nem pusztán a bűnügyi rendészeti tevékenység, de a politikai indíttatású mozgalmak figyelése is beletartozott. A megfigyelő szolgálathoz tartoztak továbbá a nyilvános helyek, zálogházak, szállodák, illetve minden olyan helyszín figyelése, ahol körözött személyek, lopott tárgyak felkutatására nyílt lehetőség. Éppen ezért ennek a szolgálati formának másik jelentős részét képezték a razziák, ahol számos körözött személyt sikerült elfogniuk a detektíveknek. A megfelelő hely-, és személyismeret napjaink bűnüldöző munkája során is kiemelten fontos,

171 Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1908. évi működéséről (1909). Budapest, Főkapitányaság, p. 133-142.

eredményeket ezen képességek nélkül felmutatni szinte lehetetlen. Természetesen itt elsősorban a közterületi munkára gondolok, ahol az adott helyhez, szubkultúrához tartozó emblematikus személyek, helyszínek megismerése alapfeladat egy rendőr számára a későbbi szakmai sikerek szavatolása érdekében.

A sajtófigyelés során az apróhirdetések lekövetésével a tárgyévben is több kerítőt vettek őrizetbe, a tiltott szerencsejátékok elleni küzdelem során pedig több magánlakásban működő játékbárlangot számoltak fel. Tiltott lóversenyfogadás és a tétekekkel történő hamis üzérkedés miatt ötvenhat esetben tettek feljelentést a hatóságok, továbbá tizenhét jósónő ellen indítottak eljárást kuruzslás miatt.

A felderítő, felfedező szolgálat, ahová a klasszikus nyomozati munka tartozik is nehézségekkel nézett szembe. Az állandó elvezénylések, áthelyezések mellett a detektívek a vidéken történt komolyabb bűnesetek felderítésében is részt vettek. Kassán az 1909. január 13-án anyagi haszonszerzés céljából meggyilkolt prostituált elkövetőjét is a testület egy tagja fogta el. A fiúmei bankban történt, emberáldozatot is követelő rablás elkövetőinek budapesti lakását is a detektívek azonosították be, amelynek eredményeként mind a négy elkövető rendőrkézre került. A jelentés az évben is megemlítette a homoszexualitás megjelenésének problémáját a fürdőkhöz. Névtelen feljelentés alapján egy budai fürdőből 14 homoszexuális férfit állítottak elő. Az 1909. év nagy eredménye volt továbbá MEZEI Endes Árpád betörő és társainak felkutatása és elfogása Budapesten. MEZEI a nagyenyedi fogházból szökött fegyenc volt, aki főként vidéken tevékenykedett, betöréseket, álkulcsos lopásokat hajtott végre. A vagyon elleni bűncselekmények (kasszafűrók, zsebtolvajok, betörők, orgazdák) dominanciája már a korban is érvényesült. Összességében 1909-ben a bűnügyi nyomozások száma 28322, amelyből 17565 ügyet zártak le eredményesen. Razziát hatvanhat alkalommal tartottak, továbbá összesen 5987 személyt állítottak elő körözések (288 fő), kitiltások, nyomozások, razziák alkalmával megfigyelő, felderítő szolgálataik során.¹⁷² Az életellenes cselekmények sikeres nyomozásának ékes példája az 1909-ben Adria szállóban meggyilkolt prostituált esete. Az elkövetőt a fővárosi detektívek néhány óra leforgása alatt, a mai szakmai zsargont alkalmazva forró nyomon üldözéssel kerítették kézre. Ebben az évben Budafokon lőttek le egy kocsmáros ismeretlen elkövetőt, akiket egy napi nyomozás után sikerült elfognia a testület tagjainak.¹⁷³

Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1909. évi működéséről (1910). Budapest, Főkapitányság, p. 135-147.

173 Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, p. 43-45.

A bűnügyi rendészet terheiben a detektívtestület egyformán osztozott a bűnügyi osztállyal, amely a nyomozó tevékenység alapvető és döntő eleme volt. A testület szervezete tekintetében 1900-1910 között nem változott mélyrehatóan, ami a létszáma vonatkozóan nem volt túl biztató. A létszám okozta nehézségeket a személyi állomány rátermettsége és a vezetők rendkívüli képességei ellensúlyozták. A testület létszáma az említett tíz év alatt csupán egy tisztviselővel és nyolc detektívvel bővült. Ennek fényében 1910-ben egy detektívfőnök, egy helyettes, egy segédfogalmazó, egy hivatalost, százharminc detektív, valamint harminc polgári ruhás rendőr alkotta a teljes létszámot. Az említett szaporítást is csak az 1909-es költségvetés finanszírozta. Az ügyszám a létszámmal aránytalanul növekedett, 1900-ban 17506 ügydarab került a detektívekhez, míg 1910-ig ez szignifikánsan növekedett és elérte a 34071-et. Ezen kívül a kerületekhez beosztott detektívek további több ezer ügyet dolgoztak fel, amely így összességében 1910-ben meghaladta az 54000-et. Összességében tehát a szinte változatlan létszámhoz képest az ügyforgalom majdnem megháromszorozódott egy évtized alatt.

A határrendőrség detektívtestületének felállítása a fővárosi detektíveket némiképp mentesítette a területükön kívüli nyomozások terhe alól. A zálogházak figyelése, a szállodák forgalmának ellenőrzése, a tiltott szerencsejátékok felszámolása maradtak a kiemelt fontosságú feladatok. Tiltott szerencsejátékok leleplezése miatt 344 alkalommal figyeltek kávéházakat, kocsmákat, vendéglőket, ezen tevékenységük során nyolcvanegy esetben történt tettenérés, száztizenegy bankot foglaltak le. A külföldről, főként Oroszországból bevándoroltak ellenőrzése is sok erőt emésztett fel. Bűnügyi nyomozások tekintetében az évben 30881 megbízást kapott a testület, amelyből 20651 volt az eredményes nyomozások száma. 1910-ben nyomozásaik, ellenőrzéseik, megfigyelő szolgálataik alkalmával 7132 előállítást hajtottak végre.¹⁷⁴

1911 januárjában a testület negyedévszázados múltra tekinthetett vissza. A huszonöt év alatt történt változások egy egyre tökéletesebben működő, a mai terminológia szerint forrónyomos nyomozati munkát végző testület létrejöttét segítették elő. Ez a folyamat a fővárosi rendőrségről szóló 1881. évi törvénycikkhez képest nagy előrelépést mutatott, hiszen ekkor a Budapesti Magyar Királyi Állami rendőrség éveiben két kar: a tisztviselői és őrszemélyzeti alkotta rendőrséget. A tisztviselők az intézkedő és rendelkező, az őrszemélyzet minden egyéb külrendészeti tevékenységet látott el. Idővel azonban a rendőri őrszemélyzetre bízott feladatok csoportosítása vált szükségessé aszerint, hogy az intéző rendőrség által meghozott rendelkezések előkészítésére vagy végrehajtására irányulnak. Ennek értelmében

¹⁷⁴ Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1910. évi működéséről (1911). Budapest, Főkapitányság, p. 149-159.

végrehajtási, valamint megfigyelő és felderítő funkciók szerinti felosztás történt, amelynek végrehajtásához külön segédintézményt kívántak létrehozni.

Az első lépés a detektívtestület 1885-ös megalakításával öltött testet, ami tényleges működését 1886-ban kezdte meg. A jövőben tehát a megfigyelő és felderítő szolgálat az őrszemélyzet funkciói közül kikerült és ezt a kényes feladatot külön testület látta el. Ezzel párhuzamosan, mivel az igényeket már nem tudta kielégíteni, a polgári biztosok intézménye megszűnt. 1886. januárban harminchat ideiglenes minőségű detektívet neveztek ki, akik kezdetben vezető tisztviselő nélkül korábbi szolgálati helyükön teljesítettek szolgálatot a főkapitányságon, kerületi kapitányságokon osztályvezetői, kerületi kapitányi irányítás alatt. Ezt követően történt meg az osztályba sorolás egy felügyelő vezetése alatt.

A rövid történeti visszatekintés fontos állomása volt 1890, amikor a fővárosi államrendőrség hatósági területét kiterjesztették Újpestre és Rákospalotára is. A már fent leírt csoportbeosztások is mérföldkövet jelentettek a testület eredményességének tekintetében. A létszám növelése mindvégig akadozott, 1895-ben, az ezredéves kiállítás előkészületeinek keretében került sor egy nagyobb szabású huszonöt fős létszámemelésre, majd 1896-ban szintén huszonöt detektív felvételére. A létszám így a tízéves fennállást követően elérte a száz főt. 1900 januárjában az új bünvádi perrendtartás életbeléptetésével jelentkező feladattöbblet orvoslására huszonkét taggal bővítették a testület létszámát. Érdekesség, hogy a kezdetben kinevezett harminchat detektív közül a tárgyévben 1911-ben már csupán egy fő teljesített könnyített szolgálatot rokkantság miatt. A szolgálat tehát igen embert próbáló és kimerítő volt.

1911-ben a testület létszáma százkilencben főből állt, ami a feladatokhoz mérten továbbra sem volt elegendő. Ez a létszámhiány a testületet megalakulása óta végigkísérte, amelynek ellensúlyozására a főkapitány igyekezett lépéseket hozni. Az 1911-es beszámolóban olvashatjuk, hogy a bünyügyi osztály előadói mellé beosztott detektíveket – akik főként díjnoki feladatokat láttak el – a testülethez a főkapitány visszavezényelte. Továbbá harminc egyenruhás rendőrt osztott be próbaszolgálatra a detektívtestülethez. Korábban a testület az egyenruhás legénység közül választotta ki tagjait, azonban a nívó emeléséhez a magasabb intellektussal bíró, értelmiségiek beemelése is szükséges volt. A munka összetettsége is megkívánta, hogy különböző társadalmi osztályokból, más és más foglalkozású állomány álljon fel, ezáltal sokrétű, multidiszciplináris tudásanyag halmozódjon fel. Az 1919-ben mintegy 190 fős detektívtestület tagjai között, a fenti felfogásból fakadóan nagy részben vettek fel a rendőri állományon kívül állókat. A testület soraiban így találhatunk katonatiszteket, jogászokat, jegyzőket, kereskedőket, akik felvételével a testület nívója emelkedett.

A személyi állomány nagy része érettségivel rendelkezett, nyelveket beszélő férfi volt. Ezek a tényezők igen magas intellektust takartak a korban, ezen képességekkel a detektívek Európa-szerte megállták helyüket. Akár a tudomány, akár a szervezet oldaláról szemléljük a témát, kijelenthetjük, hogy a fejlődés gátja a zártság volt. A tudomány ezért nyit és várja a külső, kritikai, szakértői megközelítést, hogy azt felhasználva új ismeretanyaggal bővüljön, ezáltal tökéletesítse magát. A detektívek esetében ezt a fejlődést a külső, más területről érkező kiművelt emberfők garantálták, akik új ismeretanyaggal, szakértelemmel járultak hozzá a színvonal, az eredményesség növeléséhez.

A csoportbeosztásokról már esett szó, de az ügyek súlyossága szerinti megosztás is kardinális kérdés volt, hiszen csak a megfelelő súlyú bűneseteknél jártak el a főcsoportok. A csekélyebb súlyú ügyek, panaszok esetében a kerületi kapitányságokhoz beosztott két-három detektív járt el, a súlyosabb bűneseteket a központi detektívtestület nyomozta. A központi testület 28 csoportra oszlott, minden csoportban öt-tíz detektívvel a már említett csoportvezetők irányításával (főcsoportok szerinti felosztás). A központban váltásos formában látták el szolgálatukat, eszerint három főcsoportra tagozódtak. Eszerint a detektívek egyharmada 8-10 óráig, másik harmada 10-12 óráig, harmadik harmada pedig 12-14 óráig volt köteles a detektívek hivatalos helyiségeiben tartózkodni, annak érdekében, hogy szükség esetén a kellő létszámuk és azonnali reagálásuk biztosított legyen. Délután 14 órától másnap reggel 8 óráig naponta, szintén váltásos rendszerben nyolc detektív teljesített szolgálatot a központi ügyeletes rendőrtisztviselő irányítása alatt.

Ez a szolgálatellátási forma gyakorlatilag a mai terminológia szerinti váltásos, kombinált, valamint készenléti formák vegyített változata. A vázolt beosztással a detektívek képesek voltak az azonnali reagálásra, a nyomozati munka haladéktalan megkezdésére.

A jelentésben a huszonöt éves múltira visszatekintve, összesítve olvashatjuk az eddig feldolgozott ügydarabok számát, ami 358722 volt. A kerületi kapitányságokhoz beosztott detektívek által feldolgozott anyagok ebbe a számba nem értendők. A mintegy negyed évszázad alatt 84574 személyt állítottak elő büntetellel vagy vétséggel összefüggésben. Az előállítások okaként megjelölt bűncselekmények 75-80%-a vagyon ellen elkövetett cselekmény. Ez a tendencia napjainkban is jellemző, hiszen Magyarországon is a vagyon elleni bűncselekmények dominálnak.

A testületben huszonöt év alatt 270-en szolgáltak, ezek közül tizenkilencen haltak meg, kilencet elbocsátottak fegyelmi okokból, tizennégyen nem váltak be a feladatok, illetve a próbaszolgálat ellátása során, húsz főt máshová neveztek ki, hatan lemondtak, hatvanhárman nyugdíjba vonultak, hat fő az őrszemélyzethez került visszahelyezésre. A tárgyévben a 190 fős

létszámot egy hatvan fős bővítést követően sikerült elérni, így az eddigi húsz helyett huszonnyolc csoport került megszervezésre. A keleti és nyugati pályaudvari kirendeltségekhez, a kelenföldi és ferencvárosi pályaudvarokhoz, az országos munkaközvetítőhöz kirendelt detektívek létszámát is szaporították. A felsorolt helyszíneken immár két-két detektívből álló kirendeltség látta el szolgálatát.

A vizsgált időszakban a prevenció más rendőri fogalmat takart, ennek megfelelően az állandó megfigyelésben látták a kortársak a bűnmegelőzés kulcsát. Mai felfogásunk szerint a bűnmegelőzés nem pusztán rendőri tevékenységet takar, különösen nem az annak operatív részét képező megfigyelést értjük alatta. Mint már ismeretes, összetett szociális, társadalmi, oktatási problémák megoldását követően lehet igazán gátat szabni a bűnözés számtalan válfajának. A bűnügyi rendészeti feladatok mellett a szociális mozgalmak, nyilvános és rejtett helyek figyelése továbbra is nagy terhet rótt a testületre. Az éves beszámoló a betörések, zsebtolvajlások csökkenő tendenciájáról ad hírt. A sikerek okaként az állandó ellenőrzést, közterületi jelenlétet nevezte meg a főkapitány. A bizalmi lopások, kerékpárlopások, kirakatnyitások száma növekvő tendenciát mutatott. A detektívek elfogták F. Sándor katonaszökevényt, betörőt, aki százötven különféle bűncselekmény elkövetését ismerte be, valamint egy rendőrgyilkossággal is összefüggésbe hozták, ezen túl ötvenhárom kerékpártolvaj felderítését koronázta siker. Számokban kifejezve az 1911-es évben a testület 32454 megbízást kapott, amelyből 20683 eredményes nyomozást mutatott fel. Nyomozásaik, felderítő, megfigyelő szolgálataik, razziák során mintegy 8137 főt állítottak elő.¹⁷⁵

Az eredmények elismeréséül a testület tagjai számos jutalmat is kiérdemeltek. 1911. március 7-én a detektívtestület fennállásának huszonötödik évfordulója alkalmából királyi elhatározásra a belügyminiszter KRECSÁNYI Kálmán rendőrtanácsost, detektívfőnököt részesítette jutalomban, amikor is tanácsosi címet kapott. PAÁGYI Kálmán rendőrfelügyelő, detektívfőnök helyettes a Ferenc József rend lovagkeresztjét, NEMES Sándor, SZENTMIKLÓSI György, EMESZ György, SÁRKÖZY Sándor és SACHS Gusztáv detektívek a koronás ezüst érdemkeresztet érdemelték ki.¹⁷⁶

A létszámot folyamatosan bővítették, ami 1911-ben már 190 főre duzzadt, majd év végére további 83 detektív került kinevezésre, 1914-ben pedig a létszám elérte a 250 főt. 1919-

175 Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1911. évi működéséről (1912). Budapest, Főkapitányság, p. 145-156.

176 Szerkesztőségi közlemény (1911). A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, IX. évfolyam 12. szám

re a folyamatos bővítéseknek köszönhetően 543 fő detektív látott el szolgálatot. A fővárosi rendőrség detektív testületét 1918 végéig egymást követően hat detektívfőnök vezette.¹⁷⁷

A bűnügyi rendészet terén 1912-ben is eredményes évet zárt a testület, 38096 ügyben indított nyomozást, amelyből 24385 eredményes ügylezárással végződött. Nyomozás közben 8567 gyanúsított személyazonosságát állapították meg, amelyből 4389 főt állítottak elő és 443 körözött személyt fogtak el. Portyaszolgálat közben 3230 személyt állítottak elő, 265 főt tartottak megfigyelés alatt, valamint tizenhét razziát szerveztek.¹⁷⁸ A razziák során 560 előállításra hajtottak végre, elfogató parancs miatt ötvenhárom személyt állítottak elő. Mivel a kortársak az állandó megfigyelésben látták a bűnmegelőzés kulcsát, ezért a békés szociális, politikai mozgalmak figyelését is fontosnak tartották, mivel a beszerzett információk birtokában felkészülhettek az esetleges jövőbeni veszélyek elhárítására. Mivel a korabeli figyelési feladatok ellátására a detektíveken kívül ruházatuk és tapasztalatuk révén más állománycsoport nem volt alkalmas, adta magát, hogy ezen feladatok oroszlánrészét ők végezték. Továbbá állandó megfigyelés alatt tartották azon nyilvános helyeket, ahol a közbiztonságra veszélyes elemek megfordulhattak. Ennek során a tárgyévben 2600 főt csavargás miatt, tiltott visszatérés miatt pedig 1019 személyt állítottak elő. A szállodák és zálogházak ellenőrzését, megfigyelését továbbra is elmaradhatatlanul végezték az erre szervezett külön detektívcsoportok. A zálogházakból számos tárgyi bizonyítási eszköz, eltulajdonított értéktárgy került elő, ami segítette az elkövetők beazonosítását. A szállodák megfigyelése a külföldi, átutazó elkövetők kézre kerítése érdekében volt szükséges, itt főként a vagyon elleni bűncselekmények megelőzése volt a cél. A szerencsejáték elleni küzdelem érdekében a kávéházak ellenőrzése szintén folyamatos maradt, de a főkapitány ezt egy szélmalomharc problematikájaként írta le, hiszen a tiltott tevékenységet gyakorta a klubok bejelentett tevékenysége mögé rejtették, amit a hatóságok nem tudtak ellenőrizni, illetve nem került a látókörükbe. Az alapszabályokkal bíró egyesületek működésének ellenőrzését (amelyek tevékenysége mögé bizonyos esetekben illegális szerencsejátékot bújtattak) nem az államrendőrség, hanem a törvényhatóság közege ellenőrizte. A törvény pedig csak a nyilvános, közönség előtt nyitva álló helyeken működő szerencsejátékot rendelte büntetni.¹⁷⁹

177 A fővárosi detektívtestület főnökei voltak: Splényi Ödön (1886-1889), Szombatfalvy Albert (bűnügyi nyilvántartás, sajtóiroda. 1889-1899), Ruttner Sándor (1899-1901), Krecsányi Kálmán (daktiloszkópia 1901-1912), Nagy Károly (1912-1917), dr. Jeszenszky Gellért (1917-1918)

178 Budapest Székesfőváros Közigazgatási és közállapota a 1909-1912 években (1914). A székesfőváros közigazgatási évkönyveinek VII. kötete. Budapest, Budapest Székesfőváros, p. 158-160.

179 1879/XL. tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról 87§

A főkapitány beszámolójában azt kérte, hogy a jövőben a hasonló körök megalapítása, alapszabályainak jóváhagyása előtt az államrendőrség véleményét nyilváníthasson. Tehát a vizsgált időszakban felismerték a szerencsejáték társadalomra való veszélyességét, igyekeztek fellépni ellene, a beszámolókból pedig egyértelműen átérezhető, hogy személyes indíttatásuk és tapasztalataik is vezérelték a rend őreit a küzdelemben. Hiszen a szerencsejáték és annak áldozatai nagy valószínűséggel egyéb bűncselekményekben is érintettek lettek, és egyre mélyebbre süllyedtek. Napjainkban is jelentős problémát képes okozni a szerencsejáték: szenvedélybetegség alakulhat ki, amely függőséghez vezet. Talán ennek megelőzése céljából is került korunkban kormányzat által szabályozottá a szerencsejáték, nehezítve így a hozzáférést, bár az internet világában ennek ellenőrzése szinte lehetetlen.

A tárgyévben az értékhatár miatt érdemes megemlíteni a Városház utca 4. szám alatti ékszerüzlet sérelmére februárban elkövetett betörést, amelynek során 50000 korona értékben tulajdonítottak el ékszereket az elkövetők. Említésre méltó továbbá a Nemzeti Színház előtt található üzlethelyiségbe történt betörés, ami során 35000 korona értékű nyereségtárgyakat tulajdonítottak el. Mindkét esetben eredményes felderítés történt, továbbá a hatóság tudomására jutott hat kasszafúrás esetében is eredménnyel zárult nyomozás.

Felállították az erzsébetfalvi és kispesti kapitányságot, így a Budapestről kitiltott, korábban a főváros közvetlen közelében elrejtőző személyek felkutatása, nyomon üldözése is folyamatossá vált. A korábban a fenti helyeken elrejtőzők székhelyüket Czinkotára, illetve a fővárosi rendőrség hatáskörén kívüli egyéb helyszínekre tették át. Kriminológiai alaptézis észlelhető a fenti leírás során, miszerint a felszámolt „bűnözés” nem szűnik meg, pusztán áttevéődik, tehát számbelisége nem változik nagymértékben, felbukkanásának helye azonban igen. Láthatjuk, hogy a ma gördülékenyen működő, nyomon üldözés és hatósági együttműködés a korban milyen nehézkes, lassú folyamat volt. Napjainkban a Budapesti Rendőr-főkapitányság egyes szervei minden probléma nélkül elfoghatják, előállíthatják a hatóságuknál folytatott nyomozás feltételezett elkövetőit illetékességi területükön kívül is, természetesen a megfelelő szabályozók és protokoll betartásával. Összesítve 1912-ben 38096 megbízást kaptak, amelyből 24385 nyomozást eredményesen zártak le, valamint 10137 főt állítottak elő.¹⁸⁰

A detektívtestület létszáma 1913-ban 240 fő volt, Budapesten tízezer lakosra nem egész három detektív jutott. Ez a létszám a megfigyelő és felderítő szolgálat ellátására, az ügydarabok

¹⁸⁰ Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1912. évi működéséről (1913). Budapest, Főkapitányság, p. 181-190.

feldolgozására nem volt elegendő. A szolgálat ellátása során a feladatok nem változtak, továbbra is a domináló vagyon ellen bűnesetek megakadályozása volt az egyik fő cél.

Az eddig is fontosnak tartott zálogházak, kávéházak, szállodák, játékbarlangok megfigyelése továbbra is folyamatos volt. A tiltott szerencsejátékok elenni fellépés továbbra is prioritást élvezett, ennek során hatvanhárom esetben foglaltak le kártyabankot a testület tagjai. Lóverseny tikett hamisítót tizenöt esetben, engedély nélküli lóverseny fogadás közvetítőt 118 esetben, illetve hamiskártyást huszonhét esetben fogtak el a detektívek. A már említett testületek szabályos működése mögé rejtőző illegális szerencsejátékok felszámolása során is eredményeket ért el a testület a tárgyévben. A megfigyeléseket követően kilenc üzleti vállalkozás felosztatását rendelték el a fenti tevékenység miatt. Ezek a klubok a kihágási büntető törvénykönyv értelmében a „nyilvános helyen tartott szerencsejáték vállalat”¹⁸¹ besorolás alá estek, azonban kiderült, hogy válogatás nélkül, egy belépési nyilatkozat kitöltését követően bocsátották be az embereket. Az egyesületek alapszabályainak jóváhagyása, az erről szóló rendelet értelmében már az államrendőrség érdeklődésének tárgyát képezte. Tehát a detektívek és a főkapitány által régóta szorgalmazott egyesületek ellenőrzésének rendőrségi hatáskörbe sorolása megtörtént. Megjelentek a fővárosban a Hanza és Hungária nevű játékautomaták is, ezzel sajnos a szerencsejáték nagyobb tömegek, így a munkásosztály részére is elérhetővé vált, ami gyakran fokozódó egzisztenciális problémákat okozott. A sok panasz hatására a királyi büntető járásbíróóság nem szerencsejátéknak, hanem ügyességi játéknak minősítette a gépek tartását. Ennek megfelelően az illetékes kerületi kapitányság az automatát lefoglalta, annak tulajdonosa ellen pedig a törvény alapján engedély nélküli mutatványos játék tartása miatt indítottak.¹⁸² Ezt követően a Magyar Királyi Belügyminisztérium a játékautomaták felállítását az ország egész területén betiltotta.

Az éves jelentésekben a detektívek által a különböző bűncselekmények esetében leírt tapasztalatokat is olvashatjuk. Ezekben a tapasztalatokban ajánlásokat fedezhetünk fel a megelőzésre vonatkozóan, kiemelve például az úgynevezett lakásfosztogatók megjelenésének problémáját. A mai terminológia szerint besurranásos lopások már akkor is nagy gondot okoztak a lakosságnak, de a megelőzésében is ők teheték a legtöbbet. A korban is a nyári időszakban szaporodtak el ezek a bűnesetek, amikor a lakók az ingatlant huzamosabb időre hagyták magára, annak ablakait több napig leredőnyözött állapotban, érintetlenül hagyva. A mai modern technika, automata világítóberendezések, redőnyök az elkövetők dolgát

181 1879/XL. tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról 87§

182 1879/XL. tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról 76§

nagymértékben megnehezítik, de a detektívek idejében is számos módja volt a besurranók elleni védekezésnek, többek között a szomszédság, a házmesterek figyelő tekintete, az időnkénti ellenőrzés. Ahogyan a korábbi jelentésekben, a tárgyévben is előfordultak a koholt bűnesetek. Rablás miatt tizennégy, betörés miatt hat, hagyatéki lopás miatt hat esetben indult nyomozás koholt bűnesetek alapján. Ezért a főkapitányi jelentésben már ekkor szorgalmazták a büntető törvénykönyv módosítását és a hatóság félrevezetése, mint bűnvád bevezetését, külföldi példákra hivatkozva. Ez később bele is került büntetőkódexünkbe, mintegy kodifikációs folyamat termékeként. Ahogy a korabeli terminológiák a nyomozás során adaptálódtak, megjelentek a társszervek nyomozó szolgálatainak tevékenységében, úgy büntető kódexünk is fejlődött, eleget téve a kor kihívásainak, igényeinek. 1913-ban a detektívtestület 44197 bűnügyi nyomozásra teljesített megbízást, melyből 29208 zárt le eredménnyel, valamint 10827 előállítást hajtott végre büntett, vétség, kihágás, hatósági megkeresések alapján.¹⁸³

Az úgymond kezdeti időszak értékeléseként fentiek alapján kijelenthetjük, hogy az irányába támasztott elvárásoknak, valamint a bűnüldözés kihívásainak a detektívtestület maximálisan eleget tett. Bár a kezdeti nehézségek, mint a detektívek szétaprózódása, konkrét tevékenységet szabályozó normák hiánya nagymértékben nehezítették a fejlődést. Ennek ellenére rövid időn belül orvosolták a felmerülő nehézségeket, kidolgozták a folyamatos és eredményes szolgálatellátáshoz szükséges szakmai és személyi feltételek rendszerét. Ezt követően, mint azt a korabeli sajtóból, főkapitányi jelentésekből megtudhatjuk eredményeik – amit a statisztikai adatok is alátámasztottak – nagyban segítettek a bűnügyi osztály munkáját, bűnesetek felderítését. A működést olykor nehezítő akadályok ellenére is eredményes munkát végeztek, folyamatos szervezeti változásokkal igyekeztek fokozni a testület hatékonyságát. A főkapitány javaslatai – amik a felmerülő problémák, úgymint szerencsejáték hatékonyabb orvoslására szolgáltak – is olvashatóak az éves jelentésekben. Véleményem szerint ez kiváló lehetőség volt, hiszen egy, a rendőri feladatokat ismerő szakértő adhatott iránymutatást, kérhetett segítséget a törvényalkotóktól, döntési jogosultsággal rendelkezőktől a hatékonyabb és eredményesebb fellépés érdekében. A fenti időszakban bekövetkezett társadalmi változásokra tehát reagált a rendőrség, azon belül a detektívtestület is – gondoljunk akár a szerencsejáték visszaszorítása terén tett intézkedésekre, razziákra, esetleg a pornográf képek visszaszorítása érdekében tett erőfeszítésekre. Természetesen ezek a reakciók nem voltak igazán széles spektrumúak, főként a razzia alkalmazására, megfigyelésekre koncentráálódtak, de bizonyítják, hogy a megjelenő korszakra jellemző társadalmi problémák nem hagyták hidegen

183 Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1913. évi működéséről (1914). Budapest, Főkapitányság, p. 201-210.

a rendőri tevékenységet koordinálókat, akik javaslataikkal, új intézkedésekkel igyekeztek megoldást találni a megjelenő kihívásokra. A sajátos, új eszköztárral, képességekkel bíró, a bűnüldözés, bűnmegelőzés terén eredményeket elért detektíveket pedig előszeretettel alkalmazta a fővárosi rendőrség. Ennek egyik ékes példája az 1906-os millenniumi kiállítás, ahol a rendezvény adta rendőri feladatok ellátására külön kapitányságot állítottak fel. A kapitányság saját, a vagyon elleni bűnesetek ellen küzdő, körözött személyeket észlelő detektívcsapattal rendelkezett.

2.2 DETEKTÍVTESTÜLET AZ I. VILÁGHÁBORÚ ALATT ÉS AZ AZT KÖVETŐ FORRADALMAK IDŐSZAKÁBAN

Az I. világháború időszaka – hasonlóan a Magyar Királyság társ rendfenntartó testületeihez, illetve azok detektív testületeihez – külön fejezet a fővárosi detektív testület történetében. Alapvetően három jelenség alakította 1914 és 1918 között a fővárosi rendőrség detektívtestületének tevékenységét.

Az első jelenség a magyarországi kivételes hatalom volt. Kivételes hatalomnak nevezték a kortársak az alapvető jogok korlátozását és az abból fakadó teendőket annak érdekében, hogy a háború időszakában maximálisan mozgósíthassák forrásaikat a fegyveres harc eredményes megvívásáért. A kivételes hatalom gyakorlásának szabályait – legalább is azok főbb elveit – már békeidőben kimunkálták, így a fegyveres konfliktus kirobbanásának idején csupán érvénybe kellett léptetni a vonatkozó szabályokat, illetve az előre nem látható helyzetek rendezése érdekében kellett rendeleteket hozni. Két minta alakult ki Európában a kivételes hatalom gyakorlásának szabályozására. A brit minta szerint a kivételes hatalom gyakorlásának jogkörét a kormány gyakorolta. A német minta szerint e jogkörrel a haderőt ruházták fel. Az Osztrák-Magyar Monarchia két társországában az Osztrák Császárságban és a Magyar Királyságban a két országgyűlés eltérő módon szabályozta a témát. Az Osztrák Császárságban a német mintát, a Magyar Királyságban pedig a brit mintát követték. A magyar törvényhozás – az osztrák országgyűlésnél jóval később és a közös haderő többszöri sürgetése nyomán – 1912-ben alkotta meg a kivételes hatalomról szóló magyar törvényt. A Magyar Királyságban tehát a rendfenntartó testületek a háború időszakában sem kerültek a haderő hatáskörébe. Ez alól a

hadműveleti területek jelentettek kivételt, amelyek mindenképpen a haderő irányítása alá kerültek.¹⁸⁴

A fővárosi rendőrség, annak részeként pedig a detektív testület a kormány belügyminiszter általi irányítása alatt maradt az I. világháború során mindvégig.¹⁸⁵ Az úgynevezett katonai rendőrségnek a Magyar Szent Korona alá tartozó területeken nem volt joga ahhoz, hogy a polgári lakosság körében a rendet fenntartsa. Nem vehette át a rendfenntartó testületek feladatait, és nem is utasíthatta azokat. Az 1917. év második felében megszervezett katonai rendőrség a katonákat érintő ügyekben intézkedhetett.

Mégis karhatalmi erőként, a rendfenntartó testületek megsegítéseként és azok alárendeltségében esetenként részt vehettek a rend fenntartására irányuló akcióban a polgári lakosság körében is.¹⁸⁶

A fővárosi rendőrség detektívtestületének az I. világháború alatti tevékenységét másodsorban a személyi állomány szűkössége is befolyásolta. A budapesti detektívek első rendszeresített létszáma csupán harminchat fő volt, amely ugyan dinamikusan gyarapodott, azonban még békeidőszakban is elmaradt a létszámemelés az ügyek számának növekedési ütemétől, illetve a feladatkörök gyarapodásától.¹⁸⁷ 1914-ben a fővárosi rendőrség kétezer fő körüli létszámú őrszemélyzete mellett a detektív testületben 250 fő teljesített szolgálatot. Dr. DIETZ Károly 1917-ben a főkapitányi kinevezésekor a tiszti kar létszámának ötven, a felügyelői kar létszámának huszonkilenc, a detektív testület létszámának négyszáz, az őrszemélyzet létszámának pedig négyezer főre való felemelését kérte. A háború alatt – hasonlóan a társ rendvédelmi testületekhez – számos rendőrt behívtak katonai szolgálatra, illetve sokan önként jelentkeztek katonának. Az ily módon elvont személyi állomány pótlása pedig nem történt meg. A hadsereg kötelékében szolgálatot teljesítő rendőrök visszairányítása az anyatestületükhöz szóba sem jöhetett, amennyiben azonban valamilyen csoda következtében erre mégis sor kerülhetett volna, a harctéren elesettekre már többé nem lehetett számítani.¹⁸⁸

184 1912/LXIII.tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről

185 Parádi József (2016): Határrendőrség a történelmi Magyarországon 1906-1918. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXVI. évfolyam 51. szám, p. 43-56.

186 Suba János (2008): A katonai rendőrség felállítása a hátszágban 1917-ben. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XV. évfolyam 18. szám, p. 143-155.

187 Például a kivándorlási törvény intézkedéseinek ellenőrzése a pályaudvari kirendeltség feladatává is vált, amely az őrszemélyzet és a detektív testület tagjaira egyaránt a korábbinál lényegesen több teendőt rótt.

Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 31.

188 A fővárosi rendőrség tagjai közül az I. világháború során a harctéren hősi halált halt, vagy sebesülésbe és betegségbe belehalt, továbbá eltűnt összesen 57 fő.

A harmadik jelenség a kiszélesedő és szokatlan tartalmú feladatkör-bővülés. Az új feladatkörök skálája rendkívül széles volt: ide tartozott az élelmiszerek uzoraszzerű áremelkedésének visszaszorításától, a középületek és közlekedési, valamint hírközlési csomópontok őrzésén, a gyanús idegenek ellenőrzésén, a hadi ellátmánnyal üzérkedők kiszűrésén, keresztül a kémek leleplezése is. Ennek során nem csupán a helyi lakosok törvénysértő magatartását kellett felderíteni, illetve megelőzni vagy meggátolni, hanem a nem csekély számban például Galíciából és Bukovinából érkező törvénysértő magatartást megvalósító személyeket is figyelemmel kellett kísérni, tevékenységüket megakadályozni. A kiterjedt háborús hatáskör és a szaporodó ügyek egyre nagyobb terhet jelentettek a szűkös személyi állomány számára.¹⁸⁹

A fővárosi rendőrség és annak részeként a detektív testület a számos nehézség ellenére is helyt állt. Teendőit igyekezett minél eredményesebben megvalósítani, pedig közben még a területi illetékessége is gyarapodott.¹⁹⁰

A fenti időszakra vonatkozó részletes eredményeket, testületi változásokat az alábbiakban ismertetem. Az 1914. évi működéssel kapcsolatban a főkapitányi jelentés is már számos, a megszokott feladattól eltérő adalékot tartalmaz, amely főként a háborús állapot következménye. A 250 tagból álló testület tíz tagja harctéri szolgálatot látott el, nyolc-tíz fő a háborús viszonyok adta feladatokból fakadóan a fővároson kívül látták el feladatukat. A szokásos megfigyeléseket, felderítéseket, politikai rendészeti feladatokat ezután is ellátták, csökkentett létszámuk ellenére is. Bűnügyi nyomozásokra 39001 esetben kaptak megbízást, ami az előző 1913-as évhez képest 5196-tal kevesebb, 33191 esetben történt eredményes ügylezárás. A tárgyévben büntett, vétség és kihágás, kitiltás, csavargás és egyéb okokból előállított személyek száma 5701 fő volt.¹⁹¹

Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 39-40.

189A budapesti detektívek 1915-ben 37 077 megbízást kaptak, amelyből 33 270 nyomozás volt sikeres. 1916-ban azonban már 81 723 aktát intéztek el.

Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 37-38.

190 1916-ban a fővárosi rendőrség hatáskörét kiterjesztették – az akkor még Budapest agglomerációjába tartozó – Csepel községre is. Ez nem az első eset volt, mivel a fővárosi rendőrség létrehozása óta több agglomerációs település is a hatáskörébe vontak.

1916/XXXVIII.tc. a Budapest Székesfővárosi Magyar Királyi Állami Rendőrség hatáskörének Csepel község területére való kiterjesztéséről

191 Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1914. évi működéséről (1915). Budapest, Főkapitányság, p. 188-193.

Az 1915-ös évben a terhek csak fokozódtak, megjelentek a háború okozta hadsereg-szállítási bűnügyek, élelmiszeruzsora, háborús visszaélések egyéb speciális esetei. A külhonból érkező menekültek, gyanús egyének figyelése, esetleges kémtevékenység elleni fellépés is fokozott terhet jelentett a detektívek számára. A tárgyévben hat detektív látott el harctéri szolgálatot, tíz fő pedig állandóan vidéken látott el szolgálatot és részt vett a fővároson kívüli nyomozásokban. Vidékre kiküldetés 438 esetben került sor, az állandó megterhelés, megnövekedett munkateher, létszámcsökkenés hatással volt a betegállományon lévők számára is. A tárgyévben fenti okokból nyolcvanhat fő volt betegállományban, ennek ellenére alapfeladataikat képesek voltak ellátni, jelentős eredménybéli visszaesés nélkül. Úgy vélem ehhez elengedhetetlen, hogy a detektívek kötelességtudata és munkaszeretete átlagon felüli és kimagasló legyen. Az árdrágítás és élelmiszeruzsora ellen razziával igyekeztek fellépni, rajtaütés-szerűen ellenőrizve azokat a helyeket, ahol áruba bocsájtják a termékeket.

A zugszállodákat is razziákkal ellenőrizték, az innen előállított személyek (nők) nagy százaléka fertőtő beteg volt. A fokozódott munkateher ellenére csavargásért 917 személyt, tiltott visszatérésért 612 személyt korlátoztak személyes szabadságában, majd adtak át a központi rendőri büntető bíróságnak. A kávéházak megfigyelése során tiltott szerencsejáték miatt hetvenöt esetben nyolcvanöt bankot foglalt le a detektívtestület 7904 korona és 64 fillér értékben, továbbá hetvenöt üzlettulajdonos és 327 játékos ellen tettek feljelentést. Engedély nélküli lóversenyfogadáson hatvanhárom főt értek tetten, tőlük mintegy 7425 korona 84 fillért foglaltak le. Bűnügyi nyomozásaik száma 1915-ben 37077 volt, melyből 32270 esetben zártak eredményesen, továbbá 4721 főt állítottak elő.¹⁹² A háború okozta többletterhelés az ügyforgalom (nem azonos a bűnügyi nyomozások számával) tekintetében továbbra is jelentkezett, így 1916-ban ez a szám már 81723-ra rúgott, az 1914-évi 47477-hez képest. Ez körülbelül 80%-os munkatöbbletet jelentett, a létszám 20-30 %-os redukálódásával szemben. A testület legmunkabíróbb tagjait sem lehetett a végletekig terhelni, nem csoda tehát, hogy a tárgyévben 113-an voltak rövidebb, hosszabb idejű betegszabadságon. Az így betegség miatt elmulasztott munkanapok száma az évben 1979 volt, így a testület tizenöt-húsz tagja hiányzott állandó jelleggel. Mindezek fényében nem csoda tehát, hogy a detektívek eredeti, a főváros biztonságát szavatoló, bűnmegelőző, figyelő, általános rendtartási, ellenőrző feladataikat nem tudták a korábbi hatékonysággal ellátni. Két detektív állandó jelleggel a legfelsőbb hadvezetés rendelkezésére állt, tíz detektív az Országos Közélelmezési Hivatal állandó foglalkoztatásában álltak. Ez a szám olykor harminc főre duzzadt, amikor a

¹⁹² Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1915. évi működéséről (1916). Budapest, Főkapitányság, p. 197-203.

közélelmezési ügyek hetekre szólították vidékre a detektíveket. Hét detektív orosz fogságban volt, egy hősi halált halt, négy pedig minisztériumi alárendeltségben tevékenykedett. Az eredetileg 250 fős testület tényleges hadra fogható létszáma ennek fényében 170-180 fő volt. A testület tehát ezzel a létszámmal nézett szembe a 80%-os ügyforgalom növekedéssel. A helyzetet tovább rontotta, hogy a háború előtt a detektívek terheinek könnyítésére hozzájuk vezényelt huszonnégy polgári ruhás rendőr létszámát hétre csökkentették.

Az anyagi javadalmazás sem javított a helyzeten, ami negatív hatást gyakorolt a munkakedvre, lelkesedésre. A 250 fő közül 175 II. osztályú, 75 pedig I. osztályú detektív volt. A II. osztályú detektívek a XI. fizetési osztálynak, az I. osztályú detektívek pedig a X. fizetési osztálynak feleltek meg, ahol előmenetelük megrekedt.

Így a javadalmazás a létminimum alatt maradt, pedig a hivatás erősen igénybe vette a testet és szellemet, átlagon felüli fizikumot és intellektust kívánt. A főkapitányi jelentés a helyzet javítása érdekében javaslatot tett az I. osztályú státuszok szaporítására, valamint meghatározott szolgálati idő letöltését követően a IX. fizetési osztály megnyitására a detektívek számára. Az évben a jelentősebb bűnesetek felszámolása sorából – tekintettel a háborús időkre – a katonaszökevények által elkövetett betöréseket és azok megelőzését említeném. A rovott múltú katonaszökevények az egyenruha mögé bújva követtek el vagyon elleni deliktumokat a főváros területén. Számos ilyen szökevényt fogtak el a testület tagjai, de amint kikerültek a hatóság őrizetéből, ismét bűnös cselekedetre adták a fejüket, így a detektívek állandó szélmalomharcot folytattak a katonaszökevényekkel szemben. Az árdrágítással és élelmiszeruzsorával szemben, ahogy korábban is, a razzia eszközével léptek fel. Lecsaptak a börze-szerűen megrendezett vásárookra, figyelték a közszükségleti cikkeket rejtegetőket, felhalmozókat. Az 1916-os évben a testület 42362 bűnügyi nyomozást folytatott, amelyből 34083-at zárt eredménnyel és 12108 főt állítottak elő.¹⁹³ Az 1917-es éve vonatkozásában az ügyforgalom tovább erősödött, ami 105985-re emelkedett az előző évi 47447-hez képest, így a munkateher növekedése meghaladta a 100%-ot. A pihenés hiánya, a munkateher fokozódása, az anyagi javadalmazás nem megfelelő szintje, valamint a fent említett háborús helyzet okozta elvezénylések, kiküldetések továbbra is a teljesítőképeség határán tartották a testületet. A testület az évben 58869 bűnügyi nyomozásra kapott megbízást, amelyből 41416-ot zárt eredménnyel. Az előző évhez képest ez 16507-tel több nyomozást jelentett. 1917-ben a detektívek tevékenységük során összesen 6174 főt állítottak elő.¹⁹⁴ Belügyminiszteri rendelettel

193 Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1916. évi működéséről (1917). Budapest, Főkapitányság, p. 203-211.

194 Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1917. évi működéséről (1918). Budapest, Főkapitányság, p. 91-96.

1917. március 23-án TÁLOS József detektív a közszolgálat terén tanúsított eredményes és buzgó szolgálat ellátása miatt részesült jutalomban.¹⁹⁵

1918-ban a létszámemeléssel párhuzamosan a detektíveket tisztviselői státuszba sorolták. Lévén a legnagyobb és legszínvonalasabb detektívtestület az országban, szinte minden jelentős vidéki bűnügy nyomozásában részt vettek a detektívek. A detektíveket ekkor dr. LAKY Lajos rendőrtanácsos vezette, aki már huszonhárom éve a testületben szolgált. A létszám a lakosság és a feladat arányaihoz képest csekély volt, továbbá a vezénylések is megnehezítették a munkát. A belügyminisztériumba és külügyminisztériumba, valamint a társszervekhez, mint például a határrendőrséghez, folyamőrséghez vezénylés is rendszeres volt. A kerületi rendőrkapitányságokhoz kirendelt detektívek létszáma száz fő volt. Egy-egy nagyobb ügy nyomozása fentiekre tekintettel olyan terhet rótt a testületre, hogy az egyszerűbb ügyek felderítése is nehézkessé vált. A testület kilenc női taggal is büszkélkedhetett, de nyomozati munkában nem vettek részt, feladatukat más szervekhez vezényelve látták el – ilyen hatóságok voltak például a gyermekbíróság, a toloncház, vagy az erkölcsrendészet. Személyi állomány vonatkozásában megkülönböztették a korábbi rendőrökből lett detektíveket, valamint a civilekből avansált detektívek csoportját. A Tolnai Világlapja 1920-ban megjelent hasábjain a Detektíviskola rovatban a régi altisztekből kinevelt detektívek előnyeként említik a hely-, és személyismeret fontosságát, a korábbi rendőri tapasztalatokat. A civil életből érkező értelmiségi jelentkezők intellektusa, jogi tudása az annak szükségességét igénylő ügyek nyomozása során bírt fokozott jelentőséggel.¹⁹⁶

A fővárosi rendőrség detektívjei és őrszemélyzeti állománya az 1918-1919-es forradalmak tömegmegmozdulásainak azonban már nem tudott gátat szabni. A szervezetet nem is ilyen céllal hozták létre, szervezeti felépítése, felszereltsége, a személyi állomány képzettsége, rendelkezésre álló létszáma erre már tökéletesen alkalmatlan volt. Különösen így volt ez 1919 tavaszán, amikor a 3000 főnyi rendőrség nem szállhatott szembe a kommunistákhoz pártolt tizennégyezer főt számláló helyőrséggel és a nagyrészt felfegyverzett szociáldemokrata alakulatokkal.¹⁹⁷

Az 1918-1920. év közötti jellemzők, amelyek a bűnügyi osztályra vonatkoznak, a detektívtestületekre is érvényesek, hiszen munkájuk nagy részét a bűnügyi nyomozások tették

¹⁹⁵ Szerkesztőségi közlemény (1917). A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, XV. évfolyam 13. szám

¹⁹⁶ Detektíviskola. II. rész (1926): Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 26. szám, p. 35.

¹⁹⁷ Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 48.

ki. Az ügyforgalom tovább erősödött, 1918-ban 129172-re emelkedett az ügydarabok száma, ennek ellenére a detektívek létszáma nem változott. Visszatekintésként 1914-ben 47447 ügydarabot kezelt a testület. A háború okozta létszámhiány, drága megélhetés, társadalmi elégtelenség mind nehezebb munkakörnyezetet teremtett a detektívek számára is. Az októberi forradalom eredményeként a létszámot nagymértékben bővítették, az illetményt megemelték.

A proletárdiktatúra zavaros állapotai azonban nem voltak alkalmasak a testület új belső szervezetének megerősödéséhez és az eredményes munkavégzéshez. A detektívtestület különállása megszűnt, összevonták a bűnügyi osztállyal. Státuszok tekintetében mindenki nyomozó lett, az egységesítés miatt az alosztályvezetői megbízások is megszűntek.

A Vörös Őrség vezetői kénytelenek voltak sok korábbi szakembert megtartani képzettségük, tapasztalatuk miatt, azonban nem bíztak a korábbi rendszer rendőreiben. A magyarországi tanácsköztársaság bukását követően 1919. augusztus 14-én ismét rendeződött a helyzet, az eredeti szervezetébe visszaállított testület vezetését egy fogalmazókar-beli tisztviselő vette át. A hagyományos működés mellett megindult a kommunizmus által elkövetett bűncselekmények nyomozása. Megkezdte működését a Központi Nyomozó Hivatal, (KNYH), amelynek legfontosabb feladata a vidéki rendőri szervek detektív munkájának segítése volt. Az ügyforgalom az 1920-as években is fokozódott, ennek ellenére 1919 utolsó hónapjaiban lehetővé vált bizonyos reformok bevezetése.¹⁹⁸ A fizetési osztályokkal járó címek ebben az évben megváltoznak, a VI. és VII. fizetési osztályban állók főfelügyelői, a VIII. fizetési osztályban állók felügyelői címet, a IX., X., XI. fizetési osztályban álló detektív személyzet tagjai detektív elnevezést nyertek.¹⁹⁹

A csoportbeosztások bővültek, a vörös terror bűncselekményeinek nyomozását ellátó politikai osztály mellé külön detektív csoportot osztottak be. 1920 őszén a politikai osztály megszűnt, így a mellé rendelt detektív csoportot is feloszlatták. Feladatukat egy ötvenkét főből álló politikai főcsoport vette át egy fogalmazókarbeli tisztviselő vezetésével. Az internálási ügyek intézésére tizennyolc főből álló csoportot állítottak fel, továbbá egy huszonhét főből álló detektív csoportot állítottak fel az idegenforgalom fokozottabb ellenőrzésére az útlevélosztályon belül. Felállítottak továbbá egy 58 főből álló repülő csoportot a nyomozásokban való gyorsabb és eredményesebb közreműködés érdekében, végrehajtva az azonnali feladatokat a bűnvádi feljelentést követően. Tevékenységüket egy főcsoportvezető ellenőrzése alatt hat csoportban

198 Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1918-20. évi működéséről (1921). Budapest, Főkapitányság, p. 179-180.

199 Laky Imre (1936): Az ötven éves budapesti detektívtestület története. Magyar Rendőr, III. évfolyam 8. Ünnepi szám a detektívtestület 50 éves jubileuma alkalmából, p. 173-177.

látták el. A fent vázolt politikai rendészeti tevékenységet külön fejezetben részletesen ismertetem. 1920. január 1-jén 543 detektív volt állományban, ténylegesen hadra fogható azonban csupán 408 volt. Még ebben a hónapban 47 felvett detektívvel is csupán 455 főt tett ki a testület létszáma. A státuszok tekintetében ez 88 fős hiányt jelentett. Az 1920-as ügyforgalom 176698 ügydarabot tett ki, ez a szám 1917-ben 105985 volt, ami 70%-os emelkedést jelentett. A leterheltség valószínűleg hozzájárult ahhoz, hogy 1920-ban 235 detektív 643 esetben volt munkából eredő túlterheltség miatt betegszabadságon. A létszám továbbra is elégtelen volt a feladatok ellátására, az újonnan felvetteket pedig előbb ki kellett képezni. Sokan távoztak a testülettől az elégtelen fizetések miatt, hiszen a magánalkalmazottak a közszolgálatot ellátókhöz képest jóval magasabb javadalmazásban részesültek. 1918-ban a testület 79540 bűnügyi nyomozásban járt el, amelyből 58523 zárt eredményesen, valamint 15646 személyt állítottak elő nyomozásaik során. A főkapitányi jelentések a proletárdiktatúra alatti tevékenységre vonatkozó statisztikai adatokat nem tartalmazzák. 1919. augusztustól az év végéig 52821 bűnügyi nyomozást folytatott a testület, amelyből 42554-et zárt eredményesen. Nyomozásaik közben 40347 személyt állítottak elő, ami majdnem a háromszorosa a tárgyévet megelőző évi előállításoknak. A proletárdiktatúrával kapcsolatos bűnesetek nyomozása során ebből 10265 előállítás történt. Ilyen esetekben 30087 esetben nyomozott a testület, amelyből 12009 zárult eredményesen. 1920-ban 79270 bűnügyi nyomozást folytatott a testület, nyomozásaik során pedig 23527 személyt állítottak elő. A razziák száma is emelkedett 1918-at követően, ekkor 132 razziát, 1919 augusztusától 102 razziát, 1920-ban pedig 1436 razziát tartottak a detektívek.²⁰⁰

Az 1921-es esztendőben 180 fővel növelték a testület létszámát, ezzel összesen 653 detektív teljesített szolgálatot. Mintegy hosszú, kínkeserves időszak átvészeléséért járó jutalomként érkezett a létszámemelés, amelynek hatására a detektívek fellélegeztek és ismét visszanyerhették régi teljesítőképességüket. A leterheltség csökkenése a betegállományok számában is jelentkezett, az előző évekhez képest jóval kevesebb detektívet mentettek fel betegség miatt a szolgálat alól. 1921-ben a technikai működésben is történt némi változás: 12 főcsoport 43 alcsoporttal látta el feladatát. A fő-, és alcsoportok rokonbűncselekmények szerint kerültek felosztásra, élükön az adott bűncselekményben tapasztalattal rendelkező vezető detektívvel (detektív fő-detektívfelügyelővel). A tárgyévben a repülőcsoport működése is teljesen kiforrott, tevékenységük során az azonnali helyszíni munkán kívül támogatást

200 Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1918-20. évi működéséről (1921). Budapest, Főkapitányság, p. 179-182.

nyújtottak a bűnügyi előadók számára többek között a lefoglalásokhoz, bűnügyi zárlatokhoz. Tehermentesítő feladatot is ellátott a csoport, amelynek köszönhetően a további csoportoknak fontos nyomozásaikat nem kellett félbeszakítaniuk. A bűnügyi osztály és a detektívintézmény sikerei, erőfeszítései közösek, azonban a detektív munkának vannak olyan jellemző részei, amelyekre a testület tagjai specializálódtak. A bűnügyi vonatkozásokon – megfigyelő, adatgyűjtő – kívül a korabeli terminológia szerint ide tartoztak egyéb közigazgatási, állami, társadalomrendészeti hatáskörökbe tartozó feladatok. Az általános rendtartás szempontjából jellemzőek voltak a közigazgatási vonatkozású figyelések és nyomozások is. Az 1921-es évben a testület 127424 esetben nyomozott bűnügyben, amelyből az eredményes nyomozások száma 67458 volt, ami a bagatell bűncselekményekre, valótlan bejelentésekre tekintettel kiváló eredmény volt. A razziák száma 2072-re rúgott, amelyek során 6170 főt állítottak elő. Közülük 910 fő körözött személyt fogtak el, 622 fő a főváros területéről kitiltott, valamint 622 fő munkakerülő egyént vonva intézkedés alá. A tárgyévben – bűnügyben, közigazgatási nyomozásban, razziákon – összesen 41008 főt állítottak elő.²⁰¹

1920-ban és 1921-ben számos, a rendőrséget érintő rendeletet adtak ki, amelyek a már országos hatáskörű szerv hatáskörét, szervezetét rendezték. Az állomány házassági ügyeiről, tisztelgési, fegyelmi szabályairól is rendelkeztek.²⁰²

Az elkövetkező néhány évben az intellektuális bűnelkövetés elszaporodása volt jellemző: tőzsdejáték, valutázás, sikkasztás, okirat-hamisítás, csempészet képezte a bűnügyi statisztika jelentős részét. Ennek oka főként gazdasági volt, hiszen a pénz romlott, a valuta ingadozott, a tőzsde gyakorlatilag összeomlott. A nyomozást nehezítette a csonka Magyarország határain keresztül menekülők nyomon üldözése. A szomszédos államok nem mutatkoztak segítőkésznek, sőt olykor gátolták az eredményes felderítést.

1922 júliusában az új detektív főnök dr. ANDRÉKA Károly főkapitány-helyettes lett. Az állomány létszáma a tárgyévben 671 fő volt. Ekkor a főcsoportok az alábbiak szerint tagozódtak: a sérülési, vasúti, lopási, intellektuális, repülő, kerületi kapitánysági, pályaudvari kirendeltségi, politikai. Támogatásukra negyvenöt alcsoport volt hivatott, ami a későbbiekben hatvankilencre bővült. ANDRÉKA főkapitány-helyettes, detektív főnök a bűnügyi osztály vezetését magánál tartotta és megkísérelte azt egyesíteni a detektívtestület vezetésével. A közel egy évig tartó kísérlet azonban nem zárult sikerrel, mivel az ügyek oly mértékben

201 Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1921. évi működéséről (1922). Budapest, Főkapitányság, p. 83-84.

202 Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, p. 65.

elszaporodtak, hogy annak az eredményes felderítés látta kárát. 1924-ben a detektívek létszáma 719-re emelkedett, ennek részbeni magyarázata, hogy 1924-ben az Országos Központi Nyomozó Hivatal feloszlott, innen 169 detektívet helyeztek át a testületbe. Az áthelyezettek, korábbi tevékenységükre tekintettel a politikai főcsoporthoz kerültek besorolásra. Az évben két új, a valutaellenőrző és az utazási ellenőrző alcsoport került felállításra. A politikai főcsoportot kivették a testületből és a bűnügyi osztály alá sorolták. A statisztikai adatok vizsgálata során megállapítható, hogy míg 1922-ben 178237, 1923-ban 190162, addig 1924-ben 132292 ügy keletkezett a testület kezelésében. A kitiltottak, közveszélyes munkakerülők, razzia során elfogott, előállított körözött személyek száma is erősen csökkent az előző évekhez képest. A háború és forradalom által sújtott fővárosba lassan visszatért a békeidőket idéző kriminológiai környezet.

Az 1901-ben alakult Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesület ezekben az években is tevékenyen látta el feladatát DEÁK János detektívfelügyelő elnöksége alatt. Tevékenységükhöz köthető a detektívek baleseti és haláleseti biztosítása, a taglétszám bővítése. DEÁK János elnöksége alatt a szervezet kiépült a vidéki államrendőrség berkein belül is. Ruhanemű részletfizetésére adtak lehetőséget, valamint az 1922. évi alapszabály-módosítás értelmében az előző állami szolgálatban eltöltött éveket is beszámították a tagsági évekre, annak érdekében, hogy a nyugdíjpótlékot 2000 koronára emelhessék. 1923-ban a tagdíjakat százszorosára emelték, ezzel együtt a temetkezési hozzájárulást, segélyeket, nyugdíjpótlékokat a húszszorosára emelték. A tagok családtagjai részére ingyenes orvosi rendelőt állítottak fel. Az egyesület tagjainak létszáma 1923-ban 1944-volt.²⁰³

A magyarországi proletárdiktatúra bukását követő időszak bűnesetei közül az alábbiakban kiemelek néhányat, szemléltetve ezzel a kriminológiai változásokat, amelyekre a vagyon elleni, intellektuális deliktumok növekedése volt jellemző. Egyenruhát viselő egyének és a rendőrség között robbantak ki csatározások. A rendőrség a magyar haderővel együttműködve fegyverezte le a „britannias különítményt”, akik az utcán garázdálkodtak és fosztogattak. Ennek nyomán belügyminiszteri rendelet született a katonai egyenruha jogtalan viselésének tárgyában. Az 1920-as évek inflációját kihasználó két híres bűnözője JELLINEK Marton és KOPINITS Jenő volt. JELLINEK, mint minisztériumi titkár csalt ki ismerőseitől ötszáz ezer dollárnak megfelelő magyar koronát valutavásárlásra hivatkozva. 1923-ban KOPINITS Jenő huszonhét éves orvostanhallgató, korábbi banktisztviselő az államtól sikkasztott

203 Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, p. 65-74.

a rendőrség „segítségével”140 milliót. KOPINITS segítségét ajánlotta fel a rendőrségnek, felajánlva, hogy valutaüzérek tud leleplezni. Kérésének megfelelően a fenti összegnek megfelelő valutát a Hitelbankba vittek, ahol az elmondása alapján általa ismert tisztviselő, mint összekötő fogja kapcsolatba hozni a valutázókkal. Az őt kísérő két detektív a Hitelbank előterében várakozott KOPINITS soha be nem következő jelzésére, mivel az intézmény egy másik kijáratán távozott a valutával együtt. 1922-ben az újságok címlapján *Hullákat csempészték külföldre a bonctani intézetből* megjelent cím is komoly, az egész országon átívelő bűnesetet takart. Hozzá tartozók nélküli, elhunyt személyek hulláit csempészték külföldre. Az Anatómiai intézetben feltűnt, hogy egyre kevesebb holttest érkezik, ezáltal akadozik a kórbonctani oktatás. A történet mögött a Rókus Kórház halottasház altisztjének és az Anatómiai Intézet főpreparátorának bűnös tevékenysége állt. A beszállított holttesteket preparálták, majd ládába csomagolták és eladták Berlin, Bécs, London és Párizs anatómiai intézeteinek, illetve magáncélokra. További nehézséget rótt a testületre a hazatért hadifoglyok beilleszkedése.²⁰⁴

A detektívek feladatukat a jól bevált metodikák és módszerek segítségével továbbra is kiválóan látták el. Bár a háborús időszak miatt megjelenő bűnesetek, a frontszolgálat – ügyszámuk fokozódásával arányban létszámuk nem volt megfelelő – további terheket róttak a detektívekre, alapfeladataikat mindvégig képesek voltak ellátni. A fokozott terhelés okozta negatív hatások a betegállományban töltött napok és detektívek szolgálat alóli felmentésének számában egyértelműen kimutatható. Ezek a számok 1921-től mutattak némi javulást, arányosan a körülmények kedvezőbbre fordulásával. Az eredményességet – tekintettel a létszámra, ügyszámra, egyéb körülményekre – a detektívtestület a fenti időszakban is tudta szavatolni.

2.3 ÁLLAMOSÍTÁS ÉS KONSZOLIDÁCIÓ

Az államosítás, valamint az ezt követő konszolidáció időszaka jelentős hatást gyakorolt a testület működésére, alakulására, fejlődésére. A detektívtestület esetében a fővárosi rendőrség országos államosított rendőrségbe integrálása volt a mérföldkő, hiszen ez teremtett szilárd alapot a további fejlődéshez, valamint eredményei, nivellálódása folytán a testület példával szolgált más rendvédelmi testületek berkein belül a nyomozó szolgálatok megszervezésére. A

204 Keserű István (1994): Fejezetek a M. kir. Belügyminisztérium történetéből 1919-1926. Budapest, BM Kiadó, p. 22-23.

másik megkerülhetetlen időszak az 1919-ben kiadott államosításról szóló miniszterelnöki rendeletet követő időszak, amelynek hatására megkezdődött az egységes, országos hatáskörű rendőrség kiépítése. Kormányrendelettel nem lehetett egyensúlyt teremteni, elszigetelés jellemezte a rendőri tevékenységet, nem tudtak egymás ügymenetéről, eredményeiről. A polgármester és a közgyűlés gyakran beleszólt a kapitányi hivatal munkájába. Korábban is számos kezdeményezés volt a vidéki rendőrségek államosítására: 1886-ban a Polgármesterek Országos szövetsége is igényelte az államosítást, erről 1891 márciusában törvényjavaslat is született. 1912-ben a Magyar Királyi Belügyminisztérium is tervbe vette a vidéki városi rendőrségek államosítását, azonban ez a nagy háború miatt meghiúsult.²⁰⁵

A háború alatt nem lehetett szó az átszervezésről, 1916-ban csupán a fiumei rendőrséget államosították. A háború utolsó évében WEKERLE Sándor a belügyminisztérium vezetésével megbízott miniszterelnök 1918. július 9-én benyújtotta az erről szóló törvényjavaslatot, azonban az ősszel kitört forradalom miatt ekkor sem kerülhetett sor annak végrehajtására.²⁰⁶

A magyarországi tanácsköztársaság leverését követően az egyik legsürgetőbb feladat a rendőrség újjászervezése volt. Ennek végrehajtásáról az 1919. október 1-én kiadott M.E. (törvénytörvény) rendelet rendelkezett, amit 1920-ban külön törvénnyel emeltek törvényerőre.²⁰⁷ A rendelet végrehajtásával a belügyminisztert hatalmazták fel, mint az államrendőrség feletti legfelsőbb ellenőrző hatóságot. A rendeletben leírtak szerint a törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városokban a rendőrhatalóságot a magyar állami rendőrség gyakorolta. Indokolt esetben a belügyminiszter kiterjeszthette hatáskörét a községekre is. A Magyar Királyi Határrendőrség és a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség beleolvadt az állami rendőrségbe, mint Magyar Királyi Állami Rendőrség egységes szervezetet alkotott. A törvényhatósági jogú városokban és a rendezett tanácsú városokban rendőrkapitányságokat kellett szervezni, a kapitányságok működési területére tekintettel több város vagy község volt összevonható. Amennyiben a város külső területének nagysága indokoltá tette, kirendeltségek létrehozása vált lehetségessé.

Ezek az illetékes rendőrkapitányság felügyelete alatt látták el tevékenységüket. A megyei rendőrkapitányságok felett a másodfokú rendőrhatalóságot, a működésük feletti ellenőrzést a kerületi rendőrkapitányok gyakorolták.

205 Kopasz Gábor (1963): A magyar városok rendészete a dualizmus korában. Levéltári Szemle, XIII. évfolyam 1-2. szám, p. 131-159.

206 Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, p. 60-63.

207 5047/1919 (X.1.) M.E. a rendőrség államosításáról

1920/I. tc. az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről

A Magyar Királyi Állami Rendőrség keretében központi nyomozó hatóság szervezésére volt jogosult, amelynek az államrendészeti ügyek országos nyilvántartása, irányítása, ellenőrzése, közvetlen intézkedés, jelentős ügyekben pedig a nyomozás irányítása, elvégzése volt a feladata.²⁰⁸

Ennek tárgyában született a Magyar Királyi Belügyminisztérium 1920. évi rendelete, a belügyminisztérium kötelékében szervezett nyomozó osztály működéséről. A fent felsorolt feladatokon kívül a rendelet a kémek elleni hathatósabb védekezést is feladatként említi. A nyomozó osztályt a belügyi tárcán belül a rendőri főosztály alosztályaként szervezték meg, vezetője CZÖVEK Sándor budapesti m. kir. államrendőrségi főtanácsos volt. Az osztály tagjai nyomozásuk tekintetében országos hatáskörrel bírtak. A rendelet alapján valamennyi rendőrhatalóság, illetve a csendőrség minden jelentősebb eseményről a nyomozó osztályt tájékoztatni, továbbá együttműködni volt köteles.²⁰⁹

1922 végétől a Központi Nyomozó Hivatal hatásköre bővült, mivel az osztály végezte a vidéken történt bűnesetek nyomozati munkáját is. Belügyminiszteri rendeletek nevesítették azon bűneseteket, amelyek helyszínein közvetve, illetve közvetlenül eljárhattak.²¹⁰

A kerületi rendőrkapitányságokat a csendőrkerületi parancsnokságok számarányában és székhelyei szerint szervezték meg, ezzel valóban egységes fegyveres szervezet vált belőle. A városi rendőrkapitányi hivatalok a vidéki rendőrségek államosítását megelőzően a városok alsó fokú közigazgatási, iparhatósági szervei is voltak. Az államosítást követően bizonyos rendészeti ügyek visszamaradtak a városi hatóságok hatáskörében. A törvényhatósági jogú városok emiatt megszervezték az elsőfokú közigazgatási hatóságokat (városi előljáróságokat), amelyek fő feladata a közegészségügyi, állategészségügyi, közsegélyezési ügyek intézése, gyárak felügyelete, hatósági bizonyítványok kiadása, hagyatéki leltározás, tűzrendészeti, iparrendészeti feladatok voltak. Élén a városi tanácsnok állt, akinek önálló iktatója, iratkezelése volt. A kihágási ügyek intézése érdekében külön rendőri büntetőbírókat jelöltek ki. Az államosítást követően tehát a városi kapitányi hivatalok utódszerve a törvényhatósági jogú

208 Kopasz Gábor (1963): A magyar városok rendszete a dualizmus korában. Levéltári Szemle, XIII. évfolyam 1-2. szám, p. 131-159.

209 31.300/1920. BM r. a belügyminisztérium kebelében szervezett nyomozó osztály működéséről (1920). Magyarországi Rendeletek Tára, LIV. évfolyam, p. 691-693.

210 Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, p. 64.

városok közigazgatási apparátusán belül az elsőfokú közigazgatási hatóság lett. Ez a rendszer egészen 1950 második feléig szerepelt a törvényhatósági városok történetében.²¹¹

A magyarországi tanácsköztársaság bukását követően a polgári magyar állam rendvédelmi modelljének újjászervezésében jelentős szerep jutott a budapesti rendőrségnek. A proletárdiktatúra bukását követően augusztus 9-én Dr. MATTYASOVSKY György lett a budapesti főkapitány, ekkor 1919-ben miniszteri (belügyi) tanácsosként érte a kinevezés. A főkapitány a legnehezebb időkben kapta meg feladatul a budapesti rendőrség újjászervezését. A kommunista rendszer a hagyományos értelemben vett rendőri intézményt megszüntette, helyette a Vörös Őrség néven felállított politikai irányítás alatt álló elnyomó szervezetet hozott létre. A főkapitány erős kézzel kezdte el a tiszti kar, valamint a legénységi állomány igazolási eljárásait. A helyzetet csak nehezítették a román hadsereg által elkövetett sorozatos fegyveres bűncselekmények, valamint a rohamosan növekvő élet és vagyon elleni deliktumok. A Budapesten székelő antant-bizottság a rendőrség újjászervezésének felügyeletét, vagyis a főkapitány minden intézkedését román illetékesség alá helyezte. Az úgynevezett hagyományos bűnesetek mellett a személyi állománynak meg kellett küzdenie az egyre nagyobb teret nyerő antiszemita mozgalmak jogellenes tevékenységével. A románok kivonulásával november 14-én, majd nagybányai HORTHY Miklós november 16-i bevonulásával új korszak vette kezdetét a rendőrség történetében. A főkapitányt egy év után Dr. NÁDOSY Imre váltotta, aki hivatalát 1920. augusztus 4-én foglalta el. A személyi állomány megszürése és minősítésére elrendelte az úgynevezett tájékoztató vizsgát a tiszti kar állományának. Elődje után folytatta az újjászervezést, felismerve a szervezet hiányosságait igyekezett azokat kijavítani. Áthelyezésekkel, az illetmény emelésével, segélyekkel, jutalmakkal igyekezett javítani a morált, munkakedvet. Ismét bevezette az intéző és végrehajtó tisztikar vizsgáit. Az oktatás minőségét személyesen is ellenőrizte, közterületi szolgálatot rendelkezése alapján csak rendőrképesítő tanfolyamot végzett rendőr láthatott el. NÁDOSY 1921. augusztus 16-án távozott tisztségéből, ekkor az első országos főkapitánnyá nevezték ki. Ezt követően országos szinten folytatta azt a munkát, amivel a fővárosi rendőrség színvonalát nagymértékben emelte. Az említett két főkapitány időszakában munkálták ki azokat az alapokat, amik a szilárd állami rendőrség működéséhez elengedhetetlenek. A hagyományos közrend és közbiztonság szavatolását célzó rendőri erők mellett ekkor épültek ki az állambiztonsági szervezetek és intézmények. A rendőrség újjászervezése keretében felülvizsgálták az állomány

211 Kopasz Gábor (1963): A magyar városok rendészete a dualizmus korában. Levéltári Szemle, XIII. évfolyam 1-2. szám, p. 131-159.

proletárdiktatúra alatt tanúsított magatartását, ennek során megbízhatatlanságra hivatkozva 50 főt bocsátottak el.²¹²

2.4 POLITIKAI RENDÉSZET

A detektívcsoportok tagozódásánál látható, hogy a politikai ügyekkel külön szervezeti egység foglalkozott, azonban ez számos széles körű tevékenységet takart. A munkásmozgalmak politikai törekvéseiknek igyekeztek hangot adni, körülményeik javítását érdekeiknek képviselője érdekében tömörültek egységbe. A politikai elit felismerte, hogy hatalmuk zökkenőmentes biztosítása érdekében ezeket a csoportokat ellenőrizni, kordában tartani szükséges.

A városi, ipari proletariátus szerveződéseit az uralkodó politikai elit aggódva szemlélte, kontrolljuk érdekében az államrendészet speciális rendőri közigazgatási szakterülettel felelt. Az államrend biztosítása érdekében a mozgalmak vonatkozásában megelőző és ellenőrző intézkedéseket alkalmaztak. A gyülekezési és egyesülési joggal kapcsolatos ügyek, tömeg-, és munkásmozgalmakkal, sztrájkokkal kapcsolatos intézkedések mind a szakterület részét képezték. Az államrendészeti tevékenység a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség berkein belül zajlott. A politikai rendszettel foglalkozó detektívcsoport egyik fő feladatát képezte a szociáldemokrata szakszervezeti mozgalmak figyelése, hiszen itt jelentkeztek a munkásság érdekvédelmi, egyenlősítő kísérletei. A politikai rendészet szabályozta a felvonulásokat, szerveződéseket a társadalmi és politikai fejlődés, valamint a köznyugalom biztosítása érdekében. A mozgalmakkal eleinte türelmesek voltak, csak akkor léptek fel velük szemben, ha erős gyökeret vertek és úgy vélték, a politikai, gazdasági rend megváltozását célzó tevékenységük veszélyessé válhat. A munkásmegmozdulásokat, sztrájkokat magánügyként kezelték mindaddig, amíg nem jelentettek veszélyt a közrendre. A XIX. század végéig a fenti társadalmi mozgalmak ellenőrzését a közrendészeti tevékenységek közé sorolták. A külvárosok proletár negyedeit a rendőrség nem ellenőrizte túlzottan, az egyenlősítést célzó törekvéseket leginkább a szegények és gazdagok közötti ellentétként látták, annak szabályozását nem állami feladatként értelmezték. Az emancipációs küzdelmeket a vagyon elleni, tulajdon elleni bűncselekményekkel, magánosok elleni támadással egy szinten értelmezték.

212 Keserű István (1994): Fejezetek a M. kir. Belügyminisztérium történetéből 1919-1926. Budapest, BM kiadó 1920/XI.tc. tc. az állami, államvasúti és vármegyei tisztviselőkre és egyéb alkalmazottakra vonatkozó egyes intézkedésekről

Az 1900-as évektől a helyzet részben megváltozott. A választójogi küzdelmek és a Magyar Szociáldemokrata Párt aktivitása, valamint a kormány munkásság felhasználását célzó törekvései a hatalom megszilárdítása érdekében a hatalom liberális felfogását a mozgalmakkal szemben módosította. A korábbi közrendészeti felfogás a mozgalmak kontrollálása tekintetében módosult, az államrendészet önálló rendőri közigazgatási szakterületté vált. Az egyenlőségért küzdő mozgalmak szervezkedéseiben a hatalom elleni lázadást, felségsértést látott. Folyamatos ellenőrzésekkel nehezítették a szocialista egyesületek mindennapjait.²¹³

KAVEGGIA Béla kerületi kapitány véleményét 1912-ben *Munkásmozgalom és államrendészet* című művében ismertette. Véleménye szerint a szocializmus jogos törekvés, amelynek alapelve az uralkodó társadalmi rend megdöntése és új alapokon egy jobb társadalom létrehozása. Fentiekből adódóan a rendőrség feladata ezen mozgalmak folyamatos figyelemmel kísérése, azonban véleménye szerint a túlzott beavatkozás kerülendő. Megemlíti az agitátorok fokozott figyelemmel kísérését, mivel céljuk a tömegek befolyásolása az államrend megdöntése érdekében.²¹⁴

1919 augusztusától új szemlélet jellemezte a mozgalmakkal kapcsolatos bánásmódot. A korábbi, a szocializmus létjogosultságát hirdető elmélet eltűnt. A puccsal hatalomra került magyarországi tanácsköztársaság terroralakulatainak rémtettei nyomán a közvélekedés – ennek részeként pedig a rendfenntartó testületek – szocialistákkal-kommunistákkal kapcsolatos véleménye is megromlott. A munkásmozgalom felforgató, nemzetellenes tevékenységnek számított, amelynek célja az államrend megdöntése. Ennek következtében a munkásmozgalmi szervezeteket – a mai fogalmaink szerint – terrorista szervezetekként kezelték. A magyarországi tanácsköztársaság rövid fennállása alatt elkövetett atrocitásokért megkezdődött a bosszúállás, a vörös terrort a fehérterror váltotta fel. A nagybányai HORTHY Miklós vezetése alatt álló Fővezérség katonai különítménye, a Peidl-kormányt megbuktató hivatalnoki rendőri ellenforradalmár csapatok a törvényes rend védelmére hivatkozva jártak el kommunisták által a Tanácsköztársaság idején elkövetett bűncselekmények elkövetőivel szemben. Ezeket az eljárásokat a bosszú legalább annyira jellemezte, mint a törvényesség. A büntető eljárások során a kivételes hatalomról szóló 1912. évi tc.²¹⁵ és annak végrehajtására vonatkozó rendeletekben foglaltak, valamint az 1919. augusztus 19-én hatályba lépő gyorsított bünvádi perrendtartás szabályai szerint jártak el. Az 1919-ben kiadott perrendtartási szabályok a magyarországi

213 Varga Krisztián (2015): *Ellenség a baloldalon*. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 9-11.

214 Kaveggia Béla (1912): *Munkásmozgalmak és államrendészet*. Budapest, Országos Központi Községi Nyomda Részvény-társaság, p. 7-8.

215 1912/LXIII. tc. tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről

tanácsköztársaság politikai cselekményeit bűncselekményeknek, a kommün egészét törvénytelennek minősítették. Ettől kezdve a munkásmozgalmat a társadalmat fenyegető, kordában tartandó elemként kezelték, amelynek megfékezésére, valamint a további veszélyes egyesülések felszámolására új szervezetet hoztak létre.

A magyarországi tanácsköztársaság idején elkövetett politikai bűncselekmények felderítésére, azok elkövetőinek felkutatása érdekében MATTYASOVSKY György budapesti rendőrkapitány felállította a detektívekből álló politikai főcsoportot. 1919-et megelőzően a fővárosi államrendőrségen az Elnöki Osztályon belül működött az államrendészeti csoport, amely csak néhány fogalmazáskarbéli rendőrtisztviselőből állt. A későbbi kiválást követően Államrendészeti Osztály néven működött tovább. Fő feladatuk a szocialista munkásmozgalom ellenőrzése volt. Elegendő detektív nélkül azonban ez a tevékenység törvényi felügyeletre, engedélyezésre, sajtórendészeti eljárásokra korlátozódott. Ezt követően az Osztály munkáját olykor nyomozók segítették, akik önálló csoportot nem képeztek, és főként adatgyűjtő tevékenységet láttak el.

A politikai jellegű megfigyeléseket végző külön detektívcsoporthoz felállítására az I. világháborút megelőzően került sor. 1918-1919 között a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség III. ügyosztálya végezte a politikai jellegű adatszerzéseket. Az adatszerző, megfigyelő munka egyaránt kiterjedt a jobb-, (Ébredő Magyarok Egyesülete, ÉME; Magyar Országos Véderő Egylet, MOVE) és a baloldali (Kommunisták Magyarországi Pártja, KMP) szervezetekre. A magyarországi tanácsköztársaság alatt került sor először külön a politikai ügyekre szakosodott csoport felállítására a detektívtestületen belül annak érdekében, hogy a kormány valós képet kapjon a nép hangulatáról. A Belügyi Népbiztosság Politikai Nyomozó Osztályának feladata tehát eredetileg a néphangulat kifürkészése volt. A vonzaskörében kialakított terror alakulatok azonban a jogszerűséget mellőző rémtetteket hajtottak végre.

Önálló politikai rendőrség az 1919 augusztusában létrehozott Politikai Nyomozó Főcsoport volt. Ezen rendőri alakulatok feladata a lakosság hangulatának monitorozása, mozgalmak figyelése, veszélyes elemek azonosítása voltak. A Politikai Nyomozó Főcsoport a Peidl-kormány működésének időszakában, 1919. augusztus 6-án kezdte meg működését. Székhelye a fővárosi rendőrség Zrínyi utcai objektumában kapott helyet, akár korábban az Államrendészeti Osztály esetében. Az osztály kezdetben a Bűnügyi Osztály keretében működött, tehát nem volt független, részét képezte a detektívtestületnek. A hagyományos

bűnügyi munka mellett a tervezett feladatok nem voltak végrehajthatóak, ezért a főcsoport kivált a Bűnügyi Osztályból.²¹⁶

Az idevágó nyomozások nagy száma tette szükségessé az önállósodást. Az államrendészeti munka gyarapodása miatt az ideiglenesnek szánt szervezet maradandóvá vált, a későbbiekben minden államvédelmi testület működésére hatást gyakorolt. A detektívek figyelő, felfedező, megerősítő szolgálatot láttak el: kivizsgálták a feljelentéseket, bejelentéseket; intézkedtek bűncselekmények észlelésekor, körözés alapján elfogtak, kikérdeztek, lefoglalást, házkutatást hajtottak végre. A társadalom – polgári ruhanormájuk, leplezett intézkedéseik miatt – sokszor titkosrendőröknek hívta őket. A detektívtestület az osztály megalakulásakor már több évtizedes múltra tekintett vissza.

A detektívek esetében a detektívfőnök döntötte el, ki melyik főcsoportba került. A detektívtestületen belül a politikai főcsoporthoz tartozás feltétele volt a kifogástalan szellemi és fizikai állapot, katonaviseltség, erkölcsi feddhetetlenség. Azonban nem mindig teljesültek az előírt feltételek, összetételében is heterogén társaság jellemezte az osztály állományát. A háború okozta gazdasági válság és megélhetési problémák miatt számos érettségizett, diplomás értelmiségi egyén is jelentkezett a testülethez.

Az egyéb főcsoportokban dolgozó detektívek saját területükön képzetebbnak, elismertebbnak számítottak. Ez azért lehetett így, mert például egy más területről érkező nagy tapasztalattal bíró detektív is tapasztalatlanak számított ezen a területen annak sajátosságaira tekintettel. Tehát a politikai nyomozások koherensen más területtel össze nem függő metodikáját itt kellett elsajátítania a detektívnek, hiába rendelkezett akár húszéves rendőri szolgálattal. A Politikai Osztály központját a KOVACSEVICS Milos detektív főfelügyelő által vezetett csoport képezte. A főfelügyelő az I. világháború alatt annak a detektívkülönítménynek volt tagja, amelynek feladata a Budapestre látogató állami tisztséget viselő személyek biztonságának szavatolása volt.²¹⁷

Ezek közül a detektívek közül kerültek ki később a főcsoport, majd az osztály munkatársai. Kezdetben harminc fő látta el itt feladatát, a későbbiekben a feladatok nagyságára tekintettel több száz főt csoportosítottak át ide. Ügyeikkel külön szakterületek mentén foglalkoztak. A területek a népbiztosok, kommunista funkcionáriusok, direktóriummi tagok, kommunista terroralakulatok tagjai utáni nyomozások mentén tagozódtak. Mindegyik „vonalat” egy tizenkét-tizennyolc főből álló csoport vitt alegységekbe szerveződve, élükön egy

216 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 11-18.

217 ÁBTL 4.1A-417 8. Dr. Wayand Tibor beszámolója a politikai rendőrség működéséről

detektívfelügyelővel. Ezen csoportok alkották a Politikai Nyomozó Főcsoportot, amely felett egy detektív főfelügyelő rendelkezett. A Tanácsköztársaság bukását követően feladatuk főként a kommün alatt elkövetett cselekmények, politikai bűnesetek felderítése, azok elkövetőinek elfogása volt. Tevékenységükről, felderítéseikről, az általuk elfogott személyekről, megállapított tényekről detektívjelentések formájában számoltak be. Az őrizetbe vett személyeket és a készített jelentéseket a további eljárást lefolytató fogalmazáskarbellel előadónak adták át.²¹⁸

A fogalmazók a Politikai Osztály rendes tagjai voltak, akik kihallgatták a gyanúsítottakat, jegyzőkönyveket vettek fel, előzetes letartóztatásról és szabadlábra helyezésről rendelkeztek, vádemelési javaslataikat az ügyészség részére megküldték. Összegezték a bizonyítékokat, koordinálták a büntetőeljárást. Az osztály vezetői közülük kerültek ki. A fogalmazáskarbellel állomány egy vezetőből, egy vezető helyettesből és tizenhat előadóból állt. Ügyeiket a detektív testületen keresztül kapták, olykor a sürgős eseteket más úton, a gyors reagálás érdekében. A fogalmazók és detektívek együttműködtek, hivatali különállásukat azonban megőrizték, utasítást csak saját vezetőiken keresztül kaptak. Az osztály tehát nem foglalta magába a detektív főcsoportot. Ez az elv megfelelt a többi ügyosztály és a hozzájuk vezényelt detektívek egymáshoz fűződő viszonyának is. Tehát az osztályrendszerbe szervezett fogalmazóktól a detektívek munkakörükben, jogállásukban is külön álltak. A kezelői karba tartozó detektívek elsősorban kiegészítő szerepet játszottak a nyomozásokban.

A hatósági jogkörrel rendelkező fogalmazók, a felügyelői kar tagjai végezték a valódi nyomozati munkát. A mai terminológia szerinti átjárhatóság a különböző karok között nem igazán volt lehetséges, tekintettel a speciális területek közötti képzettségbeli különbségekre. A fogalmazók általában jogvégzett emberek voltak, a detektívek polgári ruhában látták el feladatukat, a felügyelők szigorú rendben tevékenykedtek, ritkán váltottak helyet a bűnüldöző testületen belül. Talán csak az őrszemélyzet képezett ez alól kivételt, akik közül rendszeresen vettek át embereket a detektívtestületbe. A fogalmazók munkájának koordinálását, az ügyek kiszignálását, az osztály vezetését egy rendőrkapitány vagy rendőrtanácsos rangfokozatú fogalmazáskarbellel tisztviselő végezte el. A tényleges irányítást valójában a felső vezetéshez tartozó detektívfőnök a budapesti főkapitány helyettese, illetve más rendőrtanácsos vagy főkapitány-helyettesi rendfokozattal rendelkező hivatalnok végezte. A politikai nyomozások fontosságát az is példázza, hogy a nyomozások irányítója közvetlenül referált, alárendeltségi viszonyban állt a budapesti főkapitánnyal és a rendőri ügyeket felügyelő Belügyminisztérium

218 ÁBTL 4.1A-417 8. Dr. Wayand Tibor beszámolója a politikai rendőrség működéséről

VII. Osztályának vezetőjével.²¹⁹ A kiemelten fontos ügyek esetében a belügyminiszternek, az állam-, és kormányfőnek is jelentett.

Az osztály és utódszervei a Horthy-rendszerben a polgári titkosszolgálatok szerepét is betöltötték. A Politikai Osztály és annak detektív állománya csak lassanként nyerte el a más ügyosztályok, további detektívcsoportokkal azonos státuszát. Jelentős előnyt jelentett a politikai pótlék, amelyben a fogalmazók és detektívek egyaránt részesültek. A kiemelt ügyek miatt az osztály vezetői nagyobb érdekérvényesítő képességgel rendelkeztek, több befolyásuk volt, amely például a személyi állomány jutalmazása, soron kívüli előléptetése során is előnyt jelentett. A későbbiekben csak a kiváló minősítéssel rendelkező, politikailag megbízható személyek lehettek az osztály tagjai. Az osztály kollégáinak lemorzsolódása a minden képességüket próbára tévő, állandó készülséget, felkészülést igénylő ügyek miatt jelentős volt.

Az új nyomozó szerv vezetője KÉRY Károly fogalmazáskarbéli rendőrkapitány volt, őt BOTÁR Béla rendőrtanácsos váltotta. A kettős irányításnak megfelelően mellettük foglalt helyet a detektívek vezetője, ANGYAL Lajos detektív főfelügyelő, aki a detektívfőnök-helyettesi posztot is betöltötte. A felső vezetésért NAGY Károly rendőrtanácsos felelt 1919-20 fordulóján, akit posztján 1920 januárjától ANDRÉKA Károly rendőrtanácsos, az Államrendészeti Osztály vezetője váltott. ANDRÉKA az I. világháború előtt a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség Államrendészeti Osztályát vezette, azonban az őszirózsás forradalom idején hivatalát elvesztette. Nagybányai HORTHY Miklós bevonulását követően kapta vissza beosztását. ANDRÉKA Károly felső vezetésre jutása fordulópontnak számított, a szakmaiságot a politikai elvárások felülírták.

Ettől kezdve a mindenkor detektívfőnöknek nem volt beleszólása a Politikai Osztály alá tartozó detektív főcsoport munkájába. A vezetésben történő változás a politikai rendőrség fokozatos leválását jelentette a detektívtestületről.²²⁰

A fővárosban működött egy másik politikai nyomozó szerv: a Margit körüti különítmény, amely országos hatáskörrel rendelkezett. A kiterjedt hatáskörre szükség is volt, mivel a magyarországi tanácsköztársaság hatalma az antant által meg nem szállt területekre is kiterjedt. Az egység fő feladata a kommün alatt tevékenykedő terroralakulatok feltérképezése, tagjainak elfogása volt. A szervezet hivatalos neve a Magyar Királyi Állami Rendőrség Budapesti Főkapitányságának Különítménye volt, amely 1919 augusztusában kezdte meg működését. Az egység székhelye a Margit körút 83-85. szám alatt volt. Kezdetben

219 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 21-22.

220 Sas Ferenc (2006): 125 éves a fővárosi rendőrség 1881-2006. Budapest, Magyar Rendészettudományi társaság

belügyminiszteri, majd budapesti főkapitányi alárendeltségben működött. CZÖVEK Sándor rendőrfőtanácsost bízták meg az egység vezetésével. A szerv vezetése széleskörű felhatalmazásokkal járt, lehetőséget adott az igazságügyi, rendőri hatóságok közegeinek igénybevételére, felhívást intézhetett a csendőrség irányába. Bármilyen állami, törvényhatósági, községi hatóság támogatását kérhette, katonai karhatalmat igénybe vehetett.²²¹

A nyomozások mellett, a szervezeti egység vezetője – mint a közigazgatási hatóság képviselője – jelen volt a Margit körúti katonai épület udvarán végrehajtott kivégzéseknél, mint a halálos ítéleteket végrehajtó bizottság tagja. A nyomozószerv együttműködött a dandárbíróság épületében lévő igazságügyi kirendeltségekkel. A szervezeti egység személyi állományának a tagjai rendőrök, mint fogalmazók, detektívek, őrszemélyzet mellett ügyészek és katonai nyomozók is voltak. A rendőr alakulat öt alegységre tagozódott, amelyek működési területe lefedte az országot. A budapesti alakulatnál százötven detektív szolgált, akiket az ekkor 530 fős detektívtestületből vontak el. Ügyforgalom tekintetében említésre méltó a 6300 nyomozás és az 1300 fogoly. harmincnégy fogalmazáskarbéli előadó végezte itt munkáját ügyészek koordinációja alatt.²²² 1919. október 1-jén a Friedrich-kormány államosította a vidéki városok önkormányzati rendőrségeit.²²³ Ennek folyományaként az államrendőrség hatásköre kiterjedt a törvényhatósági jogú és rendezett tanácsú városokra is. 1920. május 19-ig önálló szervezeti egységként, majd a Magyar Királyi Belügyminisztérium Közbiztonsági Főosztályának nyomozó alosztályaként folytatta munkáját, egészen 1921. június 2-án történő megszűnéséig.

Az alosztály vezetője CZÖVEK Sándor volt. Nyomoztak többek között a „Lenin fiúkkal” CSERNY József „politikai terrorcsapatával”, SZAMUELY hóhércsapatával kapcsolatos ügyekben is. A kommün alatt szerveződött különítményekkel szemben is a Margit körúti egység nyomozott speciális feladatként. A rendőrség számos tagja, akik a kommün alatt és előtt is hivatásosok voltak megtarthatták beosztásukat, helyüket a proletárdiktatúra alatt és azt követően is, mivel az új rendszernek is szüksége volt a kiképzett tapasztalt állományra. A kommün számos vezetője tiltakozott a korábban ellenük nyomozó rendőrök átvétele ellen, ennek ellenére a magyarországi tanácsköztársaságban mindenki megtarthatta hivatalát. Azonban ennek tudatában a proletárdiktatúra sok megbízhatatlan rendőrt vett lajstromba, a kommün politikai rendőrsége figyelte a régi rendőrök tevékenységét. A KORVIN Ottó vezetése

221 Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1918-1920. évi működéséről (1921) Budapest, Főkapitányság, p. 180.

222 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 27.

223 5.047/1919. (X. 1.) ME.r. 5.047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról. (1919) Magyarországi Rendeletek Tára, LIII. évfolyam I. füzet, p. 752-767.

alatt működő Politikai Nyomozó Osztály részletes jelentéseket készített a detektívek szervezkedéseiről. A kommün ellen dolgozó detektívek igyekeztek hátráltatni a felderítéseket. Ennek ellenére a magyarországi tanácsköztársaság nem hajtott végre tömeges megtorlásokat. Számos passzív rendőr a Vörös Őrség feloszlását követően aktivizálta magát és aktívan részt vett a kommunista rendszer során bűncselekményeket elkövetőkkel szemben lefolytatott eljárásokban. Másrészt az átvett detektívek a kommün alatt szerzett ismereteik révén nagyban segítettek a felderítéseket. A detektívek többsége pusztán kényszerből csatlakozott a Vörös Őrséghez és a Belügyi Népbiztosság Politikai Nyomozó Osztályához. A kommün bukásakor az új vezetők ennek tudatában voltak, így a számonkérések csekély számot mutattak.

Minden a diktatúra alatti tettet bűncselekménynek tartottak, míg az ezt követő történéseket jogos alaptól fakadónak tekintették. A rendőrség vonatkozásában a Vörös Őrség felszámolását követően a régi államrendőrség helyreállítása volt a cél a fővárosban. A Cserny-féle vörös különítmény magját, valamint KORVIN Ottót is letartóztatták 1919. augusztus 7-én. Megkezdődött tehát a kommunisták felelősségre vonása. DIETZ Károly főkapitányt menesztették, miután rendőri küldöttség követelte, hogy a korábbi szociáldemokratákhoz kötődő vezetőket váltsák le. Ezt követően MATTYASOVSKY György irányította a testületet. Az új főkapitány szabad kezet adott a régi rendőrökből verbuválódott bizottságnak, amely a rendőrségi tisztviselők tevékenységét vizsgálta felül a forradalom alatt.

A Politikai Nyomozó Főcsoport detektívjei számos, a kommünnel kapcsolatba hozható személyt tartóztattak le. Augusztusra 800 főt korlátoztak személyes szabadságában, helyeztek el rendőrségi fogdáknak. A nyomozásokban, letartóztatásokban a humán információszerzés jelentős szerephez jutott. – ehhez képest a saját észlelések csekély számot mutattak. A legtöbb feljelentés az informátorokon, besúgókon, hazafias lelkületű embereken keresztül keletkezett.

Tény azonban, hogy ezeknek az információknak jelentős része valótlan adatokat tartalmazott, ennek ellenére ezeken alapulva számos házkutatást, kihallgatást, letartóztatást hajtottak végre. A besúgók, informátorok száma minden társadalmi osztályban gyarapodott. Jelentős szerep jutott a házmestereknek, hiszen összeírásaik, figyelő tekintetük révén számos hasznos információval bírtak a lakókról. A sok téves információ nyomán az eljárások számos alkalommal nélkülözték a jogi alapot. Bejelentések alapján, bizonyíték nélkül azonnal vettek őrizetbe embereket. Az ártatlanság bizonyítására jó esetben csak a későbbiekben nyílt lehetőség, gyakran ekkor derült ki, hogy nem is történt bűncselekmény.

Életbe léptették a gyorsított bünvádi eljárást. Úgynevezett házbizalmi rendszert hoztak létre a megbízható lakosok közreműködésével, amely megfigyelő hálózat névtelen feljelentésekkel segítette a detektívek munkáját. A számos bejelentés, feljelentés a precíz, fedett

nyomozati munkát nem tette lehetővé. Ez a fajta nyomozás leginkább elrettentésre volt alkalmas, a klasszikus bűnügyi eljáráshoz nem volt hasonlatos. Gyakori razziák jellemezték a karhatalmi alakulatokkal együttműködve. Gyanús elemek, munkásmozgalmi személyek figyelése, szervezkedések megakadályozása emésztette fel a detektívek energiáját. A letartóztatott, őrizetbe vett személyeket szörnyű börtönviszonyok fogadták. A kommün alatt fontos beosztást betöltők kihallgatásánál az ügyész és a kormány küldöttje is jelen voltak, kérdést intézhettek a gyanúsítottokhoz.

Bár az eljárási garanciák kiterjedtek a kényszervallatás, erőszak alkalmazásának tilalmára is, azonban a kormány nem kívánt gátat szabni a bántalmazásoknak, mivel azokat a kommün rémtetteire való válaszreakciónak tekintette. Az előállítások okaként leginkább hivatkozott bűncselekmények a lopás, csalás, sikkasztás, rablás, gyilkosság, vagy erre irányuló szövetség létrehozása voltak. Valójában ezek a tényállások a proletárdiktatúra állami szerveiben, munkástanácsaiban való részvételre, politikai eredetű cselekményekre utaltak. Büntetendő cselekményként határozták meg a polgári osztály elleni uszításra, lázadásra felhívó beszédek, szónoklatokat. A szervezkedő kommunistákat izgatás, lázadás miatt vonták felelősségre. Mivel a kommünt is jogtalan hatalomgyakorlásnak minősítették, így a kommün alatt született minden ítéletet jogtalanak tekintettek. Ezzel szemben a katonai különítményesek által elkövetett kivégzéseket, megtorlásokat hazafias eredetű, jogos felháborodásból fakadó tettnek tartották, mivel azokat a kivételes hatalomról szóló törvény nyomán született rendeletek értelmében hajtották végre. Bár a rendőrségen belüli tömeges őrizetbe vételekre nem került sor, akadtak a korábbi Vörös Őrség kötelékéből letartóztatott kollégák is, mint például az egykori politikai detektívfőnök JUHÁSZ Dezső vagy WAGASZT József rendőrkapitány. A számonkért egykori rendőrök általában csupán néhány éves börtönbüntetésben részesültek. A proletárdiktatúra politikai rendőrfőnökét, KORVIN Ottót is utolérte a számonkérés, aki a rettegett felforgató hírében állt, ezért elbírálásakor más kategóriát képviselt, mint a csupán kommün mellé álló rendőrtisztek.

Az ellenforradalom szemében a Korvin-féle rendőri szerv a diktatúra lesújtó kezét testesítette meg. Tevékenységének minősítésekor-értékelésekor a rendszer bosszúja volt érzékelhető, túlzó vádakkal illették, felelősként ábrázolták. A Horthy-korszak rendőrfőnöke ezt követően HETÉNYI Imre rendőrfőtanácsos lett. Az előállítások még 1920-ban is folytak, sokan külföldre szöktek vagy itthon rejtőztek el a számonkérés elől. A vörös terror felelőseinek tartott bűnösök elleni eljárás nem volt minden esetben eredményes. Az eljárás alá vont személyek egy részét ugyanis bizonyítékok hiányában nem lehetett elítélni. Erre megoldásként a rendőri felügyelet és internálás intézményeit alkalmazták előszeretettel, amelyekkel garantálták, hogy

a közműben szerepet vállaló, de el nem ítélt felelősök ne lehessenek szabadlábon. A szabadságtól megvonásnak az 1919-ben és 1920-ban hatályba lépő internálási rendeletek adtak jogi keretet. A rendőrség ennek értelmében, mintegy megelőző jelleggel a felmentett, bizonyíték hiányában el nem ítélt személyt bírói végzés nélkül személyes szabadságában korlátozhatta. A rendőri felügyelet elrendeléséhez még az internálás esetében felmerülő bizonyítékokra sem volt szükség. A felügyelet alatt álló időnként a rendőri szervnél köteles volt jelentkezni, amennyiben ez nem teljesítette, az illetőt internálták. A hatóság minden eszközzel igyekezett megelőzni újabb kommunista mozgalom szervezését. A Budapesti Politikai Osztály 1919. augusztus 8. és december 31. között 9484 főt állított elő, ebből 4519 fő került előzetes letartóztatásba. A Margit körüti különítmény 1919. augusztus 31-től 1919. december 31-ig 1292 személyt állított elő.²²⁴

A román megszállás miatt azonban a számonkérés formáit, mint a halálos ítéletek meghozatalát, a kivégzéseket, a kommunisták összegyűjtését nem tudták végrehajtani. A megszállók kivonulását követően folytatódhatott a proletárdiktatúra büntetőjogi felelősségre vonása. Nagybányai HORTHY Miklós bevonulását követően elkezdődött a főváros megtisztítása. Statáriumot hirdettek, a kommunista-ellenes hangulat egyre fokozódott. A rendőrség alapvetően szimpatizált a Nemzeti Hadsereggel és annak hazafias pátoszával. Ennek ellenére tevékenységük enyhébb mértékű volt, mint a katonai nyomozó alakulatoké. Több esetben előfordult, hogy a fővárosi detektívek megakadályozták ártatlan emberek kommunista bűncselekmények miatti katonai üldözését.²²⁵

A Horthy-korszakban jellemzően a munkásmozgalmakra irányuló túlzott figyelem volt jellemző. Mindenki gyanússá vált, akinek köze volt a magyarországi tanácsköztársasághoz, a folyamatban lévő büntetőeljárások 1919-1920 között szinte a teljes magyar baloldalt érintették. A kisebb sztrájkokon való részvételt, esetleg szervezői tevékenységet a súlyos bűncselekményekkel tették egy megítélés alá (mint csalás, emberölés). Az 1918-1920 közötti események változást eredményeztek, Trianonért is a baloldalt tették felelőssé.²²⁶ A hatóságok a szociáldemokrata munkásmozgalmi jelképeket betiltották, ilyenek voltak például a vörös zászló, szalag, piros ing nyilvános viselése.²²⁷

224 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 29-59.

225 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 62-63.

226 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 93.

227 A Bethlen-Peyer-paktum. Összefoglaló jegyzőkönyv (1986). In: Balogh Sándor - Föglein Gizella (szerk.): Magyarország története 1918-1975. Szöveggyűjtemény. Budapest, Tankönyvkiadó, p. 40-42.

A Politikai Osztály vonatkozásában az ügyszám jelentősen csökkent, mivel a magyarországi tanácsköztársasággal szembeni büntetőeljárások az 1920-as évek elejére véget értek. 1920. október 20-án az osztályt meg is szüntették, annak fogalmazáskarbeli előadóit a Bűnügyi Osztályra helyezték vissza. A detektívek által felfedezett bűncselekményekkel kapcsolatos további nyomozás – a vádelőkészítő munkával egyetemben – kikerült a politikai nyomozó szerv közvetlen hatásköréből. Ezen tevékenységet ezt követően a Bűnügyi Osztály Sérülési csoportjának államrendészeti ügyekkel foglalkozó hat főből álló fogalmazáskarbeli előadórészlege végezte. A fogalmazók és detektívek különválása következtében a „politikai rendőrség” állományát csak detektívekkel töltötték fel. Az ily módon függetlenné vált Politikai Nyomozó Főcsoport egyike lett annak a tíz detektív főcsoportnak, amelyek a budapesti főkapitányságot támogatták.²²⁸ Ettől kezdve a politikai detektívek elvesztették kiváltságaikat, státuszuk szerint megegyeztek a többi detektív főcsoport beosztottaival. Amíg a köztörvényes bűncselekményeket nyomozó alakulatok tagjait a Bűnügyi Osztályhoz vezényelték, addig a Politikai Főcsoport nem tagozódott be sem az Államrendészeti, sem pedig a Bűnügyi Osztályba. A Politikai Nyomozó Főcsoport tehát önálló egységként funkcionált a Magyar Királyi Állami Rendőrség budapesti főkapitányságán belül.

1920-1924 között a főcsoport az Államrendészeti Osztály vezetőjének, ANDRÉKA Károlynak a felügyelete alatt állt. A két államvédelmi egységet ANDRÉKA külön-külön irányította. A főcsoport azokat a gyors, bizalmas eszközöket igénylő beavatkozásokat végezte, amelyek nem tartoztak a hagyományos államrendészeti munka repertoárjába. Általánosságban véve a „politikai rendőrség” (főcsoport) nem szigorúan politikai természetű ügyekkel foglalkozott. Tevékenysége a politikai szervezetek, vallási egyesületek legális és illegális tevékenységnek, a hatalom megszerzésére irányuló eszmék materializálódásának, annak veszélyeinek monitorozása volt. Óvta a fennálló társadalmi rendet, az uralkodó rétegre veszélyt jelentő politikai irányzatok kontrollját végezte. A főkapitányság bűnügyi osztálya pedig a hivatali, gazdasági és egyéb bűncselekmények politikai vonatkozásában nyomozott. A köznyelv szerint a „politikai rendőrség” a titkosrendőri tevékenységet fedte le, egy külön szolgálati ágnak számított, ami nem volt független a Magyar Királyi Állami Rendőrségtől.

Tehát használtak titkosszolgálati módszereket, de nem minősültek titkosrendőröknek. Beosztásuk, adataik a rendőrségi zsebkönyvekben szerepeltek, mai terminológiai szerinti operatív jellegük nem valósulhatott meg. SZÉLESI Jenő detektív főfelügyelő, aki évtizedekig szolgált a politikai főcsoportnál, leszögezte, hogy hazánkban titkosrendőrség 1944-ig nem

²²⁸ Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 51.

létezett, a rendőrség politikai osztálya végezte a titkosrendőri feladatokat. Feladatuk során azonban ezek a kollégák is saját nevüket használták, irodáik nem voltak elzárva a nagyközönség elől, azok ajtaján saját nevük szerepelt.²²⁹ Igazat adok az egykori kollégának, hiszen a fedett módszerek, leplezett tevékenység ellátható nem operatív állománnyal is, azonban egyes speciális feladatok nem kivitelezhetőek a nélkül.

Összességében tehát a politikai főcsoport állománya jelentős részét elvesztette, tevékenységi köre kibővült. A legfontosabb feladat továbbra is a baloldali szervezkedések elleni fellépés volt, amelyet külön detektívcsoporthoz végeztek. A főcsoport hatvan fős szervezete három detektívcsoporthoz tagolódott. A baloldali forradalmi csoportokat, kommunistákat, szociáldemokratákat figyelő csoport tizenhat-tizennyolc detektívvel állt. Szemmel tartották a legális és illegális munkásmozgalmak aktivistáit, továbbá egy csoport foglalkozott a jobboldali ellenzék kontrolljával is. Ez új feladatként jelentkezett, amelyre az ellenforradalom idején elszaporodott titkos jobboldali radikális egyletek által elkövetett bűncselekmények miatt volt szükség. Konkrét tevékenysége kiterjedt a keresztény nemzeti ellenforradalmi mozgalmak és a kormányzatra veszélyt jelentő szervezetek elleni nyomozásokra. A harmadik csoport feladata az egyik oldalhoz sem besorolható egyesületek, csoportok felkutatása, felderítése volt; ide tartoztak a szekták és vallási felekezetek, népmozgalmak figyelemmel kísérése. A felderítő tevékenység nem fedte le a politika élet teljes tárházát, a tömegbázissal nem rendelkező, utcai politizálást nem folytató csoportok nem képezték a megfigyelés tárgyát, csekély veszélyességükre tekintettel.

A 20-as évek elején BAUER Ernő vezette a főcsoportot, aki korábban az államrendészeti, majd az útlevélosztályon dolgozott. BAUER posztját a kommün alatt is megtarthatta, a húszas éveket követően erőit főként a baloldali megmozdulásokra koncentrált. A baloldal elleni detektívcsoporthoz a politikai rendőrségen belül csupán másfél tucat detektívvel állt, munkájukat azonban más detektívalakulatok is segítették. A munkásmozgalom aktivistáinak internálási ügyeivel foglalkozó 18 fős detektívalakulat, valamint a főkapitányság útlevélosztályhoz beosztott huszonnégy fős csoport szintén részt vett a politikai munkájában. 1920-22 között a panziókat és szállodákat ellenőrző tizenöt-tizenhat fős detektívcsoporthoz is a politikai részleghez helyezték át. A főcsoport 1921-ben 8744 ügyet dolgozott fel, 685 személyt vett őrizetbe, amelyből 352 fő került előzetes letartóztatásba. Az 1920-as évek válságos időszakában számos katonatiszt, aranyifjú vagy középosztálybeli kalandor próbált szerencsét, illetve keresett

229 Szélesi Jenő (1959): „Hitler Döntött...” Történelmi tények Szélesi naplójában. Newark, a szerző kiadása, p. 90-91.

egzisztenciális biztonságot a testület tagjai között. A testületben felütötte fejét az alkoholizmus, szerencsejáték, korrupció.²³⁰

A baloldalnak rendőri ellenőrzések szempontjából enyhülést a Teleki-kormány hozott, a BETHLEN István-féle konszolidációval. 1921-ben jogszabály határozta meg a baloldali mozgalmak lehetőségeit, mozgásterét rendfenntartási, büntetőjogi szempontból.²³¹ E jogszabály kimondta: *„aki az állam és társadalom törvényes rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozgalmat vagy szervezkedést kezdeményez vagy vezet büntettet követ el”*²³²

Meghatározták tehát a politikai bűnöző fogalmát, bár a törvény elvileg a jobb-, és baloldal híveire egyaránt vonatkozott – a gyakorlatban leginkább a baloldali pártok visszaszorítására alkalmazták. A titkosszolgálati módszereken, megfigyeléseken, beépülésen túl előszeretettel alkalmazták a hangadók, meghatározó tagok, képviselők őrizetbe vételét, ezzel akadályozva a szervezkedést, gyűléseket. 1921 végére a rendőrség az új törvényi szabályozás értelmében nem lépett fel nyíltan a Magyar Szociáldemokrata Párt ellen, azonban az államrendészeti kontroll megmaradt. A tömegsztrájkokat továbbra is tiltotta a törvény, azonban a bérek normalizálása melletti tiltakozásokat engedélyezték. A munkásmozgalmi jelképek viselését ismét engedélyezték, gyűlések, rendezvények tartására újra volt lehetőség. A konszolidáció jegyében letartóztatásokkal csak a társadalmi rendet erőszakkal, forradalom útján megváltoztatni kívánó baloldali szervezeteknek kellett számolnia. Erre vonatkozó információt a hatóság természetesen csak a baloldali szervezetek folyamatos figyelemmel kísérésével, figyelésével szerezhetett, beavatkozásuk, azonban csak a fenti esetben vált szükségessé.

A hatóság több merényletet hiúsított meg, 1918-ban radikális diákok merényletet terveztek TISZA István miniszterelnök ellen, azonban ebben az esetben csak egy elkeseredés vezérelte elképzelés valósult meg, igazi veszélyt ők sem jelentettek. 1924-ben egy fiatalembert fogtak el a detektívek, aki nagybányai HORTHY Miklós kormányzó meggyilkolását tervezte. Egyrészt a munkásosztály felszabadítása iránti elkötelezettsége, másrészt a fehérterror iránti bosszúvágy vezérelte. A kommunisták szemében a kormányzó a zsarnokot testesítette meg.

Bár a detektívek a merénylet mögött egy szervezetet, egy Magyarország elleni összeesküvést sejtettek, azonban ezt bizonyítani a későbbiekben sem tudták. 1926-ban

230 Jelentés a Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség 1921. évi működéséről (1922). Budapest, Főkapitányság, p. 48.

231 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 94.

232 1921/III. tc. az állami és a társadalmi rend hatályosabb védelméről

letartóztatták CZOBOR Istvánt, akit BETHLEN István miniszterelnök elleni merénylet megszervezésével gyanúsítottak meg. CZOBOR nemhogy radikális, de egyenesen erőszakellenes volt. A rendőrség a merénylet szándékát sem tudta bizonyítani, a férfit elengedték. Minden ilyen gondolat és elképzelés kiötlője számíthatott a detektívek figyelmére. Az anarchizmus valódi veszélyt nem jelentett hazánkban, tevékenységük főként publicisztikákban, tiltakozásokban öltött testet, ennek ellenére a rendőri vezetés valódi veszélyt látott bennük. Félelmüket a külföldön ez idő tájt uralkodók ellen elkövetett merényletek táplálták. A baloldalon az első számú ellenség a Kommunisták Magyarországi Pártja volt. A kommunisták szerepvállalását, politikai térnyerését az uralkodó elit tiltotta. Az állambiztonság tevékenysége során figyelte és veszélyesnek ítélte a proletárforradalom dogmáit, a Szovjetunió vezető szerepét elfogadó egyéneket, akiket kommunistáknak tituláltak. Tipikus kommunista megnyilvánulásnak tartották a rendszer elleni elégedetlenséget. A pártokkal kapcsolatos információk megszerzése érdekében a detektívek „b” mint bizalmi egyéneket alkalmaztak. Ez a beépülési stratégia idővel a politikai rendőrség egyik leghatásosabb fegyverévé vált. A szervezetek ellenőrzése tehát történhetett nyílt és operatív módon. A munkásmozgalmakon való nyílt ellenőrzést a rendőrbiztos végezte, akinek részvételét az Államrendészeti Osztály engedélyezte; személye, mint hivatalos kiküldött szerepelt.

A hivatalos kiküldött gyűlés közben ellenőrizhetett, amennyiben szükségesnek tartotta, betilthatta a rendezvényt. Az ellenőrzés hátránya a nyílt jelenlét volt, hiszen csak bejelentett, legális gyűlések esetében lehetett alkalmazni. Az úgynevezett konfidensek, bizalmi személyek nem álltak közvetlenül a rendőrség alkalmazásában. Határozatlan időközönként kapták feladataikat, amit önállóan láttak el, jelentéseiket fedőnévvel írták és továbbították a rendőrségi tisztviselőknek. Az Államrendészeti Osztály már az I. világháborúban is széles besúgóhálózattal rendelkezett, saját embereit is számtalan alkalommal építette be a megfigyelni kívánt szervezetekbe. A beépített egyének minél magasabb, meghatározóbb pozícióba juttatása volt a cél, ezzel a kormányra veszélyt jelentő szervezkedések könnyebben és idő előtt leleplezhetővé váltak.²³³ Ezekkel a bizalmas felderítésekkel kizárólagosan foglalkozó detektívcsoporthoz első ízben a kommün idején jött létre.²³⁴

A magyarországi tanácsköztársaság idején a pártok közéleti szereplése megszűnt, illegálisba vonultak, így szükségessé vált az operatív módszerek alkalmazása. A politikai főcsoport detektívjei kezdetben maguk szivárogtak be a kommunisták közé, akár korábban az

233 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 95-128.

234 ÁBTL 4.1. A-417 8. Dr. Wayand Tibor beszámolója a politikai rendőrség működéséről

Államrendészeti Osztály fogalmazói. Maguk is illegális szórólapokat osztottak, beszélgetéseket hallgattak ki. Működésük csak ott volt lehetséges, ahol nem ismerték őket, így rendőri mivoltuk leplezett maradhatott. Értelemszerűen a korábban nyílt munkát végző detektívek operatív feladatellátása igen kockázatos és veszélyes volt. Azért volt szükség a személyes beépülésre, mert a kommün bukását követően komoly besúgóhálózat kiépítése nem volt lehetséges.²³⁵ Ezt követően azonban, amint a körülmények enyhültek, finomodtak a rendőrség módszerei is: bizalmi egyéneket, fedett nyomozókat alkalmaztak, amely tevékenységek ettől kezdve állandó alkotóelemei voltak és ma is azok a hatóság operatív módszereinek.²³⁶

A mai terminológia szerinti operatív módszerek azonban még nem voltak tökéletesek, fedett épületek híján a dekonspiráció esélye nagymértékben megnőtt. Az informátorok a tartótisztjeiknél tett látogatásaik során gyakorlatilag válthatták egymást, kilétük ismerté válhatott egymás előtt is. Továbbá előfordult, hogy egyazon informátort több államvédelmi hatóság is beszervezett. Tehát egy beszerzési és személyügyi nyilvántartás vezetése is szükségessé vált.

Ebben a nyilvántartásban eleinte számokkal, később fedőnevekkel szerepeltek a beszervezett személyek. A beszerzést végző detektívek könyvet vezettek klientúrájukról, a detektívcsoport vezetője pedig összesítést vezetett az informátorokról, amely alapján hálózati jelentéseket készített. Ennek köszönhetően az informátorokat ügyek vagy vonalak szerint válogatták össze (vonaldosszié).²³⁷

A volt katonatisztek, különítményesek miatt, akik a szolgálatellátásuk során érzékelték, hogy a magyarországi tanácsköztársaság terror alakulatai vezetőinek jelentős része zsidó származású volt, az antiszemita szemlélet is megjelent a detektívek között, ezért is volt sokkal erélyesebb és erősebb a baloldal elleni fellépés. Az ANDRÉKA Károly kezében összpontosuló hatalom egyre nagyobb volt, hiszen a főcsoport irányításán kívül az Államrendészeti Osztály első embere is volt. Időközben főkapitány-helyettessé és budapesti főkapitánnyá léptették elő, a Bűnügyi Osztály vezetője is volt, 1923 végén országos detektív főnöknek is kinevezték. ANDRÉKA Károly maga is tagja volt több titkos fajvédő szervezetnek, így talán nem véletlen a tisztii csoportok által elkövetett bűnesetek, merényletek ügyében indított nyomozások

235 ÁBTL 4.1. A-795 6. Dr. Wayand Tibor fejegyzései horthysta politikai rendőrségi munkájáról. Állambiztonsági szolgálatok Történeti Levéltára

236 ÁBTL 4.1 A-1098/1 Dokumentumok a volt m. kir. rendőrtisztek és detektívekről a kommunistaellenes nyomozásokról II. kötet. K. Horváth Sándor vallomása. p. 129.

237 ÁBTL 4.1. A-3755 26. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára, Kincs István (1960): A volt Magyar Királyi Államrendőrség történetéről rövid áttekintés. Budapest, BM Rendőrtiszti Akadémia Politikai Nyomozó Tanszéke

eredménytelensége. Változás 1920 novemberében történt, amikor ellenforradalmárok megölték egy rendőrt. Ennek hatására megkezdődött a milicisták felszámolása Budapesten a karhatalom segítségével. Ennek ellenére a radikális szervezetek elleni nyomozások sikeressége továbbra sem mutatott különösebb javulást.

Az éles váltás, amely a politikai nyomozó szervek terén bekövetkezett, HETÉNYI Imre nevéhez fűződött. Beosztását az Erzsébetvárosi Kör elleni pokolgépes merénylet felderítésének köszönhette. Megkezdte a Nyomozó Főcsoport irányítását, majd főkapitány-helyettségé léptették elő, ezzel elfoglalta helyét a politikai rendőrség élén. Az Államrendészeti Osztály vezetői tisztségét és helyettes budapesti főkapitányi beosztását egészen 1932-ig, nyugdíjba vonulásáig megtartotta. Orvos végzettségű, nagy bűnügyi tudással rendelkező vezető volt, aki maga is számos bűneset felderítésében vett részt, nyomozott például a cinkotai sorozatgyilkos KIS Béla ügyében is. 1916-tól detektívfőnök-helyettesként látta el feladatát, TISZA István miniszterelnök több esetben bízta meg külföldi hírszerző feladatokkal. A magyarországi tanácsköztársaság politikai rendőrsége rövid időre letartóztatta, mivel a forradalmat ellenérzéssel fogadta. Miután visszaszerezte hivatalát, a felszámoló munka egyik élharcosává vált.

A konszolidációs új szemlélet jegyében a rendőrség a rendszert egyaránt védte az illegális bal, és a radikális jobboldali irányzatok követőitől. A szélsőjobboldali ellenzékkel összefüggő bűnesetek felderítése terén is javulás volt tapasztalható. A politikai rendészet erejét az 1931-es országos átszervezés tovább növelte. A Politikai Nyomozó Főcsoport ismét osztályként tevékenykedett, Országos Politikai Rendészeti Osztály néven a Budapesti Magyar Királyi Rendőrség Főkapitányságának alárendeltségében. Az osztály végrehajtó detektívjei továbbra is országos hatáskörrel látták el feladatukat. Az átszervezéssel felállítottak egy Központi Irodát, amely a városi rendőrkapitányságokon működő politikai detektívek és államrendészeti előadók munkáját igyekezett összefogni. Az irodát NAGY Sándor rendőrfőtanácsos irányította csekély adminisztratív személyzettel, az iroda önálló nyomozó jogkörrel nem rendelkezett. Az osztályon belül felállítottak egy speciális feladatok végrehajtásáért felelős detektívcsoportot, amely a politikai rendészeti munkát végző egységeket támogatta.

HETÉNYI felállított egy további alegységet nagybányai HORTHY Mikós kormányzó személyes védelmére. A csoport felelt a kormányzó személyes biztonságáért nyilvános szereplései során is, ezt a helyszínbiztosítási csoportot tekinthetjük a kormányőrség elődjének. A detektívcsoport nem váltotta ki a kormányzó testőrségét, a Magyar Királyi Testőrséget, aminek feladatát főként a díszelgés képezte. A detektívcsoport megszervezésére a nagybányai

HORTHY Miklós ellen 1924-ben elkövetett merénylet miatt került sor. A merényletet még az előkészületi szakaszban megghiúsították a Politikai Nyomozó Főcsoport detektívjei. Ettől kezdve főfelügyelői irányítás alatt a kormányzósági detektív-kirendeltség tagjai állandó jelleggel vigyázták a kormányzó biztonságát.²³⁸

1929-től úgynevezett repülő bizalmi csoport került felállításra a forrónyomos felderítések elvégzése érdekében. Ez a csoport a politikai bűneseteket ügyeleti rendszerben feldolgozó készenléti szolgálat elődje volt. A csoportot az azonnali intézkedés, valamint a bűnesetek helyszínén való országos megjelenés jellemezte. A politikai osztály továbbra is szorosan együttműködött az útlevelesztállyal, utóbbiban helyeztek el egy detektívcsoporthoz, amely a Magyarországon tartózkodó külföldieket ellenőrizte, illetve kisegítette az idegenrendészeti eljárásokat. Az 1930-as évek közepére ez a csoport a fejlesztésével párhuzamosan a Külföldieket Ellenőrző Országos Központi Hatóság mellé került beosztásra. HETÉNYI az államrendészeti kontroll fokozása érdekében az állami élet egyre több szektorára igyekezett kiterjeszteni a testület befolyását. A társadalmi és politikai szervezetek államrendészeti ellenőrzése érdekében külön detektívcsoporthoz került felállításra. Ez a csoport az egyesületekkel és sajtórendészeti eljárásokkal kapcsolatos adatgyűjtéseket végezte, csak kivételesen, tehermentesítés céljából vett részt politikai vonalak szerinti felderítőmunkában. Miután ANDRÉKA nyugdíjba vonult, HETÉNYI az Államrendészeti Osztály irányítását is átvette. Az Államrendészeti Osztály vezetője Hetényi utasításai szerint látta el feladatát. A csoport a Politikai Rendészeti Osztály állományából alakult, ugyanakkor az Államrendészeti Osztály mellé osztották be.²³⁹ Ezt a detektívcsoporthoz tekinthetjük a modern polgári titkosszolgálatok elődjének, mivel tevékenységében a titkos információgyűjtő tevékenység elkülönült a nyílt nyomozati munkát is felölelő politikai rendészeti feladatoktól. Informátori hálózatuk kiterjedt az állami intézmények, többek között a Magyar Posta, Magyar Államvasutak, vagy akár a Magyar Nemzeti Bank körére is. Háttértámogatás tekintetében az egység elmaradott volt, az 1930-as években csupán egy szolgálati gépkocsival rendelkeztek. Ez eléggé megnehezítette a munkát, hiszen egyazon gépjármű használata operatív feladatok ellátására magában hordozta a dekonspiráció veszélyét. Ennek ellenére igyekeztek tartani a lépést a technikai fejlődéssel, a későbbiekben telefoncenzúrát és levélcenzúrát is végeztek. Az 1930-as évektől megnövekedett az ügyforgalom, ezzel párhuzamosan folyamatosan fejlesztették a „politikai rendőrséget”. A

238 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 59-65.

239 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 160.

nagyvállalatokhoz detektíveket küldtek ki a bizalmas információk megszerzése érdekében. Az információszerzés továbbra is főként a humán hírszerzésre épült, a nem nyílt, titkosrendőri módszerek a sikeres nyomozások csekély hányadát tették ki. A politikai rendőrség kiváló kapcsolatot ápolt a Magyar Királyi Külügyminisztériummal és a Magyar Királyi Belügyminisztériummal egyaránt, a kapcsolattartásért külön detektívcsoport felelt.

Bizalmas viszonyt ápoltak továbbá a bécsi és berlini rendőr-igazgatóságokkal, a török és olasz állambiztonsági szervekkel. A budapesti rendőri vezetők gyakran kiadták a körözött kommunisták neveit az osztrák társszerveknek az együttműködés jegyében.

Az 1936-ban kirobbant spanyol polgárháború befolyásolhatta a baloldaliak tevékenységét. A politikai rendőrség emiatt aggódva igyekezett folyamatosan információt szerezni a háborúval kapcsolatos közvélekedésről. Munkásmozgalmak, gyűlések ellenőrzését végezték, külön detektívcsoport foglalkozott a Spanyolországba távozó magyarokkal. Alapvető céljuk az itthon maradt kommunisták marasztalása volt annak érdekében, hogy megakadályozzák a külföldön történő fegyveres tevékenységüket. A külföldi államok követségeit állambiztonsági ellenőrzés alatt tartották, mivel a propagandakiadványok nagy része a csehszlovák és szovjet diplomácia útján jutott Magyarországra. Az illegális baloldali szervezetek kapcsolattartási kontrollja a külképviseltek ellenőrzése nélkül elképzelhetetlen lett volna. Az illegális kommunista szervezetek külföldi kapcsolattartásának felkutatásával kémgyanus személyeket szűrték ki a detektívek. Megfigyelték a követségek alkalmazottait, informátorokat, titkos módszereket alkalmaztak.

A Magyar Királyi Állami Rendőrség Politikai Nyomozó Főcsoportja által az ellenforradalmi rendszer tevékenységéről készített anyagok és jelentések tájékoztatást nyújtottak a budapesti főkapitánynak, az illetékes minisztereknek, a társszerveknek.

Az évente készített referátumokat 1920 és 1934 között rendszeresen kiadták és részletes tájékoztatást adtak a baloldali civil szervezetekről, kommunistákról, szociáldemokratákról. Ezek a kiadások a szigorúan bizalmas minősítéssel bírtak, tehát csak szűk szakmai rétegnek voltak elérhetőek. A Hetényi-érából származó jelentések gyakran számoltak be a kommunisták megerősödéséről, mintegy alapot teremtve a politikai főcsoport létjogosultságának.²⁴⁰

HETÉNYI bevezette az iktatórendszert is az eredményesebb, gyorsabb munkavégzés érdekében. Az egyes csoportok saját iktatószámának nyilvántartása helyett segédhivatalit honosított. A politikai rendőrség eleinte nem rendelkezett külön nyilvántartással, az országos bünyügyi nyilvántartást, toloncházi nyilvántartásokat használták. Szintén az önállósodás egy

240 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 65-72.

lépcsőfoka volt, hogy az ügyiratok nem a detektív testületen keresztül érkeztek, hanem közvetlenül a főkapitányság ügyosztályaitól, állami szervektől. 1926-1927 között a főcsoport felállította saját politikai prioráló adatbázisát, amelyet a későbbiekben más hivatalok, minisztériumok is elismertek. 1931-ben a fejlesztés jegyében a központi prioráló továbbfejlesztéseként Államrendészeti zsebkönyvet adtak ki, amellyel az egész közigazgatásra kiterjedő egységes nyilvántartás jött létre. Az adatbázis alapján kiértékelésre kerülő és nem megbízható minősítést kapó egyéneket a rendőrség állambiztonsági ellenőrzés jogcímén szemmel tarthatta. A rendszer természetesen a társ- és egyéb szervek nyilvántartásait is használta. Az állam biztonságára veszélyt jelentő megbízhatatlan személyeket kilenc kategóriába sorolták be.²⁴¹

A kormányközeli lapok gyakran magasztalták a politikai detektíveket, felnagyították a kommunisták veszélyességét, ezzel befolyásolva az emberek közhangulatát, kommunistákkal szembeni indulatait. A vezetőség szemet hunyt a kényszervallatások felett, amire a nyomozás sikerének kényszere is csábította a rendőröket.²⁴²

Akár a többi csoportban tevékenykedő detektívek esetében, itt is jellemző és gyakori volt az álruha viselése, szerepek eljátszása, beépülés a különböző társadalmi osztályokba. Egy ilyen nagyszabású álcázott akció keretén belül történt meg ROSENFELD (RÁKOSI) Mátyás elfogása 1925. szeptember 22-én a budapesti Közraktár utcában. A tíz-tizenöt főből álló detektívcsapat tagjai munkásoknak, rakodóknak álcázták magukat, majd lecsaptak.

Az 1920-as évek végére a kommunisták is komoly elhárító tevékenységet folytattak. Ellenfigyelőket, besúgókat alkalmaztak a gyanússá vált spiclik kiszűrése, felfedése érdekében. 1933-ban a kommunista párt kiadta az úgynevezett „Spicli almanachot” az általuk besúgóknak tartott személyekről, azonban ezzel csak a rendőrség munkáját tették könnyebbé.²⁴³

Bár a hatalom és a politikai paletta folyamatosan változott, a rendőri feladatok jellege viszonylagos állandóságot mutatott. A folytonosságot egy, a főkapitánynak címzett 1939-ben a Politikai Nyomozó Főcsoport által írt jelentés is tanúsítja, amelyben a detektívek a Hungaristák által terjesztett kormányzósértő röplapok terjesztőinek felkutatására és elfogására intézkedtek egy bejelentés alapján. Ebben az esetben is bizalmas információ alapján feltételezték, hogy a mozgalom a szórólapokat az Andrássy úton található irodájában állította elő, illetve onnan terjesztette. Fentiek alapján a királyi ügyészség házkutatásról, illetve lefoglalásról szóló

241 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 72-73.

242 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 74-79.

243 Varga Krisztián (2015): Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, p. 133-144.

határozata meghozataláig a detektívek figyelték a párthelyiséget. Az utasítás értelmében, amennyiben onnan írógépet, röplapokat, sokszorosítógépet visznek, szükséges nevezettek előállítására. A figyelés elrendelésének napján, 1939. január 16-án 22 óra 15 perckor a detektívek észlelték, hogy egy férfi aktatáskával és egy írógéppel hagyta el a párthelyiséget. Az előállított GÖCZE Péter munkanélküli tanár azzal a magyarázattal szolgált, hogy a hordozható írógépet haza kívánta vinni lakásába, mivel munkáját nem tudta befejezni. Az aktatáskában röpcédulák nem voltak, ennek ellenére nevezettet csak a székház házkutatásának megkezdésekor bocsátották szabadon annak érdekében, hogy azt megelőzően GÖCZE ne értesíthesse senkit az épületben, ezzel meghiúsítva az intézkedés sikerét. Ez a házkutatás nem vezetett eredményre, de a Hungarista Párt Budapest VIII. kerület Baross utca 9. szám alatti párthelyiség átkutatásakor az említett szórólapból találtak a detektívek. Ezt követően beazonosították a szórólapot terjesztő személyek is, ennek eredményeként két fő került őrizetbe.²⁴⁴

Fenti eset jól példázza, hogy bár eltérő célok és felderítendő cselekmények jellemezték a politikai nyomozásokat, azonban a detektívek módszerei azonosak voltak, és ezen a területen is kiválóan működtek. A kor technikai színvonalához mérten pusztán logikával és előtervezéssel küszöbölték ki a lehetséges buktatókat egy-egy feladat során. Jelen esetben (lásd az írógépet és aktatáskát cipelő férfi visszatartását a sikeres házkutatás szavatolása érdekében). A politikai vonalat vivő detektívek mindig speciális szegmensét képviselték a területnek, mind a feladat jellege, mind a szakterület különleges kihívásaiból fakadóan. A feladatot ellátó rendőrök létszáma, leterheltsége folyamatosan változott, azonban az alap detektív feladatok ezen a területen is jelentkeztek. Speciális terület volt tehát a politikai nyomozásoké, azonban plusz terhet nem rótt az alapfeladatot ellátó detektívekre, hiszen minden vonalat más egység kapott.

Hazánkban tehát 1919-től működött önálló politikai rendőrség, Angliában ekkoriban a Bűnügyi Nyomozó Osztálynak nem volt külön politikai ága. A Scotland Yard nyomozó osztályának volt ugyan speciális nyomozó részlege, de a politikai érintettséget minimalizálták, habár a politikai felügyelet bizonyos fokát a XIX. századtól fenntartották. Ennek a tevékenységnek fokozódása Angliában az 1914-et megelőző években volt megfigyelhető.²⁴⁵

Természetesen a politikai változások és az éppen regnáló hatalom igényei befolyásolták a rendőrség tevékenységét, azonban éppen a szakterületek elszigeteltsége miatt egyik terület

244 MNL MOL K149. 1939-10-7911 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez. Politikai nyomozó főcsoport jelentése Hungarista párt tevékenységéről. 1939.01.16.

245 Clive Emsley (2014): The English Police. London, Routledge, p. 103.

sem szűnhetett meg létezni. A klasszikus és bevált, jól működő módszerek ezen a területen is működtek.

2.5. DETEKTÍVTESTÜLET A HÚSZAS ÉVEK MÁSODIK FELÉBEN, VALAMINT A HARMINCAS ÉS A NEGYVENES ÉVEKBEN

1928. január 5-én BEZEG HUSZÁGH Mikós főügyész-helyettest nevezték ki főkapitánynak, elődje, MARINOVICH Jenő nyugdíjazását követően. A főkapitány bevezette a főkapitányi kihallgatásokat, tiszti értekezleteket, amelyek során a fogalmazási-, és felügyelőkarbeli tisztviselők kezdeményezéseinek engedélyezésére volt lehetőség. Sajnálatos módon a fejlesztéseknek a gazdasági világválság vetett véget. A főkapitány 1932. március 12-én vonult nyugállományba, mivel a megszorítások miatt egyre több összetűzése akadt a megszorításokat bevezető minisztériummal. 1932. március 26-án dr. FERENCZY Tibort nevezték ki a főkapitányság élére, aki vállalta, hogy a létszámot csökkenti és végrehajtja a takarékosági intézkedéseket. A bűnügyi osztály vonatkozásában átszervezéseket végzett, több közlekedésrendészeti intézkedést adott ki. 1934-ben megszervezte a karhatalmi zászlóalját. 1936-ban megkezdte működését a közlekedésrendészeti bíróság. Ezen terminus alatt a szakmai hiányosságok okán számos nyomozás eredménytelen maradt.²⁴⁶

A Tolnai Világlapja 1926 júliusában megjelent hasábjain részletes felsorolást olvashatunk azokról a bűncselekményekről, amelyek esetében a detektíveknek nyomozniuk kellett. Ezek az álkulcsos nyitás, betörés és bemászós lopás, zsebtolvajlás, kéjlöpés, orgazdaság, rablás, gyilkossági kísérlet, gyilkosság, rablógyilkosság, testi sértés, szándékos emberölés, gyermekölés, gyermekkítétel, magzatelhajtás, gyűjtogatás, hatóság elleni erőszak, veszélyes fenyegetés, vétkes gondatlanság, kerítés, bankcsalás, vérfertőzés, csalás, sikkasztás, zsarolás, okmányhamisítás, pénzhamisítás, csempészet, hamis pénz forgalomba hozása, szökés a katonaságtól, rabszökés, tiltott szerencsejáték, hamis kártyázás, tiltott kivándorlás, kivándorlásra való csábítás és közvetítés, tiltott könyöradomány gyűjtés és koldulás, csavargás, kémkedés voltak. Ennek a felsorolásnak természetesen a hatályos büntető törvények adtak keretet. Részt vettek körözött személyek elfogásában, kitiltottak előállításában, eleget tettek a hatósági megkereséseknek, közreműködtek az erkölcsrendészeti és a kiskorúak körével

²⁴⁶ Sas Ferenc (2006): 125 éves a fővárosi rendőrség 1881-2006. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, p. 19.

kapcsolatos eljárásokban. A megfigyelő szolgálat kiépítése, fenntartása a megelőzés érdekében is jelentőséggel bírt. A lopott tárgyak, értékek felkutatása érdekében figyelték a zálogházakat, ezzel külön detektívcsoport foglalkozott. Megfigyelték továbbá a szállókat, lóversenyeket, piacokat, fürdőket, vasúti és villamosmegállókat, hajóállomásokat, színházakat, sportpályákat, tárgyalótermeket, mulatókat. A kávémérések, kávéházak, kocsmák figyelemmel kísérése is külön munkát kívánt. A tiltott szerencsejáték visszaszorítása miatt a lóversenyfogadások ellenőrzése is feladatuk volt, továbbá a hazardjátékok felszámolása érdekében az annak gyakran bűvőhelyül szolgáló magánlakásokat felkutatása is kiemelt fontossággal bírt.²⁴⁷

A korabeli szaklapok egyfajta szakmai tudásbázist is jelentettek rendőreink számára, az 1927-ben kiadott *Rendőrr* 13. számában például egy képekkel illusztrált oktatási anyagot találhatunk a zsebtolvajok módszereiről. Ennek során a zsebórák eltulajdonításainak módzatait mutatták be, az egyszerű ruházatból kihúzástól kezdve, az óra karabinerének letörésén keresztül egészen a figyelem elterelésével járó módszerekig.²⁴⁸

A razziák végrehajtására tervet készítettek, amelyben rögzítették annak célját, végrehajtásának módját, területét, valamint a végrehajtó erők létszámát, elosztását. Az erről szóló jelentés tartalmazta az elrendelés számát. A cél a meghatározott területen tartózkodó, lehetőleg valamennyi személy igazoltatása volt annak érdekében, hogy kiszűrjék a körözött, kitiltott, nem kívánatos személyeket. Ennek sikeres szavatolása érdekében igyekeztek meglepetés-szerűen végrehajtani a razziát, ügyelve arra, hogy ne szivárogon ki információ a tervezett végrehajtásról, annak pontos idejéről. A fővárosi detektívek vidéken is közreműködtek a nagyobb razziák végrehajtása során. Egy 1931-ben, budapesti detektívek közreműködésével a diósgyőri ipartelepen tartott razziában például négy fő fogalmazási tisztviselő, egy fő rendőrfelügyelő, ötven fő budapesti, tizenegy fő miskolci, három fő diósgyőri, összesen tehát hatvannégy fő detektív, három fő polgári ruhás rendőr, a miskolci rendőrkapitányság állományából pedig további tizenkét egyenruhás rendőr vett részt. Ezen kívül a diósgyőri rendőr kirendeltség őrszemélyzetét is mozgósították, valamint a hadvezetőség hat fő katonai nyomozót és három fő tisztet is rendelkezésre bocsátott a siker érdekében. Az erőket öt csoportra osztották, a csoportok a részükre meghatározott területen végezték ellenőrző tevékenységüket.²⁴⁹ Kijelenthetjük tehát, hogy a razzia, annak aktuális – politikai, klasszikus bűnüldöző – céljától függetlenül igen jól szervezett és kidolgozott módszer volt és az ma is. A

247 Detektíviskola. V. rész (1926): Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 30. szám, p. 42.

248 Rendőr, 1927. évi 13. szám, p. 8-9.

249 MNL MOL K149. BM Rez. VII. 1931-4 Jelentés a 128250/1931. VII. szám alatt elrendelt razzia végrehajtásáról, 1931.03.10.

fővárosi detektívek gyakran szerveztek meg és vezényeltek le razziákat, az így szerzett tapasztalatok miatt, ahogy a fenti példából is látszik a vidéki rendőrségek is igényt tartottak a fővárosi detektívek szaktudására.

A szerencsejáték magánlakásban történő ellenőrzésére sok esetben állampolgári bejelentést követően került sor. Egy 1927. május 16-án írott detektívjelentés például beszámol egy több alkalommal történő bejelentést követő ellenőrzésről az V. kerület Egyetem téren, ahol a lakásban számos prominens személyt értek tetten tiltott szerencsejátékon a detektívek, többek között egy tisztviselőt, egy nyugalmazott huszár őrnagyot, nyugalmazott bírót, több tisztviselőt. A játékszobában talált rulett gépet, zsetonokat a detektívek lefoglalták, az érintetteket feljelentették.²⁵⁰ A klubok ellenőrzését is folyamatosan végezték – az erről szóló jelentések alapján nyílt lehetőség azok működésének felfüggesztésére, intézkedés mellőzésére. Egy 1927. október 27-én íródott jelentés az Erzsébetvárosi Kör (Dohány utca 76.), a Józsefvárosi Kör (József körút 46.) és az Erzsébetvárosi Kaszinó (Rákóczi út 28.) klubhelyiségeiben folyó tiltott szerencsejáték folytatásáról számolt be. A megfigyelt társaságokat, klubokat listázásukat követően a beszerzett adatok fényében oszlatták fel, esetleg a vizsgálat felfüggesztésük nélkül zárult. Továbbá a bejelentések, beszerzett információk alapján rendelték el a gyanúba keveredett helyek megfigyelését.²⁵¹

A tiltott szerencsejáték köré természetesen más jellegű bűnesetek is kapcsolódtak, különböző fortélyokkal igyekeztek a szervezők becsalni a játékosokat a klubokba. Csinos nőket alkalmaztak, akik a szó szoros értelmében becsábították a vendégeket. A hölgyek táncos esték, pástorórák ígéretével csábították el a hiszékeny férfiakat, akiket csak később vettek rá a kártyázásra. A készpénz eljátszását követően a klubok „nagylelkűen” adtak kölcsön a delikvenszeknek, akiknek a későbbiekben a kölcsönkapott összeg kamatokkal megfejtett többszörösét kellett visszafizetniük. Tulajdonképpen a sok állampolgári panasz hatására döntött úgy a belügyminiszter, hogy a fenti tevékenységekkel kapcsolatba hozható helyszíneket fokozottan kell ellenőrizni, razziákat tartani. Ennek megfelelően 1927-ben például a főváros területén három egyesület feloszlatását, tíz ellen felfüggesztést, tizenkettő ellen egyszerű vizsgálatot rendelt el. Kimutatást vezettek a szerencsejáték szervezésében, a helyiségek bérlésében, a játékosok felhajtásában részt vevőkről, az alkalmazottakról.²⁵²

250 MNL MOL K149. 1930-6-3169, 138-as doboz: Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez. M. Kir. Állami Rendőrség budapesti főkapitánysága, Jelentés, 1927.05.16.

251 MNL MOL K149. 1930-6-3169, 138-as doboz Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez. M. Kir. Állami Rendőrség budapesti főkapitánysága, Jelentés, 1927.10.27.

252 dr. Boór Aladár (1927): Kártyaprobléma. Rendőr, I. évfolyam 13. szám, p. 1-2.

A detektívek – mint a bűnügyi osztály segédintézményének – másik fő feladata a körözött egyének elfogása volt. A korabeli körözési tevékenység korunkkal összehasonlíthatatlan volt, hiszen a technika vívmányaival napjainkban egy helyszínen, igazoltatás során pillanatok alatt meggyőződhetünk a körözés tényéről. A fővárosi detektívek a körözött személyekkel kapcsolatban a *Bűnügyi Körözések Lapjából* kaphattak tájékoztatást. Ez nem önálló kiadvány volt, hanem a Rendőr szaklap melléklapjaként adták ki. A kiadvány a körözés-visszavonások, körözések személyleírással – ebben a kategóriában a bűnesetek leírása és a személy fizikális jegyei is leírásra kerültek –, honvéd, valamint közbiztonsági alakulatok tagjaira vonatkozó körözések és azok visszavonásai, illetve szökevényekre vonatkozó kategóriák szerint kerültek rögzítésre.²⁵³

A testület 1925. évi működéséről készült jelentésben olvashatjuk az elhunyt detektívek neveit, a bekövetkezett személyi változásokat a vezetők tekintetében. A testület ekkor nyolc főcsoportból állt, amely további hatvannégy alcsoportra tagozódott. Az egyéb hatóságokhoz vezényelt detektívek száma hetven-nyolcvan fő volt, a detektívek létszáma 654 fő, ami az előző évhez képest hatvannégy fős csökkenést jelentett. A főkapitánynak felterjesztett jelentés a betegállományban töltött napok előző évhez képest viszonyított növekedését – 282 detektív jelentett beteget 394 esetben, az így mulasztott napok száma 5174 volt, 1924-ben az összes mulasztott napok száma 4938 – a figyelő és útvonal szolgálathoz nem megfelelő ruházatnak tulajdonítja. A detektívek a megfelelő ruházatot az alacsony fizetésük miatt nem tudták beszerezni. Fegyelmi eljárás 66 esetben indult, amelyből csupán négy eset végződött elbocsájtással. A jelentősebb esetek közül kiemelendő a napjainkban is ismert KODELKA Ferenc sérelmére elkövetett gyilkosság kinyomozása. Ennek során elfogták LÉDERER Gusztáv csendőr főhadnagyot, aki meggyilkolta a hentesmestert, majd párjával eltulajdonítottak hetvenmillió korona készpénzt és ékszereket KODELKA Tölgyfa utca 4. szám alatti lakásából. A jelentésben felsorolták továbbá a tárgyévben elfogott személyeket, nevesítve az általuk elkövetett bűncselekményekkel, azok jellemzőivel. Ebből megállapítható, hogy a korban is a vagyon elleni, nem erőszakos bűncselekmények domináltak. Emellett a detektívek kinyomoztak és elfogtak gyermekét megrontó szülőt, valamint az iskola előtt lányokra vadászó gyümölcsárust, több esetben magzatelhajtást végző szülésznőt.²⁵⁴

253 Bűnügyi körözések lapja (1927), VI. évfolyam 61. szám, p. 553-564.

254 MNL MOL K150. 1926-7-3732, 138-as doboz Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános Évi jelentés a detektívtestület 1925. évi működéséről. 1926.04.20.

A rendőri hírszolgálat ellátásának tárgyában 1928-ban kiadott rendelet lefektette a hírszolgáltatás irányelveit. A megfelelő fényképes igazolvánnyal ellátott hírlapírók a főkapitányság sajtóirodájában a részükre fenntartott helyiségben jelenhettek meg. A főkapitányság bűnügyi osztályának vezetője, illetve helyettese a rendelet értelmében köteles volt a rendőri sajtóirodában egy meghatározott délelőtti és egy délutáni időpontban a sajtó munkatársainak beszámolni az aktuális bűnügyekről, természetesen a nyomozás érdekeit szem előtt tartva. Amennyiben ez a tájékoztatás az éjszaka folyamán vált szükségessé, úgy a központi ügyelet vezetője adott tájékoztatást. A rendelet meghatározta, hogy az esetleges téves tájékoztatást követően a rendőri sajtóiroda köteles volt helyesbíteni, javítani a közleményt. Hivatali munkaidőben a sajtóiroda vezetője köteles volt naponta felkeresni a bűnügyi osztály vezetőjét, a detektívfőnököt, a bűnügyi osztály csoportvezetőjét, engedélyükkel az osztály előadóit és részükről a közérdeklődésre számot tartott bűnesetekkel kapcsolatos adatokat begyűjteni. A rendelet utasította a kerületi kapitányságok vezetőit, bűnügyi osztály csoportvezetőit, hogy amennyiben a nyomozás érdekeit nem sérti, a sajtóirodának minden jelentős ügyükről adjanak tájékoztatást. Elsődleges volt tehát, hogy a folyamatban lévő ügyekről csak korlátozott mértékben nyilatkozzanak, oly módon, hogy az ne veszélyeztesse a nyomozás érdekeit, illetve ne adjon előnyt egy újságnak sem. Bizonyos bűnesetekkel kapcsolatos tájékoztatást csak a királyi ügyészség engedélyével tehetett a rendőrség. A rendeletben a főkapitány udvarias magatartást határozott meg a sajtó munkatársai irányába, valamint rendelkezett a fényképes rendőri rovatvezetői igazolványok kiadásával kapcsolatban.²⁵⁵

A detektívek tevékenysége során keletkezett, szolgálati feladatokkal összefüggő – megfigyelési és nyomozási – költségeket a detektívfőnök összesítette. Az ezen költségekről szóló nyugtákat, szerkesztett elszámolásokat a belügyminiszternek terjesztette fel.²⁵⁶

Az 1921-ben kiadott B.M. rendelet részletesen leírta a detektívekre is kiterjedően a Magyar Királyi Állami Rendőrség személyzeti viszonyait. A rendelet 3.§. értelmében a kerületi rendőr-főkapitányságok, rendőrkapitányságok, valamint rendőri kirendeltségeknek

255 MNL MOL K150. 1928-7-3732, 138-as doboz Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános MNL MOL, 10.696. szám Fk. eln. 1928. Főkapitányi rendelet a rendőri hírszolgálat tárgyában. 1928.05.26.

256 MNL MOL K149. 1930-6-3169, 138-as doboz, 3577/1928.dtv.res. Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM reservált In: A m. kir. állami rendőrség budapesti főkapitányságának detektívtestülete. Megfigyelési és nyomozási költségek- Hetényi Imre nyugta. Budapest, 1928.

hatáskörébe sorolt feladatokat a m. kir. állami rendőrség az alábbiak szerint tagozódott személyzete látja el:

1. Egyenruha és fegyverviselésre jogosított személyzet, amely a következő csoportokból állt:

- A) fogalmazói kar,
- B) felügyelői kar,
- C) őrségi személyzet,

2. Polgári ruhás és fegyverviselésre nem jogosított személyzet, amely a következő csoportokból állt:

- A) a rendőrség működését kiegészítő detektívszemélyzet,
- B) a rendőrség működését támogató:
 - (i) főiskolai képzettségű szakszemélyzet (pl. orvosok),
 - (ii) középiskolai képzettségű számvevőségi szakszemélyzet,

C) az irodában működő kezelési szakbeli alkalmazottak,

D) kézbesítők és szolgák. Ebbe a csoportba tartoztak a fenti 1. és 2. pontok alatt nem említett összes egyéb, tisztviselői minőséggel nem bíró polgári ruhás alkalmazottak is.

A rendelet értelmében az államosított rendőrség tisztviselői kara az alábbiak szerint tagozódott:

A) egyenruha és fegyverviselésre jogosult tisztviselők:

- 1. fogalmazói kar,
- 2. felügyelői kar,

B) Fegyverviselésre nem jogosult polgári ruhás tisztviselők:

- 1. a főiskolai végzettségű szakszemélyzet (orvosok stb.)
- 2. a számvevőségi kar,
- 3. a kezelői tisztviselők.

A detektívekkel, akik fizetési osztályba sorozott állásokat töltöttek be, a kezelő tisztviselők egy csoportba tartoztak, de külön létszámot alkottak.²⁵⁷

Fentiek természetesen nem azt jelentették, hogy a detektívek nem rendelkeztek lőfegyverrel, pusztán azt, hogy karabéllyal, illetve a trianoni békediktátum nyomán a hadifegyver kategóriába sorolt lőfegyverrel nem, rövid csövű és kis kaliberű pisztollyal azonban fel voltak szerelve. A bledi egyezmény kapcsán pedig ez az előírás aztán túlhaladottá vált.

257 39,820/1921. B.M. r. a m. kir. állami rendőrség szervezetének és szolgálatának szabályozásáról

A fegyverhasználattal kapcsolatos minden bizonytalanságot a 185.100/1932. BM. rendelet oszlatott el, amely a rendőrség fegyverhasználati jogáról alkotott 1932. XIII. tc. kihirdetése után jelent meg. Ennek értelmében fegyverhasználati joga volt az egyenruha és fegyverviselésre jogosított személyzetnek, tehát a fogalmazói karnak és az őrszemélyzetnek is. Továbbá a detektíveknek, valamint a rendőrség olyan polgári ruhás alkalmazottainak, akik a személyes szabadság korlátozásával járó intézkedést foganatosíthattak. A törvény szerint az egyenruha és fegyverviselésre jogosított személyzet szolgálati fegyvere a kard és a pisztoly, a detektívéké és egyéb polgári ruhás személyzeté a pisztoly volt. A detektív a magyar királyi rendőrség fegyverhasználatára jogosult tisztviselője, szolgálatának ellátása közben az alábbi esetekben volt jogosult fegyverét használni:

1. Támadás elhárítására – Életet, testi épséget, személyes szabadságot veszélyeztető magatartás esetén. Ez a pont lehetőséget adott a detektíveknek harmadik személy, jelentős értékű tárgy védelme érdekében fegyvert használni. A korszerű törvény már kitért a figyelmeztetés szükségességére, a fegyver készenlétbe helyezésére, mint a fegyverhasználatot megelőző intézkedésekre, valamint arra, hogy a pusztán verbális fenyegetés miatt nincs helye lőfegyverhasználatnak.

2. Életet, testi épséget, személyes szabadságot veszélyeztető fenyegetés vagy tettelegességben megnyilvánuló ellenszegülés legyőzése érdekében.

3. Felfegyverzett (nem csak lőfegyver – kés, fejsze, bot, stb.) személy lefegyverzése érdekében, akit el kell fogni és elfogása, lefegyverzése lőfegyver használata nélkül nem volt kivitelezhető.

4. Súlyos bűncselekmény elkövetésével gyanúsított vagy emiatt elítélt személy elfogása érdekében, amennyiben kézre kerítése e nélkül nem kivitelezhető. A törvény ezeket a bűncselekményeket taxatívén sorolja fel. Az életellenes cselekményeken kívül ide voltak sorolandók a felségsértés, lázadás, állam ellenes cselekmények, amelyek esetében legalább 5 évi szabadságvesztés került kiszabásra. A törvény a felszólításon kívül a semleges irányba leadott figyelmeztető lövés szükségességét is nevesíti.

5. Súlyos bűncselekmény megakadályozása érdekében, amennyiben az más eszközzel nem állítható meg.

6. Olyan tömeg szétosztatására, amelynek felosztatását a hatóság elrendelte, és amelynek szétosztatása a közbiztonság érdekében vált szükségessé.

Fentiekből megállapítható, hogy az 1932-es szabályozó már igen részletesen taglalta a fegyverhasználat eseteit, illetve törekedett azt megelőzni, azzal, hogy az azt megelőző intézkedések (felszólítás, figyelmeztető lövés, fegyver készenlétbe helyezése) szükségességét

határozta meg. A detektíveket fenyegető számos veszélyes helyzet és szituáció ellenére számos detektív nem hordott magával fegyvert, illetve egyesek fegyvere olyan állapotban volt, melyek használatra nem voltak alkalmasak.²⁵⁸

A fent már említett 1921-es BM. rendelet alapján a tisztviselői személyzet tagjai feljebbvalói voltak valamennyi tisztviselői minőséggel nem bíró rendőrségi alkalmazottnak, továbbá saját csoportjukon belül az alacsonyabb fizetési osztályú, valamint az ugyanabba a fizetési osztályba tartozó fiatalabb tisztviselőknek. Feljebbvalói voltak továbbá az utánuk következő csoportbeli tisztviselőknek, akik azonos vagy alacsonyabb fizetési osztályúak voltak. A detektívek a kézbesítő és szolgazemélyzet kivételével, más alkalmazottakkal szemben feljebbvalónak csak akkor voltak tekinthetőek, amennyiben az előjárói viszonyt alárendeléssel állapították meg. A rendelet a tisztviselők kettős köteleességét is megemlítette, amely egyfelől saját feladatuk tökéletes ellátását jelentette, másfelől az irányításuk alatt álló személyzet képességeinek maximális kiaknázását is magába foglalta. A törvény a követelmények közt említi az igazságosságot, titoktartást, komolyságot, önmértékletességet, tárgyilagosságot. A közbiztonságot és közrendet testi épségük, életük kockáztatása árán is védelmezniük kellett. A kapott előjárói utasításoknak megfelelően kellett eljárniuk, kivéve, ha az törvény-, vagy szabályellenes volt. Feljebbvalóikat és egymást kölcsönösen köszönteni voltak kötelesek. Az előjáróknak példamutató magatartást kellett tanúsítaniuk, oktatniuk kellett a beosztott rendőröket. Szolgálatban és magánéletben is óvni kellett a testület tekintélyét, így a magánéletben is példamutató magatartást követeltek a tisztviselőktől. Kerülniük kellett a szerencsejátékot, eladósodást, italozást, házasságon kívüli kapcsolatot. Közölnivalójukat írásban a „tisztelettel jelentem” bekezdéssel a szolgálati út betartásával kellett kezdeniük. Más hivatalos nem viselhettek, rendőri felügyelet alatt álló üzletnek feleségük, gyermekük, illetve velük egy háztartásban élő rokonuk sem lehetett bérlője, tulajdonosa, alkalmazottja. Hivatalos ügyek során szerzett információkat magánéletükbe nem „vihettek” ki, ezzel kapcsolatban titoktartási kötelezettség terhelte őket. A rendelet kitért a szabadság, gyógykezelés kivételének, igénybevételének módjára, szabályaira.²⁵⁹ A szóban forgó B.M. rendelet által leírt elemek a

258 Nemes Sándor (1944): Gyakorlati Nyomozás. Budapest, Griff Könyvkiadó, p. 439-444.

1932.XIII. t.c. a m. kir. rendőrség fegyverhasználati jogáról

185 100/1932. (VII. 14.) BM.r. a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználatának részletes szabályozásáról (1932). Magyarországi Rendeleték Tára, LXVI. évfolyam I. füzet, p. 810-818.

259 Nemes Sándor (1944): Gyakorlati Nyomozás. Budapest, Griff Könyvkiadó, p. 439-444.

1932.XIII. t.c. a m. kir. rendőrség fegyverhasználati jogáról

185 100/1932. (VII. 14.) BM.r. a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználatának részletes szabályozásáról (1932). Magyarországi Rendeleték Tára, LXVI. évfolyam I. füzet, p. 810-818.

detektívek szolgálati szabályzataiban egyértelműen felfedezhetőek. A rendelet a tisztviselőkre – ezáltal a detektívekre – vonatkozó része a detektívek életét szabályozó szolgálati szabályzatokkal teljesen összhangban van.

A tisztviselői karba felvételi követelmények voltak:

- 21. évet meghaladó, de 30 éven aluli életkor,
- nőtlen állapot,
- erős testalkat, egészséges szervezet,
- a fogalmazóknak jogi és államtudományi oklevél,
- a felügyelőknek középiskolai képesítés,
- rendezett anyagi viszonyok, illetve adósságtól mentesség.

A detektívek irányába a fentiekkel szinte azonos követelményeket fogalmaztak meg azzal a kivétellel, hogy esetükben a felső korhatár negyven év volt, valamint középiskolai végzettséget írtak elő számukra.

1934 áprilisában kezdte meg működését a Kábítószereket Ellenőrző Központi Szerv, amelynek megalapítását az 1925-ben deklarált ópiumegyezményhez való csatlakozásunk tett lehetővé. Az intézmény vezetője a budapesti főkapitányság közigazgatási osztályának mindenkori vezetője, alakulásakor Baksa János főkapitány-helyettes volt. A személyi állomány két fő fogalmazóból, valamint három fő detektívből állt. A kábítószer-bűnözés hírhedt alakja SÓHÁR Elek volt, aki elfogásakor morfiummal mérgezte meg magát. A fővárosban 1942-re a kábítószerrel való visszaéléssel nyilvántartottak létszáma 800 főre rúgott.²⁶⁰

Magyarországon az 1930. évi XXXVII. tc. vétségnek, visszaesés esetén büntettnek minősítette az addig kihágásnak kezelt kábítószerrel történő visszaéléseket. A detektívek szempontjából a testület jelentősége az volt, hogy saját detektívcsoporttal rendelkezett. A csoport feladata a kábítószer gyártásának, forgalomba hozatalának, valamint fogyasztásának ellenőrzése volt. Ezek a detektívek állapították meg, hogy a forgalomba került kábítószer honnan származnak, kik vásárolják a kortársak által „fehér mérégnek” nevezett szert. Figyeléseik alapján nyílt lehetőség a zugárosok és csempészek elérésére. A kábítószer megszerzése érdekében a használók, kereskedők orvosi recepteket hamisítottak, rendelőkől loptak, ezért a detektívek a kórházak, gyógyszerintézetek rendeléseit folyamatosan ellenőrizték, a kábítószerüzerekről külön nyilvántartást vezettek. NEMES Sándor *Gyakorlati Nyomozás* című munkájában ismertet egy izgalmas és sikeres felderítést, amelyet a detektívek egy névtelen levél

²⁶⁰ Sas Ferenc (2006): 125 éves a fővárosi rendőrség 1881-2006. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, p. 24-32.

alapján kezdtek meg. Az információ szerint a dél-dunai határállomáson nagy mennyiségű kábítószerrel kísérelnek meg átcsempészni. Fentiek alapján a kábítószer ellenőrző szakcsoport detektívjei éjjel-nappal figyelték az áthaladó hajókat eredmény nélkül. Ezt követően egy vontatóhajón, amely három uszályt húzott, a csoport vezetőjének feltűnt egy fehér színű kis testű kutya. Az állat az egyik hajós kabinjában folyamatosan a padlózatot kaparászta, a hajós felesége ingerülten igyekezett az állatot elzavarni. A detektívek ekkor felfeszítették a padlózatot, ahol a deszkák alá vájt üregben nagyobb mennyiségű kábítószerrel (hasist) találtak. A kábítószercsempész hajósokat ennek megfelelően letartóztatták.²⁶¹

A Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség feladata volt továbbá az I. világháborút követően a hazatérő egykori hadifoglyok körüli puhatolás. A háborút követően a fogságba esettek, majd ezt követően hazatérők kommunista tevékenységét, párttagságát vizsgálták. Több esetben az 1915-ben hadifogságba esők hosszú oroszországi tartózkodást követően, az 1930-as években tértek csak haza. Ezen idő alatt munkát kaptak, beilleszkedtek, sőt olykor családot is alapítottak. Erre való tekintettel érthető volt tehát, hogy az egyének kommunista tevékenységének vizsgálatát, párthoz való csatlakozását vizsgálták.²⁶²

A testület fennállásának ötvenedik évfordulója alkalmából dr. FERENCZY Tibor a Magyar Rendőr 1936. április 15-ei számában méltatta a testület eredményeit. A detektívszolgálatot a bűnügyi és közbiztonsági rendészet gerinceként definiálta. PAPP József egy vidéki főkapitányság detektívfőnök-helyettese is méltatta a detektíveket az évfordulón. A detektívosztály megalakulásával tulajdonképpen országos hatáskörű lett a testület, hiszen a jelentősebb vidéki bűnesetek nyomozásában már részt vettek a testület tagjai. A detektívfőnök-helyettes a Magyar Királyi Rendőrség vidéki főkapitányságának detektívtestülete nevében fejezte ki köszönetét a fővárosi detektíveknek, örömmel írta le, hogy többé nincs budapesti és vidéki detektív csak magyar detektív. Úgy vélem, ezek a dicsérő szavak alátámasztják és indokolják, hogy a kortársak miért szorgalmazták a detektívek bevetését vidéken is, hiszen a komolyabb bűnesetek nyomozásában a fővároson kívül szintén a testület tagjai értek el jelentősebb sikereket. Szintén a fenti újság számolt be a detektívjelvény belügyminiszter általi engedélyezéséről. A külföldön már rendszeresített, a kabát kihajtója alatt viselt jelvény viselése hazánkban a detektívek régi vágya volt. A megalakulás 50. évfordulója tehát egybeesett ezzel a nagyszerű újítással. Szintén ebben az évben rendelte el a belügyminiszter a rendőrfogalmazó

261 Nemes Sándor (1944): Gyakorlati Nyomozás. Budapest, Griff Könyvkiadó, p. 621-628.

262 MNL MOL K149. 1932-6-8609, Jegyzőkönyv. Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez. 1932-6-8609, Jegyzőkönyv. 1932.10.13.

gyakornokok tanfolyamát. A képzés székhelye Budapest volt, célja a szakszerű elméleti tudás megszerzése. Az 1936. április 2-án kezdődő tanfolyam vezetőjévé a belügyminiszter dr. DÓRA Sándor rendőrfőkapitány-helyettest, személyzeti parancsnokká dr. MALATINSZKY Jenő rendőrtanácsost nevezte ki. Az előadók között több neves detektív is előfordult, többek között dr. SELLYE Ferenc, dr. CSÉRI Bálint, dr. MALATINSZKY Jenő rendőrtanácsosok is.²⁶³

A testület létszáma 1936-ban az év végére elérte az 594 főt, hét főcsoport és hatvannégy csoport működött. Az évközben bekövetkezett létszámingadozást a korábban már említett vezénylések, kinevezések, nyugdíjazások, elhalálozások okozták. A tárgyévben polgári ruhás rendőrökből tíz főt neveztek ki, valamint tizenhat fő detektívgyakornokot. Vidékről két fő detektívet helyeztek a fővárosba, azonban két további detektívet a vidéki főkapitányság állományába helyeztek át. Nyugállományba tizennégy fő vonult, az év folyamán további három fő detektív (EMBER József, PÁVAI VAJNA Elek, REMETE János) hunyt el. 1936-ban 271 fő detektív 396 esetben összesen 9847 napot töltött betegállományban, ami az előző évi adatokhoz képest csekély növekedést mutatott. Fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat tizenegy fő detektív ellen indult. Az évben megindult fegyelmi eljárások közül jogerősen dorgálásban részesült két fő, míg kilenc esetben a fegyelmi eljárást megelőző vizsgálat a tárgyévben még folyamatban volt. A felfüggesztett detektívek száma öt fő, rendbüntetéssel huszonhárom detektívet sújtottak, harminckét főt saját hatáskörben vontak felelősségre. A bűnesetek összetételét tekintve nem történt változás, továbbra is a vagyon elleni bűnesetek domináltak. A jelentésben a bűnügyi nyomozások közül a nevezetesebbeket sorolták fel az alábbiak szerint:

- Január hónapban elfogták DABIS István tápiószelei 1914. évben született nőtlen szobafestősegédet, aki Pataki Teréz szobalány nyakából aranyláncát erőszakkal leszakította. A kárértéket ötven pengőben állapították meg, ami nem térült meg az elfogást követően, az elkövető feltehetően már eladta az ékszert. Nevezettet a bűnügyi osztály előzetes letartóztatásba helyezte.

- Februárban KAISER János esztergomi 1906. évben született, nős, rovott múltú állás nélküli tisztviselőt és SKOPECZ Imre budapesti 1892. évben született, nős, rovott múltú, állás nélküli pincért, akik hat budapesti kereskedő üzletébe hatoltak be, majd betöréseik útján 14900 pengő értékben ruhaneműt és optikai felszerelési tárgyakat loptak el. A nyomozás során a kár 30%-ban térült meg, az elkövetőket a bűnügyi osztály előzetes letartóztatásba helyezte.²⁶⁴

263 Kepes Ferenc (1936): A mi becsvágyunk rúgója. Magyar Rendőr, III. évfolyam 8. szám, p. 170-188.

264 MNL MOL K150. 1937-7-3734, 138-as doboz Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános Jelentés a detektívtestület 1936. évi működéséről.

Az éves tevékenységből kiemelt esetek természetesen mind a sikeres nyomozásokat példázzák. Az 1895-1922 között publikált főkapitányi jelentéseket követően kiadott éves jelentésekben az adatokat már nem mutatták ki olyan részletességgel (megfigyelt személyek, helyiségek száma), mint korábban.

1938-ban a bűnügyi osztály szervezetét és ügybeosztását is átalakították, a bűnüldöző munka hatékonyságának fokozása érdekében. A bűnügyi osztály igazgatási feladatait az osztályvezető-helyettes és apparátusa vette át, tehát ide került az ügyek szétosztásának feladata, a panaszfelvétel, havi jelentések írása, elővezetések, szökött katonák nyomozására elrendelt körözési értesítők értékelése, továbbá számos más feladat is. Ezeknek a feladatoknak az elvégzését fogalmazókarbeli tisztek közreműködésével látták el. Az osztály négy főcsoportra tagozódott, és elsősorban a vizsgálatokra koncentráltak, amire a tehermentesítések miatt már remek lehetőségük adódott. A hatáskörök módosítása miatt az osztály járt el azokban a bűncselekményekben, amelyeket a pénzhivatalok helyiségeiben követtek el, annak ellenére is, ha a kárérték nem érte el a négyszáz pengőt, továbbá azokban az esetekben, ahol az államvasutakat károsították, illetve járműlopás, vagy járműből való lopás, zsebtolvajlás, lóverseny tikkelt elkövetett bűncselekményeket követtek el.

A háborús viszonyok között megjelenő új bűnelkövetési módok, amelynek során az elkövetők túszokat ejtettek, majd lakóingatlanokba vették be magukat, illetve tűzharcot kezdeményeztek a hatósággal, indokoltá tették speciális alakulat felállítását. Ennek megfelelően 1943. december 13-án a főkapitány elrendelte a rohamosztatok felállítását. Az osztály egy fő tisztből mint parancsnokból, egy fő altisztből, valamint nyolc rendőrből állt. Az egység tagjait különleges kiképzésben részesítették, korszerű fegyverzetrel szerelték fel. Az osztály három tagja a páncélos, két tagja a mellvédes, további három tagja a szerelések elnevezést kapta. A páncélosok felszerelése egy ember nagyságú, földig érő, kerekeken mozgó, golyóálló acéllemez ellenző volt, amely lőrésel is rendelkezett. A lemez tetején mozgatható fókuszlámpa volt, a támadás megkönnyítésére a rohamosztatot 39M típusú könnyezettető csendőrségi füstgyertyával és bróm aceton fiolákkal szerelték fel. A gyors hírosszekötetés érdekében rádiót alkalmaztak, mozgásukat csapatszállító jármű könnyítette. 1940-ben a tisztikart és a detektíveket új modern Walther gyártmányú pisztolyokkal szerelték fel.²⁶⁵

A fővárosi detektívek létszáma 1940-ben 729 fő, vidéken pedig 443 volt. 1942-ben a Magyar Királyi Rendőrség fegyverzetének, valamint felszerelésének kiegészítésére és

265 Sas Ferenc (2006): 125 éves a fővárosi rendőrség 1881-2006. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, p. 32-35.

korszerűsítésére 442.000 pengőt irányoztak elő, rendőrkapitánysági építkezésre pedig 250.000 pengőt fordítottak.

A Magyar Királyi Rendőrség az 1881-ben államosított fővárosi rendőrség és a vidéki városi rendőrségek 1919. évi államosításával jött létre. A vidéki városi rendőrségek államosítását tartalmazó 1919. évi miniszterelnöki rendelettel 1920-ban külön törvénnyel emelték törvényerőre. A fővárosi rendőrség az aranykorban erősödött meg, magán viselve annak dicső jellemzőit, patináját, melyekből sokat sikerült megmenteni a bekövetkezett válsághelyzetek ellenére is. Az állami rendőrség másik fent említett része azonban szinte a semmiből épült fel, ami – tekintettel erre a magas színvonal elérésére – igen nagy és áldozatos munkával járt. A magas színvonalú képzés a sok éven át fennmaradó és az idő próbáját kiálló szolgálati tradíciók elősegítették a testület eredményes működését. Ennek ékes példája a rendőri munkában közvetlenül részt vevő fogalmazáskarbelti és felügyelőkarbeli rendőrtisztek, orvosok és detektívek magas szintű nyelvismerete. A detektívtestület összlétszáma országosan ekkor 1393 főre rúgott, ebből 557 fő beszélt valamilyen idegen nyelven, legtöbben a németet. A fogalmazói kar tagjainak nagy része jogvégzett, a felügyelői kar javarésze volt katonatiszt, a detektívek többsége magasabb iskolai végzettségű, sőt nem ritka az egyetemet végzett detektív sem. Ezek a sajátosságok szavatolták, hogy egy magasan kvalifikált személyi állomány álljon rendelkezésre. A rendőri pálya hivatássá vált, amelyre készülni kellett, ami magas fokú szakmai képzettséget is feltételezett, tekintettel az állami iskolai végzettségre épülő szaktanfolyami rendszerre. Az államosítás következtében a vidéki szervek nivellálódása az ügydarabok erőteljes emelkedésével is járt. 1940-ben az elnöki és bizalmas ügydarabok számában a vidék maga mögött hagyta Budapestet. Ez a növekedés 1938 és 1940 között 140%-os emelkedést jelentett. Közigazgatási, valamint kihágási ügydarabok tekintetében is jelentős volt a növekedés. Összegezve: 1938-ban Budapest még vezette a statisztikát, 1939-ben második helyen végzett, 1940-ben pedig csak megközelíteni tudta a vidéki általános ügyforgalmat. Ez a növekvő statisztika a vidék kontra Budapest vonatkozásában a közlekedési eszközök tekintetében még markánsabban jelentkezett. A vidéki rendőrhatóságok területén nyilvántartott magángépjárművek száma az előző évben 50%-kal magasabb volt, mint a fővárosban. A közlekedésrendészet terén ez a növekvő szám szükségessé tette a színvonal fejlesztését, a közlekedési jelzőberendezések számának növekedését. 1940-ben Budapesten a rendőrség többek között már huszonegy csapatszállítóval, huszonkét személygépkocsival, két tehergépkocsival, harmincegy motorkerékpárral, 532 kerékpárral, 219 lóval és két páncélgépkocsival is rendelkezett. A statisztika a detektívek leterheltségét is alátámasztja, miszerint 1933-tól 1940-ig a detektívtestület bűnügyi nyomozásainak száma 100000 fölötti

volt. Létszámukhoz képest az eredményes nyomozások száma ebben az időszakban 70% körüli volt. Előállított személyek vonatkozásában 15000 fő körüli átlagot teljesítettek évente. Ezek a statisztikai adatok azonban nem mutatják meg azon bűnesetek számát, amit áldásos tevékenységükkel, közterületi jelenlétükkel, figyelőszolgálatukkal előztek meg.²⁶⁶

Ezt követően, ahogy napjainkban is, továbbra is a vagyon elleni bűncselekmények domináltak. Egy 1941-ben készült detektívjelentésben egy érdekes vagyon elleni bűnesetről olvashatunk. Egy mátyásföldi sütőmester tett bejelentést, miszerint egy lisztügynök nagyobb mennyiségű liszt kiutalását ajánlotta fel számára, amennyiben a kiutalt mennyiség után minőségétől függően tíz, illetve öt fillért fizet kilogrammonként. A bejelentést követően a sikeres felderítés érdekében a sütőmester az alkuba látszólag belement. A szóban forgó összeg átadásakor a Park kávéházban a detektívek elfogták a lisztügynököt, akinek a birtokában kétszáz zsák nullás, valamint százötven zsák egységes liszt kiutalásáról szóló értesítés volt. Az ügynöknél több pékmester nevére kiállított értesítés is volt, ami a sorozat bűncselekményre utalt. Az elkövető kihallgatása során elmondta, hogy a *Tőke* elnevezésű gazdasági hetilap szerkesztőjétől kapta a megbízást az üzletkötésekre a Pest-környéki pékekkel, aki kapcsolatai révén tudta megszerezni a kiutalásokat. A nyomok tehát elvezettek a szerkesztőig, aki elismerte szerepét az ügyben, továbbá elmondta, hogy a befolyt összegben az üzletkötővel osztoztak. A kiutalások több esetben meg is történtek, amiben az érintetteket a két elkövető meg is nevezte.²⁶⁷

A méltán híressé és legendássá vált detektívtestület végzetét az 1945-ben kiadott miniszterelnöki rendelet jelentette, amelynek nyomán a detektívekből nyomozó lett.²⁶⁸ A háborút követően az 1945-ben kiadott budapesti rendőr-főkapitányi rendelet értelmében az új magyar rendőrség első nyomozó tanfolyama került megtartásra. Több egykor legendás detektív tartott itt órákat, többek között NEMES Sándor, SZABÓ Ödön, dr. KNAPIK József. Az előadások jegyzeteiből ezt követően *Amit a detektívnek tudnia kell* címmel KEPES Ferenc rendőr százados nyomozó készített tankönyvet. Az ezt követő időszakban az előadók és a korabeli detektívek többségét elbocsátották, büntető eljárás alá vonták, többüket családjukkal egyetemben a főváros

266 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 531-566.

267 MNL MOL K149. 1941-1-11075, Detektív jelentés. Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM rez. 1941-1-11075, Detektív jelentés. 1941.06.11.

268 Az ideiglenes nemzeti kormány 1.690/1945. M. E. r. a csendőrség feloszlásáról és az államrendőrség megszervezéséről (1945). Magyarországi Rendeletek Tára LXXIX. évfolyam I-IV. szám, p. 131-133.

elhagyására kényszerítették, az 1950-es években pedig az Államvédelmi Hatóság is figyelemmel kísérte ténykedésüket.²⁶⁹

A fejezetben ismertetett szervezeti változások tükrében megállapítható, hogy a detektívtestület az 1920-as évek második felétől is reagált a társadalmi változásokra, bűnüldözés adta kihívásokra. Ennek legfőbb bizonyítéka, hogy a fenti időszakban megjelenő és komoly társadalmi problémát okozó kábítószeres elleni küzdelem megívására felállított Kábítószeres Ellenőrző Központi Szerv nem tudta nélkülözni a detektíveket, saját egységgel rendelkezett. A kábítószerüzérek felderítése, kinyomozása a detektívek feladata volt, akik ezt a munkát is eredményesen végezték. Továbbá a már korábban is társadalmi problémát okozó szerencsejáték terén bekövetkezett változásokhoz is alkalmazkodtak, lóversenyeket, egyleteket ellenőriztek az illegális, emberek megélhetését, egzisztenciáját, életét veszélyeztető játékok visszaszorítása érdekében.

2.6 ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉSEK

A detektívtestületek fejlődési szakaszait a dolgozatban vizsgált időszak szempontjából három részre oszthatjuk: az 1885-1914 közötti időszakra, az I. világháború és az azt követő forradalmak időszakára, illetve a húszas évek végétől a német megszállásig terjedő időszakra.

A rendőrség – társadalmi változások okán – megjelent új feladatai és kihívásai igényelték a fedett tevékenységet, a rendőri jelleg leplezését vagy a nem nyílt információszerzést. Ezen igényekre reagálva alakult meg a polgári magyar állam detektív testülete a rendőri őrszemélyzetre bízott felderítő feladatok csoportosítása révén. Ennek eredményeként jött létre 1885 decemberében a detektívtestület. A korszak tudományos értelmezése elkülönítette a politikai és titkos rendészetet, illetve a detektív munka elsődlegességét a prevenció fontosságában határozta meg. A létszám és az apparátus növekedése követte az ügyszámok növekedését.

Kutatómunkám során áttekintettem az 1895-től évente megjelent főkapitányi jelentéseket, amelyekből valós képet kaphattam a testület szervezeti változásairól, fejlődéséről, eredményeiről.

²⁶⁹ Szomor Sándor (2011): Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, p. 66.

A főkapitányi jelentéseket feldolgozva azt találtam, hogy a detektívtestület a teljes vizsgált időszakban egyfajta elit testületnek számított, ahol a rendőri szakma krémje teljesített szolgálatot. Anyagi elismertségét végig meghatározta az ország gazdasági helyzete – a munkavégzés során elért jövedelem ennek függvényében a középmezőtől az átlag alatti szintig mozgott (különösen az I. világháború alatt és az azt követő időszakban romlott a javadalmazás minősége). A testület által ellátott feladatok mindvégig komoly fizikai megterhelést jelentettek az állománynak, ez és a túlterheltség nyomai végigkövethetőek voltak a betegszabadságon töltött napok számában: azokban az időszakokban, amikor szakember-hiánnyal küzdött a testület, kimutathatóan megnőtt az állomány betegszabadságon töltött napjainak száma azokhoz a periódusokhoz képest, amikor megfelelő létszámmal látta a testület a feladatait. Különösen nehéz időszakot jelentett humán erőforrás-szempontról az I. világháború időszaka, amikor a testület létszáma 20-30%-kal redukálódott 80%-os munkatöbblet mellett.

Kevésbé változékony képet mutatott a detektívek társadalmi elismertsége: a lakosság körében magas megbecsüléssel rendelkeztek, érdemeiket gyakran civil részről is egyszeri anyagi jutalmazással vagy egyéb adományozással ismerték el, illetve a minisztérium részéről is rendszeresek voltak a detektívtestületek tagjainak adott kitüntetések és elismerések.

Feladatok tekintetében a testület megalakulásához képest kisebb módosulások, kiegészülések figyelhetők meg: a felfedező és megfigyelő szolgálat ellátása közben sajtófigyelést végeztek, ellenőrizték a nyilvános helyeket és szórakozóhelyeket, törekedtek a tiltott szerencsejáték megelőzésére, erkölcsrendészeti tevékenységet végeztek, felléptek a pornográfia ellen, felügyelték a közlekedési eszközöket, csalásokat derítettek fel, portyaszolgálatokat hajtottak végre, vagyon elleni bűncselekményeket igyekeztek megelőzni és feltárni, ellenőrizték a pályaudvarok utasforgalmát. Az 1900-as évektől a testület egyre aktívabb szerepet vállalt a szociális problémák megoldásában és a gyermekvédelem terén. Új kihívásként jelent meg az 1900-as évtized második felétől az Oroszországból és Galíciából bevándorolt egyének figyelése – a világháború kirobbanásával és a területek elcsatolásával ez a kihívás csak tovább növekedett. Az I. világháború során ez a tevékenységi kör kiegészült a kivételes hatalom gyakorlásából fakadó teendőkkal és jogkorlátozások ellenőrzésével, mint az élelmiszerüzsora visszaszorítása, kémek leleplezése, hadi ellátmánnyal üzérkedők kiszűrése, katonaszökevények elfogása. Az I. világháborút követő forradalmak leverésével a detektívek tevékenységi köre politikai felderítéssel is kiegészült (főleg a szocialista és baloldali pártok vonatkozásában, majd a Horthy-korszak alatt a munkásmozgalmakra irányulva), nem vették azonban át a politikai rendőrség feladatait, az párhuzamosan továbbra is működött, a detektívtestületen belül jött létre egy politikai nyomozó főcsoport. Az 1930-as évektől mind

nagyobb kihívást jelentett a kábítószerekkel való visszaélés, így 1934-ben megkezdte működését a Kábítószereket Ellenőrző Központi Szerv, amelynek állományában detektíveket is találunk.

1901-ben megalakult a Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesület, amely létrejöttét követően a nyugdíjpótló szerepköre mellett egyre kiterjedő feladatkörrel látta el működését (mint segélynyújtása, özvegyek támogatása).

Hamar felismerték a különleges tudást és képességeket biztosító oktatás jelentőségét, így 1887-től – szakmai előléttől függetlenül – valamennyi detektívnek kötelezően részt kellett vennie szakmaspecifikus képzéseken annak érdekében, hogy a rejtett tevékenység igényelte képességeket az állomány elsajátítsa. Ezen túl az éves jelentésekben és a szakfolyóiratokban is törekedtek a megszerzett szakmai tapasztalatok megosztására, a *Rendőrr* szaklapban versenyt hirdettek a detektívek körében egy-egy kihívást jelentő eset megoldásának rekonstruálására, de a lakosság körében is igyekeztek bűnmegelőzési edukációs tevékenységet végezni a (lakossági) sajtó segítségével.

A testület felderítési mutatói a teljes vizsgált időszakban létszamarányosan kiemelkedőnek tekinthetők. Tekintettel az időről időre visszatérő létszámhiányra, költségvetési, háborús helyzet okozta nehézségekre. Habár megalakulásától kezdve állandó emberhiánnyal küzdött a testület, ez a probléma az I. világháborút követő időszakban csúcsosodott ki, amelynek eredményeként 1921-ben megtörtént a testület létszámának legnagyobb arányú emelése, illetve felállt a repülőcsoport is. 1919-től kezdődően megtörtént a rendőrségek államosítása, kezdetét vette az egységes rendőri munka és tevékenység kialakítása, azonban csak a 1936-ra volt elmondható az országos hatáskör kiépülése.

A szervezeti felépítés tekintetében az I. világháborút követő időszak hozott névleges változásokat a szervezetben, struktúráját tekintve a szervezeti felépítés változatlan maradt. Az alkalmazott munkabeosztás a mai terminológia szerinti váltásos, kombinált és készenléti formák vegyített változata volt. A proletárdiktatúra során a testületet a bűnügyi osztályba olvasztották, a tanácsköztársaság bukását követően visszaállították eredeti szervezetébe, ahol a hagyományos működés mellett megindult a kommunizmus által elkövetett bűncselekmények nyomozása. Megkezdte működését a Központi Nyomozó Hivatal, (KNYH), amelynek legfontosabb feladata a vidéki rendőri szervek detektívmunkájának segítése volt. 1928-ban a társadalmi kapcsolatok erősítése érdekében lefektették a rendőri hírszolgálat irányelveit.

Habár a testület magas elismertségnek örvendett, nem fordított kiemelt figyelmet a minisztérium a detektívek technikai és eszköz-ellátottságára, így a gépjárműparkra és a

helyszíneléshez szükséges eszközökre, csak az 1930-as évektől kezdődően indult mert a testület gépjárműparkjának bővítése és helyszínelő börtönökkel való ellátása.

A testület működési területe megalakulásakor a fővárosra terjedt ki, azonban a fővároson kívül eső nyomozások, illetve a bűnözés földrajzi változásai indokolták a főváros körüli területek illetékességi területbe vonását (mint például Újpest vagy Erzsébetfalva), valamint a későbbiekben a detektívtestület (pontosabban detektívtevékenység) országos szintű kiterjesztését, továbbá a detektívtevékenység beépítését a társtestületek metodikái közé.

Amíg a köztörvényes bűncselekményeket nyomozó alakulatok tagjait a Bűnügyi Osztályhoz vezényelték, addig a Politikai Főcsoport nem tagozódott be sem az Államrendészeti, sem pedig a Bűnügyi Osztályba. A Politikai Nyomozó Főcsoport tehát önálló egységként funkcionált a Magyar Királyi Állami Rendőrség budapesti főkapitányságán belül. Tagjai használtak titkosszolgálati módszereket, de nem minősültek titkosrendőröknek, mai terminológia szerinti operatív jellegük nem valósulhatott meg. A legfontosabb feladat továbbra is a baloldali szervezkedések elleni fellépés volt, amelyet külön detektívcsoporthoz végzett. A politikai rendészet erejét az 1931-es országos átszervezés tovább növelte: az átszervezéssel felállítottak egy Központi Irodát, amely a városi rendőrkapitányságokon működő politikai detektívek és államrendészeti előadók munkáját igyekezett összefogni, valamint felállt egy a kormányzó személyes biztonságáért nyilvános szereplések során felelős detektívcsoporthoz is, továbbá egy repülő bizalmi csoport politikai forrányomos felderítések végrehajtására.

A bemutatott szervezeti változások alapján elmondható, hogy míg évtizedekig a változatlanosság jellemezte a detektívtestületet, az 1920-as évek második felében tevékenységi köre reagált a bekövetkezett társadalmi változásokra, és feladatrendjében a kor kihívásaihoz alkalmazkodó rendészeti testületté vált.

3. A TEVÉKENYSÉG JOGI SZABÁLYOZÁSA ÉS A HUMÁN SZFÉRA

A feladat ellátásának alapjait és kereteit meghatározó jogszabályok, utasítások, valamint az egyéni adottságok, kompetenciák elegye járulhatott hozzá a detektívtestület által elért sikerekhez. Az egyéni kompetenciák az alapot jelentették, hiszen ezek megléte nélkül senki nem válhatott detektívvé. Ezt követően a jól kidolgozott jogi szabályozók és a megfelelő humán viszonyok szavatolták a feladatellátás magas színvonalát.

3.1 A HUMÁN VISZONYOK

Mivel a detektív munka sikere jelentős mértékben függött a rátermettségtől, ezért – az állami alkalmazottakra általában vonatkozó juttatások és a detektív pályán tevékenykedők speciális járandóságai mellett – annak is fokozott jelentősége volt, hogy a detektívek azon a szakterületen teljesítsenek szolgálatot, amely a leginkább harmonizált az egyéniségükkel. A személyiség és a munka jellege közötti összhang a megfelelő detektív csoportba való beosztás útján valósulhatott meg.

A szolgálat szervezésében megjelenő csoportbeosztások előnye, hogy az embereket képességeik alapján szelektálták és párosították hozzájuk az elvégzendő feladatokat. Tehát a felmerülő teendőket az arra legalkalmasabb detektívek végezhették. Megkezdődött a detektívtestületben a specializáció, amely napjaink nyomozói körében is megfigyelhető. Természetesen mindenki másban volt tehetséges, ezért nem felváltva végezték immár a feladatokat (puhatolás, megfigyelés), hanem a detektívek a nekik leginkább testhezálló tevékenységet folytatták. Ennek szervezését a csoportvezetők végezték, akikhez három-négy fő detektív tartozott. A specializáció előnye volt továbbá, hogy bizonyos tevékenységeket tökélyre lehetett fejleszteni annak állandó művelése folytán, megteremtve ezzel a sikeres bűnüldözés alapjait.²⁷⁰

A főcsoportok tagozódásuk szerint sérülési főcsoport (emberölési ügyek, közlekedési balesetek, személy elleni bűncselekmények), intellektuális főcsoport (csalás, sikkasztás, hamisítási ügyek), valamint lopási és betörési főcsoportok voltak. Külön főcsoport foglalkozott az állambiztonsági és sajtóügyekkel.

²⁷⁰ Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, p. 24.

A detektívek működési körére tekintettel kirendeltségeik lefedték a fővárost és annak kiemelt fontosságú és forgalmú pontjainak közelében voltak találhatóak (pl. Keleti, Déli, Nyugati pályaudvarok, Valutaügynökség stb.).²⁷¹

Az első főcsoport vezetője ANGYAL László detektív főfelügyelő volt, aki huszonöt éve szolgált a testületnél és közrendőrből küzdötte fel magát. Angyal számos rablás és gyilkosság felderítésében vett részt. NEMES Sándor detektív főfelügyelő szintén közrendőrként kezdte pályafutását, majd a tőzsde-, és bankjegyekkel kapcsolatos bűnügyek nyomozását végző csapatot vezette.²⁷²

Mivel a detektív munka nem tette lehetővé a detektívek csapatalakulat-jellegű szervezetben való alkalmazását, teendőiket egyénileg, vagy kisebb csapatokban és civil ruhában látták el, ezért a szolgálati fegyverük is ehhez igazodott. Fegyverzet vonatkozásában a fővárosi rendőrség detektívtestületét csupán maroklófegyverrel szerelték fel. Az őrszolgálati állományt azonban karabéllyal is ellátták.²⁷³

A detektívek számára a többi állami alkalmazottal megegyezően biztosították a társadalmi állásukhoz méltó életvitelhez szükséges feltételeket. Fizetésük alkalmas volt egy család tisztas megélhetési költségeinek fedezésére. Az általuk betöltött beosztás szintjétől és családjuk nagyságától függő alapterületű és komfortfokozatú lakás lakbérének a teljes összegét megtérítette számukra az állam függetlenül attól, hogy az ország mely pontján teljesítettek szolgálatot, továbbá nyugdíjazásukat követően a szolgálatban betöltött utolsó állásuk szerint lakáspénz illette meg őket. Szolgálati idő vonatkozásában a detektívek –valamint a Magyar Királyi Állami Rendőrség rendőr főparancsnok, főfelügyelő, detektívfelügyelő, polgári biztos, őrszemélyzet körébe tartozó állások – esetében hét hónapot nyolc hónapnak kellett számítani. A nyugdíjra igényt adó legkisebb beszámítható szolgálati idő a kilenc évet és hat hónapot meghaladó intervallum volt, amely után a nyugdíjast havi fizetésének 40%-a illette meg. Ez az összeg minden további évvel két százalékkal emelkedett, majd 39 év és 6 hónapot meghaladó és beszámítható szolgálati időt követően elérte az legutóbbi havi fizetés 100%-át. A szolgálatképtelenné vált, illetve a hatvanadik életévét betöltött detektívet végkielégítés illette meg, abban az esetben is, amennyiben a nyugdíjra igényt adó legkisebb szolgálati idejét még nem töltötte be.

271 Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, p. 248.

272 Detektíviskola. II. rész (1926): Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 26. szám, p. 31.

273 Parádi József (2011): Rendvédelem karhatalom 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XX. évfolyam 23. szám, p. 111-123.

Özvegyeiket nevelési járadék, lakáspénz, özvegyi nyugdíj illette meg.²⁷⁴ Fizetésük néhány százalékos befizetése ellenében pedig ők és közvetlen családtagjaik teljes körű orvosi ellátásra tarthattak igényt. A detektívek számára tehát az állam – más alkalmazottaihoz hasonlóan – biztosította azokat a feltételeket, amelyek mentesítették a detektíveket a hétköznapi megélhetési gondok súlya alól.²⁷⁵ A személyi pótlék szolgálati idővel arányos nagymértékű emeléséről rendelet határozott.²⁷⁶

1898-ban a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség államrendőrség egyik legfontosabb szerveként a fővárosi detektívtestület kezdte elérni anyagi és társadalmi megbecsülését. A detektívek ettől az évtől elérhették a VII. fizetési osztály illetményét. Ezzel a detektívek a XI. és a VII. fizetési osztályok között tölthették be státuszaikat. A detektívek között ekkor már megjelentek a jogászok, katonatisztek, orvosok, ezzel egy intellektuális réteg kezdte el képviseltetni magát a testületben, amely nagyban emelte annak nívóját. Mivel a polgári magyar állam időszakában az azonos fizetési osztályba tartozó állami alkalmazottak fizetése azonos volt – függetlenül attól, hogy mely szervezetben tevékenykedtek –, azonban a munkakörök a szakterülettől függően nehezebbek, illetve könnyebbek voltak, ezért a különbségeket pótlékok formájában honorálták. Társadalmi támogatással fejlődött a nyugdíjpótló intézet, a sportegyesület (DAG), a zeneegylet.²⁷⁷

Az állami alkalmazottak helyzetük javításának lehetőségét nem a sztrájkokban, tüntetésekben, felvonulásokban látták, ugyanakkor tisztában voltak hazájuk korlátozott anyagi lehetőségeivel, így a tisztviselők önerejükben hoztak létre szövetkezeteket, önszegélyező egyleteket, gazdasági alakulatokat. Az államrendőrségen belül ez a törekvés többek között az 1898-ban alapított Székesfőváros Államrendőrség Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesületében öltött testet. Dr. SCHREIBER Emil nyugalmazott főkapitány-helyettes felhívására kétszáz taggal kezdte meg működését az egyesület. A megalakulás éveiben a nyugdíjba vonulók még nem kaptak lakbért, főként az ő megsegítésükre alakult meg az egyesület, amely tisztán a tagok által befizetett összeggel kezdte meg működését. A későbbiekben a felettes hatóság és a társadalom is előszeretettel adakozott. A tagok egy bizonyos összeget biztosítottak maguknak a belépésnél, majd amikor nyugdíjba mentek, ezt az összeget segély, lakbér-hozzájárulás, esetleg

274 1912. évi LXV. tc. az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról

275 Parádi József (2008): A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Prae-sidii Ordinis), XV. évfolyam 17. szám, p. 57-64.

276 Szerkesztőségi közlemény (1913). A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, XI. évfolyam 46. szám, p. 386.

277 Detektíviskola. III. rész (1926): Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 27. szám, p. 31.

nyugdíjpótlék formájában kapták meg. Kezdetben senki a lakbérénel nagyobb összeget magának nem biztosíthatott, ami a megalakulást követően ezer koronában volt maximalizálva. Az ezt követő hét évben a társadalom felismerte a nemes célokat és lehetőségeket, ezért alapítványokkal, pártfogó tagsággal segítették az egyesületet. Az ily módon gyarapodó vagyonból ügyes gazdálkodással lehetőség nyílt az állandó segélyezésre, amelyekre kamatozó kölcsönök folyósításával, vásárolt értékpapírok hozadékával, befolyó kamatokkal sikerült szert tenni. A felhalmozott vagyont ezt követően maradandó értékbe igyekeztek befektetni, ingatlant vásároltak. Emellett tagjai pillanatnyi pénzszükségletén is folyamatosan segített. 1926-ban háromszáz tagja volt az egyesületnek, ami folyamatosan gyarapodott az újonnan belépő tisztviselőkkel. A tagságot minden 35. életévét be nem töltött rendőrtisztviselő elnyerhette, akinek előterjesztett felvételi kérelmét az egyesület vezetősége elfogadta. A tagdíj – tekintettel a pénz értékének állandó változására – folyamatosan hullámozott. Amikor az aranykorona némi stabilizációt hozott a gazdaságba, a tagdíjat is aranykoronában állapították meg. A tagdíj meghatározásakor a tagokat fizetési osztályuk szerint két kategóriába sorolták: a VIII. fizetési osztályig egy aranykoronát, az ennél magasabb fizetési osztályokban lévőknek két aranykoronát kellett fizetniük. 1926-ban az egyesület vagyonát már két bérház is képezte a Vadász utcában, valamint a Ferenc téren.²⁷⁸

Az állami rendőrségek jóléti intézményei közül a legnagyobb taglétszámmal a Magyar Királyi Állami Rendőrség detektívtestületének nyugdíjpótló és segélyező egyesülete büszkélkedhetett. Az 1902-ben alakult egyesület kezdetben hatvan taggal és csekély, pusztán a tagok által befizetett tagdíjából álló vagyonnal működött. A megalakuláskor a tagok négy-tíz korona közötti havi tagdíjat fizettek, az összeg a szolgálati idő, életkor függvényében változott. Tekintettel arra, hogy a nyugdíjsegélyt a feleségre is kiterjesztették, a férj és a feleség közötti korkülönbséget is figyelembe vették az összeg megállapításakor. Az átlagos havi tagdíj így hét-nyolc korona volt. Öt év tagság után, amennyiben a detektív nyugdíjba vonult, már megkaphatta a belépéskor biztosított nyugdíjsegélyt, amely évi három-ötszáz korona között mozgott. Az összegyűjtött vagyont a Kereskedelmi Bankban kamatoztatták, azonban a világháborút követően bekövetkezett anyagi nehézségekkel az egyesületnek is szembe kellett néznie. A szinte teljes vagyonukat hadikölcsön-kötvényekbe fektették, aminek értéke a háborút követően szinte a nullával vált egyenlővé. Az ezt követő forradalmak időszakában az egyesület anyagi helyzete még tovább romlott. A nehézségek ellenére 1924-re az egyesület visszaszerezte, sőt tovább gyarapította vagyonát, és immár ezerkétszáz taggal rendelkezett. A detektívek nem csak

278 A budapesti m. kir. rendőrség jóléti intézményei I. rész (1926). A Rend, VI. évfolyam 8. szám, p. 3.

Budapestről, hanem az ország minden tájáról jelentkeztek, így az egyesület országos kiterjedésűvé vált. Az egyesületnek minden rendőrtisztviselő tagja lehetett függetlenül attól, hogy a rendőrség melyik karához tartozott. Ennek köszönhetően a detektíveken kívül hatvan fő fogalmazáskarbeli, tizenegy fő felügyelőkarbeli, harminc fő számvevőségi, valamint harminc fő kezelőtisztviselői tagja volt 1926-ban. Ez a létszám a liberális ügykezelések, kedvezmények és a méltányos eljárások miatt – a tagfelvétel, valamint a segélyek kiutalása során – folyamatosan gyarapodott. A belépés nem volt korhoz kötve, bármilyen korú tisztviselő tagja lehetett a nyugdíjpótlónak és szolgálati éveinek számával arányosan visszamenőleg is beléphetett az egyesületbe, amennyiben az elmulasztott tagdíjakat pótolta. Amennyiben ezt megtette, teljes összegű nyugdíjsegélyre tarthatott igényt. A detektívek nyugdíjpótló egyesületének tagjai két csoportra oszlottak aszerint, hogy 1920 előtt vagy után léptek be az egyesületbe. A régi tagok több segélyben részesültek.²⁷⁹

A detektívek fizetési osztályuk és beosztásuk szerinti kimutatását folyamatosan monitorozták. A belügyminiszter részére felterjesztették az ideiglenes minőségű XI. fizetési osztályú detektívek és detektívgyakornokok kimutatását, akik detektív-szakvizsgával nem rendelkeztek. Detektív tanfolyamra vezénylésük elrendelését kérte a főkapitány felterjesztés útján, amelyhez név szerinti kimutatást mellékeltek. A rendőrfelügyelői tiszti tanfolyam, majd a befejezését követő felügyelői tiszti vizsgát sikerrel letett ideiglenes detektívek felmentést kaptak a detektív tanfolyam hallgatása alól. Azonban a tanfolyamot követő detektív szervezeti és szolgálati szabályzat vizsgarész alól nem kaptak felmentést.²⁸⁰

A XIX-XX. század fordulóján izmosodó fővárosi rendőrség és annak részeként – a mennyiségi és minőségi mutatói tekintetében is gyarapodó – detektív testület nemzetközileg elismert tevékenységet valósított meg.²⁸¹

Figyelemre méltó, hogy a dualizmus időszakában a főkapitányi tisztséget betöltő nyolc személy közül négy fő került ki csupán a fővárosi rendőrség személyi állományából, közülük azonban két főt – dr. SÉLLEY Sándort és dr. SÁNDOR Lászlót – közvetlenül a detektív testület

279 A budapesti m. kir. rendőrség jóléti intézményei. I. rész (1926). A Rend, VI. évfolyam 8. szám, p. 3.

280 MNL MOL K150. 1937-7-3734, 138-as doboz Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános 13.263/fk.eln. 1937. számú felterjesztés A m. kir. rendőrség budapesti főkapitányának felterjesztése a még detektív szakvizsgát nem tett XI. fiz. osztályú id. min. detektívek és id. min. detektív gyakornokok detektív tanfolyamra leendő vezénylése ügyében

281 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 25.

éléről neveztek ki rendőr-főkapitánnyá 1892-ben, illetve 1917-ben.²⁸² A fővárosi rendőrség detektív testülete oly vonzó példa volt, hogy a dualizmus időszakában a vidéki városok az önkormányzati rendőrségeik kötelékében sorra állították fel a detektív testületeiket.²⁸³

A fővárosi detektívtestület részt vett az államfő védelmében is.²⁸⁴ Ennek kapcsán a koronázási ünnepségen tanúsított kiváló szolgálatellátás elismeréséül Dr. BODA Dezső főkapitány tolmácsolta a belügyminiszter elismerő szavait 1917. január 4-én.²⁸⁵ A fővárosi rendőrség detektív testületétől detektívcsoportot vezényeltek az uralkodó magyarországi látogatásai kapcsán a magyarországi testőrségekhez. Az Osztrák-Magyar Monarchiának ugyanis nem volt közös államfője, hanem a két társország, azaz az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság rendelkezett egy-egy legfelsőbb közjogi tisztséggel az osztrák császári és a magyar királyi tisztséggel. E két legfelsőbb közjogi méltóságot azonban egyetlen természetes személy, Ferenc József töltötte be, akire a császári és a királyi testőrségek egyaránt vigyáztak. Az uralkodó és közvetlen környezete testi épségéért az Osztrák Császárság területén az osztrák testőrségek, a Magyar Királyság területén pedig a magyar testőrségek feleltek. A testőri feladatok ellátásában azonban a társország területén is részt vehetett valamennyi testőrség tagja. A testőrkapitányok a főudvarmester közvetlen alárendeltségébe tartoztak. A korabeli testőrségek – napjaink hasonló szervezetivel összehasonlítva – döntően díszelgő jellegű őrzési teendőket valósítottak meg. Ezért szükség volt arra, hogy az esetleges merényletek és rendbontások kivizsgálása, illetve megelőzése céljából tapasztalt detektívek is segítsék a munkájukat. A magyar testőrségek munkáját a fővárosi rendőrségtől a testülethez vezényelt detektívcsoport segítette. Az uralkodó országjárásai esetében azonban a vidéki helyi

282 Nem a fővárosi rendőrség kötelékéből került kinevezésre Thaisz Elek (1873-1884), Jekkelfalusy Lajos (1884-1885), Török János (1885-1892), Rudnay Béla (1896-1906). Dr. Boda Dezső határeset, mivel a fővárosi rendőrség kötelékéből debreceni kormánybiztossá kinevezett Boda Dezsőt feladata kiváló teljesítése nyomán neveztek ki a fővárosi rendőrség élére. A fővárosi rendőrség személyi állományából neveztek ki a főváros rendőr-főkapitányává dr. Sélley Sándort (1892-1895), dr. Sándor Lászlót (1917-1918) és dr. Dietz Károlyt (1918-1919).

Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 75-91.

283 Tisza Miksa: Magyarország rendőrségeinek története a legrégebb időktől 1912-ig. Igló, Szepesi Lapok Nyomda, 1913

284 Parádi József (2013): Az államfő testőrségei az Osztrák-Magyar Monarchiában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis), XXIII. évfolyam 27-28-29-30. szám, p. 155-160.

285 Szerkesztőségi közlemény (1917). A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, XV. évfolyam 13. szám

rendfenntartó szervezetek – így az önkormányzati rendőrségek detektív testületei is – együttműködtek a testőrségekkel.²⁸⁶

A rendfenntartás a dualizmus idején sajátos jelleggel bírt, nem pusztán a rendőrség feladata volt annak biztosítása. A véderőről szóló törvény a közös hadsereg és haditengerészet mellett a honvédséget, valamint a népfelkelést – melynek közbiztonsági szerepe nem volt – helyezte a fegyveres erők kategóriába. A közös hadsereg és a haditengerészet feladata a birodalom megóvása a külső támadásokkal szemben, valamint a belső rend fenntartása volt.

A honvédségre vonatkozóan a törvény feladatul rendelte a közös hadsereg támogatását és a belső rend fenntartását, védelmét is.²⁸⁷ A karhatalom alkalmazása a közvetlen kényszer alkalmazását jelentette, az elrendelés azonban a polgári hatóság feladata volt. Az erről szóló belügyminiszteri rendelet értelmében a közreműködő fegyveres erő mellé, annak irányítására egy megfelelően felkészült polgári biztost volt szükséges kirendelni. A polgári biztos feladata a felszólítás, majd amennyiben ez eredménytelen, dönt a tetteges katonai erőt alkalmazása mellett. Ezt követően a végrehajtásért már a vezénylő tiszt felelt.²⁸⁸ A bűnüldöző testületek együttműködésére többek között jó példával szolgált a nyomon üldözés során használt metodika. A tartományok szervei a nyomon üldözés során átléphetek határaikon, de mihamarabb értesíteniük kellett az illetékes közbiztonsági szervet, valamint a területen hatályos törvényeket tiszteletben tartaniuk volt szükséges.²⁸⁹ A kontinentális típusú magyar rendvédelmi modell katonailag szervezett fegyveres őrtestületeket és polgári fegyveres őrtestületeket egyaránt tartalmazott. Detektívtestület mindkét detektív típusban létrejött, bár nem azonos elnevezéssel.

A detektív munkát végző személyi állomány jogállása tehát nem lehetett azonos, mivel az őket foglalkoztató testületek is különbözőek voltak. Ennek ellenére azonban az eltérő rendfenntartó testületek és azok detektívjei közötti együttműködések jól funkcionáltak.²⁹⁰

286 Parádi József (2013): Az államfő testőrségei az Osztrák-Magyar Monarchiában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXIII. évfolyam 27-28-29-30. szám, p. 155-160.

287 1868/XL.tc. a sójövédék iránt

1868/XLI.tc. a honvédségről

1868/XLII.tc. tc. a népfelkelésről

288 Szikinger István (2012): Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 145.

289 A m. kir. belügyminister 1867. aug. 8.-án kelt rendelete az örökös tartományokból Magyarországra, vagy viszont menekülő vádlottak üldöztetése kérdésében.

290 Szikinger István (2012): Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 141-157.

3.2 A FELKÉSZÍTÉS ÉS TOVÁBBKÉPZÉS

A rendészeti oktatás tekintetében – figyelembe véve az 1867-1945 közötti időszakot, - nem kívánták beépíteni a rendőri szakképzést az állami iskolai rendszerbe. A különböző beosztásokhoz meghatározott állami iskolai végzettséggel kellett rendelkezni, ezt követően kerülhetett sor az adott beosztás betöltéséhez előírt szaktanfolyam elvégzésére. Ennek alapjait a köztisztviselő minősítéséről szóló 1883. évi törvény szabályozta,²⁹¹ amely az állami alkalmazottak képesítési követelményeit határozta meg. Az előírt feltételek biztosították a személyi állomány magas fokú képzettségét, felkészültségét. Továbbá rendkívül költségtakarékos megoldás volt a szaktanfolyami rendszer, hiszen a polgári oktatás intézményein alapult, így nem emésztett fel többletköltségeket speciális felsőfokú oktatási intézmények működtetése.²⁹²

A bűnelkövetők felkutatása nem egyszerűen tanult gyakorlati tevékenység – több, mint a nyomozásra való képesség. A laikusok számára a nyomok nem észrevehetőek, értelmezésükre a szakmában járatlanok szinte képtelenek. A nyomozás erős testet, éles érzékszervet, szellemi csiszoltságot, gyors észjárást kívánt, annak sikere ennek okán nagyrészt a detektíveken múlik.²⁹³

A detektívek képzési rendszere elsősorban a jelentkezők személyes képességeire és adottságaira épült. Képességeik felmérése alapján elsősorban a detektívfőnök döntötte el, hogy a próbaszolgálatot követően melyik csoportba kerülnek beosztásra a gyakornokok.

Egy-két év gyakorlat után – amelyet folyamatos monitorozás kísért – dőlt el, hogy véglegesen megmarad-e a gyakornok az eredeti csoportban, esetleg másik bűncselekményekkel foglalkozó csoportba kerül, netán a legrosszabb esetben nem megfelelő teljesítmény nyújtása esetén elbocsátják.

A tanfolyamok és szakvizsgák alapjai már 1890-ben megjelentek, intézményi szabályozására belügyminiszteri rendelettel azonban csak 1923-ban, a háború után került sor.²⁹⁴

291 1883/I.tc. a tisztviselők minősítéséről

292 Parádi József (1991): Rendőrtisztképzésünk hagyományai 1867-1945. In: Dános Valér (szerk.): A rendőrképzés reformja a kelet-európai változások tükrében. Budapest, BM Rendészeti Kutató Intézet

293 A detektívek gyakorlati képzése (1926). A Rend, IV. évfolyam 78. szám, p. 1.

294 Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, p. 247-249.

Már az 1919. január 5-én keltezett és dr. DIETZ Károly főkapitány által írt utasítás is szólt detektívképző tanfolyam elrendeléséről. Ebben a főkapitány az új és a régi állományból a tanfolyamot el nem végzett állomány számára írta elő annak teljesítését. A tanfolyam a főkapitányság épületében az egykori Európa szállóban folyt, és heti három alkalommal rendezték meg 16 órától 20 óráig. Két csoport vett részt rajta különböző napokon.²⁹⁵ Túlzás lenne tehát azt állítani, hogy a törvényben 1923-ban megjelenő, intézményi formát megelőzően csupán gyakorlati úton átadott tanulás folyt a testületen belül. Belső rendelettel és utasítással már korábban is előírták az egységes képzés teljesítését.

A detektívek jelentős része művelt, nyelveket beszélő, egyetemet végzett férfi volt. Az ideiglenes minősítésű detektívek az 1921. évi belügyminiszteri rendelet értelmében szakoktatásra voltak kötelezettek, véglegesítésük csak az eredményes vizsga letételét követően vált lehetővé. A detektív szakoktatás részleteit dr. DORNING Henrik főkapitány helyettes dolgozta ki, amelyet 1923-ban rendeletben is rögzítettek.²⁹⁶

A *Rend* 1926. októberi 6-ai számában a detektíveket a rendőrség titkos csápjaként, a büntetőtörvénykönyv éles szemeként említi.²⁹⁷ Úgy vélem, ez a megfogalmazás napjaink nyomozónak igen hízelgő lehetne. Mivel már ekkor a sikeres nyomozás zálogaként tekintettek a detektívekre, ezért képzésük fontosságát is hangsúlyozták. A szükséges általános képességek, képzettség szolgáltak alapul a gyakorlati képzéshez. A detektív jelöltnek ismernie kellett a daktiloszkópiát, bűnügyi nyilvántartást, büntető törvénykönyvet, kriminalisztikát. Az országos szaktanfolyamon ezeket az ismereteket el is sajátították.²⁹⁸

A detektív testület tagjai számára kétféle tanfolyamot és vizsgát a detektív és a detektívfelügyelők számára rendszeresítették. Az alap detektív tanfolyam keretén belül a résztvevők többek között közigazgatási ismereteket, kriminalisztikát, büntetőjogot hallgattak, megismerkedtek a szolgálati szabályzattal, lövészetet, birkózást és egyéb gyakorlati ismereteket is szereztek. Boncoláson vettek részt, hogy megismerjék az emberi test anatómiáját, amellyel szintén a gyakorlatban használható fontos tudás birtokába kerültek. A detektívfelügyelői tanfolyam részletesebb és mélyebb ismeretanyaggal szolgált, amelyben az önálló

295 Szerkesztőségi közlemény (1919). A Budapesti Magyar Államrendőrség Hivatalos Lapja, XVII. évfolyam 2. szám

296 Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, p. 65.

297 A detektívek gyakorlati képzése (1926). A Rend, IV. évfolyam 78. szám, p. 1.

298 A detektívek gyakorlati képzése (1926). A Rend, IV. évfolyam 78. szám, p. 1-2.

munkavégzésre és vezetésre alkalmas kiválasztottak részesültek, ez a későbbi előrehaladás egyik lépcsőfoka volt. A tanfolyamok szóbeli és írásbeli vizsgával zárultak.²⁹⁹

A detektív tanfolyam kihirdetéséről a korabeli szaklapokban is olvashatunk. 1927-ben a *Rendőrr* újság hírek rovatában a Magyar Királyi Állami Rendőrség detektívjeinek elrendelt négy hónapos detektív tanfolyamot hirdettek ki, az ideiglenes minősítésű szolgálatukat legalább hat hónapja betöltő detektívek részére.³⁰⁰

A detektívvé válásnak azonban fizikai követelményei is voltak, ennek értelmében detektívnek csak az a magyar állampolgár volt kinevezhető, aki 24. életévét betöltötte, feddhetetlen előéletű, fizikailag egészséges, megfelelő iskolai végzettséggel rendelkezik. A már rendőri őrszemélyzet állományában lévő személy abban az esetben volt kinevezhető detektívnek, amennyiben az előírt feltételeknek való megfelelés mellett három-hat év szolgálatát letöltötte. A kinevezések minden esetben ideiglenes státusszal történtek, általában a legalacsonyabb fizetési osztályokba. Az ideiglenes minőségű detektívek a Budapesten folyó detektív tanfolyamon vettek részt, majd detektív szakvizsgát tettek. A rendelet életbe lépését követően csak az lehetett detektív, aki ideiglenes státuszában másfél évig kiválóan szolgált, eközben részt vett a detektív tanfolyamon, majd eredményes vizsgát tett.

A detektív felügyelő tanfolyam és vizsga a kiemelkedő képességű, vezetői attitűdökkel megáldott azon detektívek számára nyílt meg, akik legalább 15 éve látták el szolgálatukat. Ez a szám a rendeletben leírt iskolai végzettségnél magasabb végzettség esetén csökkenthető volt.³⁰¹

A detektív tanfolyam és detektív vizsga célja a detektívek elméleti és gyakorlati képzése, a szakvizsgára történő felkészítés volt. A tanfolyam élén a tanítás irányításának és ellenőrzésének jogával a belügyminiszter által kinevezett igazgató állt.

A tanfolyamon tanárok és előadók vezették a foglalkozásokat. A tanfolyamra az ideiglenes minősítésű detektíveket rendelték be. Az előadásokon és a gyakorlati foglalkozásokon való részvétel minden hallgatónak kötelező volt. A résztvevők viselkedését szigorú etikai szabályok írták elő. Az állami rendőrség tisztviselőitől kívánatos magatartást volt szükséges tanúsítaniuk, ellenkező esetben a jelölt eltávolított. A tanítási idő és az órák

299 Vécsey Leó szerk. (1927): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, p. 247-249.

300 Szerkesztőségi közlemény (1927). Bűnügyi Közözetek Lapja, VI. évfolyam 61. szám

301 9.270/1922. M. E. r. a m. kir. állami rendőrségnél alkalmazott detektívektől megkívánható elméleti és gyakorlati képzettség megállapítása és az ezzel kapcsolatos intézkedések. In: Török Lajos - Némethy Tihamér (1926): Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor Könyvkiadó Vállalat, p. 335-339.

rendjének tekintetében az igazgató volt jogosult dönteni a szaktanulmányi felügyelő jóváhagyásával. Az oktatást részét rendes és speciális tárgyak képezték, a szóbeli előadásokat írásbeli feladatok és gyakorlatok egészítették ki. Rendes tárgyak voltak: anyagi büntetőjog, alaki büntetőjog, kriminalisztika, kihágások és rendőri büntető bíraskodás, államrendészet, közigazgatási alapismeretek, szervezeti és szolgálati szabályzatok különös tekintettel a detektív szolgálatra, elsősegélynyújtás.

A napjainkban rendészeti oktatásnak nevezett gyakorlati jellegű felkészítéshez hasonló képzés a vizsgált időszak detektívei részére is kötelező volt. Ennek érdekében az állami rendőrség főkapitányának engedélyével az igazgató gondoskodott arról, hogy az állami rendőrség intézményei – a tanultak gyakorlatban történő szemléltetése érdekében – rendelkezésre álljanak. Ebből fakadóan a hallgatóknak részt kellett venniük helyszíni szemléken, boncoláson.

A tanfolyam a detektív szakvizsgával zárult, amely írásbeli és szóbeli részből állt. A szakvizsga az írásbelivel vette kezdetét, amelyben egy gyakorlati példa megoldásán keresztül kellett szemléltetni a nyomozásról tanult ismereteket. A vizsga legalább öt fős bizottság előtt zajlott, amelynek elnöke az igazgató, tagjai pedig az órai előadók, továbbá az országos szaktanulmányi felügyelő által meghívott két detektívfelügyelő vagy főfelügyelő voltak. Az írásbeli vizsga esetében a helyesírásra, stiláris elemekre és a helyes fogalmazásra is hangsúlyt fektettek. A vizsga sikerét a bizottság az írásbeli és szóbeli részeken elért eredményeket összevetve határozta meg. Az eredmény tekintetében jeles, jó, elégséges és elégtelen osztályzatokat osztottak ki. Az eredményekről a bizottság többségi alapon döntött, azonos szavazatok esetén az elnök határozott. A jeles osztályzatot a leendő detektív kitüntetéssel, egyhangúan, valamint szótöbbséggel nyerhette el. Elégtelen osztályzat esetén ismételt kísérletet a bizottság engedélyével lehetett tenni. Amennyiben az ismételt vizsga is elégtelen eredménnyel zárult, a jelöltet állásából felmentették. A sikeres vizsgázók részére bizonyítványt állítottak ki. Jegyzőkönyvet vezettek az elért eredményekről, a vizsgázókról, hozzászólásokról, illetve az egyéb körülményekről.³⁰²

A detektívfelügyelői tanfolyam célja a detektívfelügyelői vizsgára való felkészítés volt. A tanfolyam mintegy továbbképzésként értelmezhető: azok a rendkívüli képességekkel megáldott detektívek kapnak itt lehetőséget, akik vezetői kompetenciákkal rendelkeztek. A

302 881/1923.B.M.r. Az utasítás kiterjed a detektív tanfolyamra és a detektív vizsgára, a detektív felügyelői tanfolyamra és a detektív felügyelői vizsgára, továbbá a detektív főfelügyelői minősítő vizsgára vonatkozó intézkedések végrehajtására. In: Török Lajos - Némethy Tihamér (1926): Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor Könyvkiadó Vállalat, p. 339-348.

tanfolyamot tantárgyai voltak: anyagi büntetőjog, alaki büntetőjog, kriminalisztika, kihágások és rendőri büntetőbíráskodás, államrendészet, közigazgatási rendtartás, szervezeti és szolgálati szabályzatok, különös tekintettel a detektív szolgálatra. A tantárgyak mellett a hallgatók számára speciális és gyakorlati előadásokat is tartottak. A gyakorlati tudásra helyezték a hangsúlyt, olyan magabiztosságot kívántak adni a detektívfelügyelők képzése során, amellyel önállóságukra támaszkodva képessé válhattak a gyors és szakszerű döntések meghozatalára. A detektívfelügyelői vizsga szintén egy szóbeli és egy írásbeli részből állt, főként gyakorlati esetekre helyezve a hangsúlyt. Az írásbeli vizsga során a szolgálatból szelektált példák, feladatok, esetek kidolgozása, megfejtése, helyszínrajzok, jelentések elkészítése és felülvizsgálata, ellenőrzése volt a feladat. A szóbeli vizsga során a jelölt a szolgálatot szabályozó joganyag ismeretéről tett tanúbizonyságot, valamint a bizottság előtt bizonyítania kellett, hogy beosztásához fellépésénél és gyakorlati tudásánál fogva alkalmas. Ennek során a bizottság megvizsgálta, hogy a jelölt birtokában van-e azon képességeknek, amelyek nélkülözhetetlenek detektívcsoporthoz vezetésére, ellenőrzési tevékenység ellátására, a testület képviselésére.³⁰³

A képzés azonban pusztán elméleti háttérrel adott, a bűnügyi munka terén a szakadék óriási a gyakorlat és az elmélet között. Az ösztönök és leírhatatlan, rögzíthetetlen tényezők kiemelt fontossággal bírnak: embereket évek múltán, bűnös magatartást felismerni, jó memóriával, emberismerettel rendelkezni. Ezek az iskolában nem elsajátítható elemek. Fontos tényező továbbá a mentorálás, amelynek során az idősebb detektívek adják át a fiatal kollégáknak a gyakorlati munkához szükséges további ismereteket. Ennek során megismertették a detektívjelölteket a bűnözők szokásaival, gyengeségeivel, gondolatvilágával, informátorokkal, a női féltékenységgel és bosszúval mint indítékkal bizonyos esetekben. Megismertették velük az inkriminált helyeket, amelyeknek megfigyelése jelentős fontossággal bírt a keresett bűnelkövetők felkutatásakor. A már említett csoportbeosztások esetében fontosak voltak a külső jegyek is. A korabeli sajtó a feladat adta sajátosságokhoz illő külső jegyek hangsúlyozása során a nagyvilági szolgálatra alkalmas detektíveket finom testalkatú, elegáns férfiaknak vizionálta. A vásári és piaci szolgálatra pirospozsgás, kerekkepű detektívek voltak a legalkalmasabbak külső jegyeik alapján. A zsebtolvajok felderítését kiemelten nehéz feladatként említi a szaksajtó, hiszen a detektív megfigyelőképességén, felismerő ösztönein, észrevétlenségén múlt a siker. Ezek a sarkos megfogalmazások a korabeli sajtóban jelentek meg

303 A detektívfelügyelői tanfolyam és a detektívfelügyelői vizsga. In: Némethy Tihamér - Török Lajos (1926): Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor, p. 348-355.

ugyan,³⁰⁴ azonban napjaink bűnüldöző szervei esetében is számos külső jellemző határozza meg azt, hogy a nyomozó alkalmas-e az adott szolgálati feladat ellátására. Az ideális kombináció elérése a külső és belső jegyek tekintetében bonyolult feladat, az adottságokhoz kell igazodnia a gyakorlati képzésnek. Gondoljunk például az operatív tevékenységet ellátó felderítő tevékenységet végző nyomozók esetére, ahol a feltűnő külső kifejezetten hátrányt jelent. A BRFK Bűnügyi Bevetési Osztály nyomozói esetében a műveleti munka gyakorta előforduló feladat, ezért itt többek között a fizikai adottságok is dominálnak, nem elsődleges szempont az észrevétlenség.

3.3 A MŰKÖDÉS SZABÁLYOZÁSA

A jogi keret a bűnüldöző testületek esetében közös volt, hiszen az üldözendő cselekményeket a büntető kódexben nevesítették. A társtestületek nyomozó szolgálatai esetében a kontinuitási folyamat során azt is megfigyelhetjük, hogy számos oktatási anyag is közös volt – hiszen függetlenül attól, hogy a csendőr vagy szemlész, illetve a detektív végzi például a házkutatást, kihallgatást, bizonyos elemek, stratégiák állandóak. A specifikus igények szerinti alakítás a testületek szolgálati szabályzataiban, utasításaiban öltött testet.

A fővárosi rendőrség detektív testületének nemcsak a szervezete és a létszáma fejlődött dinamikusán, illetve halmazódott fel – a testület kötelékében szolgálatot teljesítő detektívek körében – a szakmai tapasztalatok, hanem a jogszabályi környezet is dinamikusán fejlődött. Létrejött a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi törvény, amely – számos hasznos részlet szabályozása mellett – olyan alapfogalmakat is tisztázott, mint például a rendőrhatóság fogalma.³⁰⁵ A bűnvádi perrendtartással foglalkozó 1896. évi törvény rendelkezése értelmében *„A nyomozás tárgya azoknak az adatoknak kipuhatólása és megállapítása, melyek a vád emelése vagy nem emelése kérdésében a tájékoztatására szükségesek. A nyomozás e határon túl nem terjedhet.”*³⁰⁶

E törvény nyomán pedig a belügyminiszter szabályozta a rendőrhatósági jogköröket, annak részeként a nyomozó tevékenységet is. A nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére

304 A detektívek gyakorlati képzése (1926). A Rend, IV. évfolyam 78. szám, p. 1.

305 1896/XXXIII.tc. a bűnvádi perrendtartásról

3.200/1899. (VIII. 15.) IM.r. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbeléptetése tárgyában (1899). Igazságügyi Közlöny, VIII. évfolyam 8. szám, p. 229-234.

306 1896. XXXIII. tc. a bűnvádi perrendtartásról 83§

kiadott 1899. évi belügyminiszteri rendelet – összhangban a bűnvádi perrendtartással – részletesen írta le a nyomozás feladatait. A nyomozás tárgya azon adatok kipuhatólása, amely alapján a vádló a későbbiekben dönt a vád emeléséről, esetleg annak mellőzéséről. Fentiek alapján a nyomozás célja: megállapítani, hogy történt-e büntetendő cselekmény vagy sem, és amennyiben igen, annak elkövetésével ki vagy kik gyanúsíthatóak. Addig szükséges folytatni a tevékenységet, amíg a vád emelésére jogosított, vagyis az ügyész nem tud dönteni annak vonatkozásában. Tehát, amint megállapítást nyert, hogy büntetendő cselekmény történt és annak elkövetésével bizonyos személy vagy személyek gyanúsíthatóak, további nyomozásnak helye nincs. A vádló tájékoztatására szolgáló információk kipuhatólással és megállapítással voltak beszerezhetőek. A kipuhatólás még a feljelentés hiánya esetén is alkalmazható, hiszen ennek célja gyanú esetén a tényállás megállapítására, a tettes személyének, bűnösségének megállapítására irányul. Ezt követően történik az adatok megállapítása, amelyre a bűnvádi perrendtartás szerint a fenti kérdéseket már kipuhatólták.³⁰⁷ Napjaink terminológiájában ezt a két szakaszt leginkább a nyomozati és a vizsgálati szakaszok szerinti elkülönítés mezején határolnám el.

A nyomozást az ügyészség rendelte el, magánvádra, illetve közvadra üldözendő cselekmények esetében. Nyomozás lefolytatásának helye volt, ha azt az ügyészség elrendelte járásbíróság megkeresésére, magánvádló vagy a sértett indítványára, illetve feljelentésre, hivatalból. Amennyiben a nyomozás puhatólás szakaszában megállapítható, hogy az elkövetett cselekmény magánindítványra (rágalmazás, becsületsértés, levél-, és távsürgönytitok megsértése magánszemélyek által, ingó és ingatlan vagyron szándékos megrongálása és elfoglalása, könnyű testi sértés vétsége, egyéb kihágások) üldözendő, amíg az indítvány megtételére jogosított azt meg nem teszi, a nyomozás nem folytatható. Az ilyen cselekményeket a bűnvádi perrendtartásban és a büntetőtörvénykönyvben nevesítették. Hivatalból akkor volt megindítható a nyomozás, amennyiben a rendőri hatóság saját észlelése, vagy feljelentés alapján nem magánindítványra üldözendő bűncselekményről értesült. A nem magánindítványra üldözendő bűncselekmények esetén a rendőri hatóságok külön felhívás nélkül, tehát a királyi ügyészség, járásbíróság megkeresését megelőzően hivatalból indították meg a nyomozást.³⁰⁸

307 130.000/1899. (XII. 22.) BM.kr. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbe léptetése alkalmából a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott Utasítás tárgyában (1899). Magyarországi Rendeletek Tára, XXXIII. évfolyam II. füzet, p. 2416-2417.

308 130.000/1899. (XII. 22.) BM.kr. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbe léptetése alkalmából a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott Utasítás tárgyában (1899). Magyarországi Rendeletek Tára, XXXIII. évfolyam II. füzet, p. 2416-2417.

A nyomozást az illetékes rendőri hatóság főnöke is elrendelhetette, amennyiben a feljelentést nála tették, illetve az ügyészség, bíróság a feljelentést elintézés miatt hozzá tette át. Az ügyészség a nyomozást elrendelte, de a nyomozati cselekményeket a nyomozó hatóságokkal, közegekkel végeztette. A nyomozó szervek a rendőri hatóságok és közegek, bizonyos nyomozati cselekmények esetében a vizsgálóbírák, királyi járásbírók voltak. Fentiek alapján érdemes tisztázni a rendőri hatóságok és közegek fogalmát. A rendőri hatóságok a fővárosban a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség, törvényhatósági joggal felruházott városokban, valamint rendezett tanácsú városokban a városi rendőrség, vármegyék járásában a főszolgabíró, községekben az elöljáróság volt.³⁰⁹ Állásuknál fogva fenti hatóságok vezetői, valamint ezen hatóságok bünyői nyomozásokban önálló intézkedésre feljogosított tagjai gyakorolhatták a rendőrségi jogokat. Rendőri közegek a rendőri hatóságoknak alárendelt hivatalnokok, az állami, törvényhatósági, városi, községi rendőrök, továbbá a csendőrség csendőrökre vagy különítményre szolgáltatattételre beosztott legénysége vagy altisztje. Az ügyészségek, rendőri hatóságok és a közegek egymással megkeresés útján, illetve közvetlenül érintkeztek. Illetékesség tekintetében az a rendőri hatóság járt el, amelyiknek területén a bűncselekményt elkövették. Külföldön elkövetett cselekmény esetén a terhelt lakhelye szerinti hatóság volt illetékes eljárni. A rendőri hatóságok egymást megkereshették, nyomozati cselekmény elvégzésére felkérhették, ügyeket áttehettek, átadhattak, amennyiben ezt az elkövetés helye, elkövető lakóhelye, esetleg a bűneset egyéb körülménye indokolta.³¹⁰

A rendelet értelmében mód volt arra, hogy a nyomozó cselekményeket az illetékes, nyomozást végző hatóság tagja, az illetékességén kívüli területen maga végezze. Ebben az esetben az ügyben eljáró rendőrhatalóság főnöke a területileg illetékes rendőrhatalósághoz írásba foglalt rendelettel küldte ki beosztottját. Természetesen a nyomon üldözés esetén, amikor az írásbeli rendelet kiadására nem nyílt lehetőség, a területileg illetékes rendőri hatóságot amint arra mód adódott tájékoztatni kellett. A rendőri hatóságok és közegek az utasítás értelmében egymással és más külföldi hatóságokkal együttműködni voltak kötelesek. Az utasítás kimondta, hogy a nyomozásnak nem pusztán a tényállás, a vád oldalának megállapítása, felderítése a feladata, hanem a gyanúsított védelme érdekében lelkiismeretesen kell felderíteni az igazságot,

309 1896/XXXIII. tc. a bűnvádi perrendtartásról

310 130.000/1899. (XII. 22.) BM.kr. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbe léptetése alkalmából a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott Utasítás tárgyában (1899). Magyarországi Rendeletek Tára, XXXIII. évfolyam II. füzet, p. 2416-2417.

a mentő körülményeket is.³¹¹ A részrehajlás nélküli eljárás érdekében a terheltnek továbbá joga volt a nyomozás során védőjével érintkezni, a nyomozás iratait megtekinteni. Nyomozó cselekményeknek nevezték a kortársak a rendeletben azon tevékenységeket, amelyekre a bizonyítás érdekében feljogosították őket. Ilyen cselekmények voltak a bűnjelek megszerzése és biztosítása, a terhelt megidézése és kihallgatása, tanúkihallgatás, szembesítés, a rendőri hatóság rendelkezési joga a nyomozás színhelyén. (helyszínen lévők mozgásának korlátozása, távozás, érkezés megakadályozása). Ahogyan a jelenleg hatályban lévő büntetőeljárást szabályozó rendeletünk, úgy a korabeli nyomozati utasítás is megkülönböztet a fentiekén kívül kivételesen és bizonyos korlátok közt fogatosítható nyomozó cselekményeket. A nyomozati utasítás a bűnvádi perrendtartást beidézve halaszthatatlan szükség esetén, amennyiben a késedelem veszéllyel járna kritériumokat sorolja taxatívén, mint az azonnal fogatosítható nyomozó cselekmények alkalmazásának feltételeit. Ezek a terhelt előzetes letartóztatása (tetten kapott, megszökött, elrejtőzött terhelt esetében), szemle, lefoglalás, házkutatás (legnagyobb kímélettel, lehetőleg 18-21 óra között), és személymotoszás.³¹²

RUDNAY Béla, a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség főkapitányának beszámolója szerint az 1881-es szabályozáshoz képest az 1896. évi büntető perrendtartási törvény bővíti a rendőrség hatáskörét, ebből kifolyólag több feladatot ró a testületre. A beszámoló alapján a bűnügyi osztály tekintetében 1899-ben 67059, 1900-ban pedig 88556 ügyirat keletkezett.³¹³ Tehát már ekkor is megfigyelhető, hogy a változó törvényi háttér által a nyomozati jogkörrel rendelkező szervezeteknek egyre több feladattal kellett szembenéznük. A dualizmus időszakában dinamikusan fejlődő magyar főváros és a bűnügyi munkát szabályozó jogszabályok változásai előidéztek a detektív testület szabályzatának fejlesztését is.

Az első lépés báró SPLÉNYI Ödön detektívfelügyelővé történő kinevezése volt. Miután a detektívfelügyelő fővárosi rendőrségnél rendszeresített állása ezerötszáz forint fizetéssel és négyszáz forint lakpénzzel betöltésre került, megkezdődhetek a lépések az osztályszintű terjeszkedés irányába.³¹⁴

311 130.000/1899. (XII. 22.) BM.kr. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbe léptetése alkalmából a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott Utasítás tárgyában 40. §. (1899). Magyarországi Rendeleték Tára, XXXIII. évfolyam II. füzet, p. 2416-2417.

312 130.000/1899. (XII. 22.) BM.kr. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbe léptetése alkalmából a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott Utasítás tárgyában (1899). Magyarországi Rendeleték Tára, XXXIII. évfolyam II. füzet, p. 2416-2417.

313 Rédey Miklós (1901): A nyomozási eljárás nehézségei. Budapest, Légrády Testvérek, p. 9-18.

314 Szerkesztőségi közlemény (1886) Budapesti Közlöny, XX. évfolyam 90. szám, p. 1.

A detektív osztály első szabályzatát a *Detectiv osztály szolgálati utasítása* címmel SPLÉNYI Ödön, valamint a bűnügyi osztály vezetője alkotta meg, ezt követően terjesztették fel a belügyminiszternek, majd jóváhagyást követően 1888. július 1-jén lépett hatályba. A szabályzat meghatározta a testület viszonyát más rendőri szervekhez, rendőrségen belüli főbb feladatait, felépítését. A hatályba lépést megelőzően a főkapitány a belügyminiszter jóváhagyása nélkül az utasítást csak ideiglenesen hagyhatta jóvá. Ennek ellenére a munkának a köztes időben is folytatódnia kellett a korlátozott létszám ellenére is. A parancsnok mellett a kezdetekkor GARLATHY Ödön rendőrfogalmazó, BOLLA István és HALUSKA detektívek, illetve egy fő díjnok és egy fő polgári ruhás rendőr dolgozott. A többi detektív a bűnügyi osztályon és a kerületi kapitányok felügyelete alatt látta el feladatát. Ez az állapot azonban tarthatatlan volt, hiszen a testület ebben a decentralizált állapotában nem tudta kiaknázni erőforrásait. Ennek orvoslására SPLÉNYI javaslatára az 1886. július 18-án kiadott főkapitányi rendelet értelmében augusztus 1-jétől a detektíveket osztályba szervezték, akik az osztályt vezető parancsnok közvetlen irányítása alá kerültek. A kezdetben huszonnyolc, majd nyolc fővel bővített detektív létszám szolgálati beosztása a fentiekben már ismertetésre került. Még az év végén az ideiglenes státuszon lévőköt véglegesítették. Többszöri módosítás után tehát 1888. július 1-jén lépett hatályba a belügyminiszter általi jóváhagyását követően az első szabályzat, amely az alábbiak szerint foglalta össze a testület főbb jellemzőit. Eszerint a detektívosztály a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség kisegítő egysége, amelynek főbb jellemzői az alábbiak voltak: *„Feladata a főkapitányi hivatal, kerületi kapitányságok, tolonkezelő hivatal, bejelentési hivatal munkájának támogatása a közrend és a közbiztonság szavatolása végett.*

Figyelő, megelőző és felfedező tevékenységet lát el. Az osztály a főkapitány, annak távollétében helyettesének alárendeltségében látja el feladatát. A detektívfelügyelő önálló nyomozást nem folytathat, indíthat.

Nyomozásra megbízást általában a bünyenyítő osztály vezetője adja a detektívfelügyelőnek.

Bűmperek vonatkozásában írásbeli előkészítő tevékenységet nem folytatnak.

A detektívfelügyelő a megkeresésekre írásban rövid időn belül válaszol.

Preventív célzattal ellenőrzi a rovott előéletű egyéneket.

A detektívosztály vezeti a bűnügyi nyilvántartást, a rovott előéletű egyének, rendőri felügyelet alatt állók kimutatását, tömeglakások, búvóhelyek és játékbarlangok listáját.

*A detektívfelügyelő a főkapitánnyal, a központi osztályok vezetőivel szóban tartja a kapcsolatot, valamint a főkapitánynál és a bünyfenyítő osztály vezetőjénél reggelente személyesen beszámol, jelentkezik.*³¹⁵

Felépítés tekintetében az osztály egy fő kerületi kapitányi rangban álló vezetőből (fegyelmi jogköröket gyakorló, oktatásért felelős) detektívfelügyelő, egy fő rendőrfogalmazó, detektívek, kezelőszemélyzet. A felvételi követelmények a már korábban ismertettek voltak. A szabályzat hatályba lépésével egy időben, mintegy a detektívfelügyelői beosztás szerteágazó interdiszciplináris tudásigényét elismerően belügyminiszteri rendelettel a parancsnok fizetését ezernyolcszáz forintra emelték, valamint ezerkétszáz forint lótartási átalányt állapított meg, továbbá március 12-én rendőrtanácsossá nevezték ki.³¹⁶

Ezt követően a II. detektív szabályzatot – *Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detektív testületnek* – 1890. június 1-jén szintén a belügyi tárca vezetője hagyta jóvá. Ebben a szabályzatban már a „detektív-testület” elnevezés szerepelt a detektívosztály megfogalmazás helyett. Másik lényeges változás, hogy a bünygyi nyilvántartás kezelése visszakerült a bünygyi osztályhoz, ezzel csökkentve a bürokratikus terheket. A rendelkezés öt fejezetre osztott: *„I. fejezet A detectiv testület feladata, hatásköre és szolgálati viszonya, II. fejezet A detectiv testülete szervezése, III. fejezet a detectivek próbakénti kinevezése, véglegesítése, elbocsátása, nyugdíjaztatása. IV. fejezet Napidíjak, költségek megtérítése és jutalmazása. V. fejezet Fegyelmi eljárás.*”³¹⁷

A szabályzatok a testületet alapvetően kisegítő egységként definiálták, amely a bünygyi osztály (IV. számú melléklet) alárendeltségében látta el feladatát, önálló nyomozást nem indíthat, a főkapitány, vagy a bünygyi osztály vezetőjének tudomása nélkül nem folytathat. A II. szabályzat értelmében a detektívtestület a részére kijelölt nyomozások esetében saját belátása, tudása szerint jár el, azonban a bünygyi osztály által irányított esetekben a kijelölt detektívek kötelesek az iránymutatásnak megfelelően eljárni, abban az esetben is, ha azzal nem

315 MNL. OL. K148, 7214. fk. eln. 86. számú iratok. A szabályzatot a belügyminiszter többszöri módosítást követően a 359. res. 88. számon hagyta jóvá. Ezen iratok között található a főkapitányi felterjesztés a „Nagyméltóságú magyar királyi Minister-elnök és Belügyminister” –nek címezve a „detektív osztály szervezése tárgyában”. Splényit a főkapitány július 21-én tájékoztatta a felterjesztésről. Ennek a levélnek a másolata szintén a 7214.fk. eln. 86. számú dokumentumok között található.

316 Szomor Sándor (2011): Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, p. 34-35.

317 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk. eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

értenek egyet.³¹⁸ Érdekes adalék a fentiekhez, hogy bár kötelesek voltak a bűnügyi osztály által vezetett nyomozásoknál az utasítások betartására, azonban annak végrehajtása mellett nem volt tilalmazott, hogy a detektívfelügyelő az általa helyesnek vélt nyomok után ezzel párhuzamosan kutasson. Ebben az esetben a bűnügyi osztály vezetőjét volt köteles értesíteni. A hatásköri összeütközést tovább tetézte, hogy a fenti esetben, amennyiben a detektívfelügyelő a folyamatban lévő nyomozást nem találta megfelelőnek, célra vezetőnek, leállíthatta azt. Ezzel párhuzamosan erről a bűnügyi osztály vezetőjét tájékoztatta és tőle új utasítást kért. Amennyiben a bűnügyi osztály vezetője továbbra is ragaszkodott korábbi döntéséhez, az összeütközésről a főkapitánynak, illetve helyettesének jelentést kellett tennie.³¹⁹

A detektívfelügyelő a tudomására jutott büntetendő cselekményekkel kapcsolatos adatokat, információkat a bűnügyi osztály vezetőjének továbbítani volt köteles. Amennyiben azonban az azonnali intézkedés elmulasztása veszéllyel járt volna, azok megtételéről önállóan rendelkezhetett, ahogyan a korábbi rendőr közegek, valamint jelen korunk bűnüldözői is minden fenti esetben.³²⁰

A detektívek a bűnperek írásbeli előkészítésével nem foglalkoztak, jegyzőkönyveket nem vehettek fel. E tekintetben néhány esetben a főkapitány közvetlen rendelkezése alatt álló, a detektívtestülethez beosztott rendőrfoglalmazók képeztek kivételt, akik feladatkörükben eljárva a meghatározott esetekben készíthettek jegyzőkönyvet. Tevékenységüket írásba foglalták és jelentés formájában terjesztették fel, valamint szóban számoltak be előjáróiknak. Közigazgatási hatóságokkal, bíróságokkal nem érintkeztek levelezés formájában.

Mindennapi tevékenységükhöz tartozott a rovott előéletű személyek ellenőrzése. A II. szabályzatban külön fejezet foglalkozott a testület függelmi viszonyaival, a kapcsolattartás módjával. Ennek értelmében a detektívfelügyelő a főkapitánynál, valamint a bűnügyi osztály vezetőjénél naponta a reggeli órákban jelentkezni volt köteles. A vezető szolgálatát az elérhetősége érdekében úgy szervezte, hogy 12 és 18 óra között hivatali helyiségében tartózkodjon. Mivel a detektívek nyomozásaikat nagyrészt a bűnügyi osztállyal közösen látták el, szükség esetén a meghatározott létszámmal a bűnügyi osztályhoz kerültek kirendelésre.³²¹

318 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek” 5§

319 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

320 Szomor Sándor (2011): Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, p. 36-39.

321 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

A kifizetésekről, díjazásokról a szabályzat IV. fejezete rendelkezik. E szerint a fővárosban folytatott nyomozások, megfigyelések esetében a detektívek külön díjazásban nem részesültek. A szolgálattal összefüggő, úgymond elkerülhetetlen költségek ezerötszáz forintig elszámolhatóak voltak a főkapitány vagy a bűnügyi osztály vezetőjének láttamozását követően. A II. szabályzat a testület felépítése mellett, a függelmi viszonyokat és a kapcsolattartás módjait is tartalmazta.³²²

A detektívek munkáját a főkapitány engedélye mellett magánosok is igénybe vehették. A fizetséget, megbeszélte összeget a detektívfelügyelőnek kellett átadni.³²³ A szabályzat a jutalom keretét évi ötszáz forintban maximalizálta. A nagyobb ügyek eredményes megoldásáért, kiváló szolgálatért a főkapitány jóváhagyásával a belügyminiszter által megállapítva fizették ki a pénztárból. Ahogy napjainkban is, a fővárosi rendőrség önállóan gazdálkodó költségvetési szerv volt, így a vizsgált időszakban is az említett és egyéb kifizetések is a budapesti rendőrség pénztárából történtek.

A szabályzat V., egyben utolsó fejezete a fegyelmi eljárásokról rendelkezett. A detektívek ellen érkezett panasz esetében a főkapitány – annak távollétében helyettese – a felügyelő meghallgatásával vizsgálatot rendelhetett el. A vizsgálat elvégzésére a főkapitány egy rendőrtisztviselőt jelölt ki. A kijelölt személynek a vizsgálatot nyolc napon belül kellett lefolytatnia, majd eredményéről a fegyelmi bizottságot tájékoztatnia, amelynek tagja volt a detektívfelügyelő is. A bizottság által meghozott határozattal szemben három napig lehetett fellebbezni. A fegyelmi büntetések a 29. § értelmében a következők voltak: 1. szóbeli rosszallás, 2. írásbeli dorgálás, 3. száz forintig terjedő fizetéselvonás, 4. szolgálatból elbocsátás.³²⁴

Az V. fejezet rendelkezett a detektívek fővároson kívüli tevékenységéről, melynek értelmében Budapest területén kívül akkor tevékenykedhet, amennyiben a fővárosban elkövetett bűneset nyomozása során indokolt gyanú tette azt szükségessé, egyéb esetben más

322 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

323 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

A díjszabás a következő szerint alakult: 12 óra nappali szolgálat 2 forint 50 krajcár, egy éjszakára kiterjedő szolgálat 3 Forintot, egy teljes napot átfogó nappalos és éjszakás szolgálat 4 forintba került.

324 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

törvényhatóság területén elkövetett bűneset nyomozását a belügyminiszter írásos engedélyével végezhette.³²⁵

A szabályzatnak a *Detektívek magatartása a magánéletben* című fejezetében fogalmazták meg azokat az erkölcsi és etikai normákat, amik megléte nélkül a törvények betartására irányuló tevékenység hiteltelenné vált volna, és véleményem szerint ezek megléte ma is alapfeltétele az eredményes és hiteles szolgálatellátásnak. A szabályzat ezen része a detektívektől megkívánta a közbecsülést és köztiszteletet kivívó életmód folytatását. Ennek megfelelően minden olyan törvényt be kellett tartaniuk, amelynek megszegéséért a bűnelkövetőket üldözték. Tiltott volt továbbá a kártyajáték, az eladósodás, a házasságon kívüli szeretői kapcsolat ápolása, kétes hírű személyekkel baráti kapcsolat fenntartása, adósság felhalmozása. A szabályzat az italozást, hangos mulatozást is megtilthatta, erre a korabeli terminológia szerinti tivornyázás kifejezést használta.³²⁶

A detektívek egyéb hivatalt nem viselhettek, felügyeletük alatt álló üzletnek sem ők, sem pedig családtagjaik nem lehetnek tulajdonosaik, bérlőik. Politikai pártnak, egyesületnek nem lehetnek tagjai, azok gyűlésein csak hivatalos ügyből kifolyólag vehettek részt. Jótékonysági és művelődési tevékenységet folytató egyesületnek lehetnek tagjai, de ebben az esetben előljárójuk felé jelentési kötelezettség terhelte őket. Nem politikai egyesület ünnepélyén részt vehettek, nyilvános felvonulásokon azonban nem. Sajtóban történő mindennemű szereplésüket, tudományos előadásukat a főkapitány engedélyezhette. Személyes körülményeikben bekövetkezett változásokat szolgálati előljárójuknak kötelesek voltak jelenteni. A szabályzat végül előírta, hogy a detektívek szabályszerű tiszteletadással, kalapjuk levételével – csakúgy, mint valamennyi tisztviselő és alkalmazott – kötelesek voltak a honvéd csapatok zászlaját, hősök emlékműveit üdvözölni.³²⁷

A detektívek magatartása a szolgálatban címszó alatt a szolgálat ellátásához alapvetően szükséges kívánalmakat fogalmazták meg. A testület tagjai szolgálatukat csak szolgálati igazolványukkal láthatták el, jelvényt, zsebkönyvet, ceruzát, körülbelül hat pengő pénzt, zseborát, tűzszerszámot, gyertyát, pisztolyt és bilincset voltak kötelesek maguknál tartani. Előljárójukkal szemben kötelesek voltak tiszteletet mutatni, utasításukat betartani. Az

325 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”³⁵

326 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

327 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

állampolgárokkal szemben udvariasan, előzékenyen, minden nemű durvaságot mellőzve kellett viselkedniük. Szükség esetén igazolványukkal magukat felfedve segíteniük kellett egyenruhás kollégáiknak. Ugyanakkor szolgálati fellépésük határozottnak, ellenszegülés esetén erélyesnek kellett lennie. Intézkedését megelőzően kötelesek voltak igazolványukat felmutatni, rendőri mivoltukat felfedni.³²⁸

A III. Detektív-szabályzat – *A detektív testület szabályzata és szolgálati utasítása* – 1893. november 24-én került belügyminiszteri jóváhagyásra. (V. sz. mell.). Az előző szabályozóhoz képest tágabb működési kört, az eljárások során biztosabb alapot és egyöntetűséget biztosított. A detektív felügyelői helyettesi beosztás és annak feladatai a *Detectiv testület szervezése* fejezet kiegészítéseként jelent meg a *Detectiv felügyelői helyettes* címmel. Ennek értelmében a detektívfelügyelőt támogatni volt köteles, annak jogait csak távolléte esetén gyakorolhatta. A II. szabályzathoz képest változás, hogy a fuvar költség megtérítésére már nem tarthattak igényt a detektívek, mivel részükre bérkocsi átalányt állapítottak meg. A felvételi követelmények terén a megfelelő hely-, és személyismerettel rendelkezéssel, valamint a magyar nyelv tökéletes szóbeli és írásbeli használatával bővült a paletta.³²⁹ A szabályzat tágabb működési keretet biztosított és pontosította a működés,

328 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

329 A „detektívtestület” szabályzata és szolgálati utasítása.

A szabályzat felépítése:

I.

Szabályzat. I. A detectiv testület feladata, hatásköre és szolgálati viszonya.

II. A detectiv testület szervezése.

III. A detectiv próbakénti kinevezése, véglegesítése, elbocsátása és nyugdíjaztatása.

IV. Napdíjak, költségek megtérítése és jutalmazás.

V. Fegyelmi eljárás.

II.

Szolgálati utasítás.

Általános rész.

A) A detectiv kötelességei.

- a) Általános követelmények
- b) A detectiv magatartása a magánéletben.
- c) A detectiv magatartása a szolgálatban.
- d) A detectiv szolgálati teendői.

B) A detectiv jogai.

Különös rész.

feladatellátás módját, állampolgári jogokat, garanciákat fogalmazott meg. Az *I. Szabályzat* rész nagyrészt megegyezik két elődjével, azonban újításként megjelenik a *II. Szolgálati utasítás*, amely az eddigi szabályozást szakmai tartalommal látta el.³³⁰ Az általános rész a detektívek kötelességei címszó alatt az általános követelményeket, a magánéletben, valamint a szolgálatban követendő magatartást, a detektívek szolgálati teendőit írta le. A *II. Szabályzat* esetében ismertetett magánéletre vonatkozó elvárások lényegében megmaradtak, azokat egy pontban egészítették ki: ennek értelmében a detektívek szolgálati teendőivel összefüggésben álló ügyekkel kapcsolatban bizonyítékokat, kérvényeket, igazolványokat, útleveleket nem adhattak át harmadik személynek, illetve azok megszerzésében sem játszhattak szerepet. Ezzel tulajdonképpen az eljárások befolyásolásának esélyét kívánták kizárni a kortársak, tehát mintegy korrupcióellenes kazula épült be a szabályzatba.

A szolgálatban tanúsítandó magatartások sorában is megmaradtak a korábban kidolgozott alapok. Az inkognitó megtartása céljából nyilvános helyen – a szolgálati feladat védelme érdekében – egyenruhás rendőrnek, felsőbb tisztviselőnek, előjárónak nem voltak kötelesek köszönni. A közönséggel, mint állampolgárokkal szemben tanúsítandó magatartások is kibővítésre kerültek. A szabályzat kitér az udvarias és megfelelő köszöntés szükségességére, valamint a kérésre felvilágosítás adására, amit csak indokolt esetben, a szolgálati érdek sérelme miatt lehetett megtagadni. Amennyiben intézkedtek, figyelmeztettek, azt nem feltűnően, kiabálást, fenyegetést, az emberek kézzel való érintését mellőzve kellett végrehajtaniuk. A szabályzat kitér továbbá az inkognitóra, amelyet figyelés, puhatolás, rendőri jelleg felfedése nélkül ellátandó feladatok során megőrizni volt szükséges. Érdekesség és újdonság volt továbbá, hogy a detektív, amennyiben nem személy ellen irányuló intézkedést fogantatosított,

A) Szolgálati beosztás.

a) A központi felügyeleti szolgálat.

b) A tartalék szolgálat.

c) A vasúti szolgálat.

d) A hosszú portyázó szolgálat.

e) A rövid portyázó szolgálat.

f) Az éjjeli szolgálat.

g) A nyomozó szolgálat.

B) Különös teendők és szabályok.

330 Loc. cit: „II. Szolgálati utasítás”

de hatósági jogait kívánta érvényesíteni – amelyet csak rendőri mivoltának felfedésével tudott kivitelezni – elegendő volt csupán jelvényét felmutatnia.³³¹

Ezt követően a detektívek jogai címszó következett, majd a II. Különös rész meghatározta a szolgálat beosztás formáit, melyek a következők voltak.

Központi felügyeleti szolgálat: a szolgálat 9 órakor vette kezdetét, amikor a detektívek eligazítás keretében megismerték az előző szolgálatban végrehajtott intézkedéseket, kibocsátott körözéseket. 11 óráig a detektívszobában ellátták rövid teendőiket, tartalékot képeztek, majd 14 óráig szabadon tevékenykedhettek. 14 órakor jelentkeztek a központi felügyeletet tartó tisztviselőnél, akinek irányítása alatt tevékenykedtek másnap reggel 8 óráig szükség esetén, amíg a felmerülő ügyekben a gyors intézkedést igénylő eljárásaikat befejezték. Ebben a szolgálati formában a detektívek vezetői engedéllyel hagyhatták el a főkapitányság épületét. Reggel 8 vagy 9 órakor a detektívfelügyelőnél vagy helyettesénél, 18 óra szolgálatot követően jelentést tettek az elmúlt 18 óra eseményeiről, a bejelentett bűnesetekről. A jelentés formája napi, amely a szükséges, de tömör vázlatokat is tartalmazta. Tartalék szolgálat: a központi felügyeleti szolgálatot követő napon következett. Reggel 9 órától 12 óráig kötetlen szabadidős tevékenység jellemezte a szolgálatot, ezt követően nyaranta 18 óráig az uszodák ellenőrzését végezték. A további évszakokban ezen időintervallumban a meghatározott kerületekben portyaszolgálatot láttak el. 18 órától 21 óráig a detektívszobában tartózkodtak és tartalékot képeztek, rendelkezésére álltak a központi felügyelő tisztviselőnek, a főkapitánynak, a bűnügyi osztály vezetőjének. 21 órától, amennyiben a munka megengedte, otthonukba távozhattak és másnap reggel 5 óráig kötelesek voltak ott tartózkodni. Ezen idő alatt behívhatóak voltak.

Vasúti szolgálat: a kijelölt pályaudvaron látták el feladatukat a detektívek. Az első és utolsó vonat érkezésénél, távozásánál jelen kellett lenniük. Ez a szolgálati forma kerülte a dekonspirációt, a detektívek a vonatok érkezésekor a peronon álltak és figyelték az utazóközönséget. Vonatok érkezése közötti időben feladatuk a várók, a pályaudvar területének ellenőrzése volt. Ahogy napjaink pályaudvari rendőreinek is, a kortársaknak is a vagyon elleni bűnesetek megakadályozása, megelőzése, tolvajok elfogása volt az egyik fő feladatuk.

Hosszú portyázó szolgálat során a detektívek reggel 7 órától 10 óráig a VI., VII., VIII. kerületi vásárokat ellenőrizték. 10 órától 14 óráig a Városligetben, télen a vásártereken és a Duna-parton portyáznak. A portyaszolgálat során a kocsmák, kávéházak, közterületek, utcák ellenőrzése

331 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. számú dokumentum: „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

során kerülve a feltűnést, figyelték az esetleg felbukkanó rovott múltú egyéneket, gyanús elemeket a bűncselekmények megakadályozása, valamint a tettenérés érdekében. Az uszodák ellenőrzése során megfigyelték, hogy a vendégek között nincs-e ismert tolvaj, továbbá a rosszul bezárt öltözőszekrények feltörésének szabtak gátat. Azon uszodákban, ahol már követtek el vagyon elleni bűnesetet, huzamosabb ideig figyelték a látogatóközönséget. Rövid portyázó szolgálat során 7 órától 11 óráig piacokat ellenőriztek, 12 órakor a detektívfelügyelőnél jelentkeztek és tartalékot képeztek. Nyáron 16 órától 19 óráig a Városligetben portyáztak, télen nyomozati ügyekben dolgoznak.

Éjjeli szolgálat során a detektívek reggel 8 órakor jelentkeztek a felügyelőnél, 12 óráig pedig tartalékban maradtak. 14-18 óráig nyáron az uszodákat ellenőrizték. Este 21 órakor jelentkeztek a központi felügyeletet tartó tisztviselőnél, aki értesítette őket a korábban történt komolyabb esetekről, 22 órakor pedig a detektívfelügyelőnél jelentkeztek. 22 órától hajnal 2 óráig a mulatóhelyeket látogatták. Irányelvként a szolgálati szabályzat az éjjeli szolgálat tekintetében megfogalmazta, hogy a detektívek vendégként lépjenek be

A nyomozó szolgálatra beosztott detektívek egy része 9 órakor, másik része 12 órakor, harmadik csoportjuk 16 óra 30 perckor jelentkezett a detektívfelügyelőnél, ahol addigi tevékenységükről beszámolni voltak kötelesek, valamint további utasítást, nyomozati anyagot kaptak.³³²

Bár az első szolgálati utasításhoz képest a szolgálatok elnevezésében történt némi változás, hiszen ott még nevesítették a zálogházi ellenőrző, színházi és mulató ügyeleti, szállodai ellenőrző szolgálat, azonban ezen tevékenységek a fenti felsorolásból való elmaradásuk ellenére továbbra is a detektívek feladatai közé tartoztak.

A szolgálatok formáit fontosnak tartom részletesen kifejteni, hiszen alátámasztják a detektívek fokozott közterületi jelenlétét, széleskörű tevékenységét, ami az eredményes munkavégzés egyik záloga volt, főként a korabeli társadalmi, technikai keretek között.

A szabályozó szerint a detektív fogalma: „*A detectiv azon közege a közbiztonsági rendészetnek, mely a törvények és rendeletek által megállapított korlátok határain belül a megelőző és felfedező szolgálatot van hivatva teljesíteni.*”³³³

332 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek” Különös rész, A) Szolgálati beosztás

333 Szomor Sándor (2020): Csipetnyi detektívtörténelem. Rendőrségi Tanulmányok, III. évfolyam különszám, p. 54-55.

Fegyverhasználat tekintetében a detektíveket szinte napjaink rendőrségi törvénye szerinti megkötések vezérelték. Tekintettel kellett lenni az arányosság, más enyhébb kényszerítő eszközzel el nem háríthatóság, végszükség eseteire. A Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználati jogát a vonatkozó törvény végrehajtására a belügyi tárca által kiadott rendelet szabályozta.³³⁴ A törvény értelmében fegyverhasználati joga volt az egyenruha és fegyverviselésre jogosított személyzetnek, fogalmazói, felügyelői karnak, őrszemélyzetnek, detektíveknek, olyan polgári ruhás alkalmazottaknak, akik személyes szabadság korlátozásával járó intézkedést hajthattak végre. Természetesen a fő cél a közrend és a közbiztonság fenntartása volt, az arányosság és jogszerűség keretei között. A törvény értelmében a detektívek és polgári ruhás állomány fegyverzete a pisztoly volt. A belügyminiszter a törvény korlátai között rendelettel állapította meg a fegyverhasználat részletes szabályait, így különösen azt, hogy a fegyverhasználat módja és mértéke mikor felelt meg a közbiztonság fenntartására irányuló követelményeknek, úgyszintén azt is, hogy a rendőrségnek mely tagjai és közegei milyen körülmények között milyen fegyvert voltak kötelesek szolgálatuk teljesítésekor viselni.³³⁵

Bár az I. detektív szabályzat fegyverhasználatának pontjai között az *„Olyan néptömeg szétozlatása végett, melynek szétozlatását a hatóság elrendelte, vagy amelynek szétozlatása a közbiztonság érdekében szükséges”*³³⁶ sor nem felelne meg korunk rendőrsége fegyverhasználati kritériumainak, alapjaiban a korabeli szabályozók igyekeztek arányosan, a legkisebb károkozás mellett korlátozni a kényszerítő eszközök használatát a rendőri intézkedések során.³³⁷

A detektív szolgálatban köteles volt magánál tartani jelvényét, igazolványát, zsebkönyvét. Szükséges volt továbbá magánál tartania három forintot, zseborát, gyertyát, levélborítékot, éjjeli, illetve városon kívül teljesítendő feladatai során bilincset és forgópisztolyt. Az inkognitó megőrzésére a szabályzat szintén lehetőséget adott a feladatok

334 1932/XIII. tc. a m. kir. rendőrség fegyverhasználati jogáról

185 100/1932. (VII. 14.) BM.r. a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználatának részletes szabályozásáról (1932). Magyarországi Rendeletk Tára, LXVI. évfolyam I. füzet, p. 810-818.

335 1932/XIII. tc. a m. kir. rendőrség fegyverhasználati jogáról

336 A „detektívtestület” szabályzata és szolgálati utasítása (1893. XI. 24.) In: Török Lajos - Némethy Tihamér (1926): Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor Könyvkiadó Vállalat

337 A „detektívtestület” szabályzata és szolgálati utasítása (1893. XI. 24.) In: Török Lajos - Némethy Tihamér (1926): Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor Könyvkiadó Vállalat

függvényében, legyen szó figyelésről, puhatolásról, esetleg rovott múltú egyének ellenőrzéséről. A szabályzat leírta a helyszíni szemle lefolytatásának lehetőségeit, a személyek körülményeire kiterjedő puhatolás módját. Ennek során a rendőri mivolt felfedése akkor lehetséges, amennyiben a felvilágosítást nyújtó biztosítékot ad arra vonatkozóan, hogy a puhatolással érintettet nem értesíti. Ennek lehetőség szerinti elkerülése érdekében a rendőri mivolt felfedése nélkül kellett információt szerezniük a szóban forgó egyénről, az azzal kapcsolatban lévő személyeken keresztül. A szolgálati utasítás rendelkezése alapján, amennyiben a detektív valakit kilétének felfedésére szólít fel, valamint kilétét egy kerületi kapitányságon fedi fel, minden esetben szolgálati igazolványát köteles volt felmutatni, magát megnevezni. Korunk szolgálati szabályzata a mai napig ezen alapelvek egyikére épül, hiszen a jogszerű és szakszerű intézkedés alapja, hogy az azzal érintett tudatában legyen, hogy vele szemben a rendőrhatóság jár el. Az immár III. detektív szabályzat évtizedekig maradt érvényben, az általa megfogalmazott alapelvek, garanciák kiállták az idő próbáját, fejlettségére utal, hogy számos eleme rendőrségünk szolgálati szabályzatában ma is fellelhető.³³⁸

Ezzel a fővárosi rendőrségen belül a detektív testület élen járt, hiszen az őrszemélyzet (közrendvédelmi állomány) számára külön szervezeti szabályzatot csak 1893-ban léptettek életbe.³³⁹ A dualizmus idején jöttek létre a – fővárosi rendőrséget szabályozó 1884. évi belügyi utasítás nyomán³⁴⁰ – a fővárosi rendőrség szakszolgálati ágait szabályozó szabályzatok, amelyeket a két világháború közötti időszakban alapvetően már csupán aktualizáltak.³⁴¹

A fővárosi rendőrség szervezetére és szolgálatellátására vonatkozó jogszabályok a századfordulóra oly mértékben gyarapodtak, hogy a rendőrök időszerűnek tartották a rájuk vonatkozó joganyag összegyűjtését és rendszerezését. Az első ilyen jogszabálygyűjteményt 1896-ban adták ki, majd 1902-ig évente kiegészítették és aktualizálták. Emellett a fővárosi rendőrség 1895-től az éves jelentéseit is publikálta, amelyek magukban foglalták a testület tárgyévire vonatkozó legfontosabb adatait és eseményeit.³⁴²

338 Szomor Sándor (2011): Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, p. 54-55.

339 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 25.

340 43.972/1884. BM r. a fővárosi rendőrség számára kiadott Utasítás tárgyában II. In: Török Lajos - Némethy Tihamér (1926): Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor Könyvkiadó Vállalat

341 9.389/1885. (II. 14.) BM.r. toloncz szabályzat kibocsátása tárgyában. Magyarországi Rendeletek Tára (1885), XIX. évfolyam I. füzet, p. 164-243.

342A fővárosi rendőrségre vonatkozó szabályokat először Krecsány Kálmán kerületi kapitány gyűjtötte össze és rendszerezte, melyet később Rédey Miklós rendőrtiszt pontosított évente.

Úgy vélem, a korabeli szabályozók az emberi jogokat tiszteletben tartották, számos nyomozó cselekmény és azok részletei, végrehajtási módja napjaink nyomozó utasításaiban is fellelhető. A korabeli szabályozók figyelmes olvasása nyomán nyilvánvalóvá válik, hogy azok célja a rend minél kisebb áldozatok árán való fenntartása volt. Nem elveknek kívántak megfelelni, hanem a magyar jog vonatkozó törvényi szabályozásaiban foglaltaknak. A vizsgált időszak Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség, majd a Magyar Királyi Állami Rendőrség, később pedig a Magyar Királyi Rendőrség, illetve ezen szervezetek detektívtestületei valódi nemzeti szervezetek voltak abban az értelemben, hogy működésük vezérlő célját a nemzet működésének szempontjából nélkülözhetetlen biztonságos környezet szavatolása és annak folyamatos fenntartása képezte. A biztonság biztosításának kereteit pedig a legitim magyar országgyűlés által alkotott törvényi előírásokban foglaltaknak megfelelően kívánták megvalósítani oly módon, hogy az a nemzet számára a lehető legcsekélyebb sérülést okozzon. A detektívek szolgálati utasításai, a bűnvádi perrendtartás, valamint a nyomozati utasítás a büntető és kihágási törvényekkel teljes összhangban garantálta az eredményes és szilárd alapokon nyugvó felderítő tevékenységet. Részletes és szinte minden helyzetre kiterjedő iránymutatást adott a detektívek számára. A szakmai fortélyok és a végrehajtás tárgyában pedig számos tankönyv született, *A Bűnügyi Nyomozás Kézikönyve* ENDRÓDY tollából például minden bűnüggyel foglalkozó rendőr, ügyész, csendőr elengedhetetlen társa volt munkája során.³⁴³ A kontinuitás a jogi szabályozók esetében is szakadatlan volt, a szilárd alapok lerakása ezzel jogszabályi téren is megtörtént.

3.4 MŰKÖDÉSI EREDMÉNYEK

A bűnözés statisztikai elemzésének fő problémája az állandóan változó kriminalitási mutatók. A statisztikákon, hivatalos jelentéseken keresztül a sajtó közvetítésével a társadalom kriminalitásról alkotott véleménye, felfogása nagymértékben befolyásolható. A vizsgált

Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): *A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet.* Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 26.

A testületre vonatkozó — immár az államosított magyar rendőrség egészére kiterjedően — újabb szabálygyűjtemény létrehozására 1926-ban került sor.

343 Endrődy Géza (1897): *A bűnügyi nyomozás kézikönyve.* Losonc, Kármán Nyomda

korszak statisztikái sokszor nem teljesek, hiányosak, olykor a számadatok a tárgyév-re vonatkozóan bűntípusokra történő bontás nélkül jelentek meg.³⁴⁴

A testület működésének eredményességét leginkább az 1895-től publikált főkapitányi jelentések igazolják, amelyek egészen az 1921-es tevékenységéig szolgálnak adatokkal. Az eredményes ügylezárások és a keletkezett ügyiratok számának összevetésével tiszta képet kapunk a működés hatékonyságáról. A könnyebb értelmezhetőség kedvéért – tekintettel a terjedelmi, valamint a főkapitányi jelentések rendelkezésre állásának időbeli korlátaira –, kronológiai sorrendben ismertetem a főbb adatokat, eredményeket. Sajnálatos módon a nyomozások, ügyek számából nem derül ki, milyen bűnesetekhez köthetően a nyomozások, intézkedések, mivel a rendelkezésre álló statisztikák nem ilyen részletesek.

Az erről készített táblázatban (VI. számú melléklet) a megbízások, majd ebből az eredményes nyomozások számát tüntetem fel, továbbá az előállítások számát, a létszám változását is ismertetem a tárgyévekben.

Az 1894-es tevékenységet bemutató jelentés beszámol többek között egy kilenc fős létszám-bővítésről, amellyel így év végére a testület létszáma hetven főre rúgott. Bűnügyi nyomozásokra 5849 megbízás érkezett, amelyből az eredményes nyomozások száma 2620 volt. Tevékenységük során a detektívek a tárgyévben összesen 1847 főt állítottak elő, körözés, kitiltás, bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt.³⁴⁵ 1895-ben a testület tízéves fennállását ünnepelte, ehhez méltóan 7002 főt állítottak elő. Az előző évhez képest a növekedés oka a bűncselekmény miatt előállítottak számában rejlik, amely több, mint a duplájára, 1847-ről 3380-ra nőtt. A bűnügyi nyomozások száma 6194 ügydarabra rúgott, amelyből az eredményes nyomozások száma 3384 volt.³⁴⁶ 1896-ban a bűnügyi nyomozások száma 8248 volt, amelyből 4733 zárult eredménnyel, valamint 4236 főt állítottak elő.³⁴⁷ 1897-től 1903-ig a bűnügyi nyomozások száma 11743-ról egészen 20889-re növekedett. Az 1897-es nyomozásokhoz képest a 7538 esetben történő eredményes nyomozások száma jónak mondható. Az eredményesség a növekvő ügyszámokkal egyre csökken, mígnem az 1903-as 20889-es ügyszám esetében csak 9136 az eredményes nyomozások száma. Mindez nem meglepő, ha a létszámot is számításba vesszük a kapott eredmények tükrében. A létszám 1897-ben 126 fő, 1903-ban pedig csupán 139-re növelték a detektívek számát. Tehát az alig bővített létszámú

344 Perényi Roland (2012): A bűn nyomában. A budapesti bűnözés társadalomtörténete 1896-1914. Budapest, L'harmattan Kiadó, p. 104.

345 A Budapesti Fő- És Székvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1894. évben (1895). Budapest, Főkapitányság

346 A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1895. évi működése (1896). Budapest, Főkapitányság

347 A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1896. évi működése (1897). Budapest, Főkapitányság

testületnek az 1897-es ügyszámhoz képest 1903-ban ennek majdnem a háromszorosával, 20889 ügygel kellett szembenéznie. A romló statisztika az előállítások számában is jelentkezett, de véleményem szerint ezek a számok nem visszaesést jelentenek, pusztán azt, hogy szinte azonos létszámmal a leterheltség közel háromszorosa esetén is működőképes maradt a testület.³⁴⁸

Bár az ügydarabok, elrendelt nyomozások, intézkedések esetében nem láthatjuk pontosan a mögöttük rejlő bűncselekményi kategóriákat, pontos intézkedéseket, azonban 1900-tól a jelentésekben a detektívek által fogatosított előállítások okaként a konkrét bűncselekményeket is megnevezték. Az alábbiakban az 1900-1903 közötti tevékenységet bemutató táblázatok adatait ismertetem.

348 Jelentések a Bp. Fő És Székvárosi Állami Rendőrség működéséről 1897- 1903-ig.

1. ábra: Az 1900-ban előállított személyek és bűncselekményi kategóriák

f) Részletes kimutatás a detektivek által az 1900. évben előállított egyénekről.

Hónap	Bűncselekményi kategóriák																				Összesen														
	Lopás	Lopás granú	Körözött	Kitiltott	Csavargás	Betörés	Átkulcsos benyitás	Orgazdaság	Súlyos testi sértés	Zsebtolvajlás	Csalás	Sikkasztás	Rablás	Hat. ell. erőszak	Gyermek kitétel	Zsarolás	Bűnrészesség	Titkos kéjelgés	Pénzhamisítás	Életveszélyes fenyegetés		Okmányhamisítás	Erőszakos n. közös.	Gyermekölés	Katonaszókevény	Gyilkosság	Gyilkossági kísérlet	Rablógyilkosság	M. magzat elhajlás	Magánlak. sértés Mag. elleni erőszak	Ham. pénz. forg. hozatala	Cimbitörés	Jogtalan elcsajkítás	Hatósági megker.	
Január	27	—	25	10	22	9	2	—	—	—	3	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
Február	29	—	17	18	51	13	5	4	4	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
Március	14	4	4	22	50	—	3	—	—	—	4	4	2	—	—	—	—	3	2	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Április	43	5	12	44	77	13	2	6	2	—	4	—	—	—	—	—	3	—	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Május	9	—	2	14	62	2	1	3	1	1	4	1	—	—	—	2	—	1	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Junius	5	—	1	—	37	9	1	1	1	2	2	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Julius	7	—	2	12	82	1	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Augusztus	17	5	3	18	56	4	2	1	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	
Szeptember	8	1	4	18	19	1	2	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Október	9	2	12	15	18	13	6	2	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
November	10	—	13	21	27	1	8	—	2	1	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	
December	21	1	22	15	23	4	4	1	2	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Összesen	199	18	118	262	474	70	36	18	12	12	21	11	3	2	1	6	6	5	13	1	12	3	4	3	1	3	1	—	—	1	1	1	14	1272	

2. ábra: Az 1901-ben előállított személyek és bűncselekményi kategóriák

f) Részletes kimutatás a detektivek előállításáról.

Hónap	Büntett, vétség és kihágás miatt előállítva lett																				Összesen														
	Lopás	Lopás granú	Körözött	Kitiltott	Csavargás	Betörés	Átkulcsos lopás	Orgazdaság	Súlyos testi sértés	Zsebtolvajlás	Csalás	Sikkasztás	Rablás	Hatóság elleni erőszak	Gyermek-kitétel	Zsarolás	Bűnrészesség	Titkos kéjelgés	Pénzhamisítás	Életveszélyes fenyegetés		Okmányhamisítás	Erősz. nemi közösülés	Gyermekölés	Katonaszókevény	Rablógyilkosság	Méhmagzat-elhajlás	Ham. pénz. forgal. hoz.	Czimbitorlás	Hatósági megker.	Öngigazolás	Család elleni büntett	Magán vagyron rongál.		
Január	26	2	42	19	33	6	2	—	—	—	2	2	1	3	—	—	1	1	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	144	
Február	6	2	41	20	37	5	6	2	—	—	4	2	—	3	—	—	—	—	—	1	—	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	135
Márczius	26	6	29	26	68	3	12	4	—	10	2	1	7	—	—	—	—	—	4	—	—	—	2	—	—	—	—	1	1	3	—	—	—	205	
Április	6	1	24	12	18	3	1	1	—	5	1	2	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	80	
Május	11	1	18	25	28	1	1	1	1	5	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	98	
Junius	8	2	38	20	50	1	—	1	—	12	1	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	189	
Julius	18	1	2	35	33	5	7	7	1	2	1	3	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	123	
Augusztus	6	1	1	14	40	—	—	—	1	7	2	2	8	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	86	
Szeptember	26	1	4	22	42	5	7	3	1	—	4	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	122	
Október	19	3	1	22	40	13	1	—	—	3	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	100	
November	15	4	1	23	46	6	2	4	3	1	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	116	
December	17	8	4	16	81	8	2	5	—	2	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	16	168
Összesen	184	32	205	254	516	56	41	28	7	47	24	22	18	8	1	3	6	1	5	1	10	4	3	5	4	6	1	1	11	4	1	17	1516		

A fenti adatokból megállapítható, hogy a vagyon elleni bűnesetek miatti előállítások domináltak. Emellett a körözött, kitiltott személyek, valamint csavargás miatt keresett személyek előállítása adta az éves érték meghatározó részét.

5. ábra: A 1904-ben előállított személyek és bűncselekményi kategóriák

Hónapok	Büntett, vétség és kihágás miatt előállítva lett																																				
	Alkulsos nyitás	Lopás	Lopás gyanú	Körözött	Kitiltott	Csavargás	Betörés	Orgazdaság	Zsebtolvajlás	Csalás	Bűnrészesség	Pénzhamisítás	Hamis pénz forg. hoz.	Párba	Kivándorlási közv.	Sikkasztás	Rablás	Gyilkossági kísérlet	Hatósági megkeresés	Veszélyes fenyegetés	Könyöradomány	Magánosok ell. erőszak	Hatóság elleni erőszak	Zsarolás	Magzat elhajítás	Okmányhamisítás	Titkos kójelzés	Erősz. nemi közönlés	Öngazolás	Súlyos testi sértés	Katonaszökevény	Szándékos emberölés	Gyújtogatás	Összesen			
Január	3	23	1	—	16	48	7	9	2	9	5	3	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Február	3	33	—	1	11	22	6	6	—	1	—	—	—	—	—	2	3	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Márcz.	4	20	1	1	15	24	10	5	1	1	4	—	—	—	—	1	2	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Április	6	34	3	6	24	36	7	3	4	2	1	2	1	1	—	4	1	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Május	5	10	—	14	36	49	4	5	2	2	8	—	—	—	—	3	—	3	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Junius	2	15	1	—	15	27	9	1	4	4	2	—	—	—	1	—	—	7	—	—	1	—	1	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Julius	1	10	—	27	7	16	8	1	1	—	—	2	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Aug.	3	18	3	2	15	20	5	2	3	1	—	1	4	—	—	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	
Szept.	7	—	14	—	22	25	4	4	4	5	—	2	—	—	—	1	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	
Október	1	9	11	1	19	35	2	2	1	3	2	—	3	—	2	6	8	3	—	—	—	—	—	1	—	1	1	—	—	—	3	—	—	—	—	—	
Novem.	9	—	26	—	19	23	7	1	2	3	5	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3	—	—	—	—	—	—	4	1	2	
Decz.	9	15	—	—	10	33	3	6	2	4	2	2	—	—	—	1	6	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Össz.	53	187	60	52	209	358	72	45	26	35	29	12	14	2	4	21	34	19	4	2	9	3	2	7	3	4	7	3	1	3	4	1	2	1775	—		

1904-ben 21428 bűnügyi nyomozásra kaptak megbízást a detektívek, amelyből 7495 zárult eredménnyel. Ebben az évben 1775 előállítást hajtottak végre, amíg a létszám csupán százhuszonhat fő volt.

6. ábra: Az 1904-ben megfigyelt helyiségek és személyek száma

d) A megfigyelt helyiségek és személyek száma.

Hónapok	Szálloda	Fürdő	Étterem	Kávéház	Színház	Orpheum, dal- csarnok	Ének és jambó	Posta	Kórház	Táncszalon	Korcsma	Kávémérés	Pálinkamérés	Menhely	Népkönyha	Cselédhelyező	Ószeres	Zálogház	Hordár	Munkásegylet	Korcsmai egyesület	Megfigyelések száma
Január	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
Február	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
Márczius	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
Április	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
Május	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
Junius	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
Julius	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
Augusztus	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
Szeptember	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
Október	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
November	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
December	69	14	48	197	9	3	9	27	10	7	1018	360	398	10	12	94	2124	48	1619	10	36	5717
Összesen	828	168	576	2364	108	36	108	324	120	84	12216	4320	4776	120	144	1128	25488	576	19428	120	432	68604

Tehát 1904-ben is a lopás, csavargás miatt előállított, kitiltott személyekkel szembeni intézkedések adták az előállítások legnagyobb részét. A megfigyelésekről készült táblázat bizonyítja, hogy tekintettel a detektívek létszámára, ez a feladat igen embert próbáló volt, hiszen ilyen apparátussal ennyi intézmény figyelése csak folyamatos emberfeletti munkával volt tartható.

1910-re a nyomozások száma már 30881-re duzzadt, melyből 20651 zárult eredménnyel. 7122 főt állítottak elő, miközben létszámuk mindössze százharminc fő volt. 1904-1910 között erős javulás volt tehát jellemző, mind az eredményes nyomozások, mind az előállítások számában, a létszám azonban szinte változatlan maradt.³⁴⁹

349 Jelentések a Budapesti Állami Rendőrség 1904-1910 közötti működéséről (1911). Budapest, Főkapitányság

10. ábra: Az 1915-ben előállított személyek és bűncselekményi kategóriák

Részletes kimutatás a detektívtestület által eszközölt előállításokról az 1915. évben.

H ó n a p	Büntett, vétség és kihágás miatt előállítva lettek																						
	Álkulcsos nyitás	Betöréses lopás	Alkalmi lopás	Resurránás	Zsebtolvajlás	Kéjlopás	Jogtalan eltulajdonítás	Orgazdaság	Rablás	Rablógyilkosság	Gyilkosság	Súlyos testi sértés	Hatóság elleni erősz.	Mag. elleni erőszak	Veszélyes fenyegetés	Körözött	Kítiltott	Csavargás	Okmányhamisítás	Csalás	Sikkasztás	Zsarolás	Könyöradomány gyűjt.
Január . . .	4	16	22	—	6	—	4	5	4	—	—	—	1	—	2	2	9	46	—	5	11	—	—
Február . . .	9	4	43	—	2	5	—	12	2	1	—	—	—	—	—	6	12	30	—	7	4	—	—
Márczius . . .	3	2	16	—	—	7	6	3	1	—	—	1	2	4	—	4	34	106	—	2	—	—	—
Április . . .	2	10	8	—	5	10	12	11	1	—	1	—	—	—	—	7	25	46	—	1	9	2	1
Május . . .	3	8	54	1	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	29	58	—	6	14	—	—
Junius . . .	2	13	26	2	61	2	—	6	—	1	—	—	—	—	—	2	17	49	2	1	9	—	—
Julius . . .	4	6	31	2	24	2	4	12	2	—	—	3	3	—	4	4	34	122	—	11	10	—	—
Augusztus . . .	3	6	44	4	12	—	—	27	1	—	—	—	—	—	—	1	12	48	6	1	11	4	2
Szeptember . . .	1	26	37	3	13	6	2	9	2	1	1	—	—	—	—	1	45	86	—	12	1	1	—
Október . . .	2	13	25	2	8	8	9	22	5	—	—	4	—	—	—	2	38	54	1	14	15	2	—
November . . .	6	29	33	—	6	3	—	13	—	2	—	—	1	—	—	2	42	79	2	12	12	3	—
Deczember . . .	12	38	27	—	3	4	—	15	—	—	—	2	—	—	1	21	7	193	1	2	16	—	1
Ujpest . . .	15	196	215	—	9	3	—	7	15	—	1	—	1	3	—	9	9	66	4	3	9	—	—
Kispest . . .	74	185	342	9	19	—	1	21	11	—	—	—	—	—	—	18	24	38	1	19	14	1	—
Erzsébetfalva	24	35	167	—	9	—	—	16	23	—	—	3	1	—	—	14	8	87	—	14	12	—	—
Erkölcrend.	—	—	—	—	—	71	—	—	—	—	—	—	—	—	2	14	43	287	—	—	—	—	—
összesen	166	587	1110	23	186	121	38	179	67	5	3	13	9	14	14	108	388	1395	17	114	147	13	4

Részletes kimutatás a detektívtestület által eszközölt előállításokról az 1915. évről.

H ó n a p	Büntett, vétség és kihágás miatt előállítva lettek																							
	Pénzhamisítás	Hamis pénz forg. hozás	Katonaszökevény	Titkos kéjelgés	Erőszakos nemi közösülés	Leánykerítés	Fajtalanság	Testi sértés	Szándékos emberölés	Gyermekkiétele	Királysértés	Gyermekölés	Fegyv. erő elleni büntett	Magzatelhajtás	Gyermekrablás	Feltűzés	Öngigazolás	Hírói elvezetések	Gyilkossági kísérlet	Gyújtogatás	Magánvagyon rongálása	Fegyvercs. szökevény	Hadmunkás szökevény	Kémkedés
Január . . .	—	2	34	98	2	3	—	—	3	—	—	—	—	1	—	—	—	121	—	—	—	—	21	2
Február . . .	2	—	23	95	4	5	—	—	1	—	—	1	—	3	1	—	—	92	—	1	—	—	9	1
Márczius . . .	—	3	54	99	5	9	2	—	—	2	—	—	—	2	—	—	1	74	—	—	—	4	29	3
Április . . .	4	—	37	61	—	12	5	2	—	—	1	1	—	—	—	1	—	129	2	—	—	—	8	—
Május . . .	—	2	26	66	2	14	—	—	4	—	—	—	1	—	—	—	—	49	—	—	—	7	5	—
Junius . . .	6	1	22	58	2	7	—	—	2	2	—	—	—	4	—	—	—	54	—	2	1	6	12	2
Julius . . .	—	—	60	78	9	9	—	3	—	4	—	2	1	—	—	2	—	132	1	—	—	—	6	—
Augusztus . . .	7	4	36	125	5	3	4	—	2	—	—	—	—	3	—	—	—	84	—	—	—	—	11	4
Szeptember . . .	8	3	45	41	—	5	1	2	—	5	1	—	2	—	4	3	—	106	1	1	—	6	8	—
Október . . .	2	2	53	119	—	7	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	—	—	1	—	17	1
November . . .	—	1	29	146	1	2	1	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	55	2	—	—	—	4	2
Deczember . . .	1	—	49	228	4	4	3	4	3	4	—	1	—	—	—	—	—	28	—	—	5	—	3	1
Ujpest . . .	4	—	62	9	6	1	2	—	—	—	1	—	2	3	1	—	—	49	—	—	—	—	16	2
Kispest . . .	—	4	42	—	3	3	3	—	3	2	—	—	—	6	—	2	—	227	3	1	—	—	9	2
Erzsébetfalva	9	3	73	—	2	—	24	—	1	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	4	16	6	161	—
Erkölcrend.	—	—	—	1247	—	36	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	228	—	—	—	—	—	—	—
összesen	43	25	645	2503	44	121	22	36	14	24	3	6	6	29	7	8	279	1228	9	9	18	30	319	20

1915-ben a statisztikában érdekességként észlelhető a titkos kéjelgés bűnesetek dominanciája, ugrásszerű növekedése. 1919-ben az előállítások száma 40347 fő volt, az ugrásszerű növekedésre magyarázattal a Tanácsköztársaság bukását követő számonkérések, a kommunisták üldözése szolgált.³⁵¹ 1921-ben a politikai bűncselekményekre, mozgalmakra koncentráció újabb robbanásszerű növekedést eredményezett a nyomozások számában, amely 127424 volt – ebből az eredményes nyomozások száma 67458 volt. A tárgyévben 41008 főt állítottak elő, a testület létszáma ekkor már 653 fő volt.³⁵² 1930-1932 között a bűnügyi nyomozások száma nem mutat nagy eltérést, a százezres ügyszámot egyik évben sem érte el. Az eredményes nyomozások száma ehhez mérten nem érte el az ötven százalékot. Az előállított személyek száma viszonylagos állandóságot mutatott, stabilan tizenkétezer fő felett volt, de a tizenhárom ezret nem érte el. 1933-1940 között a bűnügyi nyomozások száma bőven százezer felett volt, az eredményes nyomozások száma ehhez képest minden évben 50-70% között mozgott. Az előállított személyek száma tizenkétezer-húszezer fő között mozgott.

A mellékletben szereplő főkapitányi jelentések (VII. számú melléklet) táblázataiban olyan további részletes információkhoz jutunk, mint a detektívek által megfigyelt helyek, felügyelet alá helyezett személyek száma. Továbbá betekintést nyerhetünk a felfedező és megfigyelő szolgálat alatt foganatosított intézkedések sokszínűségébe, számbeli alakulásába. Ezekből a korabeli statisztikákból továbbá megtudhatjuk, hogy létszámukhoz képest a detektívek milyen sokrétű, változatos tevékenységeket hajtottak végre.

A kivonatolt statisztikák elemzése nem egyszerű feladat, hiszen a puszta számokon túl látnunk kell az adatok mögött meghúzódó részleteket. A korábbi detektívtestület működését 1924-ig taglaló fejezettel együtt kapunk valódi képet az eredményességről. Tehát abban az esetben, ha elemezzük az elrendelt bűnügyi nyomozások és az abból eredménnyel zárult nyomozások, előállítások számát, figyelembe kell vennünk, hogy ezen eredményeket a testület csonkított létszámával érte el. A korábban említett fejezetben kifejtettem, hogy a tárgyévekre vonatkozóan a testületből hány főt került vezényeltek át, tehát az eredményes nyomozások számát egy megcsonkított létszámú testület vívta ki. Habár az ügyek, nyomozások és intézkedések mögött megbúvó bűncselekményekről nincsenek pontos adatok, azonban az előállítások számához köthetőek konkrét bűncselekményi kategóriák. Láthatjuk továbbá a hatóságok felkérései által végrehajtott előállításokat is. Fentiekre tekintettel kijelenthető, hogy ezek mögött az intézkedések mögött javarészt a jelenleg is túlsúlyban lévő vagyon elleni

351 Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1918-1920. évi működéséről (1921). Budapest, Főkapitányság

352 Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1921. évi működéséről (1922). Budapest, Főkapitányság

bűnesetek dominanciája figyelhető meg. Ez a túlsúly a háborús időkben, forradalmi időszakban is megmaradt, dacára az új háborús helyzettel összefüggő, illetve politikai bűneseteknek.

A megfigyelő szolgálaton belül razziák végrehajtása, portyaszolgálatok ellátása is a detektívek feladata volt, emellett a háborús évek alatt jó néhány detektív frontszolgálatot is ellátott. Tekintettel kell lennünk továbbá az időszakok sajátosságaira. Akár az 1914-1918 közötti háborús időszakból fakadó többletfeladatokról – háborús bűnesetek, menekültek –, akár az 1920-as évek politikai mozgalmainak figyeléséről, politikai bűncselekmények felderítéséről beszélünk, ezen változások a statisztikában markánsan megjelennek. Ezt követően az 1930-as évektől 1940-ig állnak rendelkezésre statisztikai adatok a detektívtestület működéséről. Összességében százalékos arányban az eredményesség kimutatása – tekintettel a fent említett tényezőkre – nem adná vissza a valódi számok mögött húzódó erőfeszítéseket, így ezt meg sem kíséreltem leírni, mindazonáltal a háttér információk birtokában a számok tükrében kijelenthetjük, hogy a detektívek erőforrásaikhoz, leterheltségükhöz képest érdemi és eredményes munkát végeztek, stabil bűnüldöző tevékenységet gyakoroltak minden körülmények között.

3.5 BŰNÜGYI NYILVÁNTARTÁS

A technika fejlődésével párhuzamosan a rendőri munka során rendelkezésre álló eszközök palettája is nagymértékben szélesedett. Ennek köszönhetően a helyszíni tevékenységek során alkalmazott eljárások is fejlődtek, továbbá könnyebbé vált az azonosítás, nyomon üldözés. A háttérintézmények adta új lehetőségek a detektívek munkájára is pozitív hatást gyakoroltak.

Az eredményes detektív munka egyik záloga a bűnügyi nyilvántartás, amely a vizsgált időszakban alakult ki, illetve fejlődött európai színvonalra. Ennek a több lépcsőben megvalósult folyamatnak az elindítása TÖRÖK János főkapitány nevéhez fűződik. A bűnüldözési céllal történő adatkezelés első formái a XIX. század végén jelentek meg a korabeli rendőrségi nyilvántartások formájában. Közös jellemzőjük a széttagoltság, az egymástól független alakulás volt. Az állomány az adatokat manuálisan saját jegyzetei, feljegyzései, tapasztalatai által gyűjtötte. A csekély számú és csupán a helyi bűnözési sajátosságokat nyomon követő adattárak közvetlenül támogatták a területükön előforduló bűnesetek felderítését. A detektívek igényeinek megfelelően, a nyomozások szükségleteit kielégítve igazodtak, fejlődtek a nyilvántartások, de a bűnüldözők kivételével más hivatal nem férhetett hozzá az adatokhoz. A

hírközlés fejlődésével a XX. század elején megjelentek a központi adattárak, amelyek mint a rendőrségi nyilvántartások a nyomozások és a bűnüldöző tevékenység egyik legfontosabb eszközévé váltak. A központosítással az adattárak leváltak a közvetlen használókról, belügyminisztériumi közvetlen alárendeltségbe kerültek, megőrizték bűnüldöző jellegüket, de erősen bürokratikusak maradtak.³⁵³

A modern rendőrségek egyik fő támogatója a bűnügyi nyilvántartás, amely egy folyamatosan bővülő információs tudásbázis a bűncselekményekre, bűnelkövetőkre és minden olyan körülményre vonatkozóan, ami eredményesebbé teheti a bűn üldözését. Hazai vonatkozásban a bűnügyi nyilvántartás kialakulása, fejlődése és története igen érdekes és egyedülálló képet mutat. A polgári magyar állam detektívtestületének történetét az 1885-ös megalakulását követően folyamatos fejlődés és eredményes nyomozati munka jellemezte, ami a személyi állomány rátermettségének, az állami támogatásnak, és a szakmai képzésnek is köszönhető volt. Azonban a sikerekhez a későbbiekben megjelenő technikai támogatás, innovációs megoldások is jelentős mértékben hozzájárultak. Ennek ékes példája a bűnügyi nyilvántartás. A detektívek munkáját nagymértékben megkönnyítette az 1885-ben létrehozott bűnügyi nyilvántartás, ami számos egyéb újításhoz hasonlóan TÖRÖK János főkapitány nevéhez fűződik. Ennek alapját a korábban rendőrök által készített magánfeljegyzések alkották. KOVICS Károly budai főkapitány például a városegysítést megelőzően készített feljegyzéseket a megrögzött bűnösökről, fertőzött területekről, bűnjelekről.³⁵⁴ Az alapok lerakása a magánfeljegyzésekből, hazai és külföldi fegyházaktól, börtönöktől, királyi ügyészségektől, járásbíróságoktól beérkezett közlemények segítségével történt meg. Az adatok gyűjtését, rendszerezését kezdetben a fővárosi rendőrség bűnügyi osztályának szakemberei végezték SZOMBATFALVY Albert rendőr írnok vezetésével, aki később detektívfőnök lett. Az áldozatos munkának köszönhetően már 1885-ben összeállították a *Rendőrr A.B.C.* elnevezésű kétszáz oldalas könyvet, amely a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrségnél nyilvántartott rovott előéletű egyének névjegyzékét és személyleírását tartalmazta. Az adatok bővítésébe 1886-tól kinevezésüket követően a detektívek is bekapcsolódtak. Az 1888. július 1-jén hatályba lépett detektív szabályzat a nyilvántartás vezetését a detektívek hatáskörébe sorolta. A későbbiekben a második, soron következő szabályzat, amely 1890-ben lépett hatályba, a nyilvántartás kezelését visszahelyezte a bűnügyi osztályhoz. A bűnügyi osztály vezetője köteles volt

353 Finszter Géza (2006): A bűnügyi nyilvántartás helyzete és fejlesztésének lehetőségei. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, p. 39-40.

354 Perényi Roland (2012): A bűn nyomában. A budapesti bűnözés társadalomtörténete 1896-1914. Budapest, L'harmattan Kiadó, p. 59-71.

gondoskodni arról, hogy a nyilvántartás a detektívek számára mindig elérhető legyen. Továbbá a detektíveknek előírták, hogy a szolgálatuk során tudomásukra jutott releváns információkat a bűnügyi osztály tudomására hozzák a nyilvántartás bővítése érdekében. Tehát annak bővítése és vezetése a bűnügyi osztály munkatársaira hárult, a detektívek ehhez szolgáltattak forrást, valamint felhasználói voltak a nyilvántartásnak.³⁵⁵ A nyilvántartás négy részből állt: körözött személyek és rovott múltúak, lopott és talált tárgyak, feltételesen szabadlábra bocsátottak, valamint a rendőri közlönyök nyilvántartása. 1887-ben kiegészítették fényképes arcképanyilvántartással is, továbbá rögzítették az ismertté vált játékbarlangokat, búvóhelyeket. Idővel az elkészült fényképek és a társítandó személyek problematikája merült fel, mivel a gyanúsítottak sokszor nem a valós adataikat közölték.³⁵⁶ Dr. BODA Dezső főkapitánysága idején, 1897-ben vált a nyilvántartás országossá. Ezt követően az igazságügyi miniszternek a belügyminiszterrel egyetértésben kiadott rendeletével létesült a hivatal,³⁵⁷ amely tényleges működését 1909. január 1-jén kezdte meg, főleg a budapesti gyűjteményre támaszkodva. A hivatal első felügyelője dr. SÉTHY Antal igazságügyi államtitkár, vezetője dr. GÁBOR Béla későbbi vidéki kapitány volt. A kiváló szervezésnek köszönhetően a hivatal nemzetközi viszonylatban is az elsők közé tartozott.

A hivatalnak két osztálya volt: az igazságügyi és a közigazgatási (rendőri) osztályok. Az igazságügyi a beérkező anyagokat jogi szempontból vizsgálta felül, levelezési tevékenységet folytatott külföldi hatóságokkal is. A rendőri osztály feladata a hivatali adminisztrálás, személyazonosítás, bűnügyi fényképezés, daktiloszkópia, bűnügyi laboratórium vezetése és a bűnügyi múzeum kezelése volt. Az állandóan elérhető apparátus több szakcsoportra tagozódott, a hivatal több alosztállyal rendelkezett. Ilyenek alosztályok voltak: a betűcsoport (értesítésadás), a fényképgyűjtemény, a külön nyilvántartás, az ujjnyomat, a segédhivatal, a fényképészeti műterem, a bűnügyi laboratórium és a rendőri múzeum.³⁵⁸ A kezdetben csupán négy részből álló nyilvántartás azonban a folyamatos technikai fejlődésnek, társadalmi és jogi környezet változásának köszönhetően tovább bővült.

355 Anti Csaba László (2011): A nyomozás egyik legfontosabb segédintézménye, a bűnügyi nyilvántartás. In: Szomor Sándor (szerk): Jubileumi emlékalbum a 125 éve alakult budapesti detektívtestület tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr- főkapitányság, p. 155-157.

356 Perényi Roland (2012): A bűn nyomában. A budapesti bűnözés társadalomtörténete 1896-1914. Budapest, L'harmattan Kiadó, 59-71.

357 1897/XXXIV.tc. 26§ Ezer év törvényei

358 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 156-157.

A rovott múltúak nyilvántartásában a budapesti főkapitányság által bűnügyben letartóztatott, a budapesti királyi büntető bíróság által bűnügyben elítélt személyeket, az országos fegyházban fogvatartott és lefényképezett öt évnél súlyosabb büntetésre ítélt visszaesők voltak. Minden személy önálló törzslappal rendelkezett, az adatokat betűrendbe állították és fiókos szekrényben tárolták. A feltételes szabadlábon lévő egyének nyilvántartása egy nyilvántartó könyv volt, amely az adatokat a jelentkezési határnapok szerint egymás után tartalmazta. A feltételes szabadságra bocsátott egyéneket a kerületi kapitányságok is figyelemmel kívánták kísérni, ezért a bűnügyi osztály értesítette azt a kerületet, ahol a szóban forgó egyén letelepedett. Abban az esetben, ha a rovott múltú tovább költözött, további felügyeletének ellátása érdekében az illetékes kerület kiértékelését a korábbi lakhely szerinti hatóság végezte. A körözött egyének nyilvántartása a bíróságok vagy hatóság által keresett személyek névsorát tartalmazta.

Alapját a bírói köröző-, és nyomozólevelek, valamint a *Rendőri Közlöny* közlései alkották. A kiállított törzslapok a keresett személyek adatait, személyleírását, a körözés adatait tartalmazta. A törzslapok rendszerezése a kezelhetőség érdekében a községek és a különös ismertetőjelek halmaza mentén került megosztásra. A bíróságok az ügy megoldását, a büntetés letöltését követően a körözést gyakran elmulasztották visszavonni. Ezzel megnehezítették a rendőrség munkáját és sok esetben indokolatlanul korlátozták egyének személyes szabadságát. Emiatt a nyilvántartás adatait folyamatosan ellenőrizni kellett.³⁵⁹ Megjegyezni kívánom: a probléma jelen korunkban is aktuális, több esetben előfordult, hogy a keresett személy a bírósági tárgyaláson megjelent, hatóság általi meghallgatása, kihallgatása megvalósult, ezt követően azonban a körözés visszavonása nem történt meg. Jelen korunk bűnüldözőinek könnyebb dolguk van, hiszen a hiba észlelésekor a modern technika eszközeivel megelőzhetjük az esetleges jogsértést.

A budapesti m. kir. államrendőrségnél nyilvántartott rovott előéletű egyének betűsoros jegyzéke és rövid személyleírása címmel 1886-ban jelent meg ez a kétszáz oldalas könyvecske több ezer személy adataival. Az ebben szereplő személyekre vonatkozó főbb adatok: eredeti neve; tolvaj-, és álneve; születési éve, helye; vallása; foglalkozása; magassága; haja, szeme színe; nyereségvágtyból elkövetett büntett vagy vétség miatt eddig ráért büntetése; törzslapjának száma, amely törzslap a fővárosi állami rendőrség nyilvántartási osztályán megtekinthető; különös ismertetőjele; a főváros területéről ki van tiltva; az ország területéről ki

359 Anti Csaba László (2011): A nyomozás egyik legfontosabb segédintézménye, a bűnügyi nyilvántartás. In: Szomor Sándor (szerk): Jubileumi emlékalbum a 125 éve alakult budapesti detektívtestület tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr- főkapitányság, p. 155-157.

van tiltva; a bűnelkövetés neme szerint: tolvaj, zsebtolvaj, alkalmi tolvaj, betörő tolvaj, besurranó tolvaj, orgazda, sipista, okmányhamisító, csavargó. A könyv az újabb elkövetők adataival bővülve folyamatosan megjelent, segítve ezzel a vidéki rendőrség munkáját is. Az összeállított gyűjteményt a közigazgatás, sőt az állampolgárok részére is hozzáférhetővé tették.³⁶⁰

A Tárgynyilvántartás azon tárgyakról készült, amelyek bűncselekmények kapcsán tűntek el. A talált és elveszett tárgyakat 1898-tól külön tartották nyilván. A nyilvántartó lapok a tárgyak részletes leírását tartalmazták, továbbá az eset körülményeit is bemutatták. Az egyszerűbb kezelhetőség érdekében a tárgyakat osztályozták, majd ezt követően sorolták be.

A Fényképnnyilvántartás több önálló gyűjteményből állt. Az arcképnnyilvántartást 1887-ben állították fel. Ezek a képek mellképek voltak, amelyek szemből mellre tett, nyújtott kézzel ábrázolták az alanyokat. Ezt követően a tükör-képek segítségével (a személyt egy mellette elhelyezett tükör segítségével profilból fényképezték) profil képet is készítettek. 1903-tól átadásra került egy fényképezési műterem, amelyben a Bertillon-féle szemből és profilból készült kettős fényképek készítésére nyílt lehetőség. A főkapitányság hivatásos fényképese a visszaeső büntetésekről négy darab fényképet készített. A képek közül egy az egyén törzslapjába, egy az ügy aktájába vagy a detektívek irodájába került. A további kettő az arcképnnyilvántartás két fő részébe a betűrend szerinti, valamint a büntettek fajtái szerinti gyűjteménybe került elhelyezésre. A büntettek szerinti osztályozás esetében bűncselekményi kategóriák szerint kerültek osztályozásra a képek. A nyilvántartás képeiből időközönként albumokat állítottak össze, például utazó zsebtolvajok címmel, ahol a nevezett cselekményt jellemzően elkövetők kerültek csoportosításra. Az 1896-os millenniumi világkiállítás kapcsán kézzel állítottak össze egy nyilvántartást bűnmegelőzési céllal. Ez a gyűjtemény azokról a notórius bűnelkövetőkről készült képeket tartalmazta, akik feltehetően a világkiállítás okozta nyüzsgést kívánták kihasználni bűnös céljaik érdekében. Az arcképnnyilvántartást a vidéki főkapitányságok is használhatták, hiszen kérésükre részükre is megküldték a képeket. Az arcképnnyilvántartás mellett gyűjteménybe rendezték a bűncselekmények nyomozása során készített egyéb felvételeket, ezeken az elkövetés eszközét, tárgyát, egyéb, a nyomozás és az ügy szempontjából releváns körülményeket rögzítették. A brom-képgyűjteményben az életnagyságú képeket rögzítették, az antropometrikus nyilvántartás tanulmányozása

360 Czaga Viktória - Horváth J. András - Jancsó Éva et al. (1995): A fővárosi rendőrség története 1914-ig. Budapest, Budapesti Rendőr-főkapitányság, p. 268-269.

érdekében.³⁶¹ Az első magyar rendőrségi helyszínelő felvételt 1861-ben gróf TELEKI László (1811-1861) politikus halálának helyszínén készítették.³⁶²

Különös ismertetőjelek nyilvántartása a személyek egyedi, feltűnőbb ismertetőjeleit, tetoválásait tartalmazta, 1901-től kezelték önálló gyűjteményben. Hasznos segítség volt az ismeretlen tettesek felderítésében, álnevet használó elkövetők azonosításában. Az utóbbi esetben a daktiloszkópia bevezetésével jelentősége csökkent.

A Bertillon nyilvántartást, mint személyazonosítási rendszert nem vezették be teljes egészében hazánkban, bár 1902-re a budapesti rendőrség felkészült a bevezetésére – jóváhagyására azonban (valószínűleg anyagi okok miatt) nem került sor. Az Alphonse BERTILLON (1853-1914) francia rendőrtisztviselő által kidolgozott módszer három részből állt: a személyleírásból, a fényképezésből és az antropometriából (csontméréstan). Az antropometriában a pontos mérésre alkalmas eszközökkel tizenegy mérést végeztek, többek között a testmagasságot, ülőmagasságot, kartávolságot, fejszélességet, ujjak, lábfej, alkar hosszát mérték és rögzítették. A bevezetés elmaradása miatt használata arra az esetekre korlátozódott, amikor nemzetközi bűnelkövetők személyazonosságának megállapítása vált szükségessé és olyan külföldi szervhez kellett fordulni, ahol a daktiloszkópia bevezetése még nem történt meg. A rendszer többi elemét, mint a személyleírást és a fényképezést beépítették a nyilvántartásba és továbbra is használták a személyazonosítás érdekében.³⁶³

A daktiloszkópiái nyilvántartás hazánkban történő bevezetése dr. PEKÁRY Ferenc kerületi kapitány nevéhez fűződik, aki 1902-ben Londonban megismerte a Gallton-módszert, ami pontosabb, megbízhatóbb és használhatóbb volt az addigi lehetőségeknél. A módszer Indiából származott és az ujjlenyomat alapján történő azonosítást tette lehetővé. Egy horganylemezre tintát öntöttek, amit gumihengerrel kentek szét. Az ujj lenyomatát a tintába helyezve minden emberre eltérő sajátosságokkal rendelkező jegyek alapján történő azonosításra nyílt lehetőség. Anglia után Európában első ízben Budapesten vezették be a Gallton-féle technikát. 1902-ben, a bevezetése évében kétezer lenyomat került levételre, amelyeknek segítségével több esetben sikerült álnevet használó bűnelkövetőket azonosítani. A daktiloszkópiái nyilvántartást a fényképek, helyszíni feljegyzések, további nyilvántartások

361 Anti Csaba László (2011): A nyomozás egyik legfontosabb segédintézménye, a bűnügyi nyilvántartás. In: Szomor Sándor (szerk): Jubileumi emlékalbum a 125 éve alakult budapesti detektívtestület tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr- főkapitányság, p. 155-157.

362 Mayer György helyszínelő készítette a felvételeket 1861. május 8-án

363 Anti Csaba László (2011): A nyomozás egyik legfontosabb segédintézménye, a bűnügyi nyilvántartás. In: Szomor Sándor (szerk): Jubileumi emlékalbum a 125 éve alakult budapesti detektívtestület tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr- főkapitányság, p. 155-157.

kiegészítették, ezek együttes használatával alaposabb és precízebb bűnüldöző munkára nyílt lehetőség.³⁶⁴ A sikerek láttán 1906-tól például a királyi ügyészségek is vállalták, hogy a hatáskörük alá tartozó fogházak rabjaitól ujjnyomatot vesznek. 1908-tól a járásbíróóságokon az igazságügyi kormányzat is elrendelte az ujjnyomat-rendszer bevezetését. A rendőri lapok nyilvántartásában, a hazai és külföldi lapokban közzétett nyomozási és körözési adatokat kezelte a bűnügyi hivatal. 1901-től a hazai lapok a *Rendőri Közlöny*, a *Törvénytörvényes és Rendőri Újság* és a *Rendőri Lapok* címekkel jelentek meg. Hét külföldi lappal együtt így összesen tíz lap szerepelt a gyűjteményben.³⁶⁵ A fővárosi detektívek sikerei nyomán, a szakmai fortélyok, stratégiák és technikai támogatás is meghonosodtak a társszervek nyomozó szolgálatainak tevékenységében.³⁶⁶

Külföldi kitekintés gyanánt a témában említésre méltó egy 1936-os cikk PATAY Tibor tollából, amelyet a Magyar Rendőr hasábjain *Bűnügyi vallatógépek Amerikában* címmel publikált. Ebben bemutatta napjaink poligráf készülékének elődeit.

A pneumocardio-psygmograph az ütőereket és a légzést figyelte, rögzítette annak változásait. Ennek a gépnek a kidolgozása egy volt Los Angeles-i detektív, Kecler LEONARD nevéhez fűződött, aki később a Northwestern Egyetem bűnügyi laboratóriumát vezette. Az eljárás során a kihallgatott mellére és egyik karjára helyeztek villanydróttal bélelt bandázsokat, amely a lélegzetet és a szívverést regisztrálta. Az elképzelés szerint a bűnösségre vonatkozó kérdések által kiváltott lelki izgalom nehézlégzést és gyors szívverést okozott. Mai ismereteink szerint a bemutatott három gép közül a korban ez adhatta a legmegbízhatóbb eredményt a bűnösség vonatkozásában.

A második gép a psychogal-vonometer, amely áramot vezetett át a delikvens testén, majd annak ellenállását figyelte. Az elképzelés az volt, hogy az ellenállás annak függvényében változott, hogy az alany igazat mondott vagy hazudott. Ezt az eszközt Dr. Metfessel MILTON a Dél-Karolinai Egyetem Lélektan Tanszékének tanára fejlesztette ki. Az eljárás során a gyanúsított csuklójára kívül és belül is fémlemezket rögzítettek, amelyeket dróttal kötöttek össze a

364 Szigetvári Oszkár (2016): A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885-1918. In: Parádi József et al. (szerk.): Ünnepi parergák Ernyes Mihály 65. születésnapja tiszteletére. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, p. 138-140.

365 Anti Csaba László (2011): A nyomozás egyik legfontosabb segédintézménye, a bűnügyi nyilvántartás. In: Szomor Sándor (szerk.): Jubileumi emlékalbum a 125 éve alakult budapesti detektívtestület tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr- főkapitányság, p. 155-157.

366 Szigetvári Oszkár (2018): A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai. In: Parádi-Szakály-Szigetvári et al.: Nyomozati Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, p. 99-126.

szerkezettel. A szerkezet az áram okozta ellenállást rögzítette, amelyből a lelki izgatottságra következtek.

A harmadik eszköz egy időregisztráló készülék volt, amely a kérdések és az arra adott válaszok közötti időt regisztrálta. Az alapvetés ebben az esetben az volt, hogy az igazság közlése a leghamarabb történik, a hazugságon a delikvens feltehetőleg hosszasan gondolkozik. Ennek kidolgozása a Washingtoni Egyetem tanárának, CROSLAND professzornak a nevéhez fűződött. A kérdések és a válaszok között eltelt időt rögzítő szerkezet eredményeként egy egyetemi lopás felderítését említik, amelyben a hatvanegy gyanúsított közül hatvanat sikerült kizárni. Persze nem tudhatjuk, mik voltak a körülmények, a kérdezési technikák, de úgy vélem, önmagában ez a módszer nem adhatott elég megbízható eredményeket, összehasonlítva például az első módszerrel.

A fenti technikai megoldásokra azért volt szükség, hogy kiváltsák a nem feltétlenül szabályos kihallgatási technikákat, amelyek során a kihallgatott személyt akár több napon át kérdezték ki alapvető szükségletei megvonása mellett. Ez a korabeli amerikai terminológiában az úgynevezett harmadfokú vallatás volt. Önmagukban ezek az eszközök és eredményeik nem számítottak döntő bizonyítéknak. Eredményeik ellenére létjogosultságukat, eljárás közbeni jelentőségüket sok orvos és pszichológus is megkérdőjelezte, mivel véleményük szerint a gépek által mért elváltozásokat a vele született, esetleg időközben kialakult betegségek is kiválthatták. Azonban abban mindkét tábor egyetértett, hogy a korai hazugságvizsgáló eszközök jelentősége, igazolható eredményeik nem elhanyagolhatóak, fejlesztésük indokolt. Bizonyító erejük önmagában nem volt elegendő, a bizonyítékok hierarchiájában nem lehetett olyan erős, mint például egy ujjlenyomat.³⁶⁷ Láthatjuk tehát, hogy a külföldi kortársak is törekedtek a vallomások, személyi bizonyítási eszközök mellett azok hátrányait kiküszöbölve új eljárások, technikai újítások bevezetésére.

A vizsgált időszak kihallgatását segítő hazai és külföldi technikai eszközöket figyelembe véve kijelenthetjük, hogy a bűnügyi nyilvántartás a nyomozás és felderítés sikerének záloga volt, és napjainkban is az, hiszen a bűnüldözés a bűncselekménnyel kapcsolatos információk megléte nélkül nem volna elképzelhető. Az adatok rendszerezése, adattárakban történő tárolása nélkül pedig az információk torzulnának, feledésbe merülnének, használhatóságuk erősen korlátozottá válna. A nyilvántartás tulajdonképpen a nyomozati munka fejlődésével, annak igényeit kiszolgálva alakult, változott és fejlődik napjainkban is. Természetesen ez az átfogó reform a nyomozati munkában több lépcsős folyamat eredménye.

³⁶⁷ Patay Tibor (1936): Bűnügyi vallatógépek Amerikában. Magyar Rendőr, III. évfolyam 8. szám, p. 182-183.

A sikerekhez jelentős mértékben hozzájárultak továbbá a szolgálat szervezésének sajátosságai, az állomány képessége, képzése, és számos más tényező is, amik a nyilvántartás mellett és azzal együttvéve alakították a detektívtestület felfelé ívelő karrierét.

3.6 DETEKTÍVEK ÉS A HELYSZÍNELÉS

Korunk nyomozói és a korabeli detektívek felderítései esetében is fokozott jelentőséggel bírtak a helyszínen hátrahagyott nyomok. A mai terminológia szerint is a forró nyomon üldözésnek nevezett felderítés sikerének egyik alapja a nyomokban gazdag helyszín. Ennek rögzítése, „megszólaltatása” a helyszínelés, helyszíni szemle feladata.

A helyszínelés önálló nyomozási cselekményként a büntető eljárási törvény alapján elismert bizonyítási eszköz. Megtartása akkor szükséges, ha a terhelt vagy a tanú a bűncselekménnyel összefüggő helyet, cselekményt és tárgyi bizonyítási eszközt kell, hogy megmutasson. Megtartását megelőzően a cselekménnyel érintett, közreműködő egyéneket ki kell hallgatni. A fenti törvényi meghatározás lehet az oka annak, hogy a kriminalisztikai gyakorlatban a helyszínelést megismételt, a helyszínen végrehajtott kihallgatásnak tekintik. A helyszínelés jelentőségének kialakulása a kriminalisztika gyakorlatának fejlődésével párhuzamosan történt. Megléte azonban nem korlátozódik a törvényben csupán néhány évtizede történő megjelenésére. Az 1948-ban kiadott Nyomozástan tankönyv című kiadvány nem is említi a helyszínelést, bár megemlíti a tanú helyszínre történő szállítását emlékezetének serkentése érdekében.³⁶⁸

A helyszíni szemle jelentőségét, mint a bűncselekmény anyagi nyomainak, az elkövetés körülményeinek, az elkövető tevékenységét akadályozó vagy elősegítő adottságok megismerésének terén hangsúlyozni talán indokolatlan, hiszen fontosságát a szakirodalom minduntalan megemlíti. Tipikusan olyan tevékenységről beszélhetünk, amelynek folyamatos fejlesztésében a gyakorlati tapasztalatok ismertetésének szerepe igen nagy jelentőséggel bír. Ennek a fontos szerepnek alátámasztására szolgál a számos, témában megjelenő és témával foglalkozó kriminalisztikai, eljárásjogi alkotás. A szemle során beszélhetünk statikus és dinamikus szakaszokról. Irodalmunkban korábban az általános, részletes és kiterjesztett hármas felosztás volt ismeretes. A végrehajtás alapvető szabályai tekintetében a halaszthatatlanságot,

368 Molnár József (1998): A Kriminalisztika Tudománya IV. A helyszínelés és bizonyítási kísérlet szerepe a bűnügyi nyomozásban. In: Irk Ferenc (szerk): Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok XXXV. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, p. 316-318.

tárgyilagosságot, részletességet és teljességet kell szem előtt tartanunk. Végrehajtásának módszerei kapcsán szakaszonként eltérő elvekről beszélhetünk. Területfelosztás, tenyér-, és ujjnyomok rögzítése során mind-mind eltérő és sajátos irányelveket kell szem előtt tartanunk.³⁶⁹

Az 1936-ban dr. SELLYE Ferenc által írt *A kriminalisztika alaptételei* című műben is a kriminalisztika objektív részébe sorolja a tárgyi bizonyítékok gyűjtésére vonatkozó eljárásokat. E korabeli értelmezés szerint helyszín alatt azt a területet értjük, ahol büntetendő cselekményt követtek el. A nyomozóhatóság feladata a rekonstrukció a helyszínen tartott vizsgálatot követően a feltalált nyomok, bűnjelek, adatok tükrében. Kriminalisztikai szempontból helyszínről abban az esetben beszélhetünk, ahol a cselekmény nyomokat hagyott.³⁷⁰

A kelet-európai országok (Jugoszlávia, Németország, Csehország és Szlovákia) kriminalisztikai irodalma a helyszínelést változatos nevekkkel illette. Többek között helyszíni kihallgatásnak, bizonyítékok helyszíni pontosításának nevezték, tehát szélesebb spektrumú tevékenységnek gondolták pusztán a vallomások ellenőrzésénél. A helyszíni rekonstrukció fogalmaként is emlegették, tehát egy egységes koncepció megalkotásától elég messze állt a nyomozási cselekmény, pusztán a nyomozási eljárások kiegészítő, pótlólagos vizsgálódásaként gondoltak rá. A hazai irodalom szerint is hosszas időbe telt a fogalmi zavarok tisztázása. A helyszínelést a közlekedési bűncselekmények esetében a helyszíni szemle megnevezéssel illették (illetve napjainkban is él ez a megnevezés). A cselekmény tulajdonképpen összekapcsolódott a tanú és a terhelt kihallgatásával, a felismerésre bemutatással, bizonyítási kísérlettel és mindennel, ami a helyszínnel kapcsolatos. Alapvető célja, hogy a nyomozást végzők a megszerzett személyi bizonyítékok értékelését a helyszín körülményei között tudják elvégezni, ezzel felidézni a mozzanatokat és történéseket. Gondolatserkentés, ellenőrzés és rekonstrukció mellett új bizonyítási eszközök megszerzésére is vezethet. Mivel számos más bizonyítási eszközhöz kötődik, önállóvá válása igen nehézkes és rögzös utat járt be, illetve több bizonyítási eszköz és nyomozási eljárás főbb ismérveit foglalja magába. Elhatárolásának és hasonlóságának fontosságát is hangsúlyoznunk kell a hasonló intézményekkel (helyszíni szemle, bizonyítási kísérlet, kihallgatás, felismerésre bemutatás, kutatás), hiszen a különbségek mentén tudjuk eldönteni, hogy a nyomozás, illetve intézkedés mely szakaszában melyik eljárást

369 Pusztai László (1975): A helyszíni szemle végrehajtásának taktikájáról. In: Gödöny József (szerk): Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok XII. Budapest Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó és Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet, p. 239-263.

370 Sellye Ferenc (1936): *A Kriminalisztika Alaptételei*. Budapest, Arany János Nyomda Rt., p. 17.

kell alkalmaznunk. A szemle megtartása például az eljárás kezdetére esik, gyakran halaszthatatlan nyomozási cselekményként indul.³⁷¹

A büntetőeljárásról szóló hatályos törvényünk fejezete bizonyítási cselekményként a szemlét, a helyszíni kihallgatást, a bizonyítási kísérletet, a felismerésre bemutatást, a szembesítést és a műszeres vallomásellenőrzést nevesíti, tehát a cél a bizonyítási eszközök beszerzése, az események rekonstruálása. Tulajdonképpen a mai terminológiát figyelembe véve, a korabeli helyszíni tevékenység célja nem változott. A helyszínelés, mint kifejezés számos, tárgyi bizonyítékok feltárását célzó tevékenységet takart és takar ma is.³⁷² A helyszínelés mai fogalmának kialakulása a folyamatosan fejlődő nyomozati tevékenység, bizonyítás tökéletességre irányuló törekvésének köszönhető.

Lássuk a korabeli nyomozati tevékenységet folytató állami bűnüldöző szervek szemszögéből a helyszínelés jelentőségét, annak menetét a korabeli nyomozások során. Az első ilyen testület a fővárosi detektívtestület volt 1885-től, de a nyomozati munka kontinuitása megfigyelhető a később megalakult nyomozó szervek tevékenységében.

Ennek szemléltetését a szóban forgó korabeli szakszavak kifejtésével érdemes kezdenünk. Az 1936-ban tansegédletként rendszeresített *Bűnügyi Nyomozástan*³⁷³ részletesen kifejtette a helyszínt, a helyszíni szemle célját, folyamatát. Ennek értelmében az adatgyűjtési eszközök sorában a helyszíni szemle a legelső helyen állt – hiszen a helyszínt szemrevételezése nélkül nem is kezdődhetett el a nyomozás, amely egyben a további tevékenység alapját képezhette. Mivel a helyszíni szemle eredményén nem ritkán a nyomozás sikeressége múlt, végrehajtását alaposan, kellő szakértelemmel és pontossággal kellett végrehajtani. A helyszíni fogalma alatt nem pusztán egy teret értettek, ahol egy bűncselekmény lejátszódott, hanem minden területet, szobát, helyiséget, amelyekkel a bűncselekmény kapcsolatba volt hozható. Az elkövetés helye sok esetben például nem esett egybe az eredmény bekövetkezésének helyével. Helyszíneknek kellett tehát tekinteniük a korabeli bűnüldözőknek az adatgyűjtés vonatkozásában minden olyan helyet, ahol adatok feltárása valószínűsíthető volt. A korabeli módszer szinte teljes egészében megegyezik napjaink terminológiájával, a helyszínt például kiterjeszteni tartották szükségesnek a bűncselekmény környezetére is. Leírták a mozgó helyszínen elkövetett

371 Molnár József (1998): A Kriminálisztika Tudománya IV. A helyszínelés és bizonyítási kísérlet szerepe a bűnügyi nyomozásban. In: Irk Ferenc (szerk): Kriminológiai és kriminálisztikai tanulmányok XXXV. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet

372 2017/XC. tv. a büntetőeljárásról

373 Ridegh Raymond - Olchváry-Milvius Attila (1936): Bűnügyi nyomozástan. Budapest, Hornyánszky Viktor, p. 502-503.

bűncselekmények esetében elvégzendő szemle lefolytatását is, valamint felsoroltak további nyomozati cselekményeket, mint például a tanúkikérdezés, személymotoszás, átkutatás. A helyszíni szemle lefolytatásának célja a bűncselekményre vonatkozó adatok összegyűjtése, ennek érdekében a helyszínen talált állapotot rögzíteni tartották szükségesnek, ezzel biztosítva a tárgyi bizonyítékokat a további eljárás számára. A helyszíni szemle lefolytatásához szükséges felszerelések voltak: rajzfelszerelés, fényképezési felszerelés, daktiloszkópiai felszerelés, nyomrögzítő felszerelés, irodai felszerelés, világító eszközök, bűnjelek csomagolására-megőrzésére szolgáló felszerelés, mérőeszközök, optikai eszközök (nagyítócső, nagyítóüveg).³⁷⁴ A helyszíni szemle során a bűnüldözők arra keresték a választ, hogy: mi történt, ki követte el, hol történt, milyen eszközökkel, kinek a segítségével, miért, milyen módon, mikor.³⁷⁵

A tananyag 1926-ban került kiadásra Budapesten *A detektív munkája* címmel SZATHMÁRY Róbert tollából. A korabeli terminológia szerint a bűnügyi nyomozás kezdődhet egyrészt a tettes után való nyomozással, másrészt az ellopott érték után való nyomozással. Legfontosabb szerep minden esetben a tárgyi bizonyítékoknak jut, hiszen ezek megléte az elkövető bűnösségét bizonyíthatja. A segédlet a „vallatás” – mai terminológia szerint a kihallgatás – végrehajtásával kapcsolatban is részletes iránymutatást ad. Ennek értelmében mellőzni tartotta szükségesnek a rendelkezésre álló bizonyítékok azonnali felvonultatását és a kihallgatott azonnali szembesítését bűnösségével. Keresztkérdések feltevésével javasolta megzavarni a gyanúsított gondolatmenetét. Rátérve a helyszíni intézkedések fontosságára, a segédlet a házkutatással kapcsolatban megemlítette a keresett tárgy méretének és milyenségének fontosságát, hiszen ennek tudatában hajthatták végre a házkutatást, kezdve a szóban forgó rejtkehelyek feltérképezésével.

Fontosnak tekintették a cselekmény óta eltelt időt is, hiszen ennek tudatában mérlegelhetők a tárgy továbbadásának, megsemmisítésének eshetőségeit is – ezért a házkutatás kiterjesztése is indokolt lehetett, például az elkövető családtagjainak, barátainak, orgazdák lakóhelyére. Már a korabeli metodika is azonosságot mutat jelen korunk házkutatás végrehajtása során felmerülő bizonyos elemeivel. Megadván a beismerés üdvözítő erejét, továbbá a hatóság fáradtságát kímélve felszólítjuk a kényszerintézkedést alá vont személyt, hogy a keresett tárgyat maga adja elő. A személymotoszás fontosságának hangsúlyozása sem

374 Ridegh Raymond - Olchváry-Milvius Attila (1936): Bűnügyi nyomozástan. Budapest, Hornyánszky Viktor, p.502-503.

375 Horváth József (1948): Rendőrségünk Krimináltechnikai Feladatai és Intézménye. Pécs, Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal és Bűnügyi Rendőrség Történeti Múzeum, p. 51.

maradhat el a többi nyomozási cselekmény mögött. Az előállított és őrizetbe vett személy átvizsgálása, ahogy ma is, akkor is kiemelten fontos intézkedés volt. Célja a bűncselekménnyel kapcsolatba hozható tárgyak felkutatása, amelynek során a ruházat és egyéb személyes tárgyak, jegyzetek, iratok vizsgálata is megtörténik. A bizonyítékok megléte a beismerő vallomás esetében is szükséges volt, hiszen ez támasztotta alá a bűnösséget, mivel a későbbi eljárás során a gyanúsított vallomását visszavonhatta, esetleg hivatkozhatott arra, hogy kényszer hatására tett vallomást. A részleges vagy teljes beismerő vallomás közötti különbség fontosságának hangsúlyozásával is foglalkozott SZATHMÁRY. A részleges beismerés terjedhetett a cselekmény elkövetésének beismerésére, az esetleg ellopott tárgyak hollétére viszont nem. Ez az elkövető előrelátásából adódhatott, hiszen a lopásért kapott büntetésének letöltését követően így a lopott tárgyakat pénzé tehetette.³⁷⁶ A korabeli szakmai munkába foglaltak a mai helyszíni tevékenység és kihallgatás, személy átvizsgálás során is helytállóak.

A fővárosi detektívek eredményes nyomozati munkájának köszönhetően a társszervek fővárosi mintára szervezték meg nyomozó alakulataikat. Ennek során a nyomozás metodikája, valamint az annak alapját képező helyszíni tevékenységeket is átvették, alkalmazták és fejlesztették. A csendőrség esetében a nyomozó szolgálat megszervezése 1928-ban kezdődött meg és az 1930-as évek elejéig zajlott le. Ekkor hozták létre a budapesti székhelyű csendőrnnyomozó parancsnokságot is. Csendőrkerületenként szerveztek egy nyomozó alosztályt, amelynek szakmai irányítását, koordinálását a Magyar Királyi Csendőrség Nyomozó Parancsnokság végezte. A nyomozó szolgálatok a csendőrfelügyelőség alárendeltségében működtek. Az eredményes felderítések szavatolása érdekében a központi nyomozó szerv rendelkezett a szükséges szakapparátussal, technikai eszközökkel, laboratóriummal, nyilvántartással.³⁷⁷

Technikai ellátottságuk tekintetében a fővárosban székelő törzsalosztályhoz egy helyszínelő gépkocsi tartozott. A helyszínelő bőröndök tekintetében a csendőrségi nyomozó parancsnokság minden alosztálya három-három helyszínelő bőrönddel rendelkezett. A bőröndökben mintázó felszerelés, rajzfelszerelés, írókészlet, fényképészeti felszerelés, optikai felszerelés, daktiloszkópiái felszerelés, bűnjelek csomagolásához szükséges felszerelés, szerszámok voltak találhatóak. A helyszínelő gépkocsi a vezetőkön kívül hét főt szállított. A gépjármű rendszerbe állításának célja annak elérése volt, hogy a helyszínelő csoport gyorsan a

376 Szathmáry Róbert (1926): *A Detektív Munkája*. Budapest, a szerző kiadása, p. 27-50.

377 Szigetvári Oszkár (2018): *A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai*. In: Parádi-Szakály-Szigetvári et al.: *Nyomozati Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára*. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, p. 99-126.

helyszínre érkezzen. A felszerelést a kocsi falaiba építették be, rendelkezett sötétkamrával, továbbá a telefon szabadvezetékre kapcsolódáshoz szükséges felszerelést is tartalmazott.

A helyszíneléssel kapcsolatban merev szabályokat nem alkalmaztak, hiszen ahány bűncselekménnyel találkoztak, annyi fajta eljárást voltak kénytelenek alkalmazni. A helyszínelés általános szabályairól olvasva, a *Bűnügyi Nyomozástan* napjaink helyszíni tevékenységével megegyező alapelveket ír le. Ilyen többek között a helyszínen való haladéktalan megjelenés, a nyomok rögzítése, a helyszín eredetben történő megőrzése, illetéktelenek távol tartása, és az illetékesek lehető leggyorsabb kiértesítése. Lényeges továbbá a helyszín megközelítésének iránya a helyszínen okozott változások minimalizálása érdekében. A helyszíni szemle részletes lefolytatása kulcsfontosságú lehetett, lehet ma is az eredményes felderítés érdekében. Ennek ékes példája egy budapesti szállodában történt gyilkosság, amelynek során egy nőt gyilkoltak meg. A helyszínelés során annak alapos végrehajtása eredményeként a szőnyeg alól egy különleges gombot fedeztek fel a helyszínen. Az ilyen különleges gombokat csak Angliában gyártották, az azt forgalmazó kereskedő névsort vezetett a vásárlókról – ez alapján jutottak el a későbbi gyanúsítottához, aki nem tudta igazolni alibijét, később pedig bűnösnek bizonyult. A szemle során fontos volt a mesterséges fényforrás biztosítása az aprólékos nyomok észrevétele érdekében. A csapatvezető utasításait a daktiloszkópus, fényképész, rajzkészítő követték, ügyeltek a nyomok megőrzésére, felkutatására, rögzítésére, eközben egymás munkáját is ellenőrizték a legapróbb részletek felfedezése érdekében. Lényeges volt a helyszínen feltalált nyomok biztosítása, továbbá annak megállapítása, hogy azok a bűncselekmény előtt, közben, esetleg azt követően keletkeztek. A helyszín kiterjesztésére is figyelmet fordítottak a korabeli bűnüldözők, hiszen az elkövetők sok esetben a helyszíntől távolabb rejtették el vagy véletlenül hagytak hátra olyan nyomokat, amelyből személyükre lehetett következtetni. Gyakorlati példával szolgál egy 1923-ban Szatmár megyében történt rablógyilkosság esete, ahol a tettesek kilétére egy pálinkásüvegből lehetett következtetni: az üveg nyílását eldugaszoló papír egy meghívó volt, ami fényt derített az elkövetők kilétére. A tárgyi bizonyíték feltalálása a helyszíntől távolabb történt meg. Az esetleges nyomok feltalálása érdekében a helyszíni szemlét több esetben megismételték. A tanúk és a terhelt kikérdezése a helyszíni szemlét követően a begyűjtött információk, bizonyítékok fényében történt meg.

A koholt bűncselekmények és megváltoztatott helyszínek jelentőségét is megemlítette a korabeli szakirodalom. Egy korabeli lejegyzett esetben például egy budapesti trafikos

rablásról tett valótlan bejelentést annak érdekében, hogy boltja közelébe állandó rendőr posztot állítsanak fel.³⁷⁸

Megjegyezni kívánom a valótlan bejelentések problematikája napjainkban is előfordul. Saját tapasztalatból egy rablás esetét idézném fel, amelynek során a sértett fizetésének felvételét követően állította, hogy Budapest VIII. kerületében kirabolták, mivel azonban leütötte őt az, elkövető annak személyleírásával kapcsolatban nem rendelkezik releváns információval. Megnevezte útvonalát is, amelynek ellenőrzése során az általa megnevezett időpontban ott tartózkodó esetleges tanúk a sértettet nem látták. Az útvonalon feltalált ipari kamerák látómezőjében sem tűnt fel a sértett, továbbá a kezelőorvos sem fedezett fel sérülést rajta. Ezekkel az ellentmondásokkal szembesítve végül bevallotta, hogy eljátszotta a pénzt, de ezt nem meri bevallani feleségének. Bár a társadalmi és technikai környezet miatt a korabeli valótlan bejelentések és koholt helyszínek felfedezése nehezkesebb volt, ugyanakkor az orvostudomány, a kihallgatás taktikai elemei során felszínre kerülő ellentmondások, a kriminalisztika tudományának segítségével fény derült hasonló esetekre. A helyszíni rögzítés feladatai egyrészt a helyszínnek és a helyszín állapotának rögzítése. A múltban történt bűncselekmény nyomainak rögzítése segítségével lehetőség nyílt a rekonstruálásra, ami a felderítéshez nélkülözhetetlen volt. A rögzítés eszközei a helyszínleírás, a helyszíni fényképezés és a helyszínrajz voltak.³⁷⁹

A korabeli bűncselekmények rendőrhatalósági helyszíni tevékenységével kapcsolatos eljárások feltárása során kijelenthető, hogy azok szilárd alapjai napjaink bűnüldöző szervei helyszíni eljárásainak. Mivel alapjában véve kutatási területem a nyomozó szervek tevékenysége, így a helyszíni tevékenységet ezen testületek működésén keresztül mutattam be. Mivel a nyomozati eljárásokat és helyszíni tevékenységet azonos törvényi háttér szabályozta, a fent ismertetettek a csendőrségi helyszínelő munka bemutatásával a fővárosi rendőrség munkája is értendőek.

Ahogy a detektív munka fortélyaira, úgy a helyszíni tevékenységre is érvényes a folyamatos fejlődés, az eljárást szabályozó egységes törvényi háttér. A csendőrség, a rendőrségek, később az államosított rendőrség esetében is egységes volt és maradt is a detektív munka és a helyszíni tevékenység alapja. Bűncselekményi kategóriánként és körülményekhez

378 Ridegh Raymond - Olchváry-Milvius Attila (1936): Bűnügyi nyomozástan. Budapest, Hornyánszky Viktor, p. 503-513.

379 Ridegh Raymond - Olchváry-Milvius Attila (1936): Bűnügyi nyomozástan. Budapest, Hornyánszky Viktor, p. 513-516.

igazodva ugyan fejlődött, alkalmazkodott a metodika, de az alapok lerakása a dualizmusban történt meg, és jelen korunk bűnüldöző szervei is ezekre az alapokra építkeznek.

3.7 ÖSSZEGZÉS, KÖVETKEZTETÉSEK

A fejezetben bemutattam azokat a humán viszonyokat és működési szabályokat, amelyek együttesen a testület működési eredményeit alapozták meg.

A detektív munka során a szolgálatszervezés csoportbeosztáson alapulva valósult meg, amelynek előnye, hogy a testület tagjait képességeik alapján szelektálták és párosították hozzájuk az elvégzendő feladatokat – vagyis a detektívek a nekik leginkább testhezálló tevékenységet folytatták. A specializáció további előnye volt, hogy megteremtette a sikeres bűnüldözés alapjait a bizonyos tevékenységek folyamatos ismétlése ezáltal tökéletesedése révén. A főcsoportok tagozódásuk szerint sérülési, intellektuális, lopási és betörési főcsoportok voltak, amelyektől elkülönülve működött az állambiztonsági és sajtó főcsoport. A detektívek tevékenységüket egyénileg vagy kisebb csapatokban és civil ruhában látták el, ennek megfelelően szolgálati fegyverük is maroklőfegyver volt.

Fizetésük alkalmas volt egy család tisztességes megélhetésének biztosítására amellet, hogy – beosztástól függően – az állam térítette számukra egy lakás lakbérének teljes összegét. Özvegyeiket nevelési járadék, lakáspénz, özvegyi nyugdíj illette meg. 1989-től a detektívek elérhették a VII. fizetési osztály illetményét, amely tovább segítette a testület nívójának emelkedését, amelynek tagjai között mind nagyobb számban jelentek meg az értelmiség.

Mindezen állami járandóságok és biztosítékok mellett a tisztviselők és rendőrök önerőből hoztak létre szövetkezeteket és önszervező szervezeteket, amelynek tagsága és tagsági díjainak megfizetése révén (amelyet a fizetési fokozat határozott meg) a detektívek is jogosulttá váltak a belépési szabályzatban rögzített nyugdíj-kiegészítésre, segélyre, lakbér-hozzájárulásra. A legnagyobb taglétszámmal a Magyar Királyi Állami Rendőrség detektívtestületének nyugdíjpótló és segélyező egyesülete rendelkezett, amely országos kiterjedésű szervezet volt, így tagjai között budapesti és vidéki detektívek egyaránt megtalálhatóak voltak.

A fővárosi rendőrség detektív testülete olyan szakmai példaként szolgált, hogy a dualizmus korában a vidéki városok rendőrségeik kötelékében sorra állították fel detektívtestületeiket, illetve a detektíveket országszerte bevonták a király nyilvános

szerepléseinek és országjáró utazásainak biztosításába az esetleges rendbontások és merényletek elkerülése érdekében.

Ezt a kiemelkedő szintű elismertséget megalapozta az a magas szintű és minden detektív és detektívfelügyelő számára kötelező továbbképzési rendszer, amely az elméleti tudás biztosítása mellett egységes módszertant kínált a gyakorlati tapasztalatok strukturált elsajátítására. A detektívek jelentős része művelt, nyelveket beszélő, férfi volt, akik képességeinek felmérése után a detektívfőnök döntése szerint került próbaszolgálatra a hozzá feltehetően leginkább illeszkedő szakterületen. Habár a képzések intézményi formát csak 1923-ban nyertek, belső rendelettel és utasítással már három évtizeddel korábban előírták egységes képzés teljesítését.

A detektívtestületbe felvételt nyertek alaptanfolyamon vettek részt, ahol közigazgatási ismereteket, kriminalisztikát, büntetőjogot hallgattak és egyéb gyakorlati ismereteket szereztek. A képzésen való részvételnek, így a testülethez való bekerülésnek fizikai követelményei is voltak: 24. életévet betöltött, megfelelő iskolai végzettséggel rendelkező, feddhetetlen előéletű, fizikailag egészséges, rendőrök esetén legalább három-hat év szolgálatot letöltött személy kerülhetett kiválasztásra. A tanfolyamot követően sikeres vizsgát tett jelöltek kerülhettek ideiglenes detektív státuszba.

A detektívfelügyelői tanfolyam célja a vezetői képességekkel bíró detektívek felkészítése volt a vezetői feladatok ellátására – így részletesebb és mélyebb ismeretanyaggal szolgált. A tanfolyam a kiemelkedő képességű, legalább tizenöt éve szolgálatot ellátó detektívek számára volt elérhető. A tanfolyam elvégzését követően a résztvevőknek szintén sikeres vizsgát kellett tenniük a felügyelői pozíció betöltéséhez.

A képzések elméleti háttérrel adtak a résztvevőknek, a gyakorlati tudást azonban a mindennapi munkavégzés során sajátíthatták el a testület tagjai, amelynek kerete a mentorálási folyamat volt. Ennek során az idősebb detektívek adták át a gyakorlati munkához szükséges további ismereteket, mint a bűnözők szokásainak, gyengeségeinek, gondolatvilágának megismerését, informátorokkal való bánásmód elsajátítását.

A működés szabályozása tekintetében a bűnüldöző testületek esetében közös volt, mivel valamennyi üldözendő cselekményt a büntető kódexben nevesítettek. A fővárosi rendőrség detektív testületének nemcsak a szervezete és a létszáma, hanem jogszabályi környezete is dinamikusan fejlődött. Létrejött a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi törvény, amelynek nyomán a belügyminiszter szabályozta a rendőrhatalósági jogköröket, annak részeként a nyomozó tevékenységet is. A nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kiadott 1899. évi belügyminiszteri rendelet részletesen leírta a nyomozás feladatait.

A nyomozást az ügyészség rendelte el, magánvádra, illetve közvádra üldözendő cselekmények esetében. Hivatalból akkor volt megindítható a nyomozás, amennyiben a rendőri hatóság saját észlelése, vagy feljelentés alapján nem magánindítványra üldözendő bűncselekményről értesült. A rendőri hatóságok a fővárosban a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség, törvényhatósági joggal felruházott városokban, valamint rendezett tanácsú városokban a városi rendőrség, vármegyék járásában a főszolgabíró, községekben az előjáróság volt.

Az nyomozati utasítás kimondta, hogy a nyomozásnak nem pusztán a tényállás, a vád oldalának felderítése a feladata, hanem a gyanúsított védelme érdekében lelkiismeretesen kell felderíteni az igazságot, a mentő körülményeket is. Nyomozó cselekménynek nevezték azon tevékenységeket, amelyekre a bizonyítás érdekében jogosították fel őket (mint a bűnjelek megszerzése, helyszíni rendelkezési jog).

A detektív osztály első szabályzatát a *Detektiv osztály szolgálati utasítása* címmel adták ki, amely meghatározta a testület viszonyát más rendőri szervekhez, rendőrségen belüli főbb feladatait, felépítését. Így 1886 augusztusától a detektíveket osztályba szervezték a közvetlen irányítás érdekében. Az utasítás értelmében a testület figyelő, megelőző és felfedező tevékenységet lát el. A detektívfelügyelő önálló nyomozást nem folytathat, csak megbízásra jár el, bűnperek vonatkozásába azonban írásbeli előkészítő tevékenységet nem folytat az osztály. A második detektív szabályzat a bürokratikus terhek csökkentése érdekében a bűnügyi nyilvántartás kezelését visszautalja a bűnügyi osztályhoz, illetve először alkalmazza a „detektív-testület” kifejezést. Mindkét szabályzat alapvetően kiegészítő egységként definiálta a testületet, ahol a bűnügyi osztály által irányított esetekben csak az ő iránymutatása alapján járhat el, részére köteles az információkat átadni. A főváros területén kívül a detektívek kizárólag akkor tevékenykedhettek, ha azt a fővárosban elkövetett bűncselekmény indokolta. A detektívek munkáját a főkapitány engedélye mellett magánosok is igénybe vehették, amelynek díját közvetlenül a detektívfelügyelőnek adták át. A szabályzat ezen része a detektívektől megkívánta a közbecsülést és köztiszteletet kivívó életmód folytatását, tiltott volt továbbá a kártyajáték, a szeretői viszony és a tivornya. Szolgálatukat csak szolgálati igazolványukkal láthatták el, az állampolgárokkal szemben udvariasan, előzékenyen, minden nemű durvaságot mellőzve kellett viselkedniük. Az 1893-as *III. Detektív-szabályzat* meghatározta a szolgálat beosztási formáit, amelyek a központi felügyeleti szolgálat, a tartalék szolgálat, a vasúti szolgálat, a hosszú portyázó szolgálat, az éjjeli szolgálat és a nyomozó szolgálat voltak – ezek alátámasztják a detektívek fokozott közterületi jelenlétét, széleskörű

tevékenységét. Fegyverhasználat tekintetében előírta a szabályzat az arányosság, és a más enyhébb kényszerítőeszkőzzel el nem háríthatóság, végszükség követelményét.

A korabeli szabályozókból kiolvasható, hogy azok célja a rend minél kisebb áldozatok árán való fenntartása volt. A vizsgált időszak Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség, majd a Magyar Királyi Állami Rendőrség, később pedig a Magyar Királyi Rendőrség, illetve ezen szervezetek detektívtestületei valódi nemzeti szervezetek voltak abban az értelemben, hogy működésük vezérlő célját a nemzet működésének szempontjából nélkülözhetetlen biztonságos környezet szavatolása és annak folyamatos fenntartása képezte.

A vizsgált korszak statisztikáinak értelmezését nehezíti, hogy az egyes tárgyvekre vonatkozóan az adatokat olykor hiányosan, máskor bűntípusokra való bontás nélkül adták közre. A testület működésének eredményességét leginkább az 1895-től publikált főkapitányi jelentések igazolják, amelyek egészen az 1921-es tevékenységéig szolgálnak adatokkal. A fejezetben ismertetett statisztikai adatokkal azt mutattam be, hogy az 1894-es hetven fős állománnyal elért, 5849 bűnügyi nyomozásra adott megbízásból 2620 eredményes nyomozás és összesen 1847 fő előállításától hogyan jutott el a testület a 653 fős állománnyal 127427 bűnügyi nyomozásra adott megbízásból 67458 eredményes nyomozásig és 410008 fő előállításáig, illetve az 1930-40-es évekre a bőven százezer feletti nyomozásra adott megbízásból 50-70% közötti eredményes nyomozásig és tíz-tizenkétezer fő előállításáig.

Az 1894-1903 közötti időszokról elmondható, hogy a testületnek tíz százalékos állománynövekedés mellett majd háromszoros ügyszámmal kellett szembenéznie. A statisztika nyers számai visszaesést mutatnak az eredményesség terén, értelmezésem szerint a valóságban a humán kapacitás végességét fejezik ki. A bemutatott statisztikák alátámasztják (illetve az előző fejezetben a főkapitányi jelentés alapján is rögzítettem), hogy az 1900-1904 közötti időszakban a vagyok elleni bűnesetek miatti előállítások domináltak.

Az 1904-1910 közötti időszakban a létszám érdemi változása nélkül eredményes javulás volt megfigyelhető az eredményes nyomozások és az előállítások számában is. Miközben a vagyon elleni bűncselekmények vezették továbbra is a mezőnyt, az előállítások esetében a csavargás vált dominánssá.

Az I. világháború időszakában erőteljesen növekedett az elrendelt nyomozások számra (az eredményességi mutató változatlansága mellett), az eddig ismert bűncselekményi kategóriák mellett azonban megjelentek a háborús időszakra jellemző bűncselekmények is, illetve a tiltott kéjelgés bűnesetek kiugró növekedése. Ebben az időszakban nehezítették a sikeres detektív munkát a háború miatti vezénylések is.

1921-ben a tanácsköztársaság bukását követően robbanásszerű növekedés következett be a nyomozások számában a politikai nyomozások következtében, azonban ezen nyomozások lezárultával a következő évektől a szám adatok visszatértek a korábban látott szintre.

A technika fejlődésével párhuzamosan a rendőri munka során rendelkezésre álló eszközök palettája is nagymértékben fejlődött, így a vizsgált korszakban kialakult a professzionális bűnügyi nyilvántartás, meghonosodott a daktiloszkópiai nyilvántartás és megkezdődött a korai hazugságvizsgáló berendezések kiegészítő jellegű alkalmazása.

A detektívek munkáját jelentősen segítette az 1885-ben létrehozott bűnügyi nyilvántartás, amelynek alapjait magánfeljegyzések, hazai és külföldi fegyházak, börtönök, királyi ügyészségek, járásbírók közleményei szolgáltatták. Ennek eredményeként adták közre még ugyanebben az évben a Rendőr A.B.C. kiadványt, amely a Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrségnél nyilvántartott rovott előéletű személyek névjegyzékét és személyleírását tartalmazta. Egy rövid átmeneti időszakot kivéve ezen nyilvántartás későbbi vezetése a bűnügyi osztály feladatkörébe tartozott, amelyhez a detektívtestület adatot szolgáltatott. 1887-ben a nyilvántartás fényképekkel is kiegészítették, illetve 1897-ben országos hatáskörűre módosították. 1898-tól Tárgynyilvántartást vezettek a bűncselekményekben eltűnt tárgyakról, 1901-ben pedig létrehozták a személyek egyedi, feltűnő ismertetőjeleit, tetoválásait tartalmazó Különös ismertetőjelek nyilvántartását.

1902-ben bevezették a daktiloszkópiai nyilvántartást, elősegítve ezzel az álnevet használó elkövető azonosítását.

Az 1930-as évek végén, az 1940-es évek elején kezdődött meg a korai hazugságvizsgáló gépek alkalmazása, amelyek közül az ütőerek és légzés figyelését végző berendezés bizonyult a legmegbízhatóbbnak. A gép által adott eredmény önmagának nem képezett döntő bizonyítékot, hozzájárult azonban a nem szabályos kihallgatási technikák visszaszorításához.

Habár a helyszíni szemle, mint nyomozati tevékenység a detektívtestület megalakulásától az ellátott feladatok részét képezte, annak szakirodalmi és oktatásmódszertani megalapozottsága 1936-ig váratott magára. A helyszín fogalma alatt ekkor minden olyan területet értettek, amellyel a bűncselekmény kapcsolatba volt hozható – az adatgyűjtés vonatkozásában minden olyan hely, ahol adatok feltárása valószínűsíthető.

A korszakban alkalmazott nyomozati módszer majdnem egészében megegyezik a napjainkban alkalmazott metodikával: helyszín kiterjesztése, szemle lefolytatása, tanúkikérdezés, motozás, helyszínen talált állapot rögzítése. A helyszínelési tevékenység alapelveként rögzítették a helyszínen való haladéktalan megjelenést, a nyomok rögzítését, a helyszín eredetben történő megőrzését, az illetéktelenek távol tartását és az illetékesek lehető leggyorsabb kiértesítését. A

korabeli szakirodalom szerint a legfontosabb szereppel a tárgyi bizonyítékok bírtak, illetve ezek megléte beismerő vallomás esetén is szükséges volt.

4. DETEKTÍVEK A POLGÁRI MAGYAR ÁLLAM TÁRS FEGYVERES ŐRTESTÜLETEIBEN ÉS A MAGÁNSZFÉRÁBAN

A polgári magyar állam időszakában a központi államhatalom közvetlen alárendeltségében tizenhat rendfenntartó szervezet,³⁸⁰ ezen kívül számos önkormányzati hatáskörben felállított rendészeti testület működött.

A központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt rendfenntartó testületek közül nyomozó szervezeti alakulatokkal a csendőrség, a folyamőrség, a határrendőrség, a pénzügyőrség, a rendőrsegek és a vámőrség rendelkezett.³⁸¹

A polgári magyar állam nyomozó szolgálatainak szakmai alapjait a fővárosi detektívtestület rakta le, hiszen az általuk kidolgozott metodikákat, belső szabályozókat, taktikai elemeket vették át, formálták saját szakterületük igényei szerint a társszervek nyomozó egységei. Ez a kontinuitás nyomon követhető, a korabeli elemek mai is fellelhetőek, legyen szó akár a tanúkihallgatás, házkutatás, forrányomos felderítés taktikájáról. A detektívtestület tevékenységének alapos tanulmányozása és bemutatása során elengedhetetlen és megkerülhetetlen a társ testületek berkein belül megalakuló nyomozati munkával foglalkozó szervezeti egységek bemutatása, feltárva ezzel azt a kontinuitási folyamatot, amelyet a detektívek által kidolgozott metodikák, stratégiák gyakorlati alkalmazhatósága, eredményessége indított el. A későbbiekben az eredményes gyakorlati alkalmazhatóság okán a szilárd alapok adaptálása következett, amelyet a bemutatott testületek nyomozó alakulatainak megismerése során figyelhetünk meg.

Dolgozatomban a terjedelmi korlátokra tekintettel egyes testületek: a csendőrség, a vámőrség és a határrendőrség berkeiben megalakuló nyomozó testületeket mutatom be részletekbe menően. Ennek során megfigyelhetjük a detektívek munkája során használt elemek, stratégiák és taktikák beépülését a társszervek bűnügyi szolgálatainak metodikájába.

380 Magyar Királyi Állami Rendőrség (1919-1931), Magyar Királyi Csendőrség (1881-1945), Magyar Királyi Darabont Testőrség (1904-19148), Magyar Királyi Fiumei Állami Rendőrség (1916-1918), Magyar Királyi Folyamőrség (1921-1938), Fővárosi Rendőrség (1872-1919), Magyar Királyi Határőrség (1932-1938), Magyar Királyi Határrendőrség (1906-1918), , Magyar Királyi Képviselőházi Őrség (1912-1945), Magyar Királyi Koronáőrség (1790 – újjáalakítva 1867 – 1949), Magyar Királyi Nemesi Testőrség (1760 – 1867-ben újjáalakítva – 1918), Magyar Királyi Pénzügyőrség (1867-), Magyar Királyi Rendőrség (1932-1945), Magyar Királyi Testőrség (1920-1944), Magyar Királyi Vámőrség (1921-1932), Magyar Királyi Vám- és Adóőrség (1882-1886)

381 Parádi József (2007): Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867-1945. In Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Határőrség és rendőrség az integrált rendvédelemben” című tudományos konferenciáról. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja, p. 71-79.

4.1 A MAGYAR KIRÁLYI CSENDŐRSÉG NYOMOZÓ SZOLGÁLATAI

A csendőrség vonatkozásában a nyomozati munkát annak időbeli határait tekintettel két részre osztanám. Az első az 1903-tól 1918-ig terjedő időintervallum, amelyet a nagy háború szakított meg, ezt követően a második nagy korszak 1928-tól a Magyar Királyi Csendőrség Nyomozó Parancsnokságának felállításával kezdődött és a magyar csendőrség felszámolásával ért véget.

4.1.1 Első lépcső

Az 1885-ben életre hívott fővárosi detektívtestület³⁸² sikerei példaként szolgáltak a társ rendfenntartó testületek számára a hasonló szolgálatok megszervezése során. Az ezzel a folyamattal kezdődött kontinuitás első lépcsőjét a Magyar Királyi Csendőrség jelentette, ezt követték a társtestületek, így a Magyar Királyi Határrendőrség, majd a Magyar Királyi Vámőrség. A Magyar Királyi Csendőrség felállításakor³⁸³ nem rendelkezett nyomozó egységekkel. A bűnözés eltérő sajátosságainak ellenére – amelyek a város és vidék vonatkozásában mutatkoztak – szükségessé vált a vidéki működési területtel rendelkező bűnügyi szolgálat megszervezése. A bűncselekmények és az elkövetési módszerek változása, fejlődése a csendőrség esetében is szükségessé tette a nyomozói tevékenység kimunkálását. A csendőrség elsősorban a vidéki területeken tevékenykedett, ahol a büntetendő cselekmények tekintetében erős eltérés mutatkozott a városi viszonyokhoz képest. A terület és a bűnesetek sajátosságai, az emberek közötti szoros viszonyok – amik a falusi életre jellemzőek voltak – indokoltá tették, hogy az esetek nyomozását a csendőrség végezze. Ezen igényekre reagálva a dualizmus időszakában a fővárosi rendőrség mintájára, a detektívszolgálat meghatározó elemeit, gyakorlatban is működő fortélyait beépítve szervezték meg a járásokként felállított járásörmesterségeket. A szó klasszikus értelmében nem nevezhetjük őket detektívnek, hiszen szolgálatukat általában egyenruhában látták el, a fontosabb bűnesetek nyomozásához pedig a

382 Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 21., p. 239.p., p. 246.

383 1881/II.tc. a csendőrség legénységi állományának a kiegészítéséről
1881/III.tc a közbiztonsági szolgálat szervezéséről

fővárosi detektívek segítségét vették igénybe, azonban a működésükről szóló szolgálati szabályzat már új, nem pusztán közrendvédelmi feladatokkal, hatáskörrel ruházta fel őket.

A járásőrmesterek esküvel kötelezett, rangosztályba nem sorolt havidíjasok voltak. A csendőr törzsőrmester elé sorolták őket, velük egy állománycsoportot alkottak. Amennyiben külső szolgálatra vezényelték őket, előjárói voltak a nekik alárendelt őrsöknek, amelyekkel együtt csendőrrjárást alkottak. A járásőrmesterek székhelyüket tekintve a szakaszparancsnokságok és közigazgatási járások székhelyein állomásoztak, előjárói voltak a területükön lévő őrsöknek. Az állomáshelyeik meghatározásában a belügyminiszter foglalt állást a csendőrkerületi parancsnok javaslatára. Az állomány létszámát a szükségesség függvényében a belügyi és a honvédelmi miniszter közös beleegyezéssel határozta meg. Azok az őrmesterek voltak kinevezhetőek csendőr járásőrmesternek, akik csendőr járásőrmester-jelöltként járásparancsnoki tevékenységet egy évig kiválóan láttak el.

A nyomozati munkát végző járásőrmesterek nem az őrsökhöz, hanem a szakaszparancsnokok közvetlen irányítása alá tartoztak.³⁸⁴ Feladatukat kettősség jellemezte: egyrészt ellenőrző tevékenységet láttak el a csendőrőrsök felett, másrészt bűnügyi munkát végeztek.³⁸⁵ Magyarországon 1913-ban nyolc csendőrkerületben mintegy 428 csendőr járásőrmester és 83 járásőrmester jelölt szolgált.³⁸⁶ 1914-ben a járások száma 483 volt (VIII. számú melléklet). Tevékenységüket a csendőr-, és járásőrmesterek számára 1903-ban kiadott utasítás részletesen szabályozta. Az utasítás három fejezetből, valamint a mellékletben szereplő különböző iratmintákból állt. Az első fejezet a járásőrmesterek szolgálati elnevezését, állomáshelyeiket, állományukat, kinevezésüket ismertette. A fejezetben továbbá kitértek a járásőrmester-jelöltek nyilvántartásba vételére, és a járásőrmesterek áthelyezésének lehetőségére, amelynek feltétele a kerületi parancsnokság javaslata, továbbá végrehajtásához a belügyi és a honvédelmi miniszter egyetértése volt szükséges. A 6. § rendelkezett az illetékről, az öltözet, a fegyverzetről és felszerelésről. Illetményüket a csendőrségi illetékszabályzat alapján állapították meg, öltözőik csupán a hajtókák és szegélyek világos buzér posztója tekintetében tért el a törzsőrmesterek egyenruhájától. Fegyverzet és felszerelés dolgában az eltérés a gyalogsági tiszti kard hüvelyén elhelyezett hordkamó volt, ami a szurony kardhoz

384 Utasítás a Magyar Királyi csendőrrjárásőrmesterek számára (1903). Budapest, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Szabályzatszerkesztő Osztálya

385 Parádi József (2012): A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, p. 98-99.

386 A Magyar Királyi Csendőrség zsebkönyve (1913). 27. évfolyam, Budapest, p. 54-62.

történő megerősítését szolgálta: gyalogos szolgálat ellátásakor a kardkötőszíj karikájába egy vékony acéllánc került egy hordkamóval, amibe menet közben a kardhüvelyt beleakasztották annak felső karikájánál fogva. Továbbá felszerelésükhöz tartozott egy csendőrségi forgópisztoly is, azonban szolgálat ellátására a két rendszeresített lőfegyver a karabély és a forgópisztoly közül csak az egyiket viselhették.

Az állományról anyakönyvi lapokat, minősítvényi táblázatokat vezettek, amelyben a rájuk vonatkozó utasításokat foglalták. Közvetlen tiszti előljárójuknak voltak alárendelve.³⁸⁷ Fenyítések tekintetében a szolgálati szabályzat I. rész 657. pontjának b) pontjában³⁸⁸ felsorolt fegyelmi fenyítések némi eltéréssel voltak alkalmazhatóak: ennek értelmében fenyítéseket csak táborban vagy laktanyában való elhelyezés esetében róhatott ki rájuk. Fegyelmi eljárással a csendőr járásőrmestereket nem lehetett lefokozni. Rendfokozatuk elvétele egyben a csendőrségtől való elbocsájtásukkal járt. Amennyiben fenyítésük sikertelen maradt, vagy nem volt végrehajtható, a további eljárás érdekében a honvédelmi miniszterhez terjesztették fel az ügyet. Szobafogsággal fenyített csendőr esetén rang-, és zsoldosztályra vonatkozó egyéb büntetés nem volt alkalmazható. Amennyiben büntető bíróság büntett vagy vétség miatt olyan ítéletet hozott, amely az altiszt lefokozását eredményezte, az ítéletben nem lefokozásukat, hanem rendfokozatukból és a csendőrségből való elbocsájtásukat hirdették ki. Ezen ítéletbe belefoglalható volt a csendőrségbe való belépést megelőzően a közös hadseregben vagy a honvédségben viselt rendfokozatuktól való megfosztásuk is. Fegyelmi felelősségre vonásuk tekintetében tehát szigorúbb elvek voltak rájuk érvényesek. A nőülésre vonatkozó szabályozást változatlanul hagyták: ezt továbbra is a *Nőülési szabályzat*³⁸⁹ és a csendőrségi szervezeti utasítása határozta meg. Szabadságolás tekintetében a járásőrmesterekre a csendőrségi állományra vonatkozó általános rendelkezések voltak irányadóak.³⁹⁰ Nyugellátás tekintetében rájuk is a Magyar Királyi Csendőrség nyugdíjigényeiről szóló jogszabályok voltak irányadók.³⁹¹

387 Utasítás a Magyar Királyi csendőrrjárásőrmesterek számára (1903). Budapest, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Szabályzatszerkesztő Osztálya, p. 5-12.

388 Utasítás a Magyar Királyi csendőrrjárásőrmesterek számára (1903). Budapest, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Szabályzatszerkesztő Osztálya, p. 5-12.

389 Nőülési szabályzat. Rendeleti Közlönyök a Magyar Királyi Honvédség számára (1887), XIV. évfolyam 34. szám, p. 255-269.

390 Szabadságolási szabály. Rendeleti Közlönyök a Magyar Királyi Honvédség számára (1895), XXII. évfolyam 5. szám

391 Parádi József (2015): A Magyar Királyi Csendőrség nyugellátása. In: Boda József - Parádi József et. al. (szerk.): Tanulmányok a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelem-történetéből. Budapest, NKE-SZBMRTT., p. 193-206.

Az öt év szolgálati kötelezettség letöltését követően – akár a csendőr altisztek esetében – a járásörmesterek is állományban maradásukat évről évre vállalhatták. A tovább szolgálni nem szándékozó és nem védköteles, szolgálati kötelezettségének eleget tett, de népfelkelési kötelezettség alatt álló csendőr-járásörmestereket – a népfelkelési kötelezettség fenntartása mellett, ha ennek eleget tettek, a nélkül – elbocsátották. Amennyiben a közös hadseregbeli kötelezettség alatt álltak, őrmesterekként csapattestük tartalékába helyezték vissza. Akik a honvédségi szolgálati kötelezettségüket nem teljesítették, szintén őrmesterként kerültek visszahelyezésre honvédségi csapattestükhöz. Fenti esetekben az érintett hivatásos csendőrségi ellátási igényét elvesztette. Fentiekre tekintettel Kilépti bizonyítványt, katonai vagy honvéd, illetve népfelkelési igazolványt, könyvet adtak ki számukra. Az állományváltozásokról a honvédelmi miniszter rendelkezett. A saját kérelmükre kilépett járásörmesterek a csendőrségbe való újbóli felvétele szintén a honvédelmi miniszter hatáskörébe tartozott, amelyet kinevezési okirattal szentesítettek. A hadtörvényszék által hozott ítélet, valamint fegyelmi eljárás során rendfokozatból és csendőrségből elbocsátott járásörmesterek számára elbocsátási igazolványokat állítottak ki.³⁹²

Az utasítás második fejezete a szolgálattal kapcsolatos kötelmeket, azzal szemben támasztott elvárásokat és a hatáskörre vonatkozó irányelveket határozott meg. Kiemelésre kerül a csendőrségi szolgálat alapos ismerete, mint a járásörmester felelősségteljes szolgálatellátásának alapja. Hangsúlyozza a továbbképzés fontosságát és az egyéni példamutatást. A külső, ápoltság megjelenésre, erkölcsös életmód folytatására különösen ügyelniük kellett. Tiltották akár a családtagoknak adott, de a csendőri szolgálattal összefüggésben adandó ajándék elfogadását. Kiemeli az alárendeltekkel való bánásmód fontosságát: ennek alapja az alárendeltek megismerése, mint a helyes bánásmód záloga. A tekintélye megőrzése érdekében szükséges volt naprakész tudással és információval rendelkeznie, hogy kellően tájékoztassa alárendeltjeit, nekik felvilágosítást, segítséget tudjon nyújtani. Elvárás volt a bajtársias, szigorú, de igazságos bánásmód az alárendeltek irányába. A csendőr járásörmester járásának közbiztonsági helyzetét, az alárendelt őrsök tevékenységét, a közbiztonságra vonatkozó intézkedéseket, a fennálló utasításokat és rendeleteket köteles volt ismerni. A járási hatóság tisztviselőjénél időnként beszámolni volt köteles a közbiztonsági helyzetről.

392 Utasítás a Magyar Királyi csendőrijárásörmesterek számára (1903). Budapest, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Szabályzatszerkesztő Osztálya, p. 5-12.

Az utasítás ebben a fejezetben külön kitér a nyomozó szolgálatra, az azt szabályozó előírások betartására, betartatására. Ez az alárendeltek részére történő folyamatos oktatást, ellenőrzést jelentett a nyomozó szolgálat eredményes működése érdekében. Az oktatás a korábban eredményesen felderített nyomozások ismertetését is jelentette, amelyből gyakorlati tapasztalatokat szerezhettek a csendőrök. A felelősségre vonás tekintetében ügyelni kellett az alárendeltek önértetére. A nem szándékosan elkövetett, nem súlyos mulasztásokért, amennyiben lehetőség volt rá, a fenyítést kerülni kellett. Ezekben az esetekben a figyelmeztetés, oktatás alkalmazását célravezetőbbnek tartották, azonban a tekintély megőrzése érdekében a helyreigazítást ilyen esetekben lehetőleg négy szemközt, a fiatalabb állomány jelenléte nélkül kellett megtenni.³⁹³ Tehát a fegyelmi felelősségre vonás esetében is megfigyelhető egy arányos és fokozatos rendszer, amely megfelelő jóakarattól vezérelt pedagógiai elveket takart annak érdekében, hogy a jövőben elkerülhetőek legyenek a hasonló hibák, tévedések.

A csendőr járásőrmester rendelkezett az altiszt fenyítő jogával, amit azonban bölcsen, az elérni kívánt céloknak megfelelően arányosan kellett alkalmaznia. Az általa kiszabott büntetések a szakasziparancsnoknak bejelentendők voltak, azokat a havi büntetési jegyzőkönyvbe kellett foglalni. Alapelveként a járásőrmesterekre is igaz volt, hogy előljárójukat, szakasziparancsnokukat a lehető legnagyobb mértékben támogatniuk kellett. A szolgálati utasítás megfogalmazta továbbá, hogy a sok fenyítés sem az állománynak, sem pedig a parancsnoknak nem előnyös. A megfelelő oktatással, példamutatással igyekeztek az előjárók kiküszöbölni a kihágásokat. A súlyosabb kihágások, fegyverhasználat helyszínén a járásőrmester köteles volt haladéktalanul megjelenni, helyszíni irányítást, intézkedéseket folytatni, továbbá szakasziparancsnokát haladéktalanul értesíteni.³⁹⁴

A detektívekkel szemben támasztott erkölcsi elvárások fellelhetőek a mai rendőri szolgálatellátás etikai ajánlásaiban, illetve a szolgálatra vonatkozó törvényi szabályozókban is. Gondoljunk például az ajándék elfogadásának tilalmazására, a személyes példamutatás, bajtársiasság, önképzés, erkölcsös életvitel folytatásának hangsúlyozására. Ezek az alapelveket tehát már jóval korábban lefektették, függetlenül a korabeli eltérően strukturált társadalmi viszonyoktól.

A csendőr járásőrmesterek szolgálati teendőivel kapcsolatos feladatokat az utasítás harmadik fejezete bontja ki. Ennek értelmében szolgálatuk külső, nyomozó cselekmények

393 Utasítás a Magyar Királyi csendőrijárásőrmesterek számára (1903). Budapest, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Szabályzatszerkesztő Osztálya, p. 13-19.

394 Utasítás a Magyar Királyi csendőrijárásőrmesterek számára (1903). Budapest, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Szabályzatszerkesztő Osztálya, p. 13-19.

ellátásával, saját őrseinek vezetésével, irodai tevékenységgel, valamint őrszemlével kapcsolatos szolgálatokra oszlott. A külső szolgálat lefedte a saját őrseiben szolgálatot ellátó járőrök ellenőrzését, valamint a járásőrmester szolgálati utazásai során egyes külső őrök járőreit is ellenőrizte. Az ellenőrzés magában foglalta a járőrök tényleges szolgálatellátásának figyelemmel kísérését is. A járásőrmester járásának minden községében egy éven belül legalább egyszer meg kellett jelennie. Azokban a községekben, ahol a vállalatok jelenléte, illetve a munkások létszáma indokoltta tette, ennél gyakrabban volt köteles megjelenni, ellenőrzést végrehajtani. A fent említett, állomásán kívüli községek meglátogatása esetén fel kellett vennie a kapcsolatot a község elöljárójával, illetve olyan személyekkel, akik érdemi információval rendelkeztek a közbiztonsági helyzettel kapcsolatban. Amennyiben járásában súlyosabb bűncselekmények, természeti csapások, balesetek következnek be, azok helyszínén a tudomására jutást követően köteles haladéktalanul megjelenni, foganatosítani az elsődleges intézkedéseket, továbbá együttműködni a kirendelt hatósági közegekkel a rend helyreállítása érdekében. A megtett intézkedésekről, esetleges átcsoportosításról köteles volt szakaszparancsnokának jelentést tenni. Az erők összpontosítása esetén, amennyiben szakaszparancsnok vagy csendőrtiszt nem jelent meg a helyszínen, kötelesek voltak a parancsnokságot átvenni, az intézkedéseket koordinálni. Intézkedéseit követően szakaszparancsnokának köteles volt jelentést tenni. A nyomozások lefolytatása közben azok sikerének érdekében illetékességének vagy annak környezetében működő igazságügyi hatóságokkal, járási rendőrhatósággal kötelesek voltak együttműködni, velük szoros kapcsolatot tartani. A bűncselekmények nyomozásakor a közigazgatástól információt kellett szereznie, amit közvetlenül juttatott tovább a nyomozó csendőröknek, ezzel is biztosítva, hogy a késedelmes információáramlás ne akadályozza a nyomozást. A járásőrmester a nyomozás felügyeletén, ellenőrzésén kívül személyesen csak a bonyolultabb nyomozásokat vezette, irányította.

A járásőrmester az állomásán lévő csendőrőrs parancsnoka volt, ebben az esetben őrparancsnoki hatáskör illette meg. Irodai tevékenysége egyrészt saját őrsirodájának vezetésére, másrészt a járás parancsnoksági irodájának vezetésére terjedt ki. Saját irodájának vezetése, amennyiben másodtiszt vagy helyettes állt rendelkezésére, a járásőrmester felügyelete mellett helyettese vezette. A járásparancsnokság irodájának vezetésakor irányelvként a szóbeliség volt jellemző, tehát csak azon intézkedéseket volt szükséges írásba foglalni, ami szóbeli közlésben nem volt elintézhető, ezzel nagyban csökkentve a bürokrácia ügylassító mivoltát. Szolgálati út tekintetében a járásparancsnokság volt a lépcső legalsó foka. Ennek értelmében minden ügyiratot, amelyet a szakaszparancsnoksághoz vagy felsőbb

parancsnoksághoz címeztek, az őrsök a járásparancsnoksághoz küldték. Az őrsök részéről a szakaszparancsnokságnak küldött iratok a csendőr járásparancsnokság láttamozását követően kerültek felterjesztésre a szakaszparancsnokságnak. Amennyiben a járás parancsnokság helyénvalónak találta a fogalmazványt, esetleges megjegyzéseit megtéve visszaadta az őrsnek, ahonnan a dokumentumot továbbították a szakaszparancsnokságnak. A járásőrmester hosszas távolléte esetén annak helyettese megjegyzés nélkül továbbította a szakaszhoz a fogalmazványt. A szolgálati út visszafelé is működött, tehát az őrsöknek érkező intézkedések a járásparancsnokság útján továbbították. A járásparancsnok irodájában vezetendő dokumentumok az iktatókönyv, az alárendeltek minősítési jegyzéke, kimutatás az évi portyatevékenységről, statisztikai kimutatásokat voltak.

A járásparancsnokság és az őrs dokumentumait külön tárolták és kezelték. Ez azért is volt szükséges, hogy az azonos alakú és méretű dokumentumok összekeverése elkerülhető legyen, továbbá az egyszerűbb kategorizálás érdekében az iktatószámok használatát is kötelezővé tették, évfolyamonként. A minősítési jegyzékben követhetőek voltak az alárendeltek fenytései és a beállt változások is. A minősítési jegyzéket minden év végén a szárny parancsnoksághoz felterjesztették, ezt követően került vissza a járásőrmesterekhez. A közbiztonsági helyzettel kapcsolatos kimutatásokat az őrsök minden hónap végén a járásőrmesterhez felterjesztették, aki a beérkezett adatokat ellenőrizte, továbbá saját kimutatást készített, majd azt a szakaszhoz felterjesztette.

A járásőrmester kéthavonta az alárendelt őrsöt megszemlélte. Az őrsszemlék célja az őrsök működésének ellenőrzése, sajátosságainak megismerése, a személyi állomány oktatása, ismereteik fejlesztése volt. Irányelvként szolgált továbbá a szemle váratlan megtartása, annak érdekében, hogy a járásőrmester valódi képet kapjon az őrsök állapotáról. A járásőrmesternek szem előtt kellett tartania, hogy egyúttal saját őrsének is parancsnoka, mint őrsparancsnok, ezért a külső őrsök szemléjét úgy volt köteles beosztani, hogy saját őrsétől legfeljebb négy-öt napot maradjon távol. Egy őrs megszemlélése az utazási idő beszámítása nélkül 24 óra időtartamú lehetett. Ennél hosszabb időt csak indokolt esetben tölthetett az őrsön, de a 48 órás tartózkodást jelenléte nem haladhatta meg. Az alárendelt őrsök szemléjét kéthavonta volt köteles megtartani. A megtartandó szemlékről azonban szolgálati jegyen köteles volt tájékoztatni a szárnyparancsnokságot. Előírás volt továbbá, hogy alárendeltjeivel, őrsének parancsnokaival, csendőrökkel gyakorta érintkezzen. Amennyiben a szemlénél valamely őrsparancsnok, illetve több csendőr szolgálati érdekből nem volt jelen, úgy a következő szemle előre bejelentett időpontban történt, hogy ekkor jelenlétük biztosított legyen.

A szolgálati utak, szemlék során a járásőrmestert minden fontosabb esetről, történésről értesíteni voltak kötelesek. Ekkor fenti tevékenységei megszakítandóak voltak a megfelelő és szükséges intézkedések végrehajtása érdekében. Az ellenőrzések során bármely őrsét bármikor ellenőrizhette – ez vonatkozott a járőrökre is. Ezt azokon a területeken alkalmazták előszeretettel, ahol valamiféle szabálytalanságot, mulasztást tapasztalt, jutott a tudomására. Az utasítás külön kitért az éjjeli ellenőrzésre is, amely esetében kerülni kellett a személyi állomány indokolatlan zavarására. Ekkor a járásőrmester elsősorban a takarodó betartását, a szolgálatos állomány éberségét, a körletrendet, a megfelelő irodavezetést ellenőrizte. Az ellenőrzésről jegyzőkönyvet készített. Ebben leírta az ellenőrzés során tapasztalt körülményeket: a szolgálatos állomány létszámát, az előírások betartását, a körletrendre vonatkozó megállapításait, az állomány magaviseletével kapcsolatos megállapításokat, a megfelelő irodavezetésre vonatkozó szabályok betartását. A járásőrmester ellenőrzései során tapasztalt körülményeket a későbbiekben jelentés formájában a szárnyparancsnokságnak terjesztette fel. Az ellenőrzések célja az utasítás értelmében nem a felelősségre vonás, hanem az oktatás, útmutatás volt. Az utasítás a költségtérítés szabályait is lefektette: az utazása során felmerülő költségek a panaszos ügyek kivizsgálása, az összpontosított erők vezényletének átvétele, ellenőrzése során, továbbá a közbiztonságot veszélyeztető esemény bekövetkezésekor a járásőrmester helyszínre vonulása esetén voltak elszámolhatóak. A térítés csak abban az esetben járt, ha a helyszín az állomáshelytől húsz kilométernél távolabb esett. A gyalogos járásőrmester közlekedési eszközök igénybevételére vonatkozó korlátozást nem tartalmaz az utasítás. A lovas járásőrmester járásban történő közlekedése esetén költséget nem számolhat el. A járásőrmester járásán kívüli szolgálati utazással kapcsolatos költségei megtérítendőek voltak. Az utasítás utolsó része az iratmintákat, melléleteket tartalmazó rész. Ebben a kinevezéshez, kimutatáshoz szükséges nyomtatványok, kilépti bizonyítvány, elbocsátási igazolvány szerepeltek. Itt találhatóak továbbá a szemlék megtartásához szükséges iránymutató minták is.³⁹⁵

Az egyes szolgálati teendőket és végrehajtásukat kiértékelve a mai rendvédelmi nyomozó szervekkel számos hasonlóságot fedezhetünk fel. Gondoljunk akár a szolgálati útra vagy az adott területen történő érdemi információ megszerzésére szolgáló bizalmi személy, esetleg más hatóság képviselőinek igénybevételére. Továbbá már a korai nyomozások során is felismerték, hogy az időben szerzett információ a siker egyik fő záloga. A nyomozással

395 Utasítás a Magyar Királyi csendőrijárársőrmesterek számára (1903). Budapest, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Szabályzatszerkesztő Osztálya, p. 20-46. p.

párhuzamosan, az arra ráfordított erők létszámának csökkentése nélkül a helyszíni tevékenységgel együtt történt, jó esetben történik az információszerző tevékenység. A járásőrmester a nyomozással párhuzamosan vette fel a kapcsolatot a helyi hatósággal, bizalmi személyekkel, az így szerzett adatokat pedig továbbította a nyomozó csendőröknek. Ez napjainkban akár egy a nyomozócsoporthoz a helyszíni tevékenységgel egy időben a nyilvántartások ellenőrzését, illetékes hatóságok tájékoztatását, információ szerzését, vásárlását is jelentheti.

A csendőr járásőrmesteri poszt összetett és igen nagyfokú szakmai tudásra és tapasztalatokra épülő beosztás volt. A mai rendőrség esetében egy szolgálati formát sem tudnék említeni, ami egymagában lefedné az ismertetett tevékenység tudásanyagát. Mindenképpen felfedezhető benne az őrparancsnoki feladatkör, de egyben nyomozati tevékenység nagyfokú ismeretét, sőt nyomozások vezetését is magába foglalta. Ez még napjainkban is rendkívüli szakértelmet feltételez, ami csak több évtizedes, különböző bűnügyi és közrendvédelmi területen szerzett tapasztalatok együttes megléte esetén ölthet testet.

A kornak megfelelően a mai elvárásokat túlszárnyaló beosztást tudhattak magukénak a csendőr járásőrmesterek. A csendőrség bűnügyi szolgálatának fejlődése során is figyelemre méltó, hogy a nyomozó munkát ellátó személyi állomány tagjai esetében elengedhetetlen volt a több éves szakmai gyakorlat és rátermettség. A járásőrmesterek tekintetében a közterületi szolgálat csendőrként alappilléreként szolgált, ezt követően a meghatározott szolgálati időkeretet kitöltve kerülhetett törzsőrmester-, járásőrmester-jelölti beosztásba a csendőr. Ez a fokozatosság és szakmai út véleményem szerint a sikeres bűnügyi munka záloga.

4.1.2 Második lépcső – csendőrnemzet alakulatok a háború után

Az I. világháború során jelentkező csendőrhány következtében a járásőrmesterségeket megszüntették,³⁹⁶ azonban a csendőrségi nyomozó munka szervezése a háborút követően más utakon ugyan, de folytatódott.³⁹⁷

396 Preszly Lóránd (1920): A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919. Budapest, Honvédelmi Sajtóvállalat, p. 72-76.

Szakály Sándor (2002): A magyar tábori csendőrség története 1938-1945. Budapest, Ister, p. 13-19.

397 Szigetvári Oszkár (2018): A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai. In: Parádi-Szakály-Szigetvári et al.: Nyomozati Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, p. 100.

A Magyar Királyi Csendőrség az 1881. évi szervezetéhez képest – kisebb módosításoktól eltekintve – lényegében változatlan struktúrával működött az I. világháború végéig. A nagy területen szétszórta, viszonylag kis létszámú csendőrőrsök végezték a megelőző, a közrendvédelmi és a nyomozó szolgálatot egyaránt.³⁹⁸ Ezekre a feladatokra a magyar rendőrségeknek többféle állománycsoportot alkotó személyi állomány állt rendelkezésére. A rendőrségen belül két fő állománycsoport létezett: az őrszemélyzeti (közrendvédelmi) és a detektívek (nyomozók).³⁹⁹ A polgári magyar állam időszakában a társadalmat átható változások a bűnelkövetőket is kifinomultabb elkövetési módszerek kidolgozására sarkallták, amelyre a bűnüldöző szervezetek is reagáltak különböző technikai és taktikai eljárások bevezetésével, a kriminalisztika önálló tudománnyá való fejlesztésével. A személyi bizonyítékok mellett – mint például a tanúvallomás –, teret nyertek a tárgyi bizonyítási eszközök, amelyek felkutatása és rögzítése külön képzettséget és technikát igényelt.⁴⁰⁰

A bekövetkezett társadalmi változásokra és a bűnüldözés új kihívásaira reagálva a Magyar Királyi Csendőrségen 1928-ban kezdődött el a bűnügyi szolgálat kiépítése.

Ez a folyamat az 1930-as évek elejéig zajlott le, ekkor modernizálták a rendfenntartó testületek teljes apparátusát, amelynek keretében hozták létre a budapesti székhelyű csendőrnyomozó parancsnokságot is.⁴⁰¹ Csendőrkerületenként szerveztek egy nyomozó alosztályt, amelyek szakmai tevékenységét a Magyar Királyi Csendőrség Nyomozó Parancsnokság koordinálta.⁴⁰²

A nyomozó szolgálatok a csendőrfelügyelőség alárendeltségében működtek (IX. számú melléklet). A különféle nyomozati eljárásokhoz szükséges szakapparátussal, technikai

398 A dualizmus időszakában – a fővárosi rendőrség kivételével – a városi rendőrségek önkormányzati kompetenciába tartoztak. A detektívtestületet – nyugati mintát követve – először a fővárosi rendőrségnél vezették be. Ezt követően pedig fokozatosan a nagyobb vidéki városok rendőrségeinek a szervezetében is megjelentek a detektív testületek. A rendőrségi detektív testület országos méretűvé a magyarországi rendőrségek államosítása nyomán vált.

Borbély Zoltán - Kapy Rezső szerk. (1942): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, p. 392-405.

5.047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról (1919). Magyarországi Rendelet Tára, LIII. évfolyam I. füzet, p. 752-767.

399 Szakály Sándor (1995): A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941. Rendvédelem-történeti Füzetek (Ac-ta Historica Praesidii Ordinis), V. évfolyam 6. szám, p. 122-129.

400 Sellyey Vilmos (1936): A csendőr nyomozó alakulatok szervezete és szolgálata. In: Mártonffy Károly (szerk.): A mai magyar közigazgatás. Budapest, Állami Nyomda, p. 421-424.

401 71 464/1930. BM.r. a rendőrségi nyomozó alakulatok és a rendőr nyomozó utasítás kiadásának tárgyában (1931). Belügyi Közlöny, XXXV. évfolyam X. szám, p. 160.

402 Parádi József (2012): A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, p. 98.

eszközökkel, nyilvántartással, laboratóriummal a központi nyomozó szerv rendelkezett, ezzel hozzájárulva a sikeres bűnügyi munka elvégzéséhez. 1933-ban a nyomozó osztály parancsnokság sajtóirodája hírközponttá alakult, amely elsősorban állambiztonsági ügyekben gyűjtött és elemzett híreket. Egyéb hírszerző tevékenységet informátorok felhasználásával is folytattak, valamint sajtó és rádióadás-figyelést is végrehajtottak.⁴⁰³

A törzsalosztályhoz egy helyszínelő gépkocsi tartozott. A csendőrségi nyomozó parancsnokság minden alosztálya három-három helyszínelő bőrönddel rendelkezett. A bőröndökben mintázó felszerelés, rajzfelszerelés, írókészlet, fényképészeti felszerelés, optikai felszerelés, daktiloszkópiái felszerelés, bűnjelek csomagolásához szükséges felszerelés, szerszámok voltak találhatóak. A helyszínelő gépkocsi a vezetőn kívül hét főt szállított és lényege, hogy a helyszínelő csoport gyorsan a helyszínre érkezzon. A felszerelést a kocsi falaiba építették be, rendelkezett sötétkamrával, továbbá a telefon szabadvezetékre kapcsolódáshoz szükséges felszereléssel.⁴⁰⁴

1931-ben belügyminiszteri körrendelettel hoztak létre a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó szolgálatának szervezetén belül egy külön politikai alosztályt – mivel 1921-től a magyar jogrendszer részévé vált a politikai bűncselekmények kategóriája –, amelynek feladata a szélsőséges politikai mozgalmak megfigyelése, leleplezése volt.⁴⁰⁵

A végleges formájukat 1930-ra elérő nyomozó alakulatok a csendőrőrsökkel közösen látták el feladatukat, őket a helyi jelentőséget meghaladó, speciális felszerelést és szaktudást igénylő bűnesetek felderítésekor segítették. További feladataik közé tartozott az őrsök nyomozásainak összehangolása, valamint a Magyar Királyi Rendőrséggel való együttműködés biztosítása. Ennek ékes példája az 1932 és 1933 között a Dunától keletre és Egertől délre fekvő területeken több vagyon és élet elleni bűncselekmény felderítése. A kiterjedt területeket érintő több bűncselekmény vonatkozásában az őrsök önállóan nem értek el eredményt, azonban az azonos elkövetési mód összehasonlításakor a nyomozó szolgálatok által levont következtetések alapján a tettesek kézre kerítése megtörtént.⁴⁰⁶

403 Nyeste Péter (2016): A bűnüldözési és a nemzetbiztonsági titkos információgyűjtés rendszerének specifikus sajátosságai, szektorális elvei. Doktori disszertáció. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, p. 52-54.

404 Ridegh Raymond - Olchváry-Milvius Attila (1936): Bűnügyi nyomozástan. Budapest, Hornyánszky Viktor, p. 503-513.

405 1921/III.tc. az állami és a társadalmi rend hatályosabb védelméről

Parádi József (2012): A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtesztület 1881-1945. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, p. 99.

406 Rektor Béla (1980): A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története. Cleveland (Ohio, USA), Árpád Könyvkiadó Vállalat, p. 416.

Lehetőség nyílt a megfigyelések, puhatolások eredményes végrehajtására, hiszen a nyomozó alakulat tagjai polgári ruhában is elláthatták feladatukat, akár közigazgatási hatóságok igénybevételével is. Ekkor rejtve viselt revolverrel teljesítettek szolgálatot, csendőr mivoltukat pedig szükség esetén igazolványukkal fedhették fel.⁴⁰⁷

A nyomozó alakulatok a nyomozó osztály Budapesten állomásozó nyomozó osztályparancsnokságból és nyolc nyomozó alosztályból álltak. Az osztályparancsnokság szakmai felügyeletet látott el és rendelkezett a nyomozó alosztályok felett, sajtóirodát működtetett. Az alosztályok közül egy közvetlenül az osztályparancsnok alárendeltségében működött, a további hét a csendőr kerületparancsnokságok alárendeltségében látta el feladatát.⁴⁰⁸

A nyomozó osztály parancsnokság első parancsnoka 1928. augusztus 1-jétől TIHANYI Ferenc volt. Az őt követő emblematikus nevek között találhatjuk SELLYEY Vilmost és vitéz RIDEGH Raymondot is, akik olyan maradandó műveket alkottak, mint például a *Bűnügyi Nyomozástan*,⁴⁰⁹ amelyek mind az oktatás, mind a nyomozás gyakorlati alkalmazása során nélkülözhetetlenek voltak.⁴¹⁰

A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó osztályának törzsalosztálya politikai nyomozásokat hajtott végre. További két főcsoportra: az államrendészeti és bűnügyi főcsoportokra tagozódott a törzsalosztály. Az államrendészeti főcsoport a jobboldali, baloldali, zsidó, nemzetiségi és kémkedési csoportokra tagozódott. A bűnügyi főcsoport a közellátási és a bűnügyi csoportra oszlott. A törzsalosztály vezetéséhez tartozott továbbá az iktatócsoport, a politikai nyilvántartó, gépelő csoport és az ügyviteli szolgálatot ellátó úgynevezett belső csoport. Az oktatói alcsoport is ide tartozott. Alosztályvezetői közvetlen alárendeltségben működött a helyszínelő készenléti szolgálat, amely készültségi szolgálat fényképészből, nyomozóból, valamint gépkocsivezetőből állt. Bűnügyi laboratóriuma segítségével a nyomozás során feltárt bizonyítékok vizsgálatára, szakértői vélemények támogatására intézkedett, illetve az oktatási tevékenységben is részt vett.⁴¹¹

407 1896. évi XXXIII. tc. a bűnvádi perrendtartásról

408 Sellyey Vilmos (1936): A csendőr nyomozó alakulatok szervezete és szolgálata. In: Mártonffy Károly (szerk.): A mai magyar közigazgatás. Budapest, Állami Nyomda, p. 421-424.

409 Ridegh Raymond - Olchvály-Milvius Attila (1936): Bűnügyi nyomozástan. Budapest, Hornyánszky Viktor

410 Szakály Sándor (2014): Akik a Magyar Királyi Csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Budapest, Magyar Napló Kiadó

411 Kaiser Ferenc: A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között. Pécs, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány, p. 57-59.

A helyszínelő gépkocsi a budapesti nyomozó alosztály használatában volt, a többi alosztály helyszínelő felszereléseit az erre a célra kialakított bóröndökben helyezték el. Az alosztályok rendelkeztek fényképszeti laboratóriummal is.⁴¹²

A csendőrkerületi nyomozó alosztályok felépítése szinte teljesen megegyezett a törzsalsosztályéval, azzal a különbséggel, hogy az államrendészeti és büntügyi szervezeti egységek nem tagolódtak további csoportokra, és nem rendelkezett politikai nyilvántartó csoporttal. A nyomozó alosztály parancsnok egyben a csendőrkerület parancsnok közbiztonsági előadója is volt.⁴¹³

A csendőrségi összekötőtiszt a rendőrség főkapitányságaihoz intézett megkereséseinek megküldéséről, illetve az illetékes osztályra jutásáról gondoskodott. Feladata volt továbbá a priorálás iránti kérelmek teljesítése is, amelynek érdekében szakképzett beosztottakkal is rendelkezett. Ezen kívül feladatát alkotta még a budapesti csendőrijárőrök eligazítása is. A csendőrségi hírközpont a csendőrségi hírszolgálat és nyilvántartás ellátását is teljesítette, továbbá – a rendőrség főkapitányságainál működő csendőrségi összekötőtisztjén keresztül – kapcsolatot tartott fenn a rendőrséggel. 1929-ben huszonegy rádióállomás kezdte meg működését a Magyar Királyi Csendőrségnél. A belügyi tárca II. számú postaállomása a nyomozó osztály keretében működött, segítségével kapcsolódott be az osztályparancsnokság a hírszolgálatba. A nyomozó alakulatok a csendőrség szervezetébe teljes mértékben beilleszkedve látták el feladatukat, támogatták az őrsöket, részükre adatokat szolgáltatottak, amelynek segítségével az őrs tette meg a feljelentést. A nyomozó alosztály felépítését tekintve egy a szokásosnál – amely hat-húsz főt jelentett – nagyobb létszámú őrs volt, amely a csendőrtiszt parancsnoklása alatt állt. Működési területe azonban nem őrskörletre, hanem csendőr kerülete teljes hatósági területére terjedt ki.⁴¹⁴

A személyi állomány vonatkozásában a Magyar Királyi Csendőrség szolgálati szabályzata kimondta, hogy a tisztek sem rendőri hatóságnak, sem pedig rendőri közegnek nem voltak tekinthetők, így a nyomozásban sem vehettek részt. Erre tekintettel a tényleges nyomozati tevékenységet a legénységi (altiszti), személyi állomány végezte.⁴¹⁵ A csendőr

412 Sellyey Vilmos (1936): A csendőr nyomozó alakulatok szervezete és szolgálata. In: Mártonffy Károly (szerk.): A mai magyar közigazgatás. Budapest, Állami Nyomda, p. 424.

413 Kaiser Ferenc (2002): A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között. Pécs, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány, p. 57-59.

414 Sellyey Vilmos (1936): A csendőr nyomozó alakulatok szervezete és szolgálata. In: Mártonffy Károly (szerk.): A mai magyar közigazgatás. Budapest, Állami Nyomda, p. 424.

415 A Magyar Királyi Csendőrség legénységi állománya a mai fogalmaink szerint tiszthelyettesi rang-csoport rangjait viselte és a Magyar Királyi Honvédség altiszti karának a jellegével bírt.

önkéntes jelentkezés alapján válhatott a nyomozó szerv tagjává. Szükséges volt az előírt gyakorlati tapasztalat megléte és a kiváló szolgálati minősítés. Az előírt feltételek megléte esetén bizottság döntött a jelentkező felvételéről, illetve esetleges elutasításáról. Az itt szolgálatot teljesítő nyomozók további ismereteket sajátítottak el, amelynek során a speciális technikai eszközök használatát ismerték meg, ezen szaktudással felvértezve támogatták az őrsöket a nyomozásoknál.⁴¹⁶

A nyomozó alosztály személyi állománya a nyomozó csendőrökből, nyomozó járőrökből, külszolgálatot teljesítő legénységi állományból, valamint kivezényelt járőrökből állt.

A szolgálati formák tekintetében, a nyomozáshoz kapcsolódóan a Magyar Királyi Csendőrségnél többféle szolgálati fajta alakult ki:

1. A helyszínelő készenléti szolgálatot egy-egy fényképész, daktiloszkópus, kutyavezető, nyomozó, gépkocsivezető látta el. Szolgálatszervezés tekintetében alosztályvezetői hatáskörben gondoskodni kellett arról, hogy a szolgálat a nap 24 órájában rendelkezésre álljon és a kivonulás a riasztástól számított 30 percen belül megtörténjen.

2. A napos szolgálat az alosztály meghatározott feladatainak ellátása érdekében működő szolgálati forma volt, amely 24 órás váltásokkal valósult meg a szolgálatot ellátó személyi állomány cseréjével. A szolgálatvezető és a helyszínelő készenléti szolgálatot ellátók kivételével minden nyomozó részt vett a szolgálat teljesítésében.

3. A távbeszélő és ügyeleti szolgálat 24 órás váltással valósult meg, amelyben az irodai alkalmazottak, nyilvántartók, rádiókezelők vettek részt.

4. Az ügyeleti szolgálat a rendőrségi összekötőtiszt helyiségében 13 óra 30 perctől másnap reggel 8 óráig tartott. A szolgálatban részt vettek az összekötőtiszt segédmunkatársai, valamint az Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatalba vezényeltek.⁴¹⁷

A Magyar Királyi Csendőrség felállításáról rendelkező 1881. évi törvény alapján a csendőrség a közbiztonsági szolgálat teljesítésére rendelt, katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt.⁴¹⁸ A testület nyomozati cselekményeket csak olyan területen fogantatosíthatott, amely sem törvényhatósági joggal felruházott, sem pedig a rendezett tanácsú városok

416 Kaiser Ferenc (2002): A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között. Pécs, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány, p. 75-80.

417 Sellyey Vilmos (1936): A csendőr nyomozó alakulatok szervezete és szolgálata. In: Mártonffy Károly (szerk.): A mai magyar közigazgatás. Budapest, Állami Nyomda

418 Parádi József (2015): A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXV. évfolyam 43-44-45-46. szám, p. 77-84.

területeihez nem tartozott.⁴¹⁹ Amennyiben a csendőr ilyen területeken mégis tettenérést vagy elfogást hajtott végre – például nyomon üldözést követően –, az elfogott személyt átadta a városi rendőrhatóságnak. Abban az esetben, ha a városi rendőri ereje nem bizonyult elégségesnek a közbiztonság szavatolásához, akkor a városi hatóság főnöke a csendőrség segítségét igénybe vehette. Abban az esetben, ha törvényhatósági joggal felruházott város területén csendőrség működött vagy szervezés alatt állt, akkor a rendőrség helyett a csendőrség is igénybe vehető volt. Ekkor a város szerződést kötött a csendőrséggel, és a csendőrségi szolgálatért fizetni volt köteles.⁴²⁰

A bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi törvény rendelkezései szerint a nyomozást az ügyész rendelte el, majd irányította is azt.⁴²¹ A végrehajtást a rendőri hatóság, valamint közegei valósították meg. A csendőrség a rendőrségnél nagyobb önállóságra tett szert a nyomozás elrendelése és a nyomozati cselekmények végrehajtása tekintetében, mivel működési területén a jelentős távolságok áthidalása miatt nem volt lehetőség az ügyész közvetlen és folyamatos irányítására. Az ügyész gyakran a csendőrségi jelentésekre alapozta vádiratát, mivel az általa újra megismételt nyomozati cselekmények késsedelemmel jártak volna az ügy kimenetelét illetően. A nyomozó alakulatok munkáját az illetékes királyi ügyész megkeresés útján irányíthatta.

A nyomozás által megállapított eredményeket a nyomozók az őrsnek jelentették, majd az őrs tette meg a feljelentést. Több őrs területére kiterjedő tevékenység esetén nyomozati tervet készítettek, biztosították az együttműködést, továbbá hasznosították a szükséges technikai eszközök, laboratórium által nyújtott lehetőségeket. Ezen kívül az általuk a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, megfigyelést igénylő és kiutasított személyekről vezetett nyilvántartást az őrsök rendelkezésére bocsátották. A csendőrség nyomozó szolgálatainak tevékenységét alapvetően a hatályban lévő büntető kódex és büntető perrendtartás határozta meg. Nem elhanyagolható szempont, hogy a vizsgált cselekmény a hivatalból üldözendő tettek csoportjába tartozott, esetleg magánindítvány megtétele volt szükséges a hatósági beavatkozáshoz. A nyomozó szervezeti egységek gyakorlati tevékenységét a belügyminiszter az *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai számára* című körrendelettel szabályozta, amely egyben e tevékenység szabályzatát is alkotta. Ez az utasítás kiterjedt az

419 1881/III.tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről 2. §

420 1882/X.tc. a Magyar Királyi Csendőrség által a törvényhatósági joggal felruházott városok kül- és belterületén való teljesítendőkről

421 1896/XXXIII.tc. a bűnvádi perrendtartásról

ügyiratkezelésre, bűnügyi nyilvántartás vezetésére, sajtóanyagok kezelésére, a nyomozó szolgálat sajátosságaira és a személyi szabályokra is.⁴²²

Figyelemre méltó az a szakmai tapasztalatokat összefoglaló tananyag, ami elengedhetetlen gyakorlati iránymutatást adott a nyomozás lefolytatásához. Ilyen remekművek például a *Bűnügyi nyomozástan*,⁴²³ vagy *A Bűnügyi nyomozás kézikönyve*,⁴²⁴ amely művek egy teljesen átfogó képet és segédletet adtak a nyomozás metodikájáról, módszertanáról az adatgyűjtéstől kezdve egészen az adatok kiértékeléséig, tovább kitértek a nyomozás buktatóinak részletezésére is, például a hamis tanúvallomásra, betegség színlelésére. Ilyen mértékű oktatási anyag megalkotása szinte csak a detektívtestület esetében figyelhető meg. A leírt tapasztalatok kiterjedtek a nyomozás fogalmára, lényegére, szakmai fogásokra, a különböző bűncselekmények esetében végzett tevékenységek helyes végrehajtására.

Az előírt és rendszeres képzéseken kívül a csendőrtisztek által szerkesztett *Csendőrségi Lapok* című folyóirat is lehetőséget biztosított a folyamatos fejlődésre, gyakorlásra. A havonta több ízben megjelenő lapban a jogszabályi, szervezeti változásokon kívül folyamatosan közöltek valódi bűneseteket is, de annak nyomozásának leírását mellőzték. Ennek megoldására pályázatot írtak ki, majd az eredményes megoldást bemutató csendőröket jutalomban részesítették.⁴²⁵

Néhány konkrét eset leírása által lehetőség nyílt a személyi állomány tapasztalatszerzésére és a több alkalommal előforduló fogások elsajátítására, a nyomozás során ismétlődő csapdák felismerésére, kikerülésére:

- 1927 novemberében például bejelentés érkezett, hogy holtan találták PÉTERI József vadórt Süttör község közelében egy vadászkunyhóban. A helyszínen készült adatgyűjtés és vázlatok alapján megállapították, hogy emberölés történt. A szemből kapott lövésen kívül erre utalt a kunyhóban talált, nem a sértettől származó cigarettavég. A helyszínbemjárás során lábnyomok vezettek el a helyszínről több száz méteren keresztül Süttör irányába. Az őrön számon tartott orvvadászok nyilvántartásának ellenőrzése megtörtént, majd a több lehetséges

422 Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai számára (1930). (NYUT-1930) Budapest, Pallas Kiadó

423 Ridegh Raymond - Olchváry-Milvius Attila (1936): *Bűnügyi nyomozástan*. Budapest, Hornyánszky Viktor

424 Endrődy Géza (1897): *A bűnügyi nyomozás kézikönyve*. Losonc, Kármán Nyomda

425 A *Csendőrségi Lapok* a Magyar Királyi Csendőrség képes szakmai folyóirata volt, amely havonta kettő-három alkalommal jelent meg. A lapot csendőr-tisztek szerkesztették. Az első tizenhárom évfolyam 1907 és 1919 között jelent meg, majd 1924-ben folytatódott a tizennegyedik évfolyammal és 1944-ben fejeződött be a harmincnegyedik évfolyammal. A folyóirat főszerkesztői voltak 1924. évet követően Pinczés Zoltán (1924-1934), Mohácsy Lajos (1935-1938), Beöthy Kálmán (1939-1942), Benedek Mihály (1943-1944). 1924 és 1944 között 279 nyomozati témájú közlemény jelent meg a folyóiratban.

gyanúsított meghallgatása és alibijének igazolása következett. Megtörtént a gyanúsítottak hozzátartozóinak és rokonainak kihallgatása is az ellentmondások tisztázása érdekében. Ezt követően a rögzített lábnyomok gyanúsítottak által viselt lábbelijének összevetése következett. Az ellentmondások tisztázását követően és a rögzített nyomok alapján előkerített csizma, mint tárgyi bizonyítási eszköz súlya alatt a gyanúsított megtört. Bevallotta, hogy vadat kívánt elejteni, azonban a vadőr meghallotta az általa leadott lövést. Ezt követően talált rá a vadőr a kunyhóban, ahol rejtőzött. Amikor benyitott és meglátta, ijedtében rálőtt a vadőrre, aki ennek következtében lelte halálát. Miután felfogta tettének súlyosságát, elmenekült a helyszínről, az elkövetéshez használt puskát, valamint csizmáját elrejtette. A csizma különleges talpnyomata alapján – amit rögzítettek a helyszínen – a lábbelit készítő cipész be tudta azonosítani megrendelőjét, aki egy nyilvántartott orvvadász volt.⁴²⁶

- 1935 áprilisában TÖKÉS Józsefné és sógornője sérelmére rablótámadás történt, amelynek során a két ágyban fekvő nőre rálöttek, majd értékeket követeltek tőlük. A lakóingatlan szomszédságában a család tulajdonában lévő üzlethelyiség volt található. A két sérült nő közül Tökésné az értékek átadására történő felszólításnak látszólag eleget téve kiment egy másik szobába, de onnan kimenekült és segítségért kiáltott, amelynek hatására az elkövető elmenekült. Az elkövető ruházatából egy bundát ismertek fel, ami a sértett kamrájából származott. Ezt az elkövető hátra hagyta, miután elmenekült. Az összegyűjtött információk arra utaltak, hogy a lakás éjszakai bezárását követően az elkövető már a lakásban volt. Órákkal az elkövetés előtt bújt el a kamrában, ahol az ott talált bundát viselte. Az elkövetés körülményeiről arra lehetett következtetni, hogy a cselekmény célja nem anyagi haszonszerzés, hanem indulati cselekmény volt, tehát megkezdődött a kereskedő család haragosainak számba vétele, feltérképezése. Miután az üzleti partnerek alibijét igazolták, egy ingatlanvételi szálat találtak a nyomozók. Egy elárverezett ingatlant vásárolt a család, amiből a korábbi lakóknak ki kellett költözniük. A korábbi lakó fia ezért megfogadta, hogy bosszút áll az új tulajdonosokon. Miután a nyomozás elvezetett ideig, megtörtént a helyszínen rögzített lábnyomok összevetése az érintett cipőjének nyomával, így bűnössége kétséget kizáróan megállapítást nyert. Tettét azzal magyarázta, hogy az új tulajdonosokat okolta ingatlanuk elvesztése és családja kiköltöztetése miatt. Elhatározta, hogy a történetek miatt bosszút áll, így fegyverrel már az elkövetés előtt több

426 Módos Gergely (1931): Megfejtés. Csendőrségi Lapok, XXI. évfolyam 1. szám, p. 25-27.

órával elrejtőzött az ingatlanban, ahol magára vett egy ott talált bundát, amit később hátrahagyott a menekülés során.⁴²⁷

A nyomozások részletekbe menő ismertetése nélkül is megállapítható, hogy a korabeli metodika napjainkig alapjaiban nem változott. A tanúk általi ellentmondások tisztázása érdekében történő szembesítés, a gyanúsítható személyekről vezetett nyilvántartások jelenleg is használatban lévő eljárások. A fent ismertetett eseteknél sem kerülte el a nyomozók figyelmét, hogy a tanúk nem minden esetben pártatlanok, szavahihetőségük nem megkérdőjelezhetetlen. Már ekkor is érdemesnek tartották a szavahihetőség vizsgálatát és számba vették a hamis tanúzás lehetőségét, illetve figyelembe vették a helyszíni nyomrögzítés jelentőségét, hasznosságát is. Az alapvető nyomozati stratégiák nagy részének kimunkálása már a vizsgált időszakban megvalósult, amellyel szilárd alapot hoztak létre jelenkori nyomozásaink eredményes megvalósításához.

A nyomozások eredményessége tekintetében a felderítettségi mutató 90% körüli volt. Már 1908-ban – a nyomozó szolgálatok megalakulását megelőzően – az őrök is megoldották a bűnesetek többségét. Hatóság elleni erőszak elkövetése 1384 esetben történt, amelyből összesen két eset maradt megoldatlanul. Emberi élet elleni 3303 regisztrált cselekményből mindössze ötvenhárom eset marad kinyomozatlan. Szemérem elleni erőszakot 833 esetben regisztráltak, amelyből egy eset maradt felderítetlen. Rablást vagy zsarolást 1618 esetben regisztráltak, amelyből csupán harminchat esetet nem sikerült felderíteni. Lopást 43577 esetben jegyeztek be, amelyből 2677 eset maradt kinyomozatlan.⁴²⁸

Az eredményességhez a magas szakmai tudáson, a személyi állomány kiemelkedő kompetenciáin kívül hozzájárult a lakosság támogatása is, hiszen napjaink közhiedelmével ellentétben, a törvényt tisztelőknak nem volt félnivalója a csendőrségtől. Jelenlétüknek kifejezetten örültek, hiszen a bűncselekmények felderítésének eredménye a bűnözők kézre kerítése – ami az újabb cselekmények megakadályozásához vezetett – a tevékenységéhez kapcsolódott. Informátorokat, bizalmi személyeket alkalmaztak, csendőri mivoltuk leplezésével operatív nyomozati feladatokat láttak el.

A kiegyezést megelőzően a császári csendőrség az elnyomás eszköze volt, így érthető módon nem volt népszerű a lakosság körében. Ezt követően viszont a Magyar Királyi Csendőrség már a magyarság támasza volt, amely a történelmi Magyarország vidéki területein

427 Monori Pál (1941): A bosszú szerepe. In: Tanulságos nyomozások. Összeállítva a Csendőrségi Lapokban közölt cikkekből. Budapest, Stephaneum Nyomda, p. 137-144.

428 Rektor Béla (1980): A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története. Cleveland (Ohio, USA), Árpád Könyvkiadó Vállalat, p. 433.

a közbiztonságot magas színvonalon szavatolta. A testület tagjai a társadalom megbecsültségét és elismerését vívták ki eredményes szolgálat ellátásukkal és részrehajlás nélküli tevékenységükkel.⁴²⁹ Ezzel szemben a törvénytelen úton járók joggal tarthattak a testülettől, ám ők sem azét, mert velük szemben önkényt alkalmaztak volna, hanem azért, mert biztosak lehettek abban, hogy törvénytörő tetteikről a csendőrség szinte kivétel nélkül lerántja a leplet.

A közhatósági jogú személyekkel (éjjeli őrök, erdőőrök, mezőőrök, pályaőrök, gátőrök) való együttműködést a szolgálati utasítás szabályozta.⁴³⁰ Ennek értelmében a közbiztonság eredményes megvalósítása érdekében törekedni kellett a jó egyetértés fenntartására. A mai terminológiára lefordítva ez hatósági jogsegélyt, információcserét, kölcsönös tájékoztatást jelentett.

Budapesti székhelyű nyomozó osztályparancsnokság keretében működő csendőrségi bűnügyi nyilvántartás is segítette az eredményes bűnüldöző tevékenységet. A nyilvántartás inkább a bűnmegelőző szemléletre alapult, ezért az elfogandó körözött személyeken kívül a megfigyelést igénylő, rendőri felügyelet alatt álló, eltűnt, feltételesen szabadon bocsátott, kiutasított egyéneket rögzítette. Azok az egyének is bekerültek a nyilvántartásba, akiknek személyazonosságát kellett megállapítani, illetve, akik saját hivatalos okmányait veszítették el. A melléknyilvántartások rögzítették az egyének korábbi bűncselekményeit, illetve az elkövetővel vagy bűncselekménnyel kapcsolatos egyéb információkat. Említésre méltó továbbá a Magyar Királyi Csendőrség Nyomozó Parancsnoksága által évente kétszer kiadott nyomozókulcs, ami a meghatározott időszakon belül kibocsátott körözéseket tartalmazta.

A kapott adatokat, információkat külön kiértékelő csoport elemezte az esetleges összefüggések tisztázása és összekapcsolása érdekében. Ezt a mai terminológia szerint értékelő-elemző munkának hívjuk, ami szintén bevált és jelenleg is alkalmazott tevékenység.⁴³¹

A csendőrség bűnügyi szolgálatai a testület politikai preconcepciókon nyugvó felszámolása nyomán eltűntek a múlt homályában, figyelmen kívül hagyva eredményességüket, alkalmasságukat. A polgári magyar állam erős támaszának megsemmisítése utat nyithatott a pártállami politikának, hogy kezét rátegye a rendfenntartásra és az elnyomás eszközéül

429 Parádi József (2012): A XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások és a csendőrség. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 25. szám, p. 103-107.

430 Parádi Ákos (2008): A magyar rendvédelem civil szerveződésai 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek, XV. évfolyam 18. szám, p. 64-79.

431 Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára (1888). (SZUT-1888). Budapest, Pesti Könyv-nyomda, p. 216.

Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára (1941). (SZUT-1941). Budapest, Stádium Sajtóvállalat, p. 14-15., p. 45.

használja. Legyen szó akár a csendőrségi nyomozószolgálatokról vagy bármely – a fővárosi detektívtestület mintájára létrehozott – bűnügyi szervezetről, közös jellemzőként írható le, hogy a sikerességet csak a hivatásos állomány megfelelő képzettségével, tapasztalatával, elkötelezettségével, hazaszeretetével és alázatával lehetett szavatolni. A feladatok sokszínűsége, bővülése, tagozódása megkívánta a bűnügyi szolgálatok életre hívását, hiszen azok eredményes működése, a kihívásoknak való megfelelés, az ott szolgálókat teljesítő személyi állomány egy olyan multidiszciplináris tudás meglétét tette szükségessé, amely csak a szervezeten belüli szakosodással valósulhatott meg. Ennek ékes példája a különböző bűnügyi szolgálatok felállítása és az e téren felgyülemlett tapasztalatok felhasználása. A csendőrség esetében működő központi és csak bizonyos esetekben nyomozást folytató, nyomozati tevékenységet átvevő, felügyelő nyomozó alosztályok prioritás szerinti munkamegosztása a mai rendőrségi nyomozás során is alkalmazott és működő metodika. Gondoljunk például a Budapesti Rendőr-főkapitányságon belül a rablási vagy életvédelmi osztályok tevékenységére: az úgynevezett kisebb súlyú ügyek a kerületi rendőrkapitányságok hatáskörében maradnak, azonban a nagyobb horderejű speciális szakértelmet is igénylő ügyeket az ezek nyomozására szakosított szakcsoportnak adják át.

A ma is működő gyakorlati munkamegosztási módszerek mellett jelen korunk rendőreinek, nyomozóinak példaértékű mintául szolgálhat a csendőrségi nyomozók munka iránti alázata, kötelességtudata, önmagukkal szemben támasztott igényessége. Fontos ezeknek a személyi kompetenciáknak, motivációknak a feltárása, hiszen napjaink nyomozóit ezek sarkallhatják eredményesebb munkavégzésre, és azoknak a belső erőknek az életre hívására, amik a korabeli detektíveket, nyomozókat sikeressé, és a bűnüldözés emblematikus alakjaivá tették.

A csendőrség esetében a legénységi állomány felvételekor már a testület felállításakor is alapvető kitétel volt az írni-olvasni tudás, ezzel egy időben az önkormányzati rendőrségek személyi állományában analfabéták is teljesítettek szolgálatot. A szolgálati karrier az érdemek és képességek alapján valósult meg, nem pedig a kapcsolatrendszerek felhasználásával. A csendőrségi nyomozó alakulatok vagy akár a fővárosi detektívtestület sikerességének másik oka – a személyi állomány magas képzettségbeli és etikai állapotán túlmenően – a fokozott közterületi jelenlét volt. A korabeli detektívek szolgálatuk java részét az utcán, információszerzéssel, puhatolással, megfigyeléssel, informátorok beszerzésével töltötték.

A csendőrség tekintetében a szervezet a kilencven százalékos eredményességét szintén a közterületi jelenléttel tudta produkálni. Az előre begyűjtött információk felhasználása vagy a bűnügyileg fertőzött területek, egyének ellenőrzése alapvetően bűnmegelőző intézkedések.

A társ rendfenntartó testületekben a nyomozó egységek kiépülése a detektívtestület példáján, annak sikeres működése nyomán indultak el. Ez a folyamat a Magyar Királyi Csendőrségen belül két lépcsőben forrott ki. A nyomozás Csendőrségen belüli megjelenésének két fázisa alapvetően a feladatok sajátosságai szerinti két lépcsős felosztást eredményezett. A közrendvédelmi feladatoktól a Nyomozó Parancsnokságig való eljutás első lépcsői a járásőrmesterségek voltak. Az itt megjelenő és belső szabályozó által meghatározott nyomozati munkát nem önállóan végezte egy erre létrehozott állománycsoport, többletfeladatként jelentkezett, egyéb előjárói teendők mellett. A járásőrmesterek egyenruhában látták el szolgálatukat, ami lehetőségeiket korlátozta, valódi nyomozati tevékenységet személyesen általában nem végeztek. A fejlődés folyamatának megszakadása a járásőrmesterségeket illetően a testületen kívül álló, háborús okokra vezethető vissza. Ezt követően azonban a nyomozó parancsnokság felállításával a nyomozati munka elvégzése a struktúrájában, technikai ellátottságában, személyi állományában leginkább alkalmas nyomozó alosztályok feladata lett. A második lépcsőben megjelenő nyomozás már az erre specializálódott szakcsoport önálló tevékenységeként jelent meg. A nem egy lépcsőben megvalósuló, időben hosszadalmas folyamat egyik oka véleményem szerint az, hogy a komolyabb, összetettebb bűnesetek nyomozásakor a fővárosi detektívtestület segítségét kérték a társszervek vidéken, városokban is, továbbá a csendőrség alapvetően más rendfenntartó feladatok ellátására létrehozott testület volt. A bűnözés sajátosságainak változása, a nyomozás mihamarabbi megkezdésének szükségessége előbb-utóbb nélkülözhetetlenné tette a csendőrség saját, önálló nyomozó alosztályainak felállítását a megfelelő technikai apparátussal ellátva, szoros kapcsolatban a fővárosi rendőrséggel és annak nyilvántartásaival.

Összességében egy jól strukturált rendszert láthatunk, ahol a személyi állomány alkalmazkodott a megjelenő új bűnesetek adta kihívásokhoz, alkalmazta a társszervek már működő metodikáját. Szükség esetén pedig, ahogy más társtestületek is, igénybe vette a fővárosi detektívtestület szakértői gárdáját.

4.2. A MAGYAR KIRÁLYI PÉNZÜGYŐRSÉG NYOMOZÓ SZERVEZETE

A rendfenntartó testületek elsősorban saját szakterületükön tevékenykedtek, egymással azonban szorosan együttműködtek egy közös cél érdekében.⁴³²

A Magyar Királyi Pénzügyőrség is egy ilyen speciális szakterülettel rendelkező testület volt, amelynek nyomozati munkája érdekes és változatos képet mutatott. A nyomozati metodikák, ajánlások és segédletek a gyakorlatban jól működő felderítő, bűnüldöző tevékenységet mutatnak.

4.2.1 Szervezet

LÓNYAY Menyhért (1871-től gróf)⁴³³ 1867. március 10-én, mint a magyar kormány pénzügyminisztere az I. számú körrendeletben rendelkezett a Magyar Királyi Pénzügyőrség megalakításáról.⁴³⁴ Ezzel létrehozta a királyi felügyelőséget, amelynek alárendeltségében létrejött az önálló magyar pénzügyőrség. 1868-ban elfogadták az első jövedéki és adótörvényeket.⁴³⁵ 1872-ben a volt katonai határőrvidék területére kiterjedő hatállyal a térség polgári viszonyok közé való visszaszorításának elősegítése érdekében felállították a Magyar Királyi Vám- és Adóőrséget, amelyet 1886-ban egyesítettek a Magyar Királyi Pénzügyőrséggel.⁴³⁶ 1895-ben kezdte meg működését Fiumében a Magyar Királyi Tengerész

432 Parádi József (1992): A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük. Rendvédelem-történeti Füzetek, II. évfolyam 3. szám, p. 21-28.

433 Lónyay Menyhért (1871-től) gróf (Nagylónya, Bereg vármegye, 1822. I. 6. – Budapest, 1884. XI. 3.) Bölcsészdoktor, ellenzéki követ, Deák Ferenc és Andrássy Gyula pénzügyi tanácsadója, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke. Pénzügy-minisztériumi tanácsos 1848. IX. 5. – 1849. VIII. 11., megbízva az államtitkári teendőkkel 1849. V. 6. – 1849. VIII. 11. pénzügyminiszter 1867. II. 20. – 1870. V. 21. közös pénzügyminiszter 1870. V. 21. – 1871. XI. 14., miniszterelnök 1871. XI. 14. – 1872. XII. 4., honvédelmi miniszter 1871. XI. 14. – 1872. XII. 5. Bölöny, p. 258.

434 Blaska Andrea - Kiss Attila szerk. (2007): A 140 éves Vám-és Pénzügyőrség emlékalbuma 1867-2007. VIVA Média Holding, p. 139.

435 1867/XVIII.tc.; 1868/II.tc.; 1868/IV.tc.; 1868/X.tc.; 1868/XI.tc.; 1868/XIV.tc.; 1868/XV.tc.; 1868/XVI.tc.; 1868/XVII.tc.; 1868/XIX.tc.; 1868/XX.tc.; 1868/XXI.tc.; 1868/XXII.tc.; 1868/XXIV.tc.; 1868/XXV.tc.; 1868/XXVI.tc.; 1868/XXXIV.tc.; 1868/XXXV.tc.; 1869/XVIII.tc.; 1869/XIX.tc.; 1869/XX.tc.; 1869/XXI.tc.; 1870/XX.tc.; 1870/LI.tc.; 1870/LII.tc.; 1870/LIII.tc.; 1870/LVI.tc.; 1870/LVII.tc.; 1871/LVI.tc.; 1871/LVII.tc.; 1871/LVIII.tc.; 1871/LIX.tc.; 1871/LX.tc.; 1871/LXI.tc.; 1871/LXII.tc.

436 Parádi József (2012): Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 105-110.

Pénzügyőrség, ami 1918-ig működött.⁴³⁷ Az I. világháborút követő új gazdasági helyzetre és a trianoni békediktátum miatt áthelyezett határookra tekintettel átszervezést igényelt a magyar állam határőrizete és a Magyar Királyi Pénzügyőrség.⁴³⁸

A dualizmus időszakában a határőrizeti munkából is kivette a részét a testület. Mivel a dualizmus időszakában az államhatár őrzésére csupán a Magyar Királyság vámhatárain volt szükség, ezért a magyar-román és a magyar-szerb határokon 1867-től a Magyar Királyi Pénzügyőrség, majd 1891-től a Magyar Királyi Csendőrség vámhatárszakasszal érintkező működési területtel rendelkező szakaszai, illetve őrsői látták el a határvonal őrzését más testületi alapfeladataik ellátása mellett.⁴³⁹

A zöldhatár őrzését a későbbiekben is ez a kétlépcsős modell jellemezte, amelynek első lépcsőjét a Magyar Királyi Pénzügyőrség határ menti szakaszai, a másodikat pedig a Magyar

437 Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlásával a Magyar Szent Koronához különleges jogállással csatlakozó Fiume speciális státusza is megszűnt, így az ott állomásozó magyar rendvédelmi testületek is feloszlottak.

438 Parádi József (2014): A Magyar Királyi Vámőrség a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XIV. évfolyam 39-40-41-42. szám, p. 81-88.

Suba János (1994): A trianoni országhatárok kitűzésének politikai és technikai kérdései. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IV. évfolyam 5. szám, p. 61-63.

Suba János (1997): A magyar-csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitűzése 1921-1925. Limes, X. évfolyam 2. szám, p. 29-41.

Suba János (2002): Egy határmegállapító bizottság anatómiája: a magyar-csehszlovák határmegállapító bizottság szervezete 1921-1925. In: Pásztor Cecília (szerk.) Ahol a határ elvált Trianon és következményei a Kárpát-medencében. Balassagyarmat-Várpalota, Szindbád

Suba (2004): A déli határszakasz határokmányainak története. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Magyar határőrzés – európai biztonság című tudományos konferenciáról. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja p. 155-167.

Suba János (2009): A trianoni hármashatárok kijelölése. In: Gál József - Gulyás László (szerk.): Régiók és határok. Európai régiók, határmenti együttműködések. Szeged, Szegedi Tudományegyetem, p. 276-281.

439 Parádi József (1982): A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. Belügyi Szemle, XXX. évfolyam 10. szám, p. 44-50.

Parádi József (1988): A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. Hadtörténelmi Közlemények, CIII. évfolyam 1. szám, p. 56-92.

Parádi József (1989): A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914. Hadtörténelmi Közlemények, CIV. évfolyam 2. szám, p. 177-196.

Parádi József (2010): A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XIX. évfolyam 22. szám, p. 77-90.

Parádi József (2011): A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar királysága külső határainak őrzésében. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXI. évfolyam 24. szám, p. 100-107.

Parádi József (2012): Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 81-87.

Királyi Csendőrség határ menti őrsői alkották.⁴⁴⁰ Az 1921-ben felállított Magyar Királyi Vámőrség, majd 1932-től jogutódja, a Magyar Királyi Határőrség határőrizeti feladatokat látott el a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium alárendeltségében, ahonnan a Magyar Királyi Honvédelmi Minisztériumhoz, mint a Magyar Királyi Honvédség csapatneme került. A trianoni békediktátumot követően a magyar haderőt korlátozó szigorítások kijátszása miatt ezek a korábban vámőrségi erők egyébként is honvéd alakulatokat takartak.⁴⁴¹

A Magyar Királyi Pénzügyőrség feladatai a kezdetektől a pénzügyi törvények és szabályok megszegésének megakadályozása, a csempészet visszaszorítása és az elkövetők felderítése elfogása volt és ma is az.⁴⁴²

A testület létszáma 1869-ben 3498 fő volt a horváth-szlavón területeket is beleértve. A testület alap szervezeti egységét a szakaszok képezték, amelyek önálló működési területtel rendelkeztek. A szakaszoknál valósult meg a testület szolgálati tevékenysége. Vezetője szemlélsz vagy fővigyázó volt. A szakaszok működési területe lefedte a Magyar Szent Korona alá tartozó térség teljes területét. A testület szervezeti felépítésében a következő szintet a pénzügyőr biztosi kerületek alkották. Egy-egy biztosi kerület több szakasz működését irányította. A következő szint a vármegyéknél szervezett pénzügyigazgatóság volt, amelyen belül a pénzügyőrségi osztály irányította a vármegyékben szolgáló pénzügyőri erőket. A pénzügyigazgatóságok pénzügyőri osztályai képezték a testület középső (regionális) vezetési szintjét. A testület országos vezetését a Magyar Királyi Pénzügyminisztériumban – a többször átszervezett és átkeresztelt – pénzügyőrségi osztályok végezték.⁴⁴³

A kiegyezést követően kérdéses volt, hogy a vám, illetve adóigazgatást együtt vagy külön szervezetként működtessék. Bár kezdetben az egy szervezetbe tömörítés volt a cél, a

440 Parádi József (1994): A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között. Főiskolai Figyelő Plusz, V. évfolyam 4. szám, p. 391-404.

Parádi József (1994): A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. Határőrségi Tudományos Közlemények, IV. évfolyam 1. szám, p. 4-23.

Parádi József (1995): A magyar állam határőrizete a két világháború között. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), V. évfolyam 6. szám, p. 64-72.p

Parádi József (1997): A magyar határőrizet 1867-1945. Határőrségi Tanulmányok, V. évfolyam 1. szám külön-száma, p. 11-35.

441 Parádi József (2013): Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXIII. évfolyam 27-28-29-30. szám, p. 141-148.

442 Szabó Andrea (2015): A magyar pénzügyőrképzés intézményi kereteinek fejlődése 1867-2011. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXV. évfolyam 43-44-45-46. szám, p. 117-122.

443 Parádi József (2003): Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben. Budapest, Tipico Design Kft., p. 39-42.

gyakorlati tapasztalatok alapján az adó-, és vámügyeket szétválasztották, így 1872-től különálló vámhivatali rendszert alakítottak ki. A vámügyintézés hivatali hierarchiájának felépítése a vámbemondó őrökkel kezdődött, majd mellékvámhivatalok, fővámhivatalok és a Budapesti Fővámhivatal következett, amely rendszerben a vármegyei szintű irányítást a pénzügyigazgatóságok látták el. A szakterület országos vezetését a Budapesti Fővámigazgatóság a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium vámügyi osztályával közösen látta el. A vámhivatalok személyi állománya fegyveres szolgálatot nem látott el, egyenruhát azonban viseltek. A szervezet létszámfejlődését egyéb beruházások is követték: ilyen volt például az 1874-ben elkészült Budapesti Fővámház, illetve a későbbiekben megépült több vámhivatal. Az I. világháborút követően a békediktátum nyomán kialakult új határok elkerülhetetlenné tették a szervezet átalakítását. A testület létszámát háromezer főben állapították meg. A két világháború között a szervezet céljai alapvetően nem változtak, így továbbra is a csempészet megakadályozása, a törvények áthágóinak elfogása, felderítése, továbbá a pénzügyi hivatalok támogatása eljárásaik során maradtak a főbb feladatok. Az 1919-1945 közötti időszakban a vám-, és a pénzügyőrségi hierarchia csúcsán a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium helyezkedett el. A vámhivatalok és a pénzügyőrség szervezeti felépítése a két világháború között a dualizmus-korhoz képest lényegében nem változott.⁴⁴⁴

A Magyar Királyi Pénzügyőrség megalakulásától kezdve számos személyzeti és szervezeti változáson, rendeleti szabályozáson ment keresztül. A szakma fejlődése igényt formált a szolgálati és szervezeti szabályozók megteremtésére, amellyel egy rendeletileg is szabályozott professzionális szárnyalás vette kezdetét. A szolgálati szabályokat és törvényeket gyűjteménybe foglalták.⁴⁴⁵ Lényeges feladata volt az adók és jövedékek beszedése. A már meglévő fogyasztási adók (sör, cukor) az állam egyedárúságok és jövedékek, illetékek újjal bővültek (dohány, só egyedárúság, lottó jövedék). Megjelent a gyűjtőszeradó, majd 1925-ben a tüzköadó, 1933-ban az elektroncsöadó (villamos fényforrás), 1935-ben pedig a margarin-, és étolajadó. A határvám szabályozását 1924-ben új törvény módosította, 1936-tól fémjelzési jövedék, 1928-tól közúti adó került bevezetésre.⁴⁴⁶ Az egyre bonyolultabb adórendszer szükségessé tette a pénzügyőri szervek szakosodását.

444 Parádi József (2003): Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben. Budapest, Tipico Design Kft., p. 39-42.

445 Heckenast Kálmán szerk. (1894): A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezetére és szolgálatára vonatkozó törvények, szabályok, utasítások, rendeletek és elvi jellegű határozatok gyűjteménye. Budapest, Magyar Királyi Állami Nyomda, p. 212.

446 1921/XI.tc. a gyűjtőszeradóról

1924/XIX.tc. a vámjog szabályozásáról

Ez a folyamat az 1920-as, 1930-as években ment végbe. Ekkor állították fel például a cukorgyári és pénzügyőr szakaszokat, majd a pénzügyőri nyomozócsoportokat 1933-tól kezdődően a pénzügyigazgatóságok székhelyein. Külön feladatuk a fogyasztási adók és jövedékek területén történő kihágások megakadályozása, visszaélések felszámolása volt. A nyomozócsoportok két-öt főből álltak, és felvértezték őket a szükséges jogosultságokkal. Belügyminisztériumi rendelet értelmében a Magyar Királyi Állami Rendőrség,⁴⁴⁷ majd 1931-től a Magyar Királyi Rendőrség⁴⁴⁸ és a Magyar Királyi Folyamőrség⁴⁴⁹ köteles volt együttműködni a nyomozókkal. Együttműködtek továbbá a Magyar Királyi Határőrséggel, Magyar Királyi Csendőrséggel. A csoportokba beosztott pénzügyőröket más, a felderítésen és nyomozáson kívüli szolgálati feladattal nem lehetett terhelni. A növekvő feladatok ellátásával egyre nagyobb nyomás nehezedett a testületre. Ennek feloldására 1933-ban kiadtak egy egységes Szolgálati Ügyrendet (SZÜR), ami a korábban az egyes pénzügyigazgatóságok által külön meghatározott ügyvitelt egyesítette.⁴⁵⁰

4.2.2 Jogi háttér

A jövedéki büntetőszabályokról szóló 1928. évi pénzügyminiszteri rendelet bevezető rendelkezéseinek értelmében cselekmény alatt a mulasztással elkövetett cselekményt is érteni kellett. Jogszabály alatt a törvény alapján kiadott és a törvényben fenntartott szabályt kellett érteni. Közadó alatt pedig az állami egyenes adókat, fogyasztási adókat, forgalmi adókat, illetékeket, vámokat, jövedékeket, helyhatósági adókat, valamint azokat a szolgáltatásokat

1924/XXI.tc. a vámtarifáról

1928/VI.tc. a közúti gépjárművek közúti célokra való megadóztatásáról

1928/XXXVIII.tc. a gyújtószeradóról szóló 1921. évi XI. tc. egyes rendelkezéseinek módosításáról, illetve kiegészítéséről

1936/IV.tc. a fémjelzészről

447 5.047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról (1919). Magyarországi Rendeleték Tára, LIII. évfolyam I. füzet, p. 752-767.

448 6 500/1931. (XI. 30.) ME.r. a rendőrség szervezeti változásairól (1931). Magyarországi Rendeleték Tára, LXV. évfolyam XII. füzet, p. 1533-1534.

449 1922/XIV.tc. a Magyar Királyi Folyamőrség szervezéséről, létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverkezésének megállapításáról

8 270/1923. (XI. 23.) ME.r. a folyamrendészet gyakorlásáról és a m. kir. folyamőrség szervezéséről, létszáma kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról szóló 1922: XIV. t.-c. végrehajtásáról (1923). Magyarországi Rendeleték Tára, LVII. évfolyam I. füzet, p. 335-340.

450 Köpf (2003): Fejezetek a Magyar Vámigazgatás és Pénzügyőrség történetéből. Budapest, Tipico Design Kft., p. 42-47.

kellett érteni, amelyek közadók módjára voltak behajtandók.⁴⁵¹ A jogszabály úgy rendelkezett, hogy a fenti rendeletből meg nem állapítható esetekben a jövedéki kihágásokra a büntetőtörvénykönyv rendelkezéseit kellett alkalmazni.⁴⁵² A szabályozás értelmében a jövedéki kihágások elkövetőire kiszabható büntetések a fogház, vagyonek Kobzás és a kiutasítás voltak.⁴⁵³ A jövedéki büntetőszabályok és a büntetőkódex harmonizációja alapos jogalkotási folyamatot feltételez, így a jogi szabályozók illeszkedtek egymásba, kiegészítették egymást.

Az 1922. évi pénzügyminiszteri rendelet értelmében a Magyar Királyi Pénzügyőrség rendeltetése volt a csempészet a pénzügyi törvények és szabályok áthágásainak megakadályozása, valamint az azokat megszegők felkutatása, továbbá a pénzügyi hivatalok és közegek támogatása hivatalos eljárásaik során.⁴⁵⁴

Nyomozó csoportok felállításáról az 1933. december 30-án kelt pénzügyminiszteri rendelet határozott.⁴⁵⁵ A jövedékek és adók terén tapasztalt kihágások emelkedése miatt a visszaélések felderítése, állami bevételek növelése érdekében a pénzügyigazgatóságok, kirendeltségek székhelyein pénzügyőri nyomozó csoportokat hoztak létre. A nyomozó csoportok létszámát két-öt főben állapították meg. Irányításukat a pénzügyigazgatóságok és kirendeltségek pénzügyi előadói végezték. A csoportok tagjait rátermett altisztekből kellett kiválogatni. Tizenegy pénzügyigazgatóságnál három, illetve ötfős, a többi pénzügyigazgatóságnál és kirendeltségnél két főből álló nyomozócsoportokat hoztak létre.⁴⁵⁶ A nyomozócsoportok elnevezését felállítási helyük szerint határozták meg, működési terület tekintetében az adott igazgatóság, illetve kirendeltség területe volt az irányadó, azonban nyomon üldözés, követés esetén át lehetett lépni a szomszédos igazgatóság területére. Átlépés

451 18 400/1928. (VII. 15.) PM.r. 1. §; 3. §

45 45 400/1928. (VII. 15.) PM.r. a jövedéki büntető jog anyagi szabályainak megalkotásáról és a jövedéki büntető eljárás szabályozásáról az igazságügyminiszterrel egyetértőleg kiadott 18 400/1928. (VII. 15.) PM.r. végrehajtásáról (1928). Magyarországi Rendeleték Tára, LXII. évfolyam I. füzet, p. 1363-1447.

Tukacs Albert (1937): A jövedéki Büntetőjog és Jövedéki büntetőeljárás. Budapest, Merkantil Nyomda p. 1-19.

452 1878/V.tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről

453 Tukacs Albert (1937): A jövedéki Büntetőjog és Jövedéki büntetőeljárás. Budapest, Merkantil Nyomda, p. 24.

454 Nagy Ferenc (1941): A Magyar Királyi Pénzügyőrség Szervezetére és Szolgálatára vonatkozó Szabályok. Budapest, a szerző kiadása, p. 3.

455 22 117/1933.(XII.30.) PM.r. nyomozó csoportok felállításáról. In: Nagy Ferenc (1941): A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezetére és szolgálatára vonatkozó szabályok. Budapest, a szerző kiadása

456 3-5 fős nyomozócsoportok működtek: 1. Budapest-székesfővárosi, 2. Budapest-vidéki, 3. debreceni, 4. egri, 5. miskolci, 6. nyíregyházi, 7. soproni, 8. szekszárdi, 9. szolnoki, 10. szombathelyi, 11. zalaegerszegi pénzügyigazgatóságoknál.

Nagy Ferenc (1941): A Magyar Királyi Pénzügyőrség Szervezetére és Szolgálatára vonatkozó Szabályok. Budapest, a szerző kiadása

esetén az érintett pénzügyőri szervezeti egység vezetőjét (pénzügyőri szakaszok vezetőit, a pénzügyőri biztos kerületek vezetőit) a lehető leghamarabb értesíteni volt szükséges.

4.2.3 Feladatok, vezetés és képzés

A pénzügyőr nyomozócsoportok feladatait alkotta:

1. A kirendeltségek területén az adatszerző szolgálat kiépítése, társszervekkel szoros együttműködés.
2. A pénzügyőri szervek vezetőinek segítése a jövedéki kihágások nyomozásában.
3. Önálló felderítő tevékenység folytatása, inkognitó megőrzése.
4. Polgári ruha viselése, nyomozati, felderítő munkán kívül irodai, illetve egyéb tevékenység folytatásának megtiltása.

A nyomozócsoportok altisztjei személyi és fegyelmi szempontból a pénzügyigazgatóság székhelyén működő pénzügyőri előadó által meghatározott pénzügyőri szakasz létszámába tartoztak. A pénzügyőr nyomozócsoportok szakmai irányítását a csoportvezetők végezték. Szolgálatvezénylés tekintetében a nyomozók a csoport vezetésével megbízott szemlélsz, főszemlélsz alá tartoztak.

A nyomozás költségeit elsősorban a büntetésekből befolyt összegből kellett finanszírozni. A nyomozócsoport vezetője köteles volt vezetni a betűsoros iktatókönyvet, a kihágások jegyzékét, a nyíltparancsok számát, a körözöttek listáját, a postai átadókönyvet, a kézbesítő könyvet. A területén lévő vállalatokról, figyelő helyekről, tanyákról térképeket, listákat készített. Nyilvántartást vezetett továbbá a már jövedéki kihágást elkövető vagy ezzel gyanúsítható, illetve megfigyelt személyekről. A nyilvántartás a személyleírást is tartalmazta. Irányelvként már ekkor is az iratok katalogizálását tartották ideálisnak. Az azonos ügyben keletkezett valamennyi iratot egy ügyszám alatt kezelték. Irattár vezetéséről is gondoskodnia kellett a vezetőnek, ahol a keletkezett iratok (személyleírás, tényleírás, szolgálati jegyek) megtalálhatóak voltak a későbbiekben. Az adók és jövedékek bevételeit figyelemmel kísérni volt köteles, az ezekről készített statisztikákból képet kellett kapnia az állami bevételek csökkenéséről, illetve növekedéséről. Negyedévente jelentést terjesztett fel, amely a statisztikai adatokat is tartalmazta.⁴⁵⁷ A szakmai felkészítés alapját kezdetben az önképzés jelentette. 1868-ban jelent meg néhány, a képzést könnyítő pénzügyi törvényeket és jogszabályokat tartalmazó kiadvány nyomtatott formában.⁴⁵⁸ A pénzügyi biztosi vizsga letételét 1869-től előkészítő tanfolyamok segítették. Az 1874-től megjelenő *Pénzügyi Közlöny* nyújtott további segítséget a

457 Nagy Ferenc (1941): A Magyar Királyi Pénzügyőrség Szervezetére és Szolgálatára vonatkozó Szabályok. Budapest, a szerző kiadása

458 A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok (1868). Budapest, Magyar Királyi Egyetemi Nyomda

szakmai fejlődéshez. Újoncképző tanfolyamok 1909-ben indultak Budapesten, valamint a Fiumei úti laktanyában.⁴⁵⁹ A kiképzés alapját a pénzügyőri újonc tanfolyam jelentette, amelynek folytatása az altiszti továbbképző tanfolyam volt. 1929-ben az első oktatási célra szánt épület a Magyar Királyi Pénzügyőri Altiszti Iskola volt Kőbánya Újhegyen.⁴⁶⁰

A nyomozóknak a pénzügyőri szakaszoknál hetente tartandó képzéseken részt kellett venniük. Továbbá hetente beszéltek meg – szintén az oktatás keretén belül – a nyomozó szolgálattal kapcsolatos történéseket, tevékenységeket. Az oktatási alkalmakról csak indokolt esetben, szolgálati érdekből volt lehetőség távol maradni.⁴⁶¹

4.2.4 Nyomozati tevékenység

A nyomozati segédanyagok áttekintése nyomán képet kaphatunk arról, hogy hogyan nyomozott a Magyar Királyi Pénzügyőrség.

*A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban*⁴⁶² című munkát kézbe véve számos ismerős és kimunkált módszerrel találkozhatunk. A mű alapjául a már jól bevált nyomozati taktikák szolgáltak, amelyek a kiadvány irodalomjegyzékében is említésre kerültek.

*A bűnügyi nyomozás kézikönyve*⁴⁶³ és *A detektív szolgálat teendőinek alapelvei*⁴⁶⁴ című művek, amelyek – hasonlóan más korabeli nyomozásmetodikát oktató műhöz – a detektívek képzésének és továbbképzésének alapirodalmához tartoztak. A nyomozást, mint gyakorlati példákon keresztül elsajátítható tevékenységet oktatták. Nagy hangsúlyt fektettek a szemléltetésre, elkerülve azt, hogy csupán jogszabályok és keretek közé szorított nyomozó

459 Szabó Andrea (2015): A magyar pénzügyőrképzés intézményi kereteinek fejlődése 1867-2011. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXV. évfolyam 43-44-45-46. szám, p. 117-126.

460 Blaska Andrea - Kiss Attila szerk. (2007): A 140 éves Vám-és Pénzügyőrség emlékalbuma 1867-2007. VIVA Média Holding

Szabó Andrea (2015): A magyar pénzügyőrképzés intézményi kereteinek fejlődése 1867-2011. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXV. évfolyam 43-44-45-46. szám, p. 117-126.

461 Nagy Ferenc (1941): A Magyar Királyi Pénzügyőrség Szervezetére és Szolgálatára vonatkozó Szabályok. Budapest, a szerző kiadása, p. 390-400.

462 Lahner Kálmán (1933): A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész. I. kötet. Mohács, a szerző kiadása

Lahner Kálmán (1934): A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész. II. kötet. Budapest, Merkantil Nyomda

463 Endrődy Géza (1897): A bűnügyi nyomozás kézikönyve. Losonc, Kármán Nyomda

464 A vizsgált időszak rendvédelmi testületeinek különböző szakszolgálati ágaiban tevékenykedő személyi állománya számára külön szabályzatokat hoztak létre a katonailag szervezett fegyveres őrtestületeknél és a polgári fegyveres őrtestületeknél egyaránt. Ezen szabályozásokban az adott szakterület működésének az előírás szerinti protokollját rögzítették.

tevékenységet végezzenek a pénzügyőrök. A pénzügyőrség 1932-ben 40977 jövedéki kihágási esetet derített fel. Ez az adat számos, a pénzügyőrség által végzett tevékenységet takart. A dohánycsempészet felszámolása terén 1932-ben 52391 kg leveles és vágott, 222 kg feldolgozott dohány, valamint 468 db dohány vágógép került lefoglalásra. Jelentős munkát fektettek továbbá a mesterséges édesítőszer csempészetének felderítésébe, valamint a tűzkövel és gyújtószerszámokkal való visszaélések felszámolására. Tevékenységükbe tartozott az engedély nélküli italmérés felszámolása, szeszdó behajtása, illegális pálinkafőzés, vámjövedéki kihágások megszüntetése, felderítése.⁴⁶⁵ A felsorolt cselekmények felderítésére a nyomozócsoportoknál aligha volt alkalmasabb szervezeti keret. Ez a felismerés, mint sok más bűnüldöző, rendfenntartó testületet, a Magyar Királyi Pénzügyőrséget is utolérté. Ennek nyomán a korabeli nyomozati segédletekben folyamatosan szorgalmazták az ilyen csoportok létrehozását. Első lépésként hat-nyolc főből álló nyomozócsoport felállítását javasolták. Ezt a pénzügyigazgatóságok alárendeltségébe tartozó nyomozócsoportok létrehozásával meg is valósították. A működőképesség érdekében lényeges volt továbbá a felderítő szolgálat kiépítése, hírszerzőszolgálat, besúgók szervezése.

Nyomozási tevékenység két csoportra osztották:

1. Figyelő szolgálat (konspirált tevékenység, portyázás és megfigyelés). A nyomozó és felderítő tevékenység különválasztása újszerű elgondolásnak számított, de érthető logikát takart, hiszen eredményes felderítés nélkül nem lehet sikeresen lezárt ügy. A figyelő szolgálat hangsúlyozása – mint minden nyomozás kezdeti szakasza – az eredményesség záloga, hiszen csak így juthatunk elegendő információhoz. A figyelő szolgálatok során nagy jelentőséget tulajdonítottak a helyismeretnek. Az ország megcsonkítását megelőzően például a portyázásnak még nagyobb szerep jutott, hiszen a csempésztútvonalakon olyan pontok is elhelyezkedtek, amelyek kikerülése lehetetlen volt, így megfelelő helyismerettel ezeken a helyeken csapdát lehetett állítani.

2. Intézkedő szolgálat (preventív jelleg, ellenőrzés, szemle, nyomozócsoport, kisegítő eszközök, inkognitó lefedése). Preventív intézkedések alatt minden, a jövedéki kihágások megakadályozását célzó tevékenységet értettek. Itt gondolnunk kell a Magyar Királyi Vámőrség határőrizetére, sorompókra, vámutakra, állandó felügyeletre. A cél a megakadályozás és a felderítés volt, akár napjainkban. A

465 Lahner Kálmán (1933): A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész. I. kötet. Mohács, a szerző kiadása

Lahner Kálmán (1934): A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész. II. kötet. Budapest, Merkantil Nyomda

nyomozócsoporthoz alapvetően kisegítő szervezetként értelmezték, amelynek feladata kizárólag a nyomozás, puhatolás, információszerzés, ezzel elegendő adatot szerezve az eljárás megindításához, ellenőrzés végrehajtásához. A megszerzett információt továbbítaniuk kellett a szakaszokhoz, akikkel karöltve tudtak fellépni a jogsértések ellen. Hangsúlyos volt továbbá a szomszédos nyomozó csoportokkal, társszervekkel való együttműködés, jogsegély. Egymás mellett elhelyezett szervezeti egységek kommunikációs hiányai a bűnözői körök tevékenységét tették könnyebbé. Kezdetben a szomszéd vármegyében elkövetett bűncselekményekről a nyomozóknak még nem volt tudomása, pedig az elkövetők az ő vármegyéjükben éltek, így az utazóbűnözők kiléte sokáig fedésben maradhatott. A szemléket váratlanul kellett megvalósítani, hogy a meglepetés erejénél fogva, ne maradhasson esély az elrejtőzésre, tárgyi bizonyítékok megsemmisítésére. A szemletartás váratlan és kiszámíthatatlan megvalósításáról az 1930-ban pénzügyminiszteri rendelet nyújtott iránymutatást.⁴⁶⁶ Szakítva a hagyományokkal, a szeszfőzdek ellenőrzése akár éjjel is lehetséges volt, meghatározatlan alkalommal. Ez a fokozott ellenőrzés a felszámolás, jövedéki felügyelet alatt álló, jövedéki kihágást több alkalommal elkövető vállalatokat sújtotta fokozottabban.

A felderítő tevékenységnek jól végiggondoltnak kellett lennie, amelynek során hét alapvető kérdésre kellett választ találniuk a pénzügyőrségi detektíveknek: 1. Ki a tettes? 2. Mit követett el? 3. Hol követte el? 4. Mikor követte el? 5. Hogyan követte el? 6. Miért követte el? 7. Kinek az érdekében követték el a cselekményt?

Ezek a kérdések egybeesnek a kriminalisztika alapkérdéseivel, hiszen szinte azonos tézisekre keresték a választ. A nyomozás sikerének kulcsa a taktika helyes megválasztása volt. A felderítés sikere véleményem szerint ma is ezen áll vagy bukik.

A kihallgatás és bizonyítás esetén ügyelni kellett a tanúk által előadottak lehetőleg szó szerinti visszaadására. Előnyben részesítették a saját kezű vallomástételt. A nyomozás kisegítő eszközei alatt a technikai eszközöket értették, amelyben a rendőrség járt az élen mind képzettség, mind pedig felszerelés tekintetében. Már ekkor hangsúlyozták a helyszíni rajzok, idomított kutyák, írásszakértők, személyleírás, daktiloszkópia, fényképek használatának fontosságát. Hangsúlyozták a pénzügyőri nyomozó tanfolyam létrehozásának és a törvényszéki

466 A testület szakmai vezetése a pénzügyőri szolgálati tapasztalatok és a társ rendvédelmi testületeknél keletkezett nyomozási tapasztalatok ötvözetéből alakította ki a pénzügyőrségi nyomozómunka szabályozását.

tárgyalásokon való részvétel fontosságát annak érdekében, hogy az ott szerzett ismeretek a jövedéki vizsgálatok során hasznosuljanak.⁴⁶⁷

Az iránymutatások figyelembevételénél tudnunk kell, hogy a felsoroltak közül sok eszközt a segédlet kiadásakor, azaz 1933-ban még nem rendszeresítettek. A rendőrségnél sikerrel alkalmazott eszközök, a rendőrségi detektívek módszerei, eredményei számos ötletet adtak a pénzügyőrségi detektíveknek. A helyszínrajz leírása során is a rendőrségnél kimunkált metodika szerint jártak el, valamint az idomított kutya alkalmazásának kísérleti ajánlásainál is rendőr-kutyát említett a szakirodalom. A helyszíni eljárásoknál a nyombiztosítás volt a legfontosabb feladat. Gyakorlati tapasztalatok közzététele az oktatási anyagokban, szaklapokban is megtörtént, akár a Magyar Királyi Csendőrségnél.⁴⁶⁸

A *Jövedéki Kihágások Nyomozása és Felderítése a gyakorlatban* című műben a következő példafeladat olvasható:

„Bizalmas úton megtudja, hogy W.J. lakásán 1 q. belföldi leveles dohány van elrejtve. Mit tesz Ön? (kidolgozta: RUBICS János pénzügyőri fővizgató 1933. júl. 7-én, a pénzügyőri altiszti továbbképző tanfolyamon)

1. adatgyűjtés /szóban forgó személy figyelése, szokásai, rendszeresen dohányzik/

2. puhatolás (eddig hol vette a dohányt, mióta nem vásárolja ott, elkövetőt „Pipás”-nak hívják, de nem természetű)

3. a gyanú alaposává vált, tehát dohányjövedéki kihágás gyanúja miatt házkutatás fogantatása válik szükségessé”⁴⁶⁹

A korabeli megoldási folyamat lényegében a mai napig megállja a helyét. Első lépés a körülmények adatszolgáltatásának érdekében, hogy a gyanú alapos legyen. Amikor elegendő információt szereztünk a nyílt intézkedés megtételéhez, felfedve inkognitónkat kényszerintézkedést fogantatunk.

467 Lahner Kálmán (1933): A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész. I. kötet. Mohács, a szerző kiadása

Lahner Kálmán (1934): A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész. II. kötet. Budapest, Merkantil Nyomda

468 A Csendőrségi Lapok a Magyar Királyi Csendőrség szakmai, képes, kéthetente, illetve 1928 és 1930 között havonta három alkalommal megjelenő magazinja volt. A folyóiratot csendőrtisztek szerkesztették. A lap költségeit az előfizetések fedezték. Az első 13 évfolyam 1907 és 1919 között jelent meg, majd 1924-ben a XIV. évfolyammal folytatódott, a XXXIV. utolsó évfolyamot 1944-ben adták ki. Az évente megjelenő Csendőrségi Zsebkönyv — amelyet a Csendőrségi Lapok szerkesztőbizottsága szerkesztett — publikálási költségeit a Csendőrségi Lapok bevételei fedezték. A Csendőrségi Lapok egyik rovata a „Tanulságos nyomozások” címmel jelent meg, amelyben a tipikus bűncselekmények célszerű felderítési módjait közölték.

469 Lahner Kálmán (1934): A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész. Budapest, Merkantil Nyomda, p. 37-96.

Szintén a korábbi szerző tollából olvasható a pénzügyőr detektívek számára készített nyomozati segédlet, ami jelentősen kibővítette a korábbi tananyagot. A kötet hiánypótlónak tekinthető, hiszen kifejezetten a nyomozással, annak metodikájával foglalkozó más anyag nemigen állt rendelkezésre. A szaktanfolyami képzés keretén belül gyakorlati példák bemutatásával alakultak ki a módszerek. A nyomozási tevékenységet, mint a büntető eljárás sikerét definiálták. A nyomozási útmutatók a gyakorlati iránymutatás mellett a nyomozók testi, szellemi képességeinek minimumát is kifejtették, továbbá a szükséges felszerelését (toll, iránytű, zseblámpa, zsebóra, boríték, levélpapír, cukorka, sporttáska, pénz, szivarka) is leírták. Az írásos dokumentumok szükséges követelményként rögzítették a jövedéki büntetőjog és büntetőeljárás ismeretét, idegen nyelv tudását, stiláris készségeket, testi edzettséget, ügyességet, akaraterőt, szilárd jellemet, egyben pedig ezen képességek folyamatos fejlesztését látták szükségesnek. Az esetleges hibák kiküszöbölése érdekében fontosnak tekintették a nyomozócsoporthoz tagjainak tájékoztatását, a váratlan helyzetekre való felkészítést.⁴⁷⁰

A Magyar Királyi Pénzügyőrségnél is – a vizsgált időszak más magyar rendvédelmi testületeihez hasonlóan – igyekeztek röviden és tömören összefoglalni a köz érdekében fegyveres szolgálatot ellátókkal szemben támasztott etikai elvárások lényegét. Így került sor a Magyar Királyi Pénzügyőrség detektívei számára a nyomozói tízparancsolat megalkotására.

A nyomozók tízparancsolata:

- „1. Légy lelkiismeretes
2. Légy fáradhatatlan
3. Higgadtságodat őrizd meg
4. Hivatalból kötelességed titoktartónak lenni
5. Szeresd bajtársaidat
6. Csak ép testben lakik ép lélek
7. Minden igazságot igazsággal mérj
8. Ismerd meg önmagad
9. Légy ezermester
10. Többet ésszel, mint erővel.”⁴⁷¹

A nyomozás jelentése és célja napjainkig alapvetően nem változott: az a szakszerű megfigyelést és adatgyűjtést, a tettes kilétének megállapítását, a körülmények feltárását jelenti

470 Lahner Kálmán: Nyomozástan (1942). Budapest, Kapucinus Nyomda

471 Lahner Kálmán: Nyomozástan (1942). Budapest, Kapucinus Nyomda, p. 30-31.

ma is. Az alapvető cél megállapítani azt, hogy történt-e bűncselekmény, illetve, ha igen, azzal ki vagy kik gyanúsíthatóak.

A nyomozás sikere a vizsgált időszakban is a megbízható adatgyűjtéstől és hírszerzéstől függött. Ezen alapult a kellő bizonyítékok begyűjtése, a tényállás – korabeli terminológia szerint tényálladék – megállapítása (bűncselekmény alanya, tárgya, elkövetett cselekmény). Fontosnak tartották továbbá a szakmai tapasztalatok hasznosítását különösen a figyelés, a puhatolás végrehajtásának és a magánlakásba bejutásnak megkönnyítése érdekében.⁴⁷²

A vizsgált időszak nyomozó munkájában újdonságnak számított a lelki jelenségekkel való foglalkozás. A fenomenológia segédletet nyújtott a hazugság felismerésére. A kortársak gesztikulációt, pislogást és egyéb áruló jeleket írtak le, mint a gyanút erősítő körülményeket.⁴⁷³ A vizsgált időszak kortársai fontosnak tartották a nyomozó munkában a szakmai tapasztalatok hasznosítását. Ennek érdekében hozták létre a pénzügyőri múzeumot, ahol a felhalmozott szakmai anyagok a kutatóknak és a szakterület munkatársainak egyaránt jelentős segítséget nyújthattak. A nyomozási ismereteket a hetenként szakaszoknak tartandó oktatáson kívánták átadni, ahol hetente megbeszéltek az előforduló nyomozási eseményeket. Az újonciskolában a nyomozás általános szabályait ismertették, a pénzügyőri altiszti tanfolyamon pedig a nyomozási ismeretek alaposabb megismerését biztosította a képzés. Emellett külön tanfolyamot vezettek be a nyomozócsoporthoz tagjai és vezetői számára.⁴⁷⁴

4.3 DETEKTÍVEK A HATÁRŐRIZETBEN

A Magyar Királyi Határrendőrség vezető szerepet töltött be a Magyar Királyság határőrizetében. A magyar határőrizeti modell a nyugat-európaihoz sorolható, miszerint békeidőben a határok őrizetét rendfenntartó testületekkel látták el. A kelet-európai modell esetén békeidőben is katonai erővel látták el a határok védelmét. Ennek ellenére a nyugati és keleti modelleken belül is eltérő módon valósították meg egyes országok a határőrizetüket. Az Osztrák Császárságban a csendőrség, Olaszországban a pénzügyőrség, a Magyar Királyságban önálló rendőri szervezatként a Határrendőrség játszott vezető szerepet a határőrizetben.⁴⁷⁵ A

472 Lahner Kálmán (1942): Nyomozástan. Budapest, Kapucinus Nyomda p. 36-39.

473 Lahner Kálmán (1942): Nyomozástan. Budapest, Kapucinus Nyomda p. 214.

474 Lahner Kálmán (1942): Nyomozástan. Budapest, Kapucinus Nyomda p. 328-330.

475 Parádi József (1982): A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. Belügyi Szemle, XXX. évfolyam 10. szám, p. 44-51.

testület létrehozásának okai főként a magyar határőrizetben részt vevő rendfenntartó testületek teendőinek összehangolása, valamint a határőrizeti feladatok önálló ellátása voltak, ugyanis a magyar határőrizeti modell jellemzője az volt, hogy a nemzeti rendészeti tevékenységet ellátó testületek határ menti alakulatai olyan határőrizeti részfeladatokat láttak el, amelyek összhangban álltak alaptevékenységükkel.⁴⁷⁶

Felállításának gazdasági okai a polgárosodás miatt megnövekedett személy-, és áruforgalom ellenőrzése, valamint a csempészet visszaszorítása volt.⁴⁷⁷ A kivándorlásról ugyan csak a XIX. század végétől készítettek statisztikát, de a körülbelül húszmillió fős Magyar Királyságból kivándorlók lélekszáma több millióra rúgott. Számuk csupán a hajótársaságok nyilvántartásai, valamint a hatóság észlelése alapján volt megbecsülhető. A kivándorlás akkori fogalma mást takart, mint napjaink terminológiája. A kivándorlók nagy része hazatért, fő céljuk az Amerikai Egyesült Államok voltak. A magyar állam a kivándorlást nem kívánta megakadályozni, célja annak ellenőrzése volt, továbbá, hogy a kivándorlás során keletkezett bevételek hazánkat gyarapítsák. Ezt azonban az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság közötti nyitott határ ellehetetlenítette, bár a Határrendőrség létrehozása csekély mértékben ugyan, de javított a helyzeten. 1903. március 11-én az uralkodó szentesítette a határrendőrség, mint polgári fegyveres testület felállításáról szóló törvényt, azonban a szervezet tényleges működését csak 1906. január 15-én kezdte meg. A személyi állomány tekintetében a testület 160 fővel kezdte meg működését tizenegy határrendőr kapitány, tizennyolc határrendőr fogalmazó, kilenc határrendőr segédfogalmazó, tíz határrendőr fogalmazó gyakornok, tizenkilenc határrendőr felügyelő, huszonegy határrendőr hivatali segédtsízt, ötven határrendőr biztos, továbbá huszonnégy hivataloszolga státusszal.⁴⁷⁸ A személyzet továbbá intézkedő, végrehajtói, kezelő, szolgaszemélyzet szerint tagozódott. Az intézkedő állományba az oktatói felügyelői, detektív felügyelői, polgári biztosi, altiszti, felügyelői, írnoki, segédtszíti, biztosi személyzetből azok kerültek, akik a nyomozó szolgálatra alkalmasak voltak, és oda kapitányi

476 Parádi József (1986): A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve, a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. Hadtörténeti közlemények, CI. évfolyam 3. szám, p. 541-570.

477 Parádi József (2007): Parádi József: Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867-1945. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Határőrség és rendőrség az integrált rendvédelemben” című tudományos konferenciáról. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja

478 Parádi József (2010): A Magyar Királyság határrendőrsége. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XVIII. évfolyam 21. szám, p. 21.

felterjesztéssel és belügyminiszteri jóváhagyással besorolásra kerültek. A végrehajtói személyzet tagjai büntügyi nyomozásoknál rendőri közegként jártak el.⁴⁷⁹

A különböző beosztásokhoz meghatározott állami vagy azzal egyenértékű egyéb végzettséggel kellett rendelkezniük a testület tagjainak. A határrendőr kapitányok részére a jogtudori oklevél, a tiszti kar tagjai részére Ludovika Akadémia vagy jogakadémiai végzettség megléte volt szükséges. A főfelügyelőknek főgimnáziumi, főreál iskolai vagy ezzel egyenértékű kereskedelmi vagy katonai végzettség meglétét írták elő. A tiszti kar meghatározó része jogi végzettséggel, a felügyelők többsége gimnáziumi végzettséggel rendelkezett. A legénységi állományba kerüléshez alapfeltétel volt a magyar állampolgárság, a feddhetetlen előélet, a magyar nyelv ismerete, három év katonai vagy csendőri szolgálat, egészséges testalkat, negyven év alatti életkor, rendezett anyagi háttér. Előnyt jelentett továbbá valamely nemzetiség nyelvének ismerete. A felvételt követő hat hónap próbaidő letöltése, valamint három hónapos tanfolyamot követő sikeres vizsga letételét követően véglegesítették a jelöltet. A tanfolyam anyaga felölelte többek között a határrendőrségre, útlevelügyre, kivándorlásra vonatkozó szabályozók ismeretét. Az 1899. évi 130.000/1899 BM körrendelettel kiadott rendőri nyomozási utasítások tartalmazták a határrendőri szolgálat ellátásához szükséges részeit.

Oktattak továbbá elsősegélynyújtást és fegyverismeretet, -használatot is. A véglegesített határrendőrök oktatása szolgálatuk ellátása során minimum heti kétszer egy órában valósult meg.⁴⁸⁰

A katonai rendfokozatokat 1911-ben vezették be a testületnél. Ennek értelmében a Határrendőrség főnöke ezredesi, helyettese alezredesi, a kapitányságok vezetői őrnagyi, helyetteseik századosi, a kirendeltségek vezetői főhadnagyi, helyetteseik hadnagyi rendfokozattal rendelkeztek. A felügyelők törzsőrmesteri rendfokozattal rendelkeztek.⁴⁸¹

A határrendőrség működését belügyminiszteri utasítás szabályozta, amely kitért a feladatokra, a szervezet céljára és közbiztonsági teendőire is. A korabeli szolgálati szabályzatnak megfelelő utasítás értelmében a határrendőrségnek a határőrizetben részt vevő társszervek e területen lecsapódó feladatainak összehangolása mellett önállóan kellett

479 Parádi József (2007): A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve, a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. Hadtörténeti közlemények, CI. évfolyam 3. szám, p. 541-570.

480 Parádi József (1991): Rendőrtisztképzésünk hagyományai 1867-1945. In: Dános Valér (szerk.): A rendőrképzés reformja a kelet-európai változások tükrében. Budapest, BM Rendészeti Kutató Intézet, p. 35-51.

481 Parádi József (1993): A Magyar Királyi Határrendőrség a magyar határőrizet szakmai vezető testülete. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), III. évfolyam 4. szám, p. 21-50.

ellenőriznie a személyforgalmat az útlevélköteles határszakaszon, nyomozati munkát végeznie, továbbá egyéb, a határvonal betartásával kapcsolatos teendőket ellátni. A testület tagjai fegyverhasználati joggal rendelkeztek szolgálatuk ellátása során. A határrendőr kapitányságok és kirendeltségek a hírszerző, operatív munkából is kivették a részüket. Ennek eredményes végrehajtása érdekében a hírszerző szolgálatok rendelkezésükre bocsátották a felfedett külföldi hírszerző ügynökök listáját. Az útlevelek ellenőrzése során a listán szereplő fennakadt személyeket letartóztatták, esetleg megkezdték figyelésüket. A figyeléseket területi illetékességük korlátai miatt a későbbiekben a budapesti rendőrségnek, illetve más illetékes hatóságnak adták át. Önálló intézkedés végrehajtására a bünyügyi, operatív tevékenység keretén belül jogosultságuk volt, amely esetekben a gyanússá vált – listán nem szereplő – személyeket megfigyelhették, de önálló letartóztatásukhoz nem rendelkeztek joggalappal.

Segítséget nyújtottak továbbá a közös hadsereg felderítő osztályainak is oly módon, hogy tájékoztatták őket a határon gyakran átutazó, esetleges információ szállítására alkalmas egyénekről, akiket a későbbiekben beszervezhettek.⁴⁸²

A társ rendfenntartó szervekkel, városi rendőrséggel, pénzügyőrséggel, csendőrséggel is szoros együttműködést ápolt a testület, amelynek keretében kölcsönös információcserével, megkeresésekre történő válaszadással segítették egymás munkáját. Továbbá a határrendőr kapitányságok az illetékes vármegye főispánjának megkereséseit kötelesek voltak végrehajtani. A határrendőrség által észlelt, de nem a hatáskörükbe tartozó büntetendő cselekményeket az illetékes társszervnek jelezték, azok pedig ezen elv alapján jártak el, amennyiben a határrendőrség feladatkörébe tartozó törvénysértést észleltek. A bünyügyi nyomozásra vonatkozó 130.000/1899. BM rendelet értelmében köteles volt a magyar királyi bíróságok és ügyészségek felhívásának eleget tenni, a nyomozásban részt venni.

Fegyelmi ügyek vonatkozásában szigorú rend volt érvényben. A fegyelmi szabályzat részletesen taglalta, mely esetekben volt indítható fegyelmi eljárás. Kisebb vétségek esetén a kapitányságok, kirendeltségek vezetői szóbeli kihallgatást követően a fegyelmi eljárás lefolytatásától elállhattak. A beosztott állományt ekkor meginthették, pénzbírsággal sújthatták. A tiszti állománynál a fegyelmi ügyek esetén a belügyminisztérium megbízottja járt el, a belügyminiszter vagy a főispán elrendelését követően.⁴⁸³

482 Parádi József (2010): A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XVIII. évfolyam 21. szám, p. 21.

483 Parádi József (1993): A Magyar Királyi Határrendőrség a magyar határőrizet szakmai vezető testülete. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), III. évfolyam 4. szám

Szervezeti felépítés tekintetében a belügyminisztérium irányító tevékenysége alatt két szinten működött a határrendőrség, a kapitányságok, valamint az alárendeltségükben működő kirendeltségek. Megalakulását követően tizenegy kapitányság és huszonnégy kirendeltség működött 160 fős személyi állománnyal. Működési terület vonatkozásában a testület hatásköre általában a határtól számított negyven kilométeres területsáv volt, amelyen belül köteles volt nyomozati tevékenységet végeznie.⁴⁸⁴

A létszám az első világháború kitöréséig 160-ról 451 főre bővült.⁴⁸⁵

A testület szabályozása a kort megelőző szellemben zajlott, hiszen az 1903. március 11-én szentesített törvény 1. §-ának értelmében „*a határszéli rendészeti teendők ellátására állami határrendőrség állítottik fel*”. A határrendőrség feladatait a törvény tizenöt pontban határozta meg:

“a./ a határon átkelők figyelemmel kísérése, a határmentén felmerülő, államrendészeti szempontból fontosabb mozzanatokról és eseményekről tájékozás szerzés és az észlelteknél az illetékes hatóságokkal való közlése;

b./ a külföldiek bejelentésére és lakhatására vonatkozó szabályok végrehajtása;

c./ a kémkedés megakadályozása, esetleg a kémek letartóztatása;

d./ a szomszédos állam lakói részéről személyek és tárgyak ellen jöhető erőszakos támadás meggátlása, különösen pedig a katonai védművek, az ország határának megjelölésére szolgáló határjelek, jelzők katonai vagy polgári hatóságok által felállított földmérési jelek megrongálásának, megsemmisítésének vagy megváltoztatásának megakadályozása és feljelentése;

e./ kitiltott, rendőri kifogás alá eső és magukat igazolni nem tudó egyének az állam területére belépésben megakadályozása;

f./ nyomozott, vagy valamely büntető cselekménnyel gyanúsított s a törvények vagy a fennálló szabályok értelmében előzetesen letartóztatható egyéneknek a határszélen való letartóztatása;

g./ a határszélen letartóztatott a toloncz szabályok rendelkezései alá eső egyének eltölczölése, külföldről érkező tolonczok átvétele és tovább indítása;

h./ fegyverek, lőszeres és hadiszerek ki- vagy bevitelének ellenőrzése, valamint tilalom esetén ilyenek és más tárgyak kivitelének és behozatalának megakadályozása;

484 Parádi József (2010): A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XVIII. évfolyam 21. szám, p. 21.

485 Parádi József (1993): A Magyar Királyi Határrendőrség a magyar határőrizet szakmai vezető testülete. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), III. évfolyam 4. szám, p. 21-50.

i./ hadköteles egyének kiszökésének megakadályozása;

j./ nőcsempészet meggátlása;

k./határszéli vasúti és gőzhajó állomásokon az államrendőri és közbiztonsági teendők ellátása s a közegészségügyi szabályok betartásának ellenőrzése;

l./ határszélén lévő szállodák, vendéglők, korcsmák, kávéházak és egyéb nyilvános helyek ellenőrzése;

m./ azon határvonalon, hol útlevél kötelezettség áll fenn az útlevek vizsgálata, határátkelési igazolványok kiállítása;

n./ az útlevél szabályok áthágása, tilos visszatérés, nőcsempészes, a külföldiek bejelentése és lakhatására vonatkozó szabályok megszegése által elkövetett kihágások eseteiben I. fokon való rendőri bírászkodás;

o./ a csempészet megakadályozásában való közreműködés és az erre hivatott közegek támogatása.”⁴⁸⁶

Államosítás tekintetében így megelőzte a többi szolgálati ágat, hiszen a magyar rendőrséget teljes egészében a Vörös Őrség keretében államosították a proletárdiktatúra kikiáltásakor.

A testület működésének részletes szabályozását, a hatóság célját, szervezetét és közbiztonsági teendőit részletes belügyminisztériumi utasítás írta le. Tulajdonképpen ezt tekinthetjük az első állami keretek között működő rendőrség szolgálati szabályzatának.

Az utasítás hét fejezete sorrendben a határrendőrség szolgálati teendőit, illetékességét és más hatóságokhoz fűződő viszonyát, szervezetét, eljárását, az irányadó joggyakorlatot és a határszéli rendőrkapitányságok vezetését, a belső ellenőrzést, a fegyverhasználatot, a fegyelmi eljárást, az ügyvitelt, pénz és értékek kezelését taglalja. Szolgálatellátásának vonatkozásában bel-, és külszolgálat jellemezte. Külszolgálat alatt értendő volt minden szabadban vagy járművön teljesített feladat. Ennek keretében portyaszolgálatot, mozgó vonat és hajóellenőrzést végeztek, illetve állószolgálatot láttak el. Területén – az elsődleges feladaton, a határforgalom ellenőrzésen túlmenően – köteles volt ellenőrizni a nyilvános helyeket, kocsmákat, kéjházakat a tiltott szerencsejáték felderítése, bűnesetek felderítése, büntettesek felkutatása érdekében. A testület fegyverhasználati jogát változatlanul hagyva 1912-től a külszolgálatok közül csak mozgó járművön láttak el szolgálatot, annak többi formáját folyamatosan átengedték a

486 1903/VIII. tc. a határrendőrségről

határszéli csendőrség alakulatainak. Belsőszolgálatnak a hivatalos ügyek épületen belüli intézését értették.⁴⁸⁷

Eközben a nyomozati munkát folyamatosan erősítették, amelynek szilárd alapjául szolgált a határrendőrség nyomozati tevékenységét rendező BM rendelet. A BM körrendelet alapjául az 1896. évi XXXIII. tc. 85. §-a szolgált, miszerint a magyar királyi határrendőrség, mint az állam önálló rendőri hatósága a bűnvádi nyomozás teljesítésére hivatott rendőri hatóságok közé tartozik. Mivel a bűnvádi perrendtartás a testületre is vonatkozik, önálló nyomozással, illetve bizonyos nyomozati cselekmények elvégzésével az ügyészség megbízhatja. Azonban csak azon bűncselekmények kinyomozásával bízható meg a határrendőrség, amely speciális feladataival kapcsolatba hozható: ilyenek elsősorban a kivándorlási törvénybe ütköző, uzsora, illetve külföldi és hazai bordélyházak közötti kerítéssel kapcsolatos bűncselekmények, továbbá olyan bűncselekmények, amelyeknek elkövetési helyén csak a határrendőrség lát el szolgálatot, valamint a területükön elkövetett államellenes cselekmények esetében.⁴⁸⁸

A határrendőrség fegyveres, 1909-ig a budapesti államrendőrség ruházatával megegyező – mellszámot nem viseltek – egyenruhás szervezet volt. Fegyverzet tekintetében a kezdetben rendszeresített forgópisztolyokat 1909-től Frommer pisztolyokra cserélték, ekkor új egyenruhát is bevezettek. Karabélyt kizárólag a határrendőrségi őrségek használtak. Fegyverzetük tulajdonképpen a csendőrségével volt azonos a kard és annak szíja tekintetében is.⁴⁸⁹

Az önkormányzati rendőrségek államosításával az új magyar állami rendőrségbe olvasztották a fővárosi és határrendőrséget. Az egykori Királyi Magyar Határrendőrség utoljára a Magyar Királyi Államrendőrségen, majd 1931-től a Magyar Királyi Rendőrségen belül önálló szolgálati ágként a vidéki rendőrkapitány közvetlen alárendeltségében működött. A terület-visszacsatolásokat követően tizenhárom ilyen kirendeltség látta el feladatát. Létrehoztak továbbá egy Határvidéki Rendőrkapitányságot a visszatért kárpátaljai területekre kiterjedő hatáskörrel és Ungvár székhellyel, szintén a vidéki főkapitány irányításával. E kapitányság

487 Parádi József: Rendőrség a magyar határőrizetben. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Prae-sidii Ordinis), XV. évfolyam 18. szám, p. 88-97.

488 76338/1909.B.M. rendelet a határrendőrség nyomozati tevékenységéről

489 Parádi József (2008): Rendőrség a magyar határőrizetben. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Prae-sidii Ordinis), XV. évfolyam 18. szám, p. 88-97.

alárendeltségébe hét határvidéki rendőri kirendeltség tartozott. A gyakorlatban mindkét rendőr szervezet önállóan működött, azonban a magyar rendőrség részét képezték.⁴⁹⁰

A határrendőrség nyomozó tevékenysége elég szűkös keretek között mozgott a társ szervezetek nyomozó szolgálataihoz képest, azonban láthatjuk, hogy még ezen a korlátozott spektrumon belül is indokolt volt a bűnügyi szolgálat megszervezése. Tevékenységüket szintén – a társszervek nyomozati munkáját is szabályozó – bűnvádi perrendtartás alapján végezték. Tehát, akár a társ nyomozó testületek esetében is, ugyanaz az egységes és harmonizáló jogi háttér képezte a felügyelők tevékenységének alapját. Láthatjuk, hogy az eltérő feladatok és a szervezet kis létszáma ellenére a fővárosi detektívekhez hasonlóan magas iskolai végzettségbeli elvárásokat támasztottak a felügyelőkkel szemben, akik a katonai rendfokozatok bevezetését követően a törzsőrmesteri állománycsoportba tartoztak.

4.4. MAGÁNKUTATÓK

A korban főként az Amerikai Egyesült Államokban, de Magyarországon is számos ügynökség működött. A nagynevű, nemzetközi ügynökségek szolgálatait egyes állami hatóságok, intézmények, politikusok, is igénybe vették. Az ilyen nyomozói tevékenységet folytató irodák létesítése hatósági engedélyhez volt kötött. Az alkalmazottak megbízhatósága, az iroda diszkréciója a kényes jellegű, magán, üzleti ügyekre tekintettel elsődleges fontosságú volt. Az iroda vezetője felelt alkalmazottaiért, ezért a személyi garanciák rendkívül fontosak voltak. Újságok és külföldi lapok reklámozták az irodákat, ismertették tevékenységi körüket.

Az ügyfelek nagy része ilyen hirdetések segítségével jutott el az irodákhoz. A pénzintézetek gyanús ügyfeleiket előszeretettel figyeltették magánnyomozókkal, külföldi városokban is. Bizonyos esetekben maga a hatóság ajánlotta az irodákat, amennyiben a hatáskörük nem terjed ki az adott ügyre, privát ügyek esetében. A leghíresebb és legkiterjedtebb magánnyomozói szervezet a Pinkerton vállalat volt az USA-ban. Az állami és városi rendőrségek mellett számos bűnügyet az iroda nyomozott ki. A magánmegbízások mellett rendőrségi felkéréseket is teljesítettek az iroda detektívjei, akik létszáma több ezerre rúgott. Magyarországon a magánnyomozói tevékenység működését a detektívtestület főnöke ellenőrizte. Az új irodák létesítéséhez, a magánnyomozók működéséhez szükséges engedélyt a

490 Parádi József (2007): Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867-1945. In Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Határőrség és rendőrség az integrált rendvédelemben” című tudományos konferenciáról. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja

főkapitányság elnöki osztálya adta ki, rendőri vagy közigazgatási gyakorlattal rendelkező, feddhetetlen előéletű személyeknek. Szolgáltatásaikat bármilyen magántermészetű ügyszó igénybe vehették a megbízók, kivéve a közhivatalok funkciójával összefüggő ügyeket. A fővárosi detektívtestület főnöke az irodák tevékenységét szigorúan ellenőrizte, szabálytalanság észlelése esetén az engedélyt bevonta.⁴⁹¹

A magánkutató (magándetektív) irodák létesítését a belügyminiszter az 1914. január 18-án kelt rendeletével⁴⁹² engedélyezte, mint a megfigyelésekkel, kutatásokkal, bizalmas természetű értesítések szerzésével foglalkozó intézményeket. A működésről és ellenőrzésről szóló végrehajtás tárgyában kiadott rendeletek⁴⁹³ a következőket határozták meg: az alkalmazottak nyilvántartását és velük kapcsolatos egyéb teendőket, továbbá az engedélyek kiadását és visszavonását a főkapitányság közigazgatási osztálya végezte. Az engedélyekről vezetett nyilvántartás tartalmazta az irodavezető nevét, személyi adatait, képzettségét (az ezt igazoló okmányok megjelölésével), az engedély számát, tényleges működés kezdetét, az iroda címét, az esetleges bevonás tényét, idejét. Az alkalmazottakról vezetett nyilvántartás tartalmazta azok nevét és személyi adatait, képzettségét (igazolók megjelölésével), lakcímét, aláírását, az őt munkáltató iroda megnevezését. A rendelet a fent már említett módon az esetleges ellenőrzésekkel a detektívtestület főnökét bízta meg, aki ekkor dr. NAGY Károly r. tanácsos volt. Az alkalmazottak a személyazonosságuk megállapítása, az esetleges visszaélések elkerülése érdekében az alkalmazásról hozott végzést személyesen megjelenve kellett aláírniuk, több példányban. Mivel előfordult, hogy bizonyos vállalatok különböző elnevezés alatt magánkutató tevékenységet, esetleg kizárólagos közhatósági feladatokat hajtottak végre, a visszaélések megelőzése érdekében belügyminiszteri körrendelettel bevezették a témakör szabályait.

Magánkutatók, testületek részére bizalmas puhatolások, megfigyelések, adatok szolgáltatásával kapcsolatos tevékenység végzéséhez, ilyen feladatok elvégzésére létrehozott irodák felállításához az illetékes törvényhatóság első tisztviselőjének, a székesfővárosi rendőrség hatósága területén pedig a főkapitány előzetes engedélyére volt szükség. Engedélyt kizárólag azon feddhetetlen jellemű, megbízható magyar állampolgár kaphatott, aki jogi végzettséggel vagy kifogástalan rendőri, közigazgatási szolgálattal rendelkezett. Ezen feltételek

491 Detektíviskola. V. rész (1926): Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 30. szám, p. 33.

492 135.585/1913. BM. r. a magánkutató (magándetektív) irodák működésének szabályozása tárgyában

493 90.201/1914. BM. r. a magánkutató irodák szabályozásának módosítása tárgyában

99.546/1921. BM. r. a magánkutató (magándetektív) irodák működésének szabályozása tárgyában kiadott rendelet módosításáról.

hiányában is létesíthetett irodát az illetékes, azonban ebben az esetben alkalmazásában a fenti feltételeknek megfelelő személy kellett, hogy álljon. Az alkalmazottak esetében a jogi, illetve rendőri, közigazgatási szolgálatra vonatkozó rendelkezések voltak irányadóak. Az iroda semmilyen vonatkozásban nem használhatta a detektív nevet. Az iroda tulajdonosa a működés megkezdését, az iroda helyiségeit, az alkalmazottak esetén beálló változásokat, azok lakcímét, nevét az elsőfokú rendőrhatóságnak 48 órán belül írásban jelenteni volt köteles.

A működési engedélyt az irodában jól látható helyen kellett kifüggeszteni, a megbízásokról könyvelést vezetni volt szükséges, a megbízások, működés tárgyában történő levelezések másolatát két évig kellett megőrizniük. A rendőrhatóság jogosult volt ellenőrizni az irodák működését, ezekben az esetekben az ellenőrnek betekintést kellett biztosítani a könyvelésbe, a működéssel kapcsolatos dokumentációba. A törvényhatóság első tisztviselője, a székesfővárosi rendőrség területén a főkapitány volt jogosult visszavonni a működési engedélyt (a felállítást engedélyező dokumentumot), amennyiben az ellenőrzés során feltárt kirívó szabálytalanság, visszaélés, bejelentés erre okot adott, valamint az iroda tulajdonosa elvesztette a működéshez szükséges jogosultságát. A visszavonásról rendelkező határozat ellen a belügyminiszterhez címzett fellebbezésnek volt helye a kézbesítéstől számított tizenöt napon belül, viszont a végleg elvett engedélyt követően többé nem nyílt lehetőség magánkutató iroda nyitására. Aki ilyen irodát bármely elnevezés alatt üzemeltetett, illetve ilyen iroda tevékenységi körébe tartozó megfigyelést, puhatolást engedély nélkül, üzletszerűen folytatott kihágást követett el, ami – amennyiben súlyosabb cselekmény nem valósult meg – öt napig terjedő elzárással, kétszáz koronáig terjedő pénzbüntetéssel volt büntethető. A rendelet nem vonatkozott azokra a kereskedelmi és iparvállalatokra, amelyek tevékenységük során kizárólag a kereskedelmi élet területéről ügyfeleik tájékoztatására szereztek értesüléseket. Fenti rendelet 1914. február 1-jén lépett életbe.

Az ezen dátum előtt ilyen tevékenységet folytató irodák – amennyiben 1914 májusáig jogosultságot szereztek – szintén engedélyt kaptak. Jelen korunk magánnyomozói tevékenységét tehát már a kortársak is ismerték, adaptálták külföldről a rendőrség általi ellenőrzés pedig törvényi garanciákat biztosított a működés felett. Úgy vélem a magánkutató irodák korabeli piaci rést töltöttek be, valamint segíthették a rendőrség munkáját. Véleményem szerint az irodák működése beleillett a korabeli rendvédelmi modellbe, hiszen nem

vetélytársként kellett tekinteniük a magánkutatókra, tevékenységük olykor segítette a rendőrség munkáját, hiánypótló volt.⁴⁹⁴

4.5 ÖSSZEGZÉS, KÖVETKEZTETÉSEK

A vizsgált időszakban a központi államhatalomnak közvetlenül alárendelt rendfenntartó testületek közül nyomozó szervezeti alakulatokkal a csendőrség, a folyamőrség, a határrendőrség, a pénzügyőrség, a rendőrségek és a vámőrség rendelkezett. A polgári magyar állam nyomozó szolgálatainak szakmai alapjait a fővárosi detektívtestület rakta le, az általuk alkalmazott metodikákat és szabályozókat adaptálták a társ rendfenntartó szervek a saját működési sajátosságaikra tekintettel.

A Magyar Királyi Csendőrség, amely elsősorban a vidéki területeken tevékenykedett, nem rendelkezett nyomozó egységekkel. Működési területük sajátosságai azonban indokoltá tették, hogy – habár szolgálatukat egyenruhában látták el – a falusi élet viszonyai között a nyomozást e testület lássa el. A nyomozó munkát ellátó személyi állomány tagjai esetében szintén elengedhetetlen volt a több éves szakmai gyakorlat és a rátermettség. A létrejött járásörmesterségi rendszerben a járásörmesterek egyszerre láttak el bűnügyi munkát és a csendőrőrsök feletti ellenőrző tevékenységet. A csendőr járásörmesteri feladatellátás összetett és nagyfokú szakmai tudást és tapasztalatot igénylő beosztás volt, tekintettel az ellátott terület nagyságára és az alárendelt őrsök és csendőrök számára. A szabályozó hangsúlyozza a továbbképzés, szakmai naprakészség, illetve a terület, járás ismeretének fontosságát. Feladata képezte az alárendeltek oktatása és ellenőrzése, szükség esetén méltányos felelősségre vonása is. Járásában súlyosabb büncselekmény, baleset bekövetkeztékor köteles volt a helyszínen haladéktalanul megjelenni, végrehajtani az elsődleges intézkedéseket és együttműködni a kirendelt hatóságokkal. Mivel már a korabeli nyomozások során is felismerték az időben szerzett információk fontosságát, a járásörmester a nyomozással párhuzamosan felvette a kapcsolatot a helyi hatóságokkal, a kapott információkat pedig továbbadta a nyomozó csendőröknek.

Az I. világháború csendőrhíánya következtében a járásörmesterségek megszűntek, míg a csendőri nyomozó munka, igaz változásokkal, de folytatódott. Az 1930-as évek elején, a

494 Szerkesztőségi közlemény (1914). A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, XI. évfolyam 46. szám, p. 54-56.

rendészeti testületek egészének modernizálása során csendőrkerületenként szerveztek egy nyomozó alosztályt, amely a Magyar Királyi Csendőrség Nyomozó Parancsnokságának koordinációja alá tartozott. A különféle nyomozati eljárásokhoz szükséges szakapparátussal, technikai eszközökkel, nyilvántartással, laboratóriummal a központi nyomozó szerv rendelkezett, ezzel hozzájárulva a sikeres bűnügyi munka elvégzéséhez. A végleges formájukat 1930-ra elérő nyomozó alakulatok a csendőrörsökkel közösen látták el feladatukat, őket a helyi jelentőséget meghaladó, speciális felszerelést és szaktudást igénylő bűnesetek felderítésekor segítették. 1931-ben belügyminiszteri körrendelettel hoztak létre a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó szolgálatának szervezetén belül egy külön politikai alosztályt, amelynek feladata a szélsőséges politikai mozgalmak megfigyelése, leleplezése volt. Megfigyeléseket, puhatolásokat is végre tudtak hajtani, mivel a nyomozó alakulat tagjai polgári ruhában is teljesíthettek szolgálatot. A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó osztályának törzsalosztálya politikai nyomozásokat hajtott végre, amely tovább tagozódott államrendészeti és bűnügyi főcsoportokra, illetve alosztályvezetői közvetlen alárendeltségben működött a helyszínelő készenléti szolgálat. A csendőrkerületi nyomozó alosztályok felépítése szinte teljesen megegyezett a törzsalosztályéval, azzal a különbséggel, hogy az államrendészeti és bűnügyi szervezeti egységek nem tagolódtak további csoportokra. A nyomozó alakulatok a csendőrség szervezetébe teljes mértékben beilleszkedve látták el feladatukat, támogatták az őrsöket, részükre adatokat szolgáltatottak. A nyomozó alosztály személyi állománya a nyomozó csendőrökből, nyomozó járőrökből, külszolgálatot teljesítő legénységi állományból, valamint kivezényelt járőrökből állt. A Magyar Királyi Csendőrség szolgálati szabályzata kimondta, hogy a tisztek sem rendőri hatóságnak, sem pedig rendőri közegnek nem voltak tekinthetők, így a nyomozásban sem vehettek részt, a tényleges nyomozati tevékenységet az altiszti állomány végezte. A csendőrség a rendőrségnél nagyobb önállóságra tett szert a nyomozás elrendelése és a nyomozati cselekmények végrehajtása tekintetében, mivel működési területén a jelentős távolságok áthidalása miatt nem volt lehetőség az ügyész közvetlen és folyamatos irányítására. Budapesti székhelyű nyomozó osztályparancsnokság keretében működő csendőrségi bűnügyi nyilvántartás is segítette az eredményes bűnüldöző tevékenységet, amely inkább a bűnmegelőző szemléletre alapult, ezért az elfogandó körözött személyeken kívül a megfigyelést igénylő, rendőri felügyelet alatt álló, eltűnt, feltételesen szabadon bocsátott, kiutasított egyéneket rögzítette. A csendőrség esetében működő központi és csak bizonyos esetekben nyomozást folytató, nyomozati tevékenységet átvevő, felügyelő nyomozó alosztályok prioritás szerinti munkamegosztása a mai rendőrségi nyomozás során is alkalmazott és működő metodika. A fővárosi detektívekhez hasonlóan a csendőrök is szolgálatuk jelentős

részét terepen hajtották végre, információszerzéssel, puhatolással, megfigyeléssel, informátorok beszerzésével. Létrejött tehát egy jól strukturált rendszer, amely alkalmas volt a bűnesetek megoldására is mindamellett, hogy alapvetően más típusú feladatok ellátásár létrehozott testület volt.

A Magyar Királyi Pénzügyőrség egy speciális szakterülettel rendelkező testület volt, amely változatos nyomozati munkát hajtott végre, miközben a nyomozati metodikája felderítő, bűnüldöző aspektusokat mutatott. A szervezet 1867-ben jött létre az első jövedéki és adótörvények betartatására: feladatai a pénzügyi törvények és szabályok megszegésének megakadályozása, a csempészet visszaszorítása és az elkövetők felderítése elfogása volt. A szakterület országos vezetését a Budapesti Fővámgazgatóság a Magyar Királyi Pénzügyminisztérium vámügyi osztályával közösen látta el. Az I. világháborút követően a békediktátum nyomán kialakult új határok elkerülhetlenné tették a szervezet átalakítását. A már meglévő fogyasztási és jövedéki adók az 1920-as évektől kiegészültek, az adórendszer egyre bonyolultabbá vált, amely szükségessé tette a pénzügyőri szervek szakosodását, illetve a pénzügyigazgatóságok, kirendeltségek székhelyein pénzügyőri nyomozócsoportok felállítását a visszaélések felszámolása érdekében. A detektívtestület képzési rendszeréhez hasonlóan pénzügyi biztosítási tanfolyam elvégzését és vizsga letételét tették kötelezővé az állományban, illetve szakterületi folyóirat biztosította a folyamatos szakmai fejlődést. A nyomozóknak hetente képzéseken kellett részt venniük, ahol az oktatás keretén belül tapasztalatcsere is zajlott. A nyomozást, mint gyakorlati példákon keresztül elsajátítható tevékenységet oktatták. Az 1930-as évek elején a pénzügyigazgatóságok alárendeltségében nyomozócsoportokat hoztak létre, felderítő és hírszerző szolgálatot építettek ki, besúgókat szerveztek be. Nyomozati tevékenységük figyelő és intézkedő szolgálatra oszlott, ahol a figyelő szolgálat képezte a konspirált tevékenységet, a portyázást és a megfigyelést, az intézkedő szolgálat pedig főleg a preventív tevékenységeket.

A detektívek a Magyar Királyi Határrendőrség szervezetében a testület 1903-as megalakulása óta megtalálhatóak, mint az intézkedő állomány tagjai. A testület működését belügyminiszteri utasítás szabályozta, amely kitért a feladatokra, a szervezet céljára és közbiztonsági teendőire is: a határrendőrségnek a határőrizetben részt vevő társszervek e területen lecsapódó feladatainak összehangolása mellett önállóan kellett ellenőriznie a személyforgalmat az útlevelel köteles határszakaszon, nyomozati munkát végeznie, továbbá egyéb, a határvonal betartásával kapcsolatos teendőket ellátni. Önálló intézkedés végrehajtására a bűnügyi, operatív tevékenység keretén belül jogosultságuk volt, amely esetekben a gyanússá vált személyeket megfigyelhették, de önálló letartóztatásukhoz nem

rendelkeztek jogalappal. A határrendőrség által észlelt, de nem a hatáskörükbe tartozó büntetendő cselekményeket az illetékes társszervnek jelezték, azok pedig ezen elv alapján jártak el, amennyiben a határrendőrség feladatkörébe tartozó törvénysértést észleltek. A folyamatosan erősödő nyomozati munka alapjául a határrendőrség nyomozati tevékenységét rendező BM rendelet szolgált, amely szerint a testület, mint az állam önálló rendőri hatósága a bűnvádi nyomozás teljesítésére hivatott rendőri hatóságok közé tartozott. A rendőrségek államosításával 1931-től a szervezet a Magyar Királyi Rendőrségen belül önálló szolgálati ágként működött tovább. A határrendőrség nyomozó tevékenysége elég szűkös keretek között mozgott a társszervek nyomozó szolgálataihoz képest, azonban még így is szükséges volt önálló bűnügyi szolgálatának megszervezésére.

Az állami detektívtestületeken kívül már a korszakban megjelent a jelenlegi terminológia szerinti magánnyomozói szektor, akik szolgáltatásait jellemzően pénzügyi, magánosok vették igénybe azokban az esetekben, amikor a rendőrhatalom nem járt el (pl: bűncselekmény, illetékes hiányában). A magánnyomozói tevékenység ellenőrzése a detektívtestület főnökének felelősségi körébe tartozott: működésüket szigorúan ellenőrizte, szabálytalan működés esetén az engedélyt bevonta. A magánkutató irodák alapítását és működtetését az 1914-ben kiadott belügyminiszteri rendelet engedélyezte azon feddhetetlen jellemű, megbízható magyar állampolgárok számára, akik jogi végzettséggel vagy kifogástalan rendőri, közigazgatási szolgálattal rendelkeztek – megtiltva azt, hogy a vállalkozás nevében a detektív kifejezést használják. Az alkalmazottak esetében a jogi, illetve rendőri, közigazgatási szolgálatra vonatkozó rendelkezések voltak irányadóak. A rendőrhatalom jogosult volt ellenőrizni az irodák működését, ezekben az esetekben az ellenőrnek betekintést kellett biztosítani a könyvelésbe, a működéssel kapcsolatos dokumentációba.

5. A KUTATÓ MUNKA ÖSSZEGZÉSE

A kutatás során a feltárt eredmények segítségével a dolgozatban megfogalmazott célkitűzéseket elértem. Úgy vélem, a hipotéziseket megválaszoltam, igazoltam. Új tudományos eredmény gyanánt a detektívtestület történetét, tevékenységét, fejlődését meghatározó, elősegítő külső és belső tényezőket sikerült tudományos igényességgel feltárnom. Összességében bemutattam a detektívtestületet, mint az adott korszak rendfenntartásának nélkülözhetetlen és progresszív eszközét.

5.1. ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

A **bevezetésben** a témaválasztás indoklása, a tudományos probléma megfogalmazása, a kutatási hipotézisek ismertetése, a kutatási módszerek és célkitűzések bemutatása mellett a kutatási témám szempontjából releváns szakirodalmat tekintettem át.

KARVASY Ágoston munkássága megkerülhetetlen a közigazgatás és a rendészet elhatárolásában. DEÁK Ágnes publikációiban a neoabszolutizmus rendőrségének detektív és titkosrendőri funkcióit járja körbe. SALLAI János A magyar rendészet kialakulása, története alkotásában a rendészet megjelenését, közigazgatáson belüli szerepét, eredetét írja le. ERNYES Mihály tollából a dualizmust megelőző időszakra vonatkozóan ismerhetjük meg a vármegyék rendfenntartását, a polgári biztosok intézményét, a vizsgálóbírók szerepét. A rendőrség államosítását követően gyakorlati tapasztalatokban bővelkedő forrásokat hagyott az utókorra LAKY Imre, RÉDEY Miklós, vagy KAPY Rezső.

A dolgozat elkészítésének elsődleges forrásait képezik a detektív szabályzatok, illetve az 1895-től 1922-ig publikált főkapitányi jelentések, a Belügyminisztérium K-149 általános és K-150 rezervát-iratai.

Az **első fejezetben** ismertetem a magyarországi rendfenntartás történelmi előzményeit a dolgozatom témájának kezdő időpontját képező dualizmus előtti időkből.

Magyarországon a dualizmust megelőzően a rendfenntartás témaköre dinamikusan módosult az állami berendezkedés jellegétől függően. Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc leverését követően egyértelműen az osztrák mintára szervezett, bécsi udvar által koordinált rendfenntartó-tevékenység dominált, ennek ellenére a klasszikus rendőri feladatok ellátásáért továbbra is az önkormányzatok feleltek.

A rend fenntartása főként lokális funkció volt, amit a háborúk idején katonai igazgatás váltott fel. Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc leverését követő Magyarországon felállított csendőrség is ilyen katonai igazgatás időszakában került felállításra a rend fenntartása érdekében.

Alapjában véve a császári csendőrség és a rendőrség az ellenállás, esetleges szervezkedések megelőzését, felszámolását volt hivatott elvégezni. A kiegyezéshez közeledve a birodalom nyomása enyhült, így a rendőrség önállósodása, szervezése megkezdődhetett a municipális elvárásainak megfelelően – bár a későbbiekben, a dualizmus időszakában bebizonyosodott, hogy a decentralizált rendszer nem alkalmas a megfelelő közbiztonság szavatolására. Klasszikus nyomozás, nyomon üldözés a korszakban nem létezett, a császári hatalom besúgóhálózata pusztán politikai célokat szolgált és az elnyomás eszközeként funkcionált. A detektívfunkciók a korban még pusztán a megfigyelésre és jelentésre korlátozódtak, amit általában civilek, informátorok végeztek.

A rendőrség államosítása egészen a Tanácsköztársaság bukásáig váratott magára. Igény már az 1848-as szabadságharcot megelőzően is felmerült rá, azonban a háborúskodás, majd az elnyomó hatalom miatt – amely mellőzte a nemzeti szervezeteket – ez megghiúsult, végül pedig a nagy háború akadályozta meg az erre irányuló törekvéseket. Ahogy azt a rendfenntartó testületek története igazolta: az önkormányzati modell Magyarországon annak sajátosságaira tekintettel nem volt életképes. Bár történtek a közbiztonság megerősítését célzó intézkedések, például a királyi biztosok kiküldése, azonban ezek csak időleges javulást eredményeztek. Az egyes feladatkörök kiszervezése, áttétele segítette a testület munkáját, csökkentette a bürokratikus terheket.

A **második fejezetben** kifejtem, hogy mely új feladatok és kihívások vezettek a detektívtestület megszületéséhez, illetve, hogy megalakulását követően milyen fejlődési utat járt be a testület 1944-ig. A kor technikai fejlődése, az urbanizáció révén bekövetkező társadalmi változások szükségé tették a nyomozati munka során a fedett tevékenységet, a rendőri jelleg leplezését és a nem nyílt információszerezést.

Ezen igényekre reagálva jött létre 1885-ben a detektívtestület, amely a szakma kiválóságainak alkalmazásával egy olyan egységet képezett a fővárosi rendészeti szervek között, amely rövid időn belül példaként szolgált a vidéki rendőri szervek és a társ rendészeti szervek fejlődése és munkamódszere számára. A testület elismertségéhez hozzájárultak a kiválasztási és képzési rendszer, az eredményességi mutatók, az állami és polgári elismerések, illetve a sajtóban a szervezetnek önmagáról kommunikált képe, illetve a szervezetről a sajtó munkatársai által megrajzolt kép. Mindeközben a szervezet folyamatos emberhiánnyal küzdött,

amely hol kisebb, hol komoly kihívás elé állította az állományt az eredményes működésért folytatott munkában.

A detektívtestület történetében az 1919-es forradalmak előtti, majd az ezt követő időszak a maga nehézségeivel egyetemben felfelé ívelést jelentett, utalva itt a dualizmusban megszilárduló nyomozási metodikákra, majd a törvényi szabályozás fejlődésére, kikristályosítására, a Tanácsköztársaság bukását követő időszakban a szaktanfolyami rendszer bevezetésére, segélyező egyletre, sportegyesületre. Minden egyes ilyen elem a testület nivóját erősítette, alapvető szolgálatuk azonban a dualizmushoz képest nem változott.

A **harmadik fejezetben** azokat a humán viszonyokat és működési szabályokat mutatom be, amelyek a detektívtestület eredményességi mutatóinak alapját képezték.

A testületbe való végleges bekerülést egy többlépcsős kiválasztási folyamat előzte meg, amely garantálta, hogy a szolgálatot ellátó állomány a szakma legjobb képességekkel bíró tagjaiból tevődjön össze, amelyeket a specializáció révén aknáztak ki teljes mértékben. A kialakított képzési, továbbképzési és mentorálási rendszer, a dinamikusan fejlődő jogszabályi környezet lehetővé tette a szervezetnél felhalmozott tudásanyag mind teljesebb továbbadását – ezen szakmai példa hatására a dualizmus korában a vidéki városok rendőrségeik kötelékében sorra állították fel detektívtestületeiket.

A fővárosi rendőrség 1881-et követő sikerei és rohamos fejlődése, ami kidomborította a vidéki bűnüldöző szervek elmaradottságát, nem elhanyagolható hatást gyakorolt a rendőrség országos szintű államosításának sürgetésére, amellyel kezdetét vehette a fejlődés szilárd alapjául szolgáló országos szervezet kiépülése. Véleményem szerint ezek az egységes és általános garanciák elengedhetetlenek a minőségi bűnüldöző apparátus kiépítéséhez, akár a képzés, akár a személyi állomány javadalmazása, egységes törvényi háttér vonatkozásában.

A vizsgált téma esetében is – más szakterületekhez hasonlóan – először maga a tevékenység alakult ki, ezt követően a szervezet, majd a szakterület szabályozása. Nem igaz tehát, hogy a szabályozás mindennek az eredője, ami természetesen nem kérdőjelezi meg a jogi szabályozás szükségességét. Az államfejlődés részét alkotja a szakterületek specializációja, a vizsgált téma tekintetében – a polgári magyar állam viszonyai között – ez a folyamat a XIX-XX. században valósult meg Magyarországon. Az új kihívásokra a magyar nemzetállam a detektív munkával két jelenségre is reagált. Egyrészt a detektívtestület létét a nagyvárosok kialakulásának köszönhetette; másrészt a nemzetállamot támadó ellenségek – proletárdiktatúra – elleni fellépés egyik fontos eszközének bizonyult a detektívtestület. A detektívtestület létrejötte, fejlődése, tevékenysége és eredményei nem az úgynevezett „éjjeliőr-állam” ideát, hanem az aktív állam eszméjét erősíti. A disszertáció – nem direkt formában ugyan, de – cáfolja azt a

tévhitet, hogy a katonailag szervezett fegyveres őrtestület alkalmatlan a rend védelmére, hiszen a Magyar Királyi Rendőrségbe kiválóan be lehetett építeni a detektív munkát, amelynek alkalmazása javította a testület egyébként is eredményes működését. A formák – mint például a detektív munka - nem köthetőek kizárólag az egyik vagy a másik rendvédelmi testülettípushoz sem.

A korszak eredményességi mutatóit a testület mindenkori létszámával összevetve megállapíthatjuk, hogy fennállása teljes ideje alatt a detektívtestület erején felül teljesített, a szakmai és egyéni képességek erőteljesen ellensúlyozták a sokszor igen súlyos emberhiányt.

A detektívtestület eredményes munkavégzéséhez hozzájárultak a professzionizált bűnügyi nyilvántartásai, illetve a kor tudományos vívmányai a nyomozati munka segítésére.

Elsődlegesen azonban a helyszíni szemle során alkalmazott munkamódszer sikerességét szükséges kiemelni, amely a leginkább járult hozzá a bűncselekmények felderítésének sikerességéhez.

A detektívek fokozott közterületi jelenléte, amelyre sikerük másik zálogaként tekinthetünk, például szolgálhat korunk bűnüldözőinek, hiszen megfelelő személy-, és helyismeret nélkül a nyomon üldözés nehézkessé válhat. A társadalmi változások és a technikai fejlődés dacára úgy vélem, a társadalom, mint a feladatellátás közegének megismerése elengedhetetlen az eredményes nyomozati munkához. Ennek erős bástyája lehet a társadalomtudományi tárgyak fokozott oktatása a rendőri szakokon, oktatási intézményekben. Azonban a bürokratikus terhek növelésével a közterületen töltött idő mértékének meghatározása általában nem saját belátás szerint történik.

A mai terminológia szerint forrónyomos tevékenység szükségességének felismerése is mérföldkő volt, ennek eredményes alkalmazására a detektívek voltak a legalkalmasabbak. Már a kortársak is felismerték a késedelem veszélyeit a nyomozás kimenetelére. Ezen tevékenység végzésének tökéletesebb kivitelezése érdekében a repülő csoportok megszervezése is jelentős – napjaink bűnüldöző egységeiben a mai napig fellelhető – lépés volt. Jelenlegi szolgálati helyem, a Bűnügyi Bevetési Osztály is egy repülő csoport mintájára működő egység, azonnali intézkedések megtételével a bűncselekményt követően célunk az elkövetők mihamarabbi hatóság elé állítása.

A detektívek által használt módszerek, technikák a nagyvárosi lét kihívásainak megfelelően születtek meg. A városok sajátos bűnügyi kihívásai tették szükségessé a bűnügyi osztály támogatására – elsősorban területi munkára – szerveződött testület felállítását. A város, mint a különböző társadalmi osztályok olvasztótégelye, a vagyon koncentrálódásának helyszíne számos lehetőséget tartogatott a bűnös életvitelt folytatók számára. Az ezekben az urbanizációs,

ipari, társadalmi változásokban rejlő kihívásokra reagálva a detektívek is folyamatosan fejlesztették, aktualizálták módszereiket. A detektívtestület tevékenységének, eredményeinek, szervezeti, személyi állományra vonatkozó elvárásainak ismeretében kijelenthetjük, hogy létrehozásának céljait a testület teljes mértékben elérte.

A **negyedik fejezetben** megvizsgálom, hogy a társszervek – Csendőrség, Pénzügyőrség, Határrendőrség – esetében a detektívtestület működésének, jogi kereteinek milyen hatását és beépülését figyelhetjük a szervezeti sajátosságok megtartása mellett.

A Magyar Királyi Csendőrség fennállásának első időszakában két aspektus jelenlétét figyelhetjük meg markánsan: az egyén oldaláról a detektívek nyomozati munka metodikájának beépülését a helyszín biztosítása és az információszerzés tekintetében, a szervezeti szinten pedig a képzés és oktatás jelentőségének hangsúlyozásában és napi szintű megvalósításában az alárendeltek irányába. A második időszakban a politikai nyomozások megjelenésével megfigyelhető a terepmunka és fedett tevékenység megerősödése a szervezetben, illetve tovább növekszik a szakképzettség fontossága.

A speciális szakterülettel rendelkező Magyar Királyi Pénzügyőrség nyomozati metodikája – abból fakadóan, hogy feladata a pénzügyi törvények megszegésének megakadályozása, a csempészet visszaszorítása és az elkövetők felderítése, elfogása volt – egyértelműen felderítő, bűnüldöző aspektusokat mutatott. Nyomozati metodikájuk részét képezte a konspirált tevékenység, a portyázás, a megfigyelés és a preventív tevékenység. A detektívtestülethez hasonlóan kiemelt fontosságot tulajdonítottak a képzés szerepének: a testület állományába szintén egy alapképzés elvégzésével és sikeres vizsgával lehetett bekerülni, illetve a nyomozási tudást, mint gyakorlati példákon keresztül elsajátítható tevékenységet heti rendszerességű gyakorlatorientált oktatásokon adták át a szervezet tagjainak.

A Magyar Királyi Határrendőrség szolgálati feladatainak ellátásra közben a határátlépések és őrzött határszakaszok számának gyarapodásával egyre erőteljesebb hangsúly került a nyomozati munkára. A sikeres határrendőrségi munka alapköve a társ rendfenntartó szervezetekkel folytatott folyamatos információcsere volt, mivel illetékességi területük nem, működési területük azonban átfedéseket mutatott – így a sikeres bűnüldözés érdekében szükséges volt a nem hatáskörükbe tartozó bűncselekményekkel kapcsolatos információátadásra, amellyel megvalósult egy közös tudásbázis kiépítése.

5.2 ÚJ TUDOMÁNYOS EREDMÉNYEK, HIPOTÉZISEKRE ADOTT VÁLASZOK

A kutatásom kezdetén megjelölt célkitűzések és hipotézisek kutatási eredményekkel történő összevetése alapján álláspontom szerint az alábbi új tudományos eredményeket értem el.

1. Kutató munkám során tételesen megállapítottam és bizonyítottam, hogy a fejlődő jogrendszer, valamint a társadalmi igény elősegítette a detektívtestület létrejöttét és eredményes működését.

A fővárosi rendőrség államosítását elrendelő törvény már nevesítette a nyomozási feladatokat, nyomon üldözést. A bűnözés és annak sajátosságainak változása, alakulása igényt teremtett a detektívszolgálat létrejöttéhez. A büntető törvénykönyv modernizálása, később a bűnvádi perrendtartás megjelenése mind biztos háttérrel adtak egy stabil nyomozati munka végrehajtásához. Az 1881. évi XXI. tv. kiegészítéseként 1884-ben már egy BM utasítás szabályozta a nyomozás részleteit. Ezt követően a három detektívszabályzat megjelenése szavatolta a minőségi és korszerű feladatellátást. Megállapítottam, hogy a folyamatosan fejlődő jogszabályi háttér és környezet előfeltétele volt a nyomozási technikák, taktikák kidolgozásának, a detektívtestület megjelenésének.

Ezen túl a társadalmi problémákat okozó új jelenségekre, kihívásokra a rendőrség, azon belül a detektívtestület is aktívan reagált. Ebben a folyamatban a detektívtestület felvette a harcot az illegális szerencsejátékkal szemben, ami a korban számos életet követelt, családokat tett tönkre, valamint a társadalomban egyre szélesebb körben elterjedt kábítószerekkel kapcsolatos bűncselekmények visszaszorítása terén is vitathatatlan eredményeket értek el a detektívek. Összességében tehát a jogi szabályozók fejlődése, gyarapodása mellett a társadalmi igény is befolyásolta a testület tevékenységét, szervezetének alakulását.

2. Megállapítottam és igazoltam, hogy a detektívtestület speciális szervezete a detektív munka nélkülözhetetlen előfeltétele.

A már említett új, speciális feladatok elvégzésére csak az erre szakosított állomány volt alkalmas. A nyomozás bizonyos feladatai a detektívek sajátos eszköztárába tartoztak. A rendőri jelleg leplezésével járó feladatok mindennapi szolgálataik részét képezték, többek között ezért is volt a testület az egyetlen olyan állománycsoport, amely a részükre meghatározott feladat ellátására képzettségüknél, rátermettségüknél fogva alkalmasak voltak. Tehát a testület nélkül a speciális feladatok nem lettek volna megvalósíthatóak. A felvételi követelmények, a szakcsoportba kerülés folyamata, a magasabb javadalmazás mind hozzájárultak egy

színvonalas, magasan kvalifikált személyi állomány létrejöttéhez. Egy ilyen magasan képzett állomány szinte szükségszerűen hozta magával az eredményeket, amit a statisztika és a nemzetközi elismertség is alátámasztott. A kornak megfelelő technikai támogatottság, kidolgozott modern módszerek, metodikák, a magánéletre és szakmai magatartásra is iránymutatással szolgáló szolgálati utasítások mind szavatolták a szakmai sikereket. Fenti tényezők olvasatomban mind hozzájárultak a szakmai sikerekhez, nemzetközi elismertséghez. A fokozott területi jelenlét szavatolása, a társadalom, mint a szolgálatellátás közegének megismerése előfeltételei voltak a magas fokú hely-, és személyismeret megszerzésének, ami a kor technikai hátterére tekintettel a sikeres szakmai munka egyik alapfeltétele volt. A három szolgálati utasítás vizsgálatát követően nem kérdéses a megfelelően szabályozott törvényi háttér megléte. A keretet a büntetőkódex adta, a bűnvádi perrendtartás, valamint a nyomozati utasítás kijelölte, mely esetekben jár el a rendőrhatalóság, mikor szükséges nyomozást elrendelni, mi a nyomozás feladata, illetve annak menete. A detektív szabályzatok, illetve azok szolgálati utasítás mellékletei pedig a nyomozás, a szolgálat ellátása során követendő alapelveket, magatartást írták le, mintegy keretet kitöltő szabályozók. Ez az egységes és részletes jogi háttér szavatolta a törvényes és eredményes működést.

3. Kvalitatív kutatás eredményeként megállapítottam, hogy a detektívtestület a XX. századi magyar rendfenntartás nélkülözhetetlen és progresszív eleme.

A speciális nyomozási feladatok sajátos szolgálati formát követeltek. Erre a célra a fővárosi rendőrség nem rendelkezett személyi állománnyal, a polgári biztosok intézménye képzetlensége, megbízhatatlansága révén alkalmatlan volt a feladatra. Az államosítási törvény szilárd alapot nyújtott a fejlődő fővárosi rendőrség megteremtéséhez, amely során az egyenruhás állomány megerősítését követően az államosítási feladatokban meghatározott előnyozási, nyomozási feladatok ellátására is megkezdődhetett a külön polgári ruhás állománycsoport kiépítése. A fővárosi rendőrség ezzel élen járt, hiszen vidéken és a falvakban a közbiztonság szavatolása még nem volt megfelelő szinten, így szóba sem jöhetett hasonló nyomozó egységek felállítása. A detektívek tehát a bűnügyi osztály támogatására létrehozott speciális feladattal megbízott egység volt, amelyre képzettségüknél, rátermettségüknél fogva csak ez a személyi állomány volt alkalmas. Így a testület nélkülözhetetlen mivoltát igazoltnak látom, mivel a kriminológiai, kriminalisztikai kihívásokra eredményesen más szolgálat nem tudott reagálni, a rendőrség a kihívásokra a detektívtestület megalapításával reagált, méghozzá igen eredményesen.

4. Alátámasztottam, hogy a társ rendfenntartó testületek berkeiben felállított nyomozó szolgálatok megjelenése a detektívtestületből eredő adaptációs folyamatot mutat.

A kidolgozott metodikák nélkülözhetetlenségét mi sem bizonyítja jobban, mint az a folyamat, amelynek során a társ nyomozó szervek adaptálták, saját szakterületük szerint formálták a már jól működő, detektívek által kidolgozott elemeket, stratégiákat.

A detektív testület pozitív példával szolgált, a rendfenntartás egyedi progresszív elemévé vált. Ebből kifolyólag a bűnesetekre, elkövetési módokra reagálva a társ bűnüldöző szervek igyekeztek felhasználni módszereiket, metodikájukat. Ez egyfajta kontinuitást mutat, amelyet a Magyar Királyi Csendőrség esetében egy kétlépcsős modellel, majd a Magyar Királyi Pénzügyőrség nyomozó szolgálatainak bemutatását követően igazoltam. A szakterülettől függetlenül tehát minden említett testület adaptálta a kidolgozott módszereket, alkalmazta a tananyagokat, közös szabályozókat. Saját speciális feladataikra tekintettel szervezeti és működési szabályzatukhoz mérten alakítottak ugyan az ajánlásokon, végrehajtáson, de az alapok megmaradtak, és ma is fellelhetőek a társ rendfenntartó szervek nyomozó egységeinél.

5. Levezettem és bizonyítottam, hogy a jelenlegi Budapesti Rendőr főkapitányság Bűnügyi Főosztályának alárendeltségében működő Bűnügyi Bevetési Osztály, mind felépítésében, mint feladataiban, rendszerben elfoglalt helye szerint megfelel a fővárosi detektívtestület utódjának.

A korabeli detektívek mintájára működő szervezeti egység a BRFK Bűnügyi Szervek Bűnügyi Főosztály Bűnügyi Bevetési Osztálya. A háborút követően a romló közbiztonság hatására – fegyveres bűnözői csoportok, emberölések, rablások – Budapesten szükségessé vált gyorsreagálású egységek létrehozása, ennek eredményeként 1946-ban alakult meg az R-csoport, amely az 1956-os konszolidációig látta el feladatát. Elsődleges feladatuk a főváros területén elkövetett bűncselekményekre történő reagálás, forrónyomon üldözés, fegyveres elkövetők felszámolása volt. Ez az egység egyenruhás személyi állománnyal dolgozott. Azonban, ahogy 1885-ben a detektívek megjelenését követően, úgy ebben a rendőrség számára nehézségekkel teli – létszámhiány, képzett állomány hiánya, testület szervezetlensége – időszakban is szükség volt a további bűncselekményi kategóriák szerinti szakosodásra. Az így újraszerveződött osztályok, alosztályok nyomozásaik miatt nem voltak képesek a közterületi ellenőrzéseket, akciószolgálatokat végrehajtani. Az említett feladatok ellátása érdekében 1981-

ben belügyminiszteri parancssal,⁴⁹⁵ országos rendőr-főkapitányi intézkedéssel⁴⁹⁶ felállították az Akció Alosztályt, ami a Bűnügyi Bevetési Osztály elődje volt. Az alosztály 58 főből állt, a nyomozók 8 csoportban látták el feladatukat váltásos rendszerben, Pesten és Budán diszlokálva. A sikeres működés érdekében a személyi állomány nyomozókból és külön az alosztály részére biztosított egyenruhás rendészeti állományból állt. Feladatuk a társszervek megkeresése alapján segítségnyújtás, körözött személyek elfogása, felkutatása, a Budapesti Rendőr-főkapitányság Központi ügyelete utasításainak végrehajtása, nyilvános szórakozóhelyek, aluljárók, frekventált helyek visszatérő ellenőrzése volt.⁴⁹⁷ Az alosztály külön utasításra ellenőrizte a pályaudvarokat, metróállomásokat, éjszakai szórakozóhelyeket, razziákat hajtottak végre. Fokozott közterületi szolgálatuk során személy-, és helyismeretre, kapcsolati, informátori rendszerre tettek szert. A *Magyar Rendőr* 1982-ben a közbiztonsági akciók során elfogott körözött személyek számának jelentős emelkedését az akcióalosztály áldásos tevékenységének eredményeként írta le.⁴⁹⁸ Az alosztály a főkapitány bűnügyi helyettesének alárendeltségében látta el feladatait. Későbbiekben a létszámot bővítették, majd osztály-szintűvé bővült az alakulat. Az itt szolgáló nagy tapasztalattal bíró rendőrök elhíresültek a bűnözői körökben, az „Ugrósok” nevet aggatták rájuk, mivel váratlanul tűntek fel a bűnügyileg fertőzött területeken, ahol a szolgálati gépkocsikból kiugrálva vonták intézkedés alá a delikvenszeket.

A szervezeti, létszámbeli változások ellenére az alapfeladatok ma is megmaradtak. A hagyományos és legendássá vált „Akcióosok” elnevezés BBO-ra módosult. Országos szinten ez az egyetlen nyomozókból álló, kizárólag közterületi munkát végző forrónyomos csoport, amelynek feladata a Bűnügyi Főosztály – jelenleg a főosztály alárendeltségébe tartozik a BBO – és a társszervek támogatása.⁴⁹⁹ Véleményem szerint a korabeli detektívek nem maradtak

495 Belügyminiszter 34/1981-es számú parancsa

496 7/1981. ORFK utasítás az Akció alosztály megszervezéséről

497 7/1981. ORFK utasítás az Akció alosztály megszervezéséről

498 *Magyar Rendőr* (1982), XXXVI. évfolyam 21. szám, p. 8-9.

499 Budapest Rendőr-főkapitányának 24/2005 (VII.04.) BRFK int. a BRFK Akció Osztály ügyrendjéről:

1. A főváros területén a kiemelt bűncselekmények helyszínén történő koordináció, sértettek meghallgatása, helyszínek felderítése, biztosítása, adatgyűjtés, tanúkutatás, elkövetők elfogása,
2. Közterületi járőrszolgálat a közbiztonság növelése, bűnmegelőzés és a bűncselekményen tetten ért, illetve bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személyek elfogása érdekében,
3. Közreműködik a csapatszolgálati tevékenységekben megoldandó szolgálati feladatok ellátásában,
4. Előljárási utasításra erővel, eszközzel támogatja a főosztály többi osztályának szolgálati tevékenységét,
5. Az illegális migráció és az ahhoz kapcsolódó más jogellenes cselekmények komplex mélységi ellenőrzésében való közreműködés,

méltó utód nélkül. Ahogy a kortársak is, a személyi állomány itt sem vesz fel jegyzőkönyvet, bürokratikus terheik jóval kisebbek a kerületi, illetve egyéb szervek nyomozóinál, intézkedéseiket jelentések formájában dokumentálják. Szolgálatukat közterületen, nagy hely-, és személyismerettel látják el. A klasszikus repülő csoport mintájára létrehozott osztály nyomozói véleményem szerint a személyi állomány, képzettség, elhivatottság, eredményesség vonatkozásában méltó utódai a korabeli detektíveknek. A detektívek részbeni feladatainak tovább öröklődésével, a bűnügyi főosztály -a korban bűnügy osztály- támogatásával a testület szerepének folytonosságát figyelhetjük meg.

Az 1940-es években megjelenő rohamosztagok behatása is érzékelhető a Bűnügyi Bevetési Osztály működésében. Az osztály tagjai – habár az állomány nyomozókból áll, alapvetően a Bűnügyi Főosztály támogatását végző nyomozati jogkörrel nem rendelkező kiegészítő erő – kifejezetten nyomozati munkát (kihallgatásokat, szemléket) nem végeznek, lövedékálló pajzsokkal, magas fokozatú lövedékálló mellényekkel, sorozatlövő fegyverekkel kerültek ellátásra, hogy felszámoló, realizáló feladataikat is eredményesen legyenek képesek ellátni. Alapjában véve nívóknak tekinthető továbbá maga a detektívtestület ilyen mélységekben történő feltárása, hiszen ez önmagában fehér foltnak számított a doktori értekezések eddigi sorában. Hazánkban felismerve ennek szükségességét, a rendészettudomány alapjainak lerakásával már a dualizmust megelőzően megkezdődött az a folyamat, amelynek során a rendfenntartó tevékenység hivatássá vált, illetve megfogalmazták a hivatás ellátásához szükséges személyi és szakmai kompetenciákat. A nyomozati munka bemutatása során továbbá indokoltnak tartottam bebizonyítani, hogy a felderítő, megelőző, nyomozó tevékenység szilárd alapjait – legyen szó akár a végrehajtás metodikájáról, vagy a szolgálat szervezéséről – a dualizmus idején fektették le. Ezek a gyökerek fellelhetőek napjaink bűnüldöző tevékenységet folytató szolgálatainak vizsgálata során is.

6.A főváros bűnügyi szempontból fertőzött területeinek rendszeres, az operatív helyzethez igazodó ellenőrzése, információgyűjtés, illetve azok továbbítása a szakalegységek számára,

7.Elrendelő határozat alapján a büntetőeljárásban résztvevők, valamint az eljárást lefolytató hatóság tagjai személyi védelmének ellátása,

8.Kiemelt rendezvények biztosításában való részvétel,

9.Megkeresés alapján rendszeres segítségnyújtás a BRFK Felderítő és Nyomozó Főosztályainak a kerületi rendőrkapitányságoknak, illetve a Budapesti Nyomozó Ügyészségnek.

5.3 AJÁNLÁSOK A KUTATÁSI EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGÁRA

A kutatómunka fő eredménye a detektívtestület működésének, szervezetének, felépítésének, személyi állományának bemutatása, továbbá elhelyezése és szerepének meghatározása a magyar rendészet rendszerében. A nemzeti rendfenntartó testületek közül a detektívek bemutatása a fenti részletességgel még nem történt meg, így egy rendészettörténeti adósságot törleszt a disszertáció. Így ajánlom rendészettörténeti témával foglalkozó tudományos társaságok, illetve a Rendőrmúzeum tudományos munkatársai, továbbá a rendvédelmi testületek történetét kutatók számára.

Fentiek alapján szervezetfejlesztés céljából a feltárt eredmények felhasználására csak a korabeli időszak, testületi sajátosságok iránti nyitottság esetén adódhat lehetőség.

Ezen tapasztalatok, gyakorlatok, módszerek napjainkban, történő felhasználása csak kizárólag szakmai, előítéletességtől mentes megközelítéssel lehetséges. A feltárt értékek hasznosíthatóságát elsősorban az identitástudat fejlesztésében látom. Tekintettel arra, hogy napjaink detektívjei az Országos Rendőr-főkapitányság kötelékében szolgálnak, szolgálati szabályzataik megalkotása a felettes szerv Belügyminisztérium hatáskörébe tartozik, szabályozói oldalon a disszertációm ajánlom a Szabályozási és Koordinációs Helyettes Államtitkárság Szabályozási Főosztályának, végrehajtói oldalon az Országos Rendőr-főkapitányság Személyügyi Főigazgatóságának.

A gyakorlati felhasználás tekintetében indokoltnak tartom a feltárt testület tevékenységének módszertani és eszmetörténeti oktatását a rendőri szakképzés során, hiszen ezzel egyfajta szakmai példát állíthatunk a jövő bűnüldöző generációi elé, életre hívva a korabeli elhivatottságot, szellemiséget.

Mivel az időszakra, tevékenységre, előzményekre, a nyomozati munka megjelenésére, bűnügyi osztály támogatásában betöltött szerepére, személyi állományra vonatkozóan az értekezés hiánypótló, megfontolandó önálló műként való megjelenése gazdagítva ezzel a hazai szakirodalmat.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. Monográfiák, kismonográfiák és hasonló jellegű kötetek

Bangha Ernő: A Magyar Királyi Testőrség 1920-1944. Budapest, Európa Kiadó, 1990

Bíró Aurél: A Tanácsköztársaság fővárosi karhatalmai. Budapest, Hegyvidéki Helytörténeti Gyűjtemény és Galéria, 2014

Boda József - Parádi József et al. (szerk.): 1872 Felderítő-szolgálati utasítás. Anleitung zum Kundschaftsdienste. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2014

Borbély Zoltán - Kapó Rezső (szerk.): A 60 éves magyar rendőrség 1881-1941. I-II. kötet. Budapest, Halász Irodalmi és Könyvkiadó Vállalat, 1942

Czaga Viktória - Horváth J. András - Jancsó Éva et al.: A fővárosi rendőrség története 1914-ig. Budapest, Budapesti Rendőr-főkapitányság, 1995

Csapó Csaba: Ráday Gedeon és a szegedi királyi biztosság. A betyárvilág felszámolása. Pécs, Pro Pannónia Kiadói Alapítvány, 2007

Csizmadia Andor: A magyar közigazgatás fejlődése a XVIII. századtól a tanácsrendszer létrejöttéig. Budapest, Akadémia Kiadó, 1976

Csokaréti Károly - Benczúr László: Haditengerészek és folyamőrök a Dunán. A Császári (és) Királyi Haditengerészet dunai flottillájától a Magyar Királyi Honvéd Folyamerőkhöz 1870-1945. Budapest, Zrínyi Kiadó, 1991

Deák Ágnes: „Zsandáros és policzájós idők” Államrendőrség Magyarországon 1849-1867. Budapest, Osiris Kiadó, 2005

Deák Ágnes: Polgári átalakulás és neoabszolutizmus 1849-1867. Budapest, Kossuth Kiadó, 2009

Emsley, Clive: The English Police. London, Routledge, 2014

Ernyes Mihály: A Magyar Rendőrség Története I. Budapest, Belügyminisztérium, 2002

F Kiss Erzsébet: Az 1848-1849-es magyar minisztériumok. Budapest, Akadémia Kiadó, 1987

Finszter Géza: Rendészettan. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018

- Finszter Géza: A bűnügyi nyilvántartás helyzete és fejlesztésének lehetőségei. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 2006
- Fülöp Zoltán: Csongrád megye rendőri szerveinek története. Szeged, Csongrád Megyei Rendőr-főkapitányság, 1999
- Galántai József: A Habsburg-monarchia alkonya. Osztrák-magyar dualizmus 1867-1918. Budapest, Kossuth Kiadó, 1985
- Hacker Ervin (szerk.): Budapest hatása a kriminalitásra. Budapest, Budapest Székesfőváros házinyomdája, 1931
- Kaiser Ferenc: A Magyar Királyi Csendőrség története a két világháború között. Pécs, Pro Pannónia Kiadó Alapítvány, 2002
- Karvasy Ágoston: A politica tudományok rendszeresen előadva. I. kötet: Az alkotmányi politica, az általános igazgatási politica, az igazgatásszolgáltatási politica, és a policziatudomány. Győr, Özvegy Streibig Klára, 1843
- Karvasy Ágoston: A politica tudományok rendszeresen előadva. II. kötet: A státuszgazdasági tudomány. Győr, Özvegy Streibig Klára, 1843
- Karvasy Ágoston: A politica tudományok rendszeresen előadva. III. kötet: A pénzügytudomány. Győr, Özvegy Streibig Klára, 1844
- Karvasy Ágoston: A közrendészet tudomány. Pest, Emich Gusztáv, 1862
- Katona Géza: Bizonyítási Eszközök a XVIII-XIX. században. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1977
- Kaveggia Béla: Munkásmozgalmak és államrendészet. Budapest, Országos Központi Községi Nyomda Részvény-társaság, 1912
- Keserű István: Fejezetek a M. kir. Belügyminisztérium történetéből 1919-1926. Budapest, BM kiadó, 1994
- Köpf László: Fejezetek a Magyar Vámigazgatás és Pénzügyőrség történetéből. Budapest, Tipico Design Kft., 2003
- Laky Imre: Rendőrökről Rendőröknek. Budapest, Ráth Mór Könyvkiadó Vállalat, 1926
- Mezey Barna: A magyar polgári börtönügy kezdetei. Budapest, Osiris, 1995

- Molnár József: A Kriminálisztika Tudománya IV. A helyszínelés és bizonyítási kísérlet szerepe a bűnügyi nyomozásban. In: Irk Ferenc (szerk): Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok XXXV. Budapest, Országos Kriminológiai Intézet, 1998
- Müller Rolf - Takács Tibor - Tulipán Éva: Terror 1918-1919. Budapest, Jaffa Kiadó, 2019
- Nemes Sándor: Gyakorlati Nyomozás. Budapest, Griff Könyvkiadó, 1944
- Parádi József et. al. (szerk.): A Magyar Rendvédelem Története. Budapest, Tipico Design Kft., 1995
- Parádi József: Pénzügyőrség és vámhivatalok a határőrizetben. Budapest, Tipico Design Kft., 2003
- Parádi József: A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított közbiztonsági őrtestület 1881-1945. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2012
- Parádi József et al. (szerk.): Nyomozati utasítások a M. Kir. Csendőrség számára. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2018
- Parádi Ákos - Parádi József: Rendvédelmünk 1867-1945. Budapest, Rendőrtiszti Főiskola, 2006
- Perényi Roland: A bűn nyomában. A budapesti bűnözés társadalomtörténete 1896-1914. Budapest, L'harmattan Kiadó, 2012
- Pilch Jenő: A hírszerzés és kémkedés története. I-III. kötet. Budapest, Franklin, 1936
- Preszly Lóránd: A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919. Budapest, Honvédelmi Sajtóvállalat, 1920
- Rektor Béla: A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története. Cleveland (Ohio, USA), Árpád Könyvkiadó Vállalat, 1980
- Rédey Miklós: A nyomozási eljárás nehézségei. Budapest, Légrády Testvérek, 1901
- Sellye Ferenc: A Kriminálisztika Alaptételei. Budapest, Arany János Nyomda Rt, 1936
- Szakály Sándor: A magyar tábori csendőrség története 1938-1945. Budapest, Ister, 2002
- Szakály Sándor: Akik a Magyar Királyi Csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Budapest, Magyar Napló Kiadó, 2014.

- Szabad György: Forradalom és kiegyezés válaszáján (1860-1861). Budapest, Akadémia Kiadó, 1967
- Szathmáry Róbert. A Detektív Munkája. Budapest, a szerző kiadása, 1926
- Szélesi Jenő: „Hitler Döntött...” Történelmi tények Szálasi naplójában. Newark, a szerző kiadása, 1959
- Szomor Sándor: Jubileumi Emlékalbum a 125 éve alakult Budapesti Detektívtestület Tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr-főkapitányság, 2011
- Tábori Kornél: Titkosrendőrség és Kamarilla. Budapest, Athenaeum nyomda, 1921
- Tisza Miksa: Magyarország rendőrségeinek története a legrégebb időktől 1912-ig. Igló, Szepesi Lapok Nyomda, 1913
- Urbán Aladár: Szabadság és rend. Pest-Buda rendje és rendőrsége 1848-ban. Budapest, Argumentum, 2015
- Varga Krisztián: Ellenség a baloldalon. Budapest, Jaffa Kiadó, 2015
- Vécsey Leó (szerk.): A 40 éves budapesti detektív testület jubiláris albuma 1886-1926. Budapest, A Magyar Királyi Államrendőrség Detektívtestületének Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesülete, 1927
- Zsoldos Ignác: Néhány szó a honi közbátorságról. Pest, Trattner Károly 1838
- Zsoldos Ignác: A mezei rendőrség főbb szabályai a 1840. IX. törvénycikkely nyomán. Pápa, Pápai Református Kollégium, 1842
- Zsoldos Ignác: A szolgabírói hivatal I-II. kötet. Pápa, Református Főiskola, 1842

2. Tanulmányok

- Anti Csaba László: A nyomozás egyik legfontosabb segédintézménye, a bűnügyi nyilvántartás.
In: Szomor Sándor (szerk): Jubileumi emlékalbum a 125 éve alakult budapesti detektívtestület tiszteletére. Budapest, Országos Rendőr- főkapitányság, 2011
- Bebesi Zoltán: A balatoni vízi csendőrség. Rendvédelem-történeti Hírlevél (Nuntiotones Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 39-40-41-42.szám, p. 193-197., 2013
- Christián László: A bizonytalan alapra épülő ház, avagy a rendészet fogalmának tisztázása.
Iustum aequum salutare, VI. évfolyam 1. szám, p. 175-192., 2010

- Csizmadia Andor: Rendőrminisztérium a szabadságharc alatt. Rendőrségi Szemle, I. évfolyam 9. szám, p. 775-785., 1953
- Deák Ágnes: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867. Történelmi Szemle, XLIX. évfolyam 3. szám, p. 351-372., 2007
- Deák Ferenc: Ein Beitrag zum ungarischen Staatsrecht: Bemerkungen über Wenzel Lustkandl's „Ungarisch-österreichisches Staatsrecht“. [Adalékok a magyar közjoghoz. Észrevételek Luskandl Venczel íly című munkájára: „Das Ungarische-Österreichische Staatsrecht” a magyar közjog történetének szempontjából.] Budapesti Szemle I. kötet p. 3-170., 1865
- Dorning Henrik: A budapesti rendőrség vázlatos története 1848-tól 1928-ig. Rendőr, III. évfolyam jubileumi szám, p. 9-27., 1929
- Ernyes: Nyomozás, vizsgálat, vizsgálóbíró. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXV. évfolyam 47-48-49-50. szám, p. 21-44., 2015
- Fábián Istvánné: Az országos rendőrség ügye 1848-1849-ben. Levéltári Közlemények, XLIV-XLV. évfolyam 1-2.szám, p. 187-209., 1973-1974
- Finszter Géza: A bűnmegelőzés hivatalai. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok „A határőrség szerepe a bűnmegelőzésben.” című konferenciáról. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja, 2003
- Finszter Géza: Európai rendészeti modellek és a magyar rendőrség. Kriminológiai Közlemények, XVI. évfolyam 57.szám, p. 232-250., 1999
- Girhiny Kornél: A nyomozások fejlődése az első nyomozati utasításig. In: Christián László et al. (szerk.): Rendészettudományi kutatások. Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, 2017
- Hanák Péter: A dualizmus válságának problémái a XIX. század végén. Történelmi Szemle, II. évfolyam 1-2. szám, p. 37-89., 1959
- Király Tibor: A büntetőjog a dualista és az ellenforradalmi korszakban. In: Király Tibor (szerk.): A magyarországi polgári államrendszerek. Budapest, Tankönyvkiadó, 1981
- Kopasz Gábor: A magyar városok rendészete a dualizmus korában. Levéltári Szemle, XIII. évfolyam 1-2. szám, p. 131-159., 1963

- Óry Károly: A Maréchaussée-tól a Gendarmerie Nationale-ig. A Francia Csendőrség történeti előzményei. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), VII. évfolyam 8. szám, p. 75-77., 1997
- Parádi József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve, a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. Hadtörténeti közlemények, CI. évfolyam 3. szám, p. 541-570., 1986
- Parádi József: A Magyar Királyi Határrendőrség a magyar határőrizet szakmai vezető testülete. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), III. évfolyam 4. szám, p. 21-50., 1993
- Parádi Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek, XV. évfolyam 18. szám, p. 28-51., 2008
- Parádi József: A dualista Magyarország határőrizeti rendszerének kialakulása. Belügyi Szemle, XXX. évfolyam 10. szám, p. 44-51., 1982
- Parádi József: Rendőrtisztképzésünk hagyományai 1867-1945. In: Dános Valér (szerk.): A rendőrképzés reformja a kelet-európai változások tükrében. Budapest, BM Rendészeti Kutató Intézet, 1991
- Parádi József: A polgári magyar állam első határőrizeti szakszerve a Magyar Királyi Határrendőrség 1906-1914. Hadtörténelmi Közlemények, CI. évfolyam (1986) 3. szám, p. 541-570., 1986
- Parádi József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti feladatai 1891-1914. Hadtörténelmi Közlemények, CIII. évfolyam 1. szám, p. 56-92., 1988
- Parádi József: A Magyar Királyi Pénzügyminisztérium határőrizeti feladatai az Osztrák-Magyar Monarchia magyarországi vámhatárain 1867-1914. Hadtörténelmi Közlemények, CIV. évfolyam 2. szám, p. 177-196.p., 1989
- Parádi József: A dualizmus közrendvédelmi szerveinek jellemzői és tevékenységük. Rendvédelem-történeti Füzetek, II. évfolyam 3. szám, p. 21-28., 1992
- Parádi József: Áttérés a háborús határőrizetre az első világháború előtt. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IV. évfolyam 5. szám, p. 13-17., 1994

- Parádi József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. A magyar határőrizeti struktúra változásai a két világháború között. Főiskolai Figyelő Plusz, V. évfolyam 4. szám, p. 391-404., 1994
- Parádi József: A polgári Magyarország határőrizeti szervezetének kialakulása, tevékenységének jellemzői, a két világháború közötti magyar határőrizet változásai. Határőrségi Tudományos Közlemények, IV. évfolyam 1. szám, p. 4-23., 1994
- Parádi József: A magyar állam határőrizete a két világháború között. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), V. évfolyam 6. szám, p. 64-75., 1995
- Parádi József: A magyar rendvédelem sajátosságai és fejlődési periódusai a második világháború előtt és után. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), VI. évfolyam 7. szám, p. 80-89., 1996
- Parádi József: A magyar határőrizet 1867-1945. Határőrségi Tanulmányok, V. évfolyam 1. szám különszáma, p. 11-35., 1997
- Parádi József: A magyar állam határőrizeti struktúrájának fejlődése a századfordulótól a második világháborúig. Határőrségi Tanulmányok, VII. évfolyam 5. szám különszám, p. 27-48., 1999
- Parádi József: A magyar határőrizet és az európai biztonság a XIX-XX. században 1867-1914. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Magyar határellenőrzés – európai biztonság” című tudományos konferenciáról. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja, 2004
- Parádi József: Integrált rendvédelem a polgári magyar államban 1867-1945. In Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Határőrség és rendőrség az integrált rendvédelemben” című tudományos konferenciáról. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja, 2007
- Parádi József: Rendőrség a magyar határőrizetben. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XV. évfolyam 18. szám, p. 88-97., 2008
- Parádi József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XV. évfolyam 17. szám, p. 57-64., 2008

- Parádi József: A két világháború közötti Magyar Királyság rendvédelme. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XVIII. évfolyam 21. szám, p. 85-100., 2010
- Parádi József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XIX. évfolyam 22. szám, p. 77-91., 2010
- Parádi József: A Magyar Királyság határrendőrsége. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XVIII. évfolyam 21. szám, p. 101-116., 2010
- Parádi József: A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XX. évfolyam 23. szám, p. 124-143., 2011
- Parádi József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar királysága külső határainak őrzésében. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXI. évfolyam 24. szám, p. 100-118., 2011
- Parádi József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 105-119., 2012
- Parádi József: Az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királyságának határszéli csendőrsége. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 81-104., 2012
- Parádi József: A magyar állami rendőrség fejlődéstörténeti tapasztalatai. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 25. szám, p. 84-101., 2012
- Parádi József: Rendvédelem karhatalom 1867-1945. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XX. évfolyam 23. szám, p. 111-123., 2011
- Parádi József: A XIX-XX. századi magyar rendszerváltozások és a csendőrség. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 25. szám, p. 102-110., 2012
- Parádi József: Rendvédelmi testületek a polgári magyar állam időszakában 1867-1919. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXIII. évfolyam 31-32-33-34. szám, p. 121-146., 2013

- Parádi József: Nemzeti határőrizetünk polgári szakasza. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXIII. évfolyam 27-28-29-30. szám, p. 141-154., 2013
- Parádi József: A Magyar Királyi Vámőrség a polgári magyar állam rendvédelmi testülete. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XIV. évfolyam 39-40-41-42. szám, p. 81-98., 2014
- Parádi József: A katonailag szervezett őrtestület és a polgári őrtestület. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXV. évfolyam 43-44-45-46. szám, p. 77-84., 2015
- Parádi József: A Magyar Királyi Csendőrség nyugellátása. In: Boda József - Parádi József et al. (szerk.): Tanulmányok a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelem-történetéből. Budapest, NKE-SZBMRTT., 2015
- Parádi József: Határrendőrség a történelmi Magyarországon 1906-1918. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXVI. évfolyam 51. szám, p. 43-56., 2016
- Parádi József: A dualizmuskori Magyar Királyi Pénzügyőrség határőrizeti szolgálata. In: Parádi József et al. (szerk.): Emlékkönyv Öry Károly születésének 85. évfordulója tiszteletére. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2017
- Parádi József: A magyar rendvédelem 1867-1918. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXVII. évfolyam 53. szám, p. 33-52., 2017
- Parádi József: Magyar rendvédelem 1919-1941. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXVII. évfolyam 53-54. szám, p. 59-92., 2017
- Parádi József: A trianoni békediktátum és a magyar határőrizet. In: Parádi József et al. (szerk.): Ünnepi parergák Mezey Barna 65. születésnapja tiszteletére. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2018
- Parádi József: A polgári magyar állam rendvédelmi modellje 1867-1944. In: Parádi József et al. (szerk.): Emlékkönyv Keserű István születésének 90. évfordulója tiszteletére. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2019
- Parádi József: Az államfő testőrségei az Osztrák-Magyar Monarchiában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXIII. évfolyam 27-28-29-30. szám, p. 155-160., 2013

- Pusztai László: A helyszíni szemle végrehajtásának taktikájáról. In: Gödöny József (szerk.): Kriminológiai és kriminalisztikai tanulmányok XII. Budapest Közgazdasági és jogi könyvkiadó és Országos Kriminológiai és Kriminalisztikai Intézet, 1975
- Sallai János: A modern magyar rendészet kialakulása, története. In: A Magyar Rendészet Története. Budapest, Rendőrség Tudományos Tanácsa, 2019
- Sallai János: A modern magyar rendészet kezdete Magyar Rendészet, II. évfolyam 3. szám, p. 227-244., 2020
- Sas Ferenc: 125 éves a fővárosi rendőrség 1881-2006. Budapest, Magyar Rendészettudományi társaság, 2006
- Sellyey Vilmos: A csendőr nyomozó alakulatok szervezete és szolgálata. In: Mártonffy Károly (szerk.): A mai magyar közigazgatás. Budapest, Állami Nyomda, 1936
- Suba János: A trianoni országhatárok kitűzésének politikai és technikai kérdései. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IV. évfolyam 5. szám, p. 61-64., 1994
- Suba János: A magyar-csehszlovák határ helyszíni megállapítása és kitűzése 1921-1925. Limes, X. évfolyam 2. szám, p. 29-41., 1997
- Suba János: Egy határmegállapító bizottság anatómiája: a magyar-csehszlovák határmegállapító bizottság szervezete 1921-1925. In: Pásztor Cecília (szerk.) Ahol a határ elvált Trianon és következményei a Kárpát-medencében. Balassagyarmat-Várpalota, Szindbád, 2002
- Suba János: A déli határszakasz határokmányainak története. In: Hautzinger Zoltán (szerk.): Tanulmányok a „Magyar határőrzés – európai biztonság” című tudományos konferenciáról. Pécs, Magyar Hadtudományi Társaság Határőrizeti Szakosztályának Pécsi Szakcsoportja, 2004
- Suba János: A katonai rendőrség felállítása a hátszágban 1917-ben. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XV. évfolyam 18. szám, p. 143-155., 2008
- Suba János: A trianoni hármashatárok kijelölése. In: Gál József - Gulyás László (szerk.): Régiók és határok. Euró régiók, határmenti együttműködések. Szeged, Szegedi Tudományegyetem, 2009

- Szabó Andrea: A magyar pénzügyőrképzés intézményi kereteinek fejlődése 1867-2011. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXV. évfolyam 43-44-45-46. szám, p. 117-126., 2015
- Szakály Sándor: A Magyar Királyi Csendőrség 1919-1941. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historica Praesidii Ordinis), V. évfolyam 6. szám, p. 122-129., 1995
- Szigetvári Oszkár: A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885-1918. In: Parádi József et al. (szerk.): Ünnepi parergák Ernyes Mihály 65. születésnapja tiszteletére. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2016
- Szigetvári Oszkár: A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai. In: Parádi-Szakály-Szigetvári et al.: Nyomozati Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára. Budapest, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, 2018
- Szikinger István: Rendvédelmi jog a dualizmus korszakában. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), XXII. évfolyam 26. szám, p. 141-157., 2012
- Szomor Sándor: Csipetnyi detektívtörténelem. Rendőrségi Tanulmányok, III. évfolyam különszám, p. 40-67., 2020
- Urbán Aladár: Utasítások és tervezetek az 1848-as nemzetőrség szervezésére. Hadtörténelmi Közlemények, LXIX. évfolyam 3-4. szám, p. 333-356., 1956
- Urbán Aladár: Az 1848/49-es szabadságharc rendvédelmi testületei. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), I. évfolyam 1. szám, p. 7-16., 1991
- Urbán Aladár: Tervek és eredmények az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején az önálló magyar rendvédelmi szervek létrehozására. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), II. évfolyam 3. szám, p. 11-20., 1992
- Vígh Zoltán: Adatok Csongrád Vármegye Közbiztonságáról a Feudalizmus utolsó évszázadában. Tanulmányok Csongrád Megye Történetéből XIV. Szeged, Csongrád Megyei Levéltár, 1989
- Zachar József: Tradíció és folyamatosság az osztrák rendvédelmi szervezeteknél. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), II. évfolyam 3. szám, p. 65-73., 1992

Zachar József: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), VII. évfolyam 8. szám, p. 105-109., 1997

Zachar József: Az osztrák rendvédelmi modell történelmi gyökerei. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IX. évfolyam 10. szám, p. 202-206., 1999

Zachar József: A Habsburg-hatalom és a magyar rendvédelem. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), IX. évfolyam 14. szám, p. 146-149., 2005

Zachar József: Az Osztrák-Magyar Monarchia örökös tartományainak rendvédelmi testületei. Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis), I. évfolyam 1. szám, p. 17-29., 1991

3. Cikk

A budapesti m. kir. rendőrség jóléti intézményei (sz. n.). I. rész. A Rend, VI. évfolyam 8. szám, p. 3., 1926

A budapesti m. kir. rendőrség jóléti intézményei (sz. n.). II. rész. A Rend, VI. évfolyam 10. szám, p. 3., 1926

A detektívek gyakorlati képzése (sz. n.) A Rend, IV. évfolyam 78. szám, p. 1., 1926

dr. Boór Aladár: Kártyaprobléma. Rendőr, I. évfolyam 13. szám, 1927

Detektíviskola. I. rész: Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 25. szám, p. 35., 1926

Detektíviskola. II. rész: Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 26. szám, p. 35., 1926

Detektíviskola. III. rész: Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 27. szám, p. 31., 1926

Detektíviskola. IV. rész: Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 28. szám, p. 33., 1926

Detektíviskola. V. rész: Tolnai Világlapja, XXVIII. évfolyam 30. szám, p. 42., 1926

Kepes Ferenc: A mi becsvágyunk rúgója. Magyar Rendőr, III. évfolyam 8. szám, p. 170-188., 1936

Körözési munka a fővárosban (sz. n.). Magyar Rendőr, XXXVI. évfolyam 21. szám, p. 8-9., 1982

Közrendészet: A detektív rendszer s közrendészetünk. Magyar Közigazgatás, 1886. évi 21. szám., p. 5-6.

- Laky Imre: Az ötven éves budapesti detektívtestület története. Magyar Rendőr, III. évfolyam 8. Ünnepi szám a detektívtestület 50 éves jubileuma alkalmából, p. 170-179., 1936
- Módos Gergely: Megfejtés. Csendőrségi Lapok, XXI. évfolyam 1. szám, p. 25-27., 1931
- Monori Pál: A bosszú szerepe. In: Tanulságos nyomozások. Összeállítva a Csendőrségi Lapokban közölt cikkekből. Budapest, Stephaneum Nyomda, 1941
- Ötven éves a detektívtestület. Tolnai Világlapja, XXXVIII. évfolyam 10. szám, p. 33., 1936
- Szerkesztőségi közlemény. Budapesti Közlöny, XX. évfolyam 90. szám, p. 1., 1886
- Szerkesztőségi közlemény. A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, XI. évfolyam 46. szám, 1913
- Szerkesztőségi közlemény. A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, IX. évfolyam 12. szám, 1911
- Szerkesztőségi közlemény. A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, XII. évfolyam 8. szám, 1914
- Szerkesztőségi közlemény. A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, XV. évfolyam 13. szám, 1917
- Szerkesztőségi közlemény. A Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség hivatalos lapja, XV. évfolyam 1. szám, 1917
- Szerkesztőségi közlemény. A Budapesti Magyar Államrendőrség Hivatalos Lapja, XVII. évfolyam 2. szám, 1919
- Szerkesztőségi közlemény. Bűnügyi Körözések Lapja. VI. évfolyam 61. szám, 1927

4. Kéziratok

Deák Ágnes: Államrendőrség Magyarországon, 1849-1867. Akadémiai doktori értekezés. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 2013

Horváth József. Rendőrségünk Krimináltechnikai Feladatai és Intézménye. Pécs, Országos Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal és Bűnügyi Rendőrség Történeti Múzeum, 1948

Nyeste Péter: A bűnüldözési és a nemzetbiztonsági titkos információgyűjtés rendszerének specifikus sajátosságai, szektorális elvei. Doktori disszertáció. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2016

Parádi József: A magyar állam határőrizete 1920-1941. Kandidátusi értekezés. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1990

5. Szabályzatok

A „detektívtestület” szabályzata és szolgálati utasítása (1893. XI. 24.) In: Török Lajos - Némethy Tihamér: Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor Könyvkiadó Vállalat, 1926

A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezete és szolgálata iránti szabályok. Budapest, Magyar Királyi Egyetemi Nyomda, 1868

Komárom szabad királyi városi rendőrség szolgálati szabályzata (KRSZSZ-1894). Komárom, Spitzer Sándor, 1894

Szervezeti és szolgálati utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára (SZUT-1941). Budapest, Stádium Sajtóvállalat, 1941

Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára (SZUT-1881). Budapest, Pesti Könyvnyomda, 1881

Utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára (SZUT-1888). Budapest, Pesti Könyvnyomda, 1888

Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség nyomozó alakulatai számára. (NYUT-1930) Budapest, Pallas Kiadó, 1930

Utasítás a Magyar Királyi csendőrrészlegestestvérek számára. Budapest, Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium Szabályzatszerkesztő Osztálya, 1903

6. Jogszabálygyűjtemények, zsebkönyvek, albumok, almanachok, sematizmusok, évkönyvek

A detektívfelügyelői tanfolyam és a detektívfelügyelői vizsga. In: Némethy Tihamér - Török

Lajos: Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye.

Budapest, Editor, 1926

Baksa János (szerk.): Rendőrségi Almanach 1923. Budapest, A Rend, 1923

Beránné Nemes Éva - Hollós Ervin: Belügyminiszteri rendeletek valamennyi alispánnak,

csendőrkerületi parancsnokságnak, kerületi főkapitánynak, budapesti főkapitánynak és a

rév főkapitánynak a központi államrendészeti nyilvántartás megszervezéséről és Állam-

rendészeti zsebkönyv kiadásáról. Budapest, Akadémia Kiadó, 1931

Blaska Andrea - Kiss Attila (szerk.): A 140 éves Vám-és Pénzügyőrség emlékalbuma 1867-

2007. VIVA Média Holding, 2007

Böllöny József: Magyarország kormányai 1848-1975. Budapest, Akadémia Kiadó, 1978

Budapest Székesfőváros közigazgatási és közállapota a 1909-1912 években. A székesfőváros

közigazgatási évkönyveinek VII. kötete. Budapest, Budapest Székesfőváros, 1914

Heckenast Kálmán (szerk.): A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezetére és szolgálatára vo-

natkozó törvények, szabályok, utasítások, rendeletek és elvi jellegű határozatok gyűjte-

ménye. Budapest, Magyar Királyi Állami Nyomda, 1894

Magyarország Tiszti Czim- és Névtára. L. évfolyam, 1943

Nagy Ferenc: A Magyar Királyi Pénzügyőrség Szervezetére és Szolgálatára vonatkozó Szabá-

lyok. Budapest, a szerző kiadása, 1941

7. Tankönyvek, segédletek, kresztomániák

A Bethlen-Peyer-paktum. Összefoglaló jegyzőkönyv. In: Balogh Sándor - Föglein Gizella

(szerk.): Magyarország története 1918-1975. Szöveggyűjtemény. Budapest, Tankönyv-

kiadó, 1986

A Magyar Királyi Csendőrség zsebkönyve. Budapest, Franklin Társulat nyomdája, 1913

Endrődy Géza: A bűnügyi nyomozás kézikönyve. Losonc, Kármán Nyomda, 1897

Lahner Kálmán: A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész.

I. kötet. Mohács, a szerző kiadása, 1933

- Lahner Kálmán: A jövedéki kihágások nyomozása és felderítése a gyakorlatban: különös rész. II. kötet. Budapest, Merkantil Nyomda, 1934
- Lahner Kálmán: Nyomozástan. Budapest, Kapucinus Nyomda, 1942
- Magyar István: A bűnügyi nyomozás tárgyában a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére 130000/99. B.M. számú körrendelettel kiadott utasítás magyarázata. Budapest, Országos Központi Községi Nyomda, 1900
- Ridegh Raymond - Olchváry-Milvius Attila: Bűnügyi nyomozástan. I. kötet. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1936
- Ridegh Rajmond - Olchváry-Milvius Attila: Bűnügyi Nyomozástan. II. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1936
- Tukacs Albert: A jövedéki Büntetőjog és Jövedéki büntetőeljárás. Budapest, Merkantil Nyomda, 1937

8. Törvények

- 1805/V. tc a királyi biztos kiküldéséről
- 1840/IX. tc. a mezei rendőrségről
- 1848/III. tc. független magyar felelős ministerium alakításáról
- 1848/XXII. tc. a nemzeti őrseregről
- 1848/XXIII. tc. a szabad királyi városokról
- Nr.150/1849. Kaiserliches Patent, vom 4. marz 1849, [Császári pátens, 1849. III. 4.] Kaiserliches Patent, die Reichsverfassung für das Kaiserthum Österreich enthaltend. [Császári pátens, a birodalmi alkotmány az Osztrák Birodalom és részei számára.] Reich- Gesetz- und Regierungsblatt, [Birodalmi törvény- és kormánylap] II. évfolyam p. 151-165., 1850
- Nr.272/1849. Kaiserliche Verordnung vom 8. Juni. 1849. womit die Errichtung einer Gendarmerie im ganzen Umfange des österreichischen Kaiserthums nach den angetragenen Grundzügen genehmigt wird. [Császári rendelet, mellyel az Osztrák Birodalom teljes területére kiterjedő hatáskörű csendőrség állíttatik fel.] Reichs – Gesetz – Blatt für das

Kaiserthum Österreich, [Birodalmi Törvénylap az Osztrák Császárság számára] p. 297.,
1849

1867/XII. tc. a Magyar Korona országai és az Ő Felsege uralkodása alatt álló többi országok
között fennforgó közös érdekű viszonyokról, s ezek elintézésének módjáról

1867/ XVIII. tc. Az 1868. év első évharmada folytán viselendő közterhekről

Nr.146/1867. Gesetz vom 21. Dezember 1867. Betreffend die allen Ländern der öster-
reichischen Monarchie gemeinsamen Angelegenheiten und die Art ihrer Behandlung.
[Az osztrák monarchia közös ügyei és azok kezelési módjának tárgyában.] Reichs –
Gesetz – Blatt für das Kaiserthum Österreich, p. 401-406., 1867

1868/II. tc. a cukor és égetett szeszes italok kivitelénél visszatérítendő fogyasztási adóról

1868/IV. tc. az 1868-ik évi május hó elsejétől ugyanazon évi június hó 30-áig viselendő köz-
terhekről

1868/X. tc. az 1868-dik évi júliushó elsejétől ugyanazon évi september hó 30-áig viselendő
közterhekről

1868/XI. tc. a sójövédék iránt

1868/XIV. tc. a dohányjövédék iránt

1868/XV. tc. a lottójövédék iránt

1868/XVI. tc. a szeszdóról

1868/XVII. tc. a bor- és hús-fogyasztási adó iránt

1868/XIX. tc. a söradóról

1868/XX. tc. a cukoradó iránt

1868/XXI. tc. a közadók kivetése, befizetése, biztosítása, behajtása és pénzügyi törvényszé-
kek felállítása iránt

1868/XXII. tc. a házadóról

1868/XXIV. tc. a személyes kereseti adóról

1868/XXV. tc. a földadóról

1868/XXVI. tc. a jövedelemadóról

- 1868/XXXIV. tc. a személyes kereseti adóról
- 1868/XXXV. tc. a bor- és húsfogyasztási adóról
- 1868/XL. tc. a véderőről
- 1868/XLI. tc. a honvédségről
- 1868/XLII. tc. a népfelkelésről
- 1869/IV. tc. a bírói hatalom gyakorlásáról
- 1869/XVIII. tc. a bor- és húsfogyasztási adóról
- 1869/XIX. tc. a dohány-jövedék iránt
- 1869/XX. tc. a cukoradóról
- 1869/XXI. tc. a ház-, jövedelem- és személyes kereseti adóról
- 1870/XX. tc. a szőlőválsági kötvények szelvényadójáról
- 1870/XLII. tc. a köztörvényhatóságok rendezéséről
- 1870/LI. tc. a házadóról szóló 1868/XXII.tc. némely §-ainak módosításáról és érvényének meghosszabbításáról
- 1870/LII. tc. a személyes kereseti adóról szóló 1868/XXIV.tc. érvényének meghosszabbításáról
- 1870/LIII. tc. a dohány-jövedékről szóló 1868/XIV.tc. érvényének meghosszabbításáról
- 1870/LVI. tc. a bor- és húsfogyasztási adóról
- 1870/LVII. tc. a cukoradóról
- 1871/XVIII. tc. a községek rendezéséről
- 1871/XXXI. tc. az első folyamodású bíróságok rendezéséről
- 1871/LVI. tc. a földadóról szóló 1868/XXV.tc. érvényének meghosszabbítása iránt
- 1871/LVII. tc. a házadóról szóló 1868/XXII. és 1870/LI. törvénycikkek érvényének meghosszabbításáról

1871/LVIII. tc. a jövedelemadóról szóló 1868/XXVI.tc. és 1870/LI.tc. hatályának meghosszabbításáról és a jövedelemadó-szabályok 82., 83. §-ának értelmezéséről, illetőleg módosításáról

1871/LIX. tc. a személyes kereseti adóról szóló 1868/XXIV. és XXXIV. törvénycikkek érvényének meghosszabbításáról

1871/LX. tc. a dohányjövedékről szóló 1868/XIV.tc. hatályának meghosszabbításáról

1871/LXI. tc. a bor- és húsfogyasztási adótörvény és szabályok módosítása, és ezek érvényének meghosszabbítása iránt

1871/LXII. tc. a cukoradóról szóló 1868/XX.tc. hatályának meghosszabbításáról

1871/LII. tc. a büntető törvényekre és gyakorlatra vonatkozó némely intézkedésről

1872/XXXVI. tc. Buda-Pest fővárosi törvényhatóság alakításáról és rendezéséről

1878/V. tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről

1879/XL. tc. a magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról

1881/II. tc. a csendőrség legénységi állományának a kiegészítéséről

1881/III. tc. a közbiztonsági szolgálat szervezéséről

1881/XXI. tc. a Budapest-fővárosi rendőrségről

1882/X. tc. a Magyar Királyi Csendőrség által a törvényhatósági joggal felruházott városok kül- és belterületén való teljesítendőkről

1883/I. tc. a tisztviselők minősítéséről

1896/XXXIII. tc. a bűnvádi perrendtartásról

1897/XXXIV. tc. az országos bűnügyi nyilvántartó felállításáról

1897/XXXIV. tc. 26§ Ezer év törvényei

1903/VIII. tc. a határrendőrségről

1912./LXIII. tc. a háború esetére szóló kivételes intézkedésekről

1912. LXV. tc. az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról

1916/XXXVII. tc. a Fiumei Magyar Királyi Állami Rendőrségről

- 1916/XXXVIII. tc. a Budapest Székesfővárosi Magyar Királyi Állami Rendőrség hatáskörének Csepel község területére való kiterjesztéséről
- 1920/ I. tc. az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről
- 1920 / XI. tc. az állami, államvasúti és vármegyei tisztviselőkre és egyéb alkalmazottakra vonatkozó egyes intézkedésekről
- 1921/III. tc. az állami és a társadalmi rend hatályosabb védelméről
- 1921/XI. tc. a gyújtószeradóról
- 1922/XIV. tc. a Magyar Királyi Folyamőrség szervezéséről, létszámának, kiegészítési módjának és felfegyverkezésének megállapításáról
- 1924/XIX. tc. a vámjog szabályozásáról
- 1924/XXI. tc. a vámtarifáról
- 1928/XXXVIII. tc. a gyújtószeradóról szóló 1921. évi XI. tc. egyes rendelkezéseinek módosításáról, illetve kiegészítéséről
- 1928/VI. tc. a közúti gépjárművek közúti célokra való megadóztatásáról
- 1932/XIII. tc. a m. kir. rendőrség fegyverhasználati jogáról
- 1936/IV. tc. a fémjelzésről
- 2017.XC. tv a büntetőeljárásról

9. Rendelet

- 1867.VIII. 8-án kelt. BM. rendelet az örökös tartományokból Magyarországra, vagy visszamenekülő vádlottak üldözése tárgyában. Magyarországi Törvények és Rendelet Tára, I. évfolyam 117. p. 309-311., 1867
- 1/1867. (III. 10.) PM.kr. önálló magyar pénzügy szakhatóság fölállításáról.
- 43972/1884. BM r. a fővárosi rendőrség számára kiadott Utasítás tárgyában II. In: Török Lajos - Némethy Tihamér: Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor Könyvkiadó Vállalat, 1926
- 9389/1885. (II. 14.) BM.r. toloncz szabályzat kibocsátása tárgyában. Magyarországi Rendelet Tára, XIX. évfolyam I. füzet, p. 164-243., 1885

- Nősülési szabályzat. Rendeleti Közlönyök a Magyar Királyi Honvédség számára, XIV. évfolyam 34. szám, p. 255-269., 1887
- Szabadságolási szabály. Rendeleti Közlönyök a Magyar Királyi Honvédség számára, XXII. évfolyam 5. szám, 1895
- 3200/1899. (VIII. 15.) IM.r. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbeléptetése tárgyában. Igazságügyi Közlöny, VIII. évfolyam 8. szám, p. 229-234., 1899
- 130000/1899. (XII. 22.) BM.kr. a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896/XXXIII.tc. életbe léptetése alkalmából a nyomozó rendőri hatóságok és közegek részére kibocsátott Utasítás tárgyában. Magyarországi Rendeleték Tára, XXXIII. évfolyam II. füzet, p. 2416-2417., 1899
- 5692/1905. (XII. 29.) ME.r. a határrendőrségről szóló 1903/VIII.tc. életbe léptetéséről. Magyarországi rendeletek Tára, XXXIX. évfolyam I. füzet, p. 1455., 1905
- 91000/1905. (XII. 29.) BM.kr. valamennyi törvényhatósághoz Fiume város kivételével a határrendőrségről szóló 1903/VIII.tc. életbe léptetésének a végrehajtásáról. Magyarországi rendeletek Tára, XXXIX. évfolyam I. füzet, p. 1455-1541., 1905
- 76338/1909.B.M. rendelet a határrendőrség nyomozati tevékenységéről
- 135585/1913. BM. r. a magánkutató (magándetektív) irodák működésének szabályozása tárgyában.
- 90201/1914. BM. r. a magánkutató irodák szabályozásának módosítása tárgyában
- 5047/1919. (X. 1.) ME.r. a rendőrség államosításáról. Magyarországi Rendeleték Tára, LIII. évfolyam I. füzet, p. 752-767., 1919
- 31300/1920. BM r. a belügyminisztérium kebelében szervezett nyomozó osztály működéséről. Magyarországi Rendeleték Tára, LIV. évfolyam, p. 691-693., 1920
- 39820/1921. B.M. r. a m. kir. állami rendőrség szervezetének és szolgálatának szabályozásáról
- 99546/1921. BM. r. a magánkutató (magándetektív) irodák működésének szabályozása tárgyában kiadott rendelet módosításáról.
- 9270/1922. M. E. r. a m. kir. állami rendőrségnél alkalmazott detektívektől megkívánható elméleti és gyakorlati képzettség megállapítása és az ezzel kapcsolatos intézkedések. In:

Török Lajos - Némethy Tihamér: Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor Könyvkiadó Vállalat, p. 335-339., 1926

- 8270/1923. (XI. 23.) ME.r. a folyamrendészet gyakorlásáról és a m. kir. folyamórség szervezéséről, létszáma kiegészítési módjainak és felfegyverzésének megállapításáról szóló 1922: XIV. tc. végrehajtásáról. Magyarországi Rendeletek Tára, LVII. évfolyam I. füzet, p. 335-340., 1923
- 18881/1923.B.M.r. Az utasítás kiterjed a detektív tanfolyamra és a detektív vizsgára, a detektív felügyelői tanfolyamra és a detektív felügyelői vizsgára, továbbá a detektív főfelügyelői minősítő vizsgára vonatkozó intézkedések végrehajtására. In: Török Lajos - Némethy Tihamér: Rendőri vonatkozású törvények, rendeletek és eljárási szabályok gyűjteménye. Budapest, Editor Könyvkiadó Vállalat, p. 339-348., 1926
- 45400/1928. (VII. 15.) PM.r. a jövedéki büntető jog anyagi szabályainak megalkotásáról és a jövedéki büntető eljárás szabályozásáról az igazságügyminiszterrel egyetértőleg kiadott 18 400/1928. (VII. 15.) PM.r. végrehajtásáról. Magyarországi Rendeletek Tára. LXII. évfolyam I. füzet, p. 1363-1447., 1928
- 71464/1930. BM.r. a rendőrségi nyomozó alakulatok és a rendőr nyomozó utasítás kiadásának tárgyában. Belügyi Közlöny XXXV. évfolyam X. szám, p. 160., 1931
- 6500/1931. (XI. 30.) ME.r. a rendőrség szervezeti változásairól. Magyarországi Rendeletek Tára, LXV. évfolyam XII. füzet, p. 1533-1534., 1931
- 185100/1932. (VII. 14.) BM.r. a Magyar Királyi Rendőrség fegyverhasználatának részletes szabályozásáról. Magyarországi Rendeletek Tára, LXVI. évfolyam I. füzet, p. 810-818., 1932
- 22117/1933.(XII.30.) PM.r. nyomozó csoportok felállításáról. In: Nagy Ferenc: A Magyar Királyi Pénzügyőrség szervezetére és szolgálatára vonatkozó szabályok. Budapest, a szerző kiadása, p. 390., 1941
- 610/1940. (I. 19.) ME.r. a m. kir. rendőrség szervezeti változásairól szóló 6 500/1931. ME számú rendelet módosításáról. Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIV. évfolyam I. füzet, p. 21., 1940
- 97630/1940. (IV.4.) BM.r. a m. kir. rendőrség vidéki szerveinek felügyeleti körzeteiről. Magyarországi Rendeletek Tára, LXXIV. évfolyam I. füzet, p. 689-693., 1940

210610/1941. (I.13.) BM.r. a Magyar Királyi Rendőrség felügyeleti körzeteinek újabb beosztása. Belügyi Közlöny, XLVI. évfolyam 5. szám, p. 312-314., 1941

2300/1944. (VI.21.) ME.r. a m.kir. rendőrség átszervezéséről. Magyarországi Rendeletk Tára, LXXVIII. évfolyam 1. szám, p. 1063-1065., 1944

148498/1944. (VII.24.) BM.r. a Magyar Királyi Rendőrség felügyeleti körzeteinek újabb beosztása. Belügyi Közlöny, XLIX. évfolyam 33. szám, p. 1296-1298.p.

Az ideiglenes nemzeti kormány 1690/1945. M. E. r. a csendőrség felosztatásáról és az államrendőrség megszervezéséről. Magyarországi Rendeletk Tára LXXIX. évfolyam I-IV. szám p. 131-133.

1700/1945. (V. 7.) ME.r. a Magyar Államrendőrség felállításáról. Magyarországi Rendeletk Tára, LXXIX. évfolyam I-VI. szám, p. 133-135.

34/1981 BM p. az Akció osztály felállításáról

7/1981. ORFK ut. az Akció alosztály megszervezéséről

Budapesti Rendőr-főkapitányának 24/2005 (VII.04.) számú intézkedése a BRFK Akció Osztály ügyrendjéről

10. Főkapitányi jelentések

A Budapesti Fő- És Székvárosi M. Kir. Rendőrség működése 1894. évben. Budapest, Főkapitányság, 1895

A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1895. évi működése. Budapest, Főkapitányság, 1896

A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1896. évi működése. Budapest, Főkapitányság, 1897

A Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1897. évi működése. Budapest, Főkapitányság, 1898

Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1898. évi működése. Budapest, Főkapitányság, 1899

Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1899. Budapest, Főkapitányság, 1900

Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1900. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1901

Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1901. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1902

Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1902. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1903

Jelentés a Budapest Fő- És Székvárosi Állami Rendőrség 1903. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1904

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1904. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1905

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1905. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1906

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1906. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1907

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1907. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1908

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1908. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1909

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1909. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1910

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1910. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1911

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1911. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1912

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1912. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1913

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1913. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1914

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1914. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1915

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1915. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1916

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1916. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1917

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1917. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1918

Jelentés a Budapesti Állami Rendőrség 1918-1920. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1921

Jelentés a Budapesti M. Kir. Állami Rendőrség 1921. évi működéséről. Budapest, Főkapitányság, 1922

11. Levéltári források

ÁBTL. Dr. Wayand Tibor beszámolója a politikai rendőrség működéséről. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

ÁBTL 4.1. A-795 6. ÁBTL. Dr. Wayand Tibor feljegyzései horthysta politikai rendőrségi munkájáról. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára

ÁBTL 4. 1. A-3755 26. ÁBTL., Kincs István: A volt Magyar Királyi Államrendőrség történetéről rövid áttekintés. BM Rendőrtiszti Akadémia Politikai Nyomozó Tanszéke, Budapest, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára ,1960

ÁBTL 4.1. A-1098/1 Dokumentumok a volt m. kir. rendőrtisztek és detektívekről a kommunistaellenes nyomozásokról II. kötet. K. Horváth Sándor vallomása. p. 129.

Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 5002. fk.eln. 1890. sz. dok. „Szabályzata a fővárosi rendőrség kebelében szervezett detectiv testületnek”

Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. BM elnöki K-150, 7214. fk. eln. 86. sz. iratok. „Detectiv osztály szolgálati utasítása”

- MNL MOL K149. 1930-6-3169, 138-as doboz, 3577/1928.dtv.res. Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM rezervált In: A m. kir. állami rendőrség budapesti főkapitányságának detektívtestülete. Megfigyelési és nyomozási költségek- Hetényi Imre nyugta. Budapest, 1928.
- MNL MOL K149. 1930-6-3169, 138-as doboz: Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez. M. Kir. Állami Rendőrség budapesti főkapitánysága, Jelentés, 1927.05.16.
- MNL MOL K149. 1930-6-3169, 138-as doboz Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez. M. Kir. Állami Rendőrség budapesti főkapitánysága, Jelentés, 1927.10.27.
- MNL MOL K150. 1926-7-3732, 138-as doboz Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános Évi jelentés a detektívtestület 1925. évi működéséről. 1926.04.20.
- MNL MOL K150. 1928-7-3732, 138-as doboz Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános MNL MOL, 10.696. szám Fk. eln. 1928. Főkapitányi rendelet a rendőri hírszolgalat tárgyában. 1928.05.26.
- MNL MOL K150. 1937-7-3734, 138-as doboz Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános Jelentés a detektívtestület 1936. évi működéséről.
- MNL MOL K150. 1937-7-3734, 138-as doboz Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-150 BM általános 13.263/fk.eln. 1937. számú felterjesztés A m. kir. rendőrség budapesti főkapitányának felterjesztése a még detektív szakvizsgát nem tett XI. fiz. osztályú id. min. detektívek és id. min. detektív gyakornokok detektív-tanfolyamra leendő vezénylése ügyében
- MNL MOL K149. 1939-10-7911 Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez. Politikai nyomozó főcsoport jelentése Hungarista párt tevékenységéről. 1939.01.16.
- MNL MOL K149. BM Rez. VII. 1931-4. Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez. Jelentés a 128250/1931. VII. szám alatt elrendelt razzia végrehajtásáról, 1931.03.10.

MNL MOL K149. 1941-1-11075, Detektív jelentés. Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez. 1941-1-11075, Detektív jelentés. 1941.06.11.

MNL MOL K149. 1932-6-8609, Jegyzőkönyv. Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-149 BM Rez. 1932-6-8609, Jegyzőkönyv. 1932.10.13.

MNL MOL K148. Magyar Nemzeti Levéltár MNL. Magyar Országos Levéltár MOL. K-148 BM Elnöki

ÁBRAJEGYZÉK

1. számú ábra: Az 1900-ban előállított személyek és bűncselekményi kategóriák
2. számú ábra: Az 1901-ben előállított személyek és bűncselekményi kategóriák
3. számú ábra: Az 1902-ben előállított személyek és bűncselekményi kategóriák
4. számú ábra: Az 1903-ban előállított személyek és bűncselekményi kategóriák
5. számú ábra: Az 1904-ben előállított személyek és bűncselekményi kategóriák
6. számú ábra: Az 1904-ben megfigyelt helyiségek és személyek száma
7. számú ábra: Az 1910-ben előállított személyek és bűncselekményi kategóriák
8. számú ábra: Az 1910-ben megfigyelt, ellenőrzött helyiségek száma
9. számú ábra: Az 1914-ben előállított személyek és bűncselekményi kategóriák
10. számú ábra: Az 1915-ben előállított személyek és bűncselekményi kategóriák

A SZERZŐ TÉMÁVAL ÖSSZEFÜGGŐ PUBLIKÁCIÓS JEGYZÉKE

1. Szigetvári, Oszkár: *Detektívek a szolgálatban és a magánéletben.*

In: Kovács István; Frigyer László; Tirts Tibor (szerk.) Globális kérdések – globális válaszok: rendészettudomány a hallgatók szemével, Magyar Rendészettudományi Társaság, Budapest, 2021. 168-179.p.

2. Szigetvári, Oszkár: *History of law enforcement activities of the ground.*

Rendvédelem Történeti Füzetek. (2021). XXXI. évf. 61-62.sz. 83-88.p.

3. Szigetvári, Oszkár: *Bűnüldöző szervek helyszíni tevékenységének története.*

Rendvédelem Történeti Füzetek. (2021). XXXI. évf. 61-62.sz. 75-82.p.

4. Szigetvári, Oszkár: *Detektívtestület a főkapitányi jelentések tükrében.*

Magyar Rendészet. 2021/2. 201-214.p.

5. Szigetvári, Oszkár: *A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó munkája szervezeti keretének kiépülése.* In: Vedó Attila - Parádi József (szerk.) Ünnepi tanulmányok Szakály Sándor 65. születésnapja tiszteletére. Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2020. 179-218.p.

6. Szigetvári, Oszkár: *Nyomozás és bűnüldözés a detektívtestület górcsővének keresztül.*

In: Baráth, Noémi Emőke; Mezei, József (szerk.): Rendészet-Tudomány-Aktualitások: A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével, Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ) Budapest, 2020. 213-227.p.

7. Szigetvári Oszkár: *Fővárosi detektívtestület az államosítások időszakában 1881-1923.*

Rendvédelem Történeti Füzetek. (2019). XXIX. évf. 58. sz. 181-195.p.

8. Szigetvári, Oszkár: *A detektív munka háttértámogatása.*

In: Baráth Noémi Emőke; Mezei József (szerk.): Rendészet-Tudomány-Aktualitások: A rendészettudomány a fiatal kutatók szemével, Doktoranduszok Országos Szövetsége, Rendészettudományi Osztály, Budapest, 2019. 229-233.p.

9. Parádi József; Szakály Sándor ; Szigetvári Oszkár ; Zétényi Zsolt:
Nyomozati utasítások a Magyar Királyi Csendőrség számára.
Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2018. 99-126.p.
10. Szigetvári Oszkár: *A magyar bünnügyi nyilvántartás kezdete.*
In: Parádi József (szerk.): Ünnepi parergák Boda József 65. születésnapja tiszteletére
,Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2018.
169-180.p.
11. Szigetvári Oszkár: *A fővárosi rendőrség detektívtestülete.*
Rendvédelem-történeti Füzetek (2017). XXVII. évf. 53. sz. 85-96.p.
12. Szigetvári Oszkár: *Nyomozó tevékenység a Magyar Királyi Pénzügyőrségnél.*
Rendvédelem Történeti Füzetek. (2017). XXVII. évf. 54. sz. 127-140.p.
13. Szigetvári Oszkár: *A csendőr járásőrmesterek.*
Rendvédelem Történeti Hírlevél. (2017). XXVII. évf. 53-54. sz. 165-178.p.
14. Szigetvári Oszkár: *A fővárosi rendőrség detektívtestülete 1885-1918.*
In: Parádi József (szerk.): Ünnepi parergák Ernyes Mihály 65. születésnapja tiszteletére,
Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság, Budapest, 2016.
133-162.p.

MELLÉKLETEK JEGYZÉKE

- I. számú melléklet: A Fegyveres őrtestületek alárendeltsége
- II. számú melléklet: A Fővárosi Magyar Királyi Államrendőrség főkapitányának 1888-ban kelt. 5617. számú rendelete a Detektívosztályról
- III. számú melléklet: Detektívszabályzat felterjesztésének tárgyában kiadott 1888-ban kelt. 5617. számú dokumentum
- IV. számú melléklet: A Bűnügyi Osztály szervezeti ábrája
- V. számú melléklet: III. Detektív szabályzat
- VI. számú melléklet: Működési eredmények táblázat
- VII. számú melléklet: Főkapitányi jelentések statisztikai a detektívek tevékenységéről
- VIII. számú melléklet: A történelmi Magyarország csendőr járásőrmestereinek jegyzéke, nevük előtt a kerületek, amelyhez tartoztak
- IX. számú melléklet: A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó szolgálatának szervezeti felépítése
- X. számú melléklet: Index nominum
- XI. számú melléklet: Index organicus
- XII. számú melléklet: Detektív és nyomozó jelvények
- XIII. számú melléklet: Detektívfőnökök
- XIV. számú melléklet: Detektívтанfolyam 1925-1926

MELLÉKLETEK

I.sz. melléklet: A Fegyveres őrtestületek alárendeltsége

<i>Irányít.</i>	centrális			municipális			militáns			polgári		
<i>Szerv.</i>	1913	1937	1943	1913	1937	1943	1913	1937	1943	1913	1937	1943
1	N	I	I	I	N	N	N	N	N	I	I	I
2	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
3	I	I	I	N	N	N	N	N	N	I	I	I
4	I	I	I	N	N	N	N	N	N	I	I	I
5	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
6	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
7	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
8	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
9	I	I	I	N	N	N	I	I	I	N	N	N
10	-	I	-	-	N	-	-	I	-	-	N	-
11	-	I	-	-	N	-	-	I	-	N	N	-
összesen	8	11	9	1	0	0	6	8	6	3	3	3

Jelmagyarázat: 1 = rendőrség; 2 = csendőrség; 3 = pénzügyőrség; 4 = fegyőr testület; 5 = testőrsegek 1867-1913 (nemesi); 6 = 1904-1913 (darabont); 7 = Magyar Királyi Testőrség 1918-

1944; 8 = koronaórség; 9 = képviselőházi órség 1912-1944; 10 = vámórség 1921-1931, majd határórség 1932-1938; 11 = folyamórség; 1921-1939

II. sz. melléklet: A Fővárosi Magyar Királyi Államrendőrség főkapitányának 1888-ban kelt. 5617. számú rendelete a Detektívosztályról

Fővárosi m. kir. államrendőrség főkapitánya.

5617 szám

Febru. 1888.

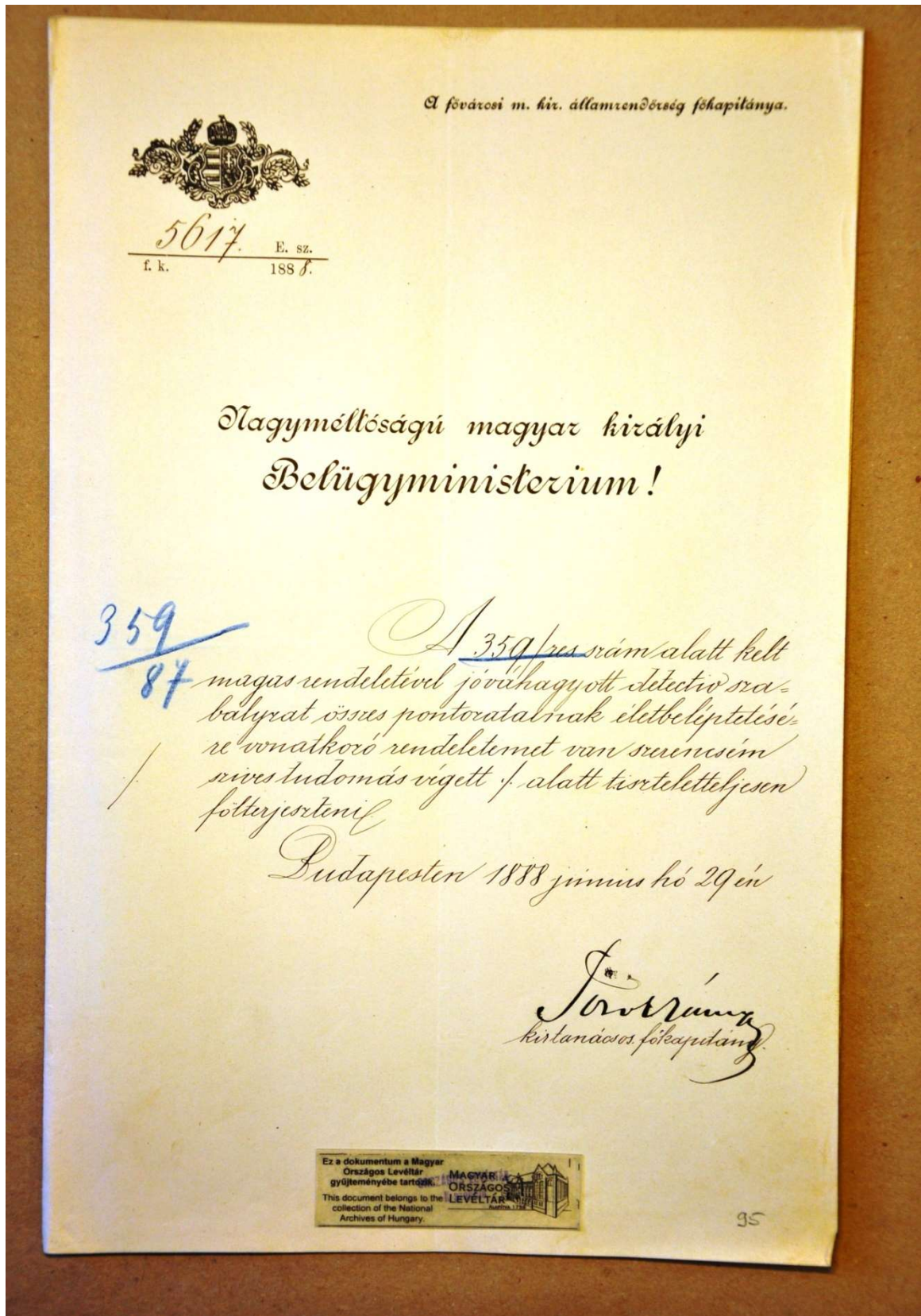
Rendelet

A detektív osztály feladatai hatásköre, valamint viszonya a körzeti osztályokhoz és a kerületi kapitányokhoz az 1886 évi július 21. iken 7214/886 sz. a. végleges joghatállyal idebbe léptetett szabályzatban megállapított és körvonaloztatott. Mintán a nagymillósági m. kir. belügyministerium 359/887 szám alatt kelt rendelete által ezen szabályzat jóváhagyott, és folyó évi Május 25-én 31600 sz. alatt kelt rendelettel a szabályzat 24 §-ában érintett nyomozási költségeknek a folyó évi Trinius hótól az év végéig terjedő időszakra is 875 ft folyóvá tett, kérdéses szabályrendelet most már egész terjedelmében léphet idebbe.

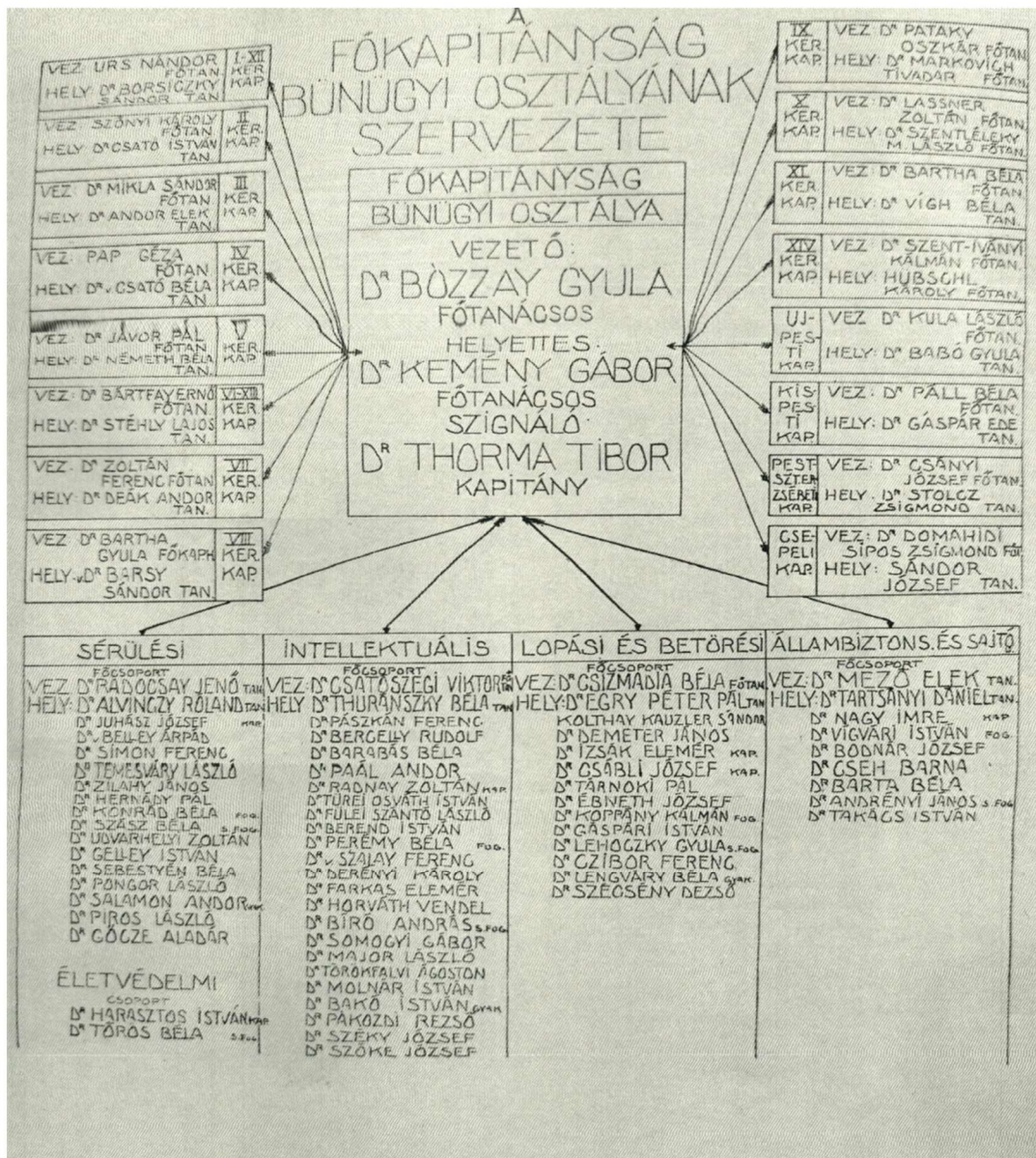
Mellettek kiadom a helyben hagyott szabályzat egy-egy példányát.

Együttal azonban a szabályzat határozományával helyes felfogása valamint annak az időközben kiadott rendeletekkel való összehangolásba hozatala céljából nem csak azon rendelkezést akarom kiemelni, melyet a detektív osztály szervezésével indokálva sőtly által is említhető, hanem a detektív osztály működésében mint irányadó

III. sz. melléklet: Detektívszabályzat felterjesztésének tárgyában kiadott 1888-ban kelt.
5617. számú dokumentum

IV. sz. melléklet: A Bűnügyi Osztály szervezeti ábrája

V. sz. melléklet: A detectív testület szabályzata és szolgálati utasítása.

I.

Szabályzat.

I.FEJEZET.

I.

A „detectív testület“ feladata, hatásköre és szolgálati viszonya.

1. §. A fő- és székvárosi rendőrség főkapitányságának kebelében szervezett „detectív testület“ a főkapitányi hivatalnak segéd-intézményét képezi s mint ilyennek feladata a főkapitányi hivatalt, kerületi kapitányságokat, a bejelentő és tolonczkezelő hivatalt, a közbiztonság és közrend fentartása érdekében, a figyelő, a megelőző és felfedező tevékenység közvetlen teljesítése által támogatni.

2. §. A „detectív testület“ a főkapitánynak – távolléte vagy akadályoztatása esetén a főkapitányi helyettesnek – van alárendelve. Tartozik azonban a központi osztályok főnökeinek, hozzá intézendő rendeleteit, a tolonczügykezelő, bejelentési hivatalfőnök, valamint a kerületi kapitányok megkereséseit – felelősség terhe alatt – végrehajtani.

3.§. A „detectív testület“ önállóan bűnügyi nyomozatokat nem indíthat, – valamint a főkapitány, vagy a bűnügyi osztály vezetőjének tudta nélkül nem folytathat. Köteles tehát a detectív felügyelő minden hozzá jutott büntetendő cselekményre vonatkozó névtelen levelet, vagy bizalmas feljelentést, az ügy természetének megfelelőleg, kellő időben a főkapitánynak vagy a bűnügyi osztály vezetőjének tudomására hozni.

Érintetlenül marad azonban minden rendőrközeget megillető azon joga, mely szerint, ha oly büntetendő cselekmény jut tudomására, melynél az azonnali intézkedés elmulasztása veszélylyel járna, önálló intézkedéseket tehet. Az ily intézkedés is azonban, lehetőleg gyorsan, a központi bűnügyi osztály vezetőjének tudomására hozandó.

4. §. A nyomozások eszközlése iránti megbízást, esetleg a nyomozati irány megjelölése mellett, rendszerint a bűnügyi osztály vezetője adja a detectív felügyelőnek; sürgős esetekben azonban, például midőn a büntett színhelyén megjelent központi felügyeletet teljesítő tisztviselő, vagy a nyomozat teljesítésével megbízott előadó rögtöni intézkedésnek szükségét látja fenforogni, ezek is rendelkezhetnek a detectivekkel és őket utasításokkal is elláthatják.

5. §. A „detectiv testület“ a hozzá különös utasítás nélkül áttett nyomozatokban saját belátása és legjobb tudomása szerint jár el. Az oly nyomozatokban azonban, melyekben a nyomozat iránya a bűnügyi osztály által megjelöltetett, vagy a nyomozat iránt részletes utasítás adatott, ezen irány szigorúan és lelkiismeretesen követendő még akkor is, ha a nyomozattal megbízott detectivek, vagy a detectiv felügyelő más irányt tartanak helyesebbnek. De ezen megszorítás által nincs korlátozva a detectiv felügyelő abban, hogy ily esetben az általa helyesebbnek vélt nyomot is ne követhesse, csakhogy erről értesíteni köteles a bűnügyi osztály vezetőjét. Az esetre pedig, ha az ily utasításokkal és megjelölt iránnyal szemben nyomozat közben arról győződnek meg a detectiv felügyelő, hogy azok hibásak, vagy célra nem vezetők, jogában áll a detectiv felügyelőnek, az eddigi nyomozat megszakítása mellett, erről a bűnügyi osztály vezetőjének azonnal jelentést tenni és újabb utasítást kérni. Ha a bűnügyi osztály vezetője ennek daczára is ragaszkodik előbbi utasításához, ez esetben a bűnügyi osztály vezetője által a főkapitánynak esetleg helyettessének jelentés teendő.

6. §. A detectiv felügyelő köteles a testülethez áttett nyomozatok állásáról az illető ügyek előadóinak bármikor felvilágosítást adni, viszont az előadók is kötelesek a nyomozat sikerére vonatkozó s közvetlenül az ő tudomásukra jött lényeges adatot és körülményt a detectiv felügyelővel mielőbb közölni.

Különösen pedig fennáll ezen kölcsönös értesítési kötelezettség oly bűnügyek nyomozásánál, ahol a nyomozatot a bűnügyi osztály a detectiv testülettel együttesen eszközli.

7. §. Miután az egyenruházott rendőrközegek hivatva vannak a nyomozó szolgálatot éber figyelés által támogatni, az alárendelt közegek azonnali kiértesítése céljából az elkövetett bűntettek rövid ismertetése és a nyomozott vagy körözött egyének személyleírása a rendőri főparancsnokkal rendszerint a bűnügyi osztály vezetője által közöltetik. Ha azonban e kiértesítés a bűnügyi osztály részéről (p. o. éjjeli időben) rögtön nem eszközölhető, a detectiv felügyelőnek kötelességében áll a kerületi felügyelőkkel a nyomozat érdekében közvetlenül érintkezni s azoknak rövid utón való kiértesítéséről gondoskodni, a kik a detectiv felügyelő által ily esetben igényelt megfigyeléseket eszközölni, illetve eszközöltetni kötelesek.

8. §. A „detectiv testület“ teendőihez nem tartozván a bűnügyek írásbeli előkészítése, közegei jegyzőkönyveket nem vehetnek fel. A „detectiv testület“ tagjai eljárásuk eredményét jelentés alakjába foglalják. E jelentések alapján terjeszti elő a nyert megbízatásnak meg- felelőleg vagy

írásbeli vagy szóbeli jelentését a detectiv felügyelő a felettes tényezőknek. A detectiv felügyelő a központi osztályoktól vett írásbeli felhívásra vagy a kerületi kaptányoktól vett Írásbeli megkeresésekre átiratilag teszi jelentését illetőleg válaszát.

9. §. A „detectiv testület“ sem bíróságokkal, sem idegen közigazgatási hatóságokkal levelezést nem folytathat, hozzájuk feljelentéseket nem tehet.

10. §. A rovott előéletűek ellenőrzése a detectiv testület praeventiv feladatához tartozván: oly rovott előéletű egyének, a kik állandó rendes és tisztességes keresetet kimutatni nem képesek, a kik tehát a visszaesés alapos gyanújával terhelhetők, a detectiv felügyelő által kitűzött időbeni személyes jelentkezésre és lakásuk, valamint foglalkozásuk időnkénti kimutatására szoríthatók, esetleg a kbtkv. 62. §-a alapján leendő eljárás megindíthatása céljából az illetékes kerületi kapitányságnak feljelentendők.

11. §. A bűnügyi osztály által vezetett „bűnügyi nyilvántartás“ adatai és eszközei a napnak bármely órájában a detectiv testület tagjainak rendelkezésére állanak. Viszont kötelessége a detectiv testület tagjainak mindazon közvetlenül tudomásukra jött adatokat és tényeket a bűnügyi osztály tudomására hozni, melyek a megfigyelő és felfedező rendőri ténykedés elősegítésére szolgálhatnak.

12. §. Azon kihágásokról, melyek törvény szerint (1881: XXI. t.-cz. 9., 10. és 11. §§.) a fővárosi rendőrség elbírálása alá tartoznak, a detectivok által a kerületi kapitányoknak rövid, írásbeli feljelentés teendő; minden ily feljelentés, illetve bekisérés utólag a detectiv felügyelőnek bejelentendő.

13. §. Az 1881. évi XXI. t.-cz. 16., 17., 18., 19. és 20. §§-ai értelmében eszközendő bekisérések, valamint általában szolgálati teendőiknek mikénti ellátása iránt a detectivok külön részletes utasítással láttatnak el.

II. FEJEZET.

A detectiv testület szervezése.

14. §. A detectiv testület áll: a) a detectiv felügyelőből, aki kerületi kapitányi rangban áll; b) a detectiv felügyelői helyettesből, ki rendőrfogalmazói rangban áll; c) a főkapitány által esetleg

és ideiglenesen beosztott egy vagy több segédfoglalmazóból vagy rendőrirmokból; d) a kellő számú detectivekből és e) a főkapitány által szükség szerint beosztott kezelő személyzetből.

15. §. A felügyelő a testület közvetlen felelős vezetője, a detectivek felett fegyelmi tekintetben felügyeletet gyakorol és képességük, munkásságuk és alkalmazhatóságukról személyi táblázatokat vezet. Főfeladata a detectiv felügyelőnek a hozzá áttett ügyek és megbízások lelkiismeretes és pontos ellátását eszközölni, illetve eszközölni s e célból különös kötelessége a detectiveket oktatni, szakszerűleg kitanítani, teendőiket ismeretük, képességüknek megfelelőleg helyesen kiosztani, működésüket szigorúan ellenőrizni s egyáltalán gondoskodni arról, hogy a „detectiv testület“ a fő- és székvárosi m. kir. államrendőrségnek valóban szakavatott, buzgó, lelkiismeretes és megbízható segédintézménye legyen. A detectiv testületnek az 1-ső szakaszban körvonalazott hivatásánál és rendeltetésénél fogva szoros kötelessége a detectiv felügyelőnek úgy saját, mint alárendelt közegeinek fontossabb ügyre vonatkozó tapasztalatairól, vagy felmerült gyanúokról és aggályokról minden esetben a főkapitánynak jelentést tenni, s a mennyiben a bűnügyi osztály ügykörét érdeklő tapasztalat vagy gyanúk forog fenn, a bűnügyi osztály vezetőjét értesíteni.

16. §. A főkapitány és a központi osztályvezetők a detectiv felügyelővel lehetőleg szóval érintkeznek. Ezen célból a detectiv felügyelő a főkapitánynál s illetve ennek akadályoztatása esetében a főkapitányi helyettesnél, valamint a bűnügyi osztály vezetőjénél a reggeli órákban személyesen jelentkezni tartozik. Ezen kívül személyes [érintkezés céljából annyiszor jelentkezhettek, illetve meghívható, a mennyiszer a szükség magával hozza. Ennélfogva a detectiv felügyelő idejét akként ossza be, hogy rendszerint déli 12 órakor és esteli 5 órakor hivatali helyiségében található legyen.

17. §. A detectiv felügyelő helyettes hivatása a detectiv felügyelőt feladatának és kötelességének teljesítésében támogatni. A detectiv felügyelő jogait azonban csakis annak törvényes távolléte esetén gyakorolhatja, egyébként pedig úgy az ő, mint az ideiglenesen a detectiv testülethez beosztott rendőrtisztviselők és a kezelő személyzet teendőit a detectiv felügyelő jelöli meg.

18. §. A detectiveknek az 1., 3., 4., 5., 8., 10. és 12-ik szakaszokban megjelölt kereten belüli működése felőleli az elkövetett bűntények felfedezését és a tettesek kinyomozását célzó összes

nyomozatokat és a megelőző tevékenység közvetlen gyakorlását. Feladatuk helyes és pontos teljesítése céljából a detectivek külön részletes szolgálati utasításokkal láttatnak el.

Minthogy a bűnügyi nyomozatoknak igen nagy része, természetüknek megfelelőleg, közvetlenül a bűnügyi osztály által végzendő el, ezen nyomozatok gyorsabb és célszerűbb elláthatása érdekében a detectiv felügyelő a bűnügyi osztály vezetője által megállapítandó szükség szerint a központnál teljesítendő szolgálattételre detectiveket rendel ki. A központi szolgálatra kirendelt detectivek ezek szolgálat idejére a bűnügyi osztály rendelkezésére állanak.

III, FEJEZET.

A detectivek próbakénti kinevezése, véglegesítése, elbocsátása és nyugdíjaztatása.

19. §. A detectivek egy próbaévre a főkapitány által ideiglenesen vétetnek tel. A próbaév letelte után – főkapitányi előterjesztésre – a belügyminiszter által eszközölt véglegesítés következik be. Be nem vált detectivek, ily minőségükben történt kineveztetésük napjától számított egy év alatt, a főkapitány által minden indokolás nélkül elbocsáthatók, ha a rendőrségnél netán előbb viselt szolgálat által törvényes elbánásra jogot nem nyertek volna. Utóbbi esetben a mennyiben elbocsájtatásuk nem jogérvényes fegyelmi ítélettel mondatott ki, végkielégítésre, vagy nyugdíjra, vagy pedig az előbbi szolgálatba való visszahelyezésre tarthatnak igényt. Végkielégítés esetén a próbaidő az összes szolgálati időbe beszámíttatik.

20. §. Detectivnek felvehető:

1. minden magyar állampolgár, a ki legalább 24 éves, de 40-ik évét még túli nem haladta;
2. teljesen egészséges;
3. kifogástalan előéletű;
4. a magyar nyelvet szóval és Írásban tökéletesen bírja;
5. a fő- és székvárosban kellő személy és helyi ismerettel bír.

A kellő tulajdonságokkal bíró olyan folyamodóknak, a kik több nyelv ismeretével bírnak vagy a kik előzőleg a rendőrség valamelyik ágánál szolgáltak és feltehetőleg a detectiv szolgálatra alkalmasak elsőbbség adandó.

21. §. A detectivekre, valamint özvegyeikre és kiskorú árváikra nézve az 1881. évi XXI. t.-cz. 47. §. második, harmadik és negyedik kikezdésében foglalt nyugdíj- és ellátási szabályok alkalmazandók.

IV. FEJEZET.

Napdíjak, költségek megtérítése és jutalmazás.

22. §. A főváros területén közszolgálatban eszközölt nyomozások és megfigyelések után a detectiv testület alkalmazottjainak díjak nem járnak; a szolgálattal járó, ki nem kerülhető tényleges költségek azonban megtérítetnek, ha a detectiv felügyelő költségeinek fedezésére a főkapitány, vagy a bűnügyi osztály vezetője előzetes beleegyezését adta, a többi alkalmazottak költségeit pedig a detectiv felügyelő, a főkapitány illetve helyettese, vagy a bűnügyi osztály vezetője beleegyezésével, előlegesen engedélyezte, mely körülmény a detectiv felügyelő költségjegyzékén a főkapitány vagy a bűnügyi osztály vezetőjének láttamozásával, a detectiv költségjegyzékén a bűnügyi osztály vezetője és a detectiv felügyelő láttamozása mellett kitüntetendő. Az előzetes beleegyezés nélkül teljesített kiadások visszatérítését csak a főkapitány utalványozhatja ki. A fuvar költségekre nézve az általános szabályok mérvadóak a detectiv testület összes alkalmazottjaira nézve is. A detectiv fuvar-nyugtái a bűnügyi osztály vezetőjének ellenjegyzésén kívül a detectiv felügyelő láttamozásával is ellátva mutatandók be a rendőripénztárnál. A detectiv felügyelő fuvar költségek megtérítését nem igényelheti, mert részére bérkocsi átalány van megállapítva.

23. §. A fővárosi rendőr-területen kívül illetékes megbízásból teljesített szolgálatért a detectivoknak, a fuvar költségeken kívül, naponként 2 forintnyi napi díj jár. Magánosok detectivok szolgálatát csak a főkapitány beleegyezésével vehetik igénybe és a kirendelt detectivnak 12 órai nappali szolgálatért 2 írt 50 krt, egy éjre terjedő szolgálatért 3 forintot és egy nap és egy éjre terjedő szolgálatért 4 forintot tartoznak a detectiv felügyelő kezeihez fizetni, ki azt az illető szolgálatot teljesítő detectivnak kezeihez juttatja.

24. §. Nagyobb bűntények felfedezése körül tett fontos és eredményes nyomozatokért és egyáltalában kiváló szolgálatokért a detectivok pénzbeli jutalomban részesíthetnek.

Ezen jutalmak esetről esetre a detectiv felügyelő és a bűnügyi osztály vezetőjének meghallgatásával a főkapitány által véleményeztetnek és előterjesztése folytán a belügyminiszter által állapítatnak meg és a rendőri házi pénztárnál tétetnek folyóvá.

Szolgalatban megsebesített detectivek gyógyítási költségei megtérítetnek. Mint valamennyi rendőrközegnek, úgy a detectiveknek is szigorúan meg van tiltva, a főkapitány beleegyezése nélkül magán felektől bármi néven nevezendő jutalmat vagy pénzbeli ajándékot elfogadni.

V. FEJEZET.

Fegyelmi eljárás.

25. §. Detectivek ellen emelt panasz folytán a főkapitány, illetve távollétében a főkapitánya helyettes, a felügyelő meghallgatásával vizsgálatot rendel, a vizsgálat megejtésére a főkapitány által rendőrtisztviselő jelöltetik ki.

26. §. Fegyelmi vizsgálatot rendelő főkapitányi határozat ellen felebbezésnek nincs helye.

27. §. A legfeljebb nyolcz nap alatt befejezendő és bemutatandó fegyelmi vizsgálat első fokú határozat hozatal végett az 1881. évi XXI. t.-cz. 45. §-a szerint a rendőrség kebelében alakított fegyelmi bizottságnak, melynek a detectivek fegyelmi ügyeit illetőleg a detectiv felügyelő is tagja, adandó ki. Felebbezések az írásban közlendő határozat kézbesítésétől számítandó 3 nap alatt nyújtandók be.

28. §. Másodfokon a főkapitány határoz. Nem egyenlő ítéletek, valamint hivatalvesztésre szóló határozatok a belügyminiszter jóváhagyása alá terjesztendők.

29. §. A fegyelmi büntetések fokozata:

1. szóbeli rosszalás;
2. Írásbeli dorgálás;
3. száz forintig terjedő fizetés-levonás;
4. szolgálatból elbocsájtás.

30. §. A jogérvényes fegyelmi határozatok a detectivek törzskönyvében a detectiv felügyelő által feljegyzendők.

31. §. Ha a fegyelmi vizsgálat alkalmával a büntettek- és vétségekről szóló magyar büntető törvény hatálya alá eső cselekmények, vagy mulasztások ismérvei mutatkoznának: az iratok a királyi ügyészséghez átteendők azon felkéréssel, hogy a fővárosi rendőrség főkapitánya minden

lényeges bírói határozatról és Ítéletről értesíttessék. Egyébiránt a fegyelmi eljárás is érvényesíthető az 1886. évi XXII. t. ez. 106. §-a határozmányainak analógiája alapján.

32. §. Ha a detectiv jogérvényes bírói ítélettel hivatalvesztésre vagy politikai jogok felfüggesztésére ítéltetett, hivatalából minden fegyelmi 1 eljárás nélkül azonnal elmozdítandó, úgy szintén akkor is, ha csődbe esett.

33. §. Minden egyéb büntető bírói jogérvényes Ítélet esetében, a bűnvizsgálati és eljárási iratok alapján, a fegyelmi eljárás folytatandó, s a mennyiben megindítva nem volt, azonnal megindítandó.

34. §. A detectiv felügyelő jogosítva van alárendeltjeit hivatalos kötelességük teljesítésére figyelmeztetni és meginteni. Ez azonban fegyelmi eljárás természetével nem bír s csak a valóban megindított fegyelmi eljárásban jöhet mint súlyosbító körülmény tekintetbe.

35. §. A detectiv felügyelő nemkülönben a detectivek Budapest főváros területén kívül csak akkor működhetnek, ha a fővárosban előfordult bűneset tovább nyomozása hitelt érdemlő feljelentések s alapos gyanú alapján, szükségessé válik. Más törvényhatóság területén előfordult bűnesetek kinyomozására a belügyminiszter külön Írásbeli engedélye nélkül ki nem küldhetők.

II.

Szolgálati utasítás

Általános rész.

A) A detectivek kötelességei.

a) Általános követelmények.

1. §. A detectiv azon közege a közbiztonsági rendészetnek, mely a törvények és rendeletek által megállapított korlátok határain belül a megelőző és felfedező szolgálatot van hivatva teljesíteni.

2. §. A detectiv első kötelessége a király Ő Felségéhez és az ország alkotmányához való tántoríthatlan hűség, valamint a törvények, rendeletek és előjáróinak parancsai által megszabott teendőinek pontos teljesítése.

3. §. A detectiv szolgálati kötelezettségeit lelkiismeretesen, pontosan és fáradhatatlanul teljesíteni, s ha e teljesítés veszélylyel jár, higgadtságot, kitartást és bátorságot tanúsítani köteles. Nem szabad, hogy a detektívet személyes veszélytől, vagy hátránytól való félelem szolgálati kötelessége teljesítésétől visszatartsa.

4. §. Megvesztegethetlenség és igazságérzet minden detectivtól szigorúan megköveteltetik. Ezalatt értetik, hogy a detectiv nemcsak pénz, vagy pénzértékű ajándék által ne legyen befolyásolható, hanem hogy magát semminemű magánérdek vagy mellétekintet által kötelessége teljesítésétől el ne tántorítsa s minden jelentésében és nyilatkozatában a valódi tényállás előadására és a legtisztább igazságra szorítkozzék. Különösen és szigorúan tiltva van szolgálat teljesítésért vagy szolgálati kötelesség elmulasztásáért jutalmat vagy bármi kedvezményt magán- féltől elfogadni. Amennyiben magánfél a detectivet tett kiváló szolgálatért pénzbeli jutalomban vagy értéket képviselő emléktárgyban akarná részesíteni, ez is csak a főkapitány engedélye alapján történhetik.

5. §. A detectivnek tudni kell, hogy a törvények és a rendőri területen érvényes rendeletek minő tettekre és mulasztásokra szabnak büntetést, ismernie kell továbbá a detectivtestület szervezési szabályrendeletét és azon törvényeket és rendeleteket is, melyek szolgálatára vonatkoznak.

6. §. A detectiv köteles arra törekedni, hogy magának minél alaposabb és kiterjedtebb helyi és személyi ismereteket szerezzen. Különösen pedig ismernie kell a rendőri területen tartózkodó azon rovott múltú és gyanús egyéneket, kik a közbiztonságra bármi tekintetben veszélyesek.

7. §. A detectiv külső megjelenése akár szolgálatban van, akár szolgálaton kívül – kivéve azon esetet, midőn álruhát visel mindig tisztességes és tiszta magaviseleté pedig komoly és előzékeny legyen és mindig hivatásának és feladatának tudatával bírjon. Öltözetében és viseletében a detectiv kerülje mind azt, mi őt feltűnővé, gúny vagy szájalom tárgyává tehetné.

8. §. A detectivok kötelesek a kartársi viszony fenntartására törekedni és ezért nem szabad egymást gúnyolni, nevetségessé tenni, vagy társuknak eljárását nyilvánosan bírálgatni. Mindazonáltal a testület jó hírnevét is minden detectiv féltékenyen őrizni köteles, s ezért ha valamelyik társa cselekménye vagy viselkedése által a testület jó hírnevét veszélyezteti, arra őt figyelmeztetni, ha pedig a tigyelmeztetés nem használ, ezt feljelenteni tartozik.

9). §. A detectiv hivatalos működésére, nyert utasításaira és a tudomására jutott magánviszonyokra nézve a legszigorúbb titoktartásra köteles. úgy szintén kötelessége a detectivnek inkognitóját lehetőleg megőrizni s azért kilétét úgy a hivatalos eljárás közben, mint a magánéletben szükség nélkül el ne árulja. Tilos továbbá nyilvános helyen szolgálati ügyeket tárgyalni és megbeszélni.

b) A detectiv magatartása a magánéletben.

10. §. A detektív a magánéletben a törvényeket és rendeleteket – melyeknek megszegőit üldözni van hivatva – a maga részéről is szigorúan betartani és oly életmódot köteles folytatni mely által magának köztiszteletet és közbecsiülést szerez. Iszákosság, kártyázás, tivornyalás, adósságsinálás és feslett életmód szigorúan tilos.

11. §. A detectiv más hivatalt nem viselhet, sem üzletet maga nem gyakorolhat. Rendőri felügyelet alatt álló üzletnek vele egy háztartásban élő szülői vagy gyermekei sem lehetnek sem tulajdonosai sem bérlői.

12. § A detectivnek politikai egyletbe lépni, vagy politikai egyletek gyűlésében részt venni – a hivatalos kiküldetés esetét kivéve – tilos. Más egyletnek vagy társulatnak, u. m.: társadalmi jótékony, művelődési stb. egyletnek a detectiv tagja lehet ugyan, de azt a detectiv felügyelőnek bejelenteni tartozik. Nem politikai egylet ünnepélyén részt vehet a detectiv, de nyilvános felvonulásban nem.

13. §. A detectivnek nem szabad rossz hírben álló személyekkel barátságos viszonyban állni és törvényes házasságon kívül idegen nővel közös háztartásban élni.

14 §. Detectivnek szolgálati teendőivel összefüggésben álló ügyekre nézve írásbeli bizonyítványokat kiállítani, kérvényeket és beadványokat szerkeszteni, útleveleket, igazolványokat stb. harmadik személyek számára kieszközölni vagy azok kieszközölését magára vállalni nem szabad.

15. §. A detectiv köteles nősülését, magánlakásának megváltoztatását és megbetegedését a detectiv-felügyelőnél azonnal bejelenteni.

c) A detectív magatartása a szolgálatban.

16. §. A detectív szolgálatban köteles mindig magával hordozni igazolványát, jelvényét és zsebkönyvét. Ezen kívül szükséges, hogy a detectív magánál tartson legalább 3 írt pénzt, zseborát, viaszgyertyát és néhány leragasztható levélborítékot. Éjjeli, vagy a fő- és székváros belterületén kívül teljesítendő szolgálatban a detectívénél forgópisztoly és kézi bilincs is legyen.

17. §. A detectív előljáróival szemben a legszigorúbb fegyelemre és függelemre, a legpontosabb engedelemességre és tiszteletre köteles.

18. §. A rendőri testület egyenruhában levő tagjait a detectív, hogy ezen minőségét el ne árulja nyilvános helyen köszönteni nem tartozik, de főként felsőbb tisztviselők előtt mindig úgy haladjon el, hogy azok által könnyen észrevehető és az esetleg sürgős szolgálatra felhívható legyen.

19. §. A detectív, ha szolgálat közben rendőrt szólít fel segédkezésére vagy közbelépésre a rendőr előtt kilétét igazolványának felmutatása által igazolni tartozik.

20. §. A közönséggel szemben tartozik a detectív udvarias és előzékeny, nyugodt és komoly magaviseletét tanúsítani, különösen köteles:

a) mindenkit állásához képest illedelmesen megszólítani s ha tőle bárki valami felvilágosítást útbaigazítást vagy segílyt kér, e kérésnek mennyiben kötelességébe nem ütközik és tehetségében áll, készségesen eleget tenni, a mennyiben pedig nem teljesíthetné, erről a felkérőt illedelmesen értesíteni; h) megszólításokat és figyelmeztetéseket minél kevésbé feltűnő módon eszközölni, minden kiabálást, fenyegetést, minden heves taglejtést és az embereknek kézzel való érintését mellőzni; c) minden durvaságot, önkényt, heveskedést és feleselést, kerülni; d) azon esetben pedig, ha a megszólítás vagy figyelmeztetés sikertelen marad, avagy ellenállás tanúsítatnék, erélyesen, határozottan fellépni és a legrövidebb úton célhoz vezető eszközöket alkalmazni.

21. §. Figyelés, puhatolás, rovott múltú egyének ellenőrzése s más oly működésnél, hol a rendőri jelleg elárulása nem szükséges, a detectív őrizze meg inkognitóját, ha azonban oly intézkedést teljesít, melyre csak mint rendőrközeg jogosult, p. o. házkutatást, előállítás,

személyazonosság igazolására való felhívást, stb. – mielőtt e ténykedését megkezdené tartozik magát megnevezi és meghatalmazását vagy igazolványát felmutatni.

Azon esetben, midőn a detectiv személy ellen irányuló intézkedést nem fogatosít és jellegének elárulása csak az ő hatósági személyiségevel járó jogok érvényesítésére szükséges, elegendő, ha jelvényét előmutatja.

d) A detectiv szolgálati teendői.

22. §. A detectiv szolgálati teendői: a) általánosak, b) különlegesek. Általánosak a közbiztonsági rendészet körébe tartozó teendői, melyeket külön utasítás nélkül saját kezdeményezése folytán teljesíteni tartozik. Különleges teendői, melyek teljesítésére külön utasítással bizatik meg.

23. §. A detectivnek a közbiztonsági rendészet körébe tartozó szolgálati teendőihez tartoznak: a) a figyelés, b) az intézkedés.

24. §. A figyelői működés kiterjed a rendőrséget a közbiztonság szempontjából érdeklő: a) személyek, b) helyiségek, c) események, d) tárgyak megfigyelésére és a rendőrség intézkedését igénylő, de azonnali közbelépését nem szükségllő észleletek feljelentésére.

25. §. A közbiztonság szempontjából a rendőrséget érdeklő személyek a következők: a) a rendőri felügyelet vagy megfigyelés alá helyezett személyek; h) közveszélyes és rovott előéletű személyek, valamint foglalkozás nélküli csavargók; c) pazar költsékezés, elrejtőzés vagy bármely más indokból gyanús egyének; d) végre oly személyek, kik rendzavarások, zavargások alkalmával rendszerint mint felbujtók és rendezők szerepelnek. A detectiv a felsorolt osztályokhoz tartozó személyeket, azok magaviseletét, cselekményeiket, és összeköttetéseiket minden feltűnés nélkül figyelemmel kísérni, kilétüket megállapítani és azonnal jelentést tenni tartozik, mihelyt oly észleleteket tesz, melyekből a nélkül, hogy azok közbelépésre elegendő okot szolgáltatnának valami tervezett, készülőiéiben levő vagy már elkövetett törvénysértésre lehet következtetni.

26. §. A rendőrséget a közbiztonság szempontjából érdeklő helyiségek: a) szállodák, vendéglők és kényházak, különösen azok, hol gyanús egyének szoktak megfordulni; b) nyilvános

mulatóhelyek, különösen dal- csarnokok és táncztermek; c) zsibárus üzletek és zálogházak; d) cseléd- •elhelyező intézetek és tömeges lakások; e) gyárak, malmok és piacok.

A detektív a keretében levő szállókban naponként megjelenni, az idegenek névjegyzékét átvenni s az iránt, nincsen-e ott valamely keresett büntettes, vagy gyanús egyén, puhatolni, a többi felsorolt helyiségeket pedig szintén minél gyakrabban meglátogatni, az ott megforduló közönséget és annak viszonyait, magaviseletét megfigyelni tartozik, hogy esetleges felhívás folytán bármikor kellő jelentést tehessen.

27. §. A közbiztonság szempontjából a rendőrséget érdeklő eseményekhez tartoznak: a) vásárok és nyilvános ünnepélyek; b) mindennemű gyülekezetek, csoportosulások és népmozgalmak; c) tömeges munkabeszünetések (strike-ok) és zavargások; d) büntetetendő cselekmények és nagyobb balesetek.

Mindezen események alkalmával a detektív oly személyeket, kik bármi tekintetben közveszélyesek és azok magaviseletét, továbbá a gyanús személyeket, a közönség hangulatát és szándékait óvatosan megfigyelni, illetve kipuhatolni és a tett észleletekről jelentést tenni tartozik.

28. §. A közbiztonság szempontjából a rendőrséget érdeklő tárgyakhoz tartoznak: a) egyrészt azok, melyek büntetetendő cselekmények elkövetésére ingerelhetnek, vagy arra alkalmid és eszközül szolgálhatnak, p. o. felügyelet nélküli áruk, kulcsok, robbanó anyagok, robbantó eszközök stb.; h) másrészt oly tárgyak, melyek elkövetett büntetetendő cselekmények gyanúját ébreszthetik, p. o. hullák, vérnyomok, álkulcsok, betörő szerszámok stb. Mindezen tárgyakra a detektív külön felhívás nélkül is figyelni és gyanú esetén puhatolni tartozik, vájjon nincsenek-e összefüggésben készülő vagy elkövetett bünténnyel?

29. §. A figyelésnél a detektív rendszerint ügyelni tartozik: a) hogy rendőri jellege titokban tartassák; b) hogy feltűnést ne okozzon és a figyelmet, különösen a megfigyeltekét, magára ne vonja. Kivételt képez a rendőri felügyelet alá helyezett és a rovott múltú személyek megfigyelése, melynél oly eljárás követendő, hogy az illető megfigyelt tudja, miszerint cselekmélyei ellenőriztetnek és ez által büntetetendő cselekmények elkövetésétől visszatartassanak. De ezen esetben is a megfigyelés akképen eszközlendő, hogy az a megfigyelt személy családi életére, erkölcsiségére és keresetére kedvezőtlen hatással ne legyen és az illető előtt a javulás útját ne zárja el, vagy tisztességes keresetétől ne fossza meg.

30. §. Intézkedni tartozik a detektív: a) tiltott és büntetendő cselekmények megakadályozása; b) a közbiztonság szempontjából veszélyes vagy gyanús személyek igazoltatása és bekísértetése; c) körözött és kitiltott személyek kipuhatólása és elfogatása; d) tetten ért bűnös elfogatása és büntetendő cselekmény nyomainak, bűnjeleknek biztosítása végett.

31. §. Büntetendő cselekmények megakadályozása végett személyes közbelépés által intézkedni akkor köteles a detektív: a) ha a büntetendő cselekmény büntett vagy vétséget képez és nincs a közelben rendőr, ki közbelépésére felhívható volna; b) kihágás esetében, ha a kihágás oly természetű, mely a személy- és vagyonbiztonság, a közrend vagy köz- erkölcsiség nagyobb mérvű megzavarására vezethetne. Minden más esetben, midőn büntetendő cselekmény közbelépés által megakadályozandó, a detectiv a legközelebbi rendőrt tartozik a közbelépésre felhívni és személyesen csak akkor köteles beavatkozni, ha a közbelépő rendőr támogatására vagy segítségére szorul.

32. §. A közbiztonságra veszélyes vagy gyanús személyeket öngazolásra felszólítani és bekísérni, vagy bekísérés végett a legközelebbi rendőrnek vagy őrszobán átadni tartozik a detectiv az esetben, ha azok:

a) önmagukat, vagy a birtokukban levő tárgyak jogszerű birtoklását igazolni nem képesek; h) a helyi vagy időbeli körülmények folytán; c) magaviseletük vagy a náluk levő tárgyak által gyanút keltenek az iránt, hogy tilos járatban vannak.

33. §. Büntett vagy vétség miatt körözött, vagy letartóztatni rendelt vádlottakat, gyanúsítottakat, vagy szökevényeket és kitiltott személyeket a detectiv minden körülmények között elfogni, esetleg tartózkodási helyüket, ha az a rendőri területen kívül esik, bejelenteni tartozik.

34. §. Ha a detektív gyilkosság, emberölés, rablás, pénzhamisítás vagy más nagyobb beszámítás alá eső, a helyszínen nyomokat hátrahagyott, bűnesetről értesül vagy bűnjelekre akad, első teendője a helyszín változatlan megőrzése, a bűnjelek biztosítása iránt gondoskodni, az esetet bejelenteni és a tettes után puhatólni addig is mig az értesített rendőrség kiküldöttje megérkezik. A bűnös tetten érése esetén első sorban a tettes elfogandó és bekísérendő.

35. §. A detectivnek a törvényszéki rendészet körébe tartozó különleges teendői: a) rendesek, b) rendkívüliek.

36. §. A különleges rendes teendők kiterjednek a nyomozás következő ténykedéseire, u. m.: a) helyszíni szemlék megtartására; b) személyek és azok életviszonyai utáni puhatolásra; c) személyek és dolgok felkutatására; (d) személyek megmotozására és helyiségek kikutatására; e) személyek üldözésére és elfogására.

37. §. A helyszíni szemle, elkövetett bűncselekmény színhelyén tartandó, annak megállapítása végett, hogy: a) mikor követtetett el a cselekmény; b) annak elkövetésében egy vagy több és ha több, hány személy vett részt; c) hol és mily eszközök segítségével történt a behatolás; d) történt-e védekezés; e) mely tárgyak törettek fel vagy mozdítottak ki helyükből; f) a tettesek mit vittek el; g) a közelben lakók vagy tartózkodók észleltek-e valamit s ha igen, mit; h) mely tárgyak hagyattak a tettesek által a büntett színhelyén; i) merre távoztak a tettesek és hagytak-e lábnyomokat?

A detectiv a helyszíni szemle alkalmával akár vizsgálóbíró, akár rendőrtisztviselő vezesse, akár maga a detectiv foganatosítja azt, a fennebb megjelölt körülményekre egyenként figyelni tartozik és köteles mindazon észleleteit, melyek a büntett véghezvitele idejének, helyének, körülményeinek, valamint a tettesek kilétének megállapítására szolgálhatnak, a szemlét vezető tisztviselő figyelmébe hozni, esetleg jelentéseiben a legrészletesebben körülírni, a bűnjeleket lefoglalni, távolságokat és idővel változó vagy eltűnő nyomokat nagyság vagy méretek szerint pontosan megjelölni, esetleg nyomokról gipszöntvényeket venni.

38. §. Személyek és azok életviszonyai után való puhatolásnál különböző eljárás követendő, a szerint, a mint: a) vagy a rendőrség előtt ismeretes; b) vagy bármi okból gyanús színben feltűnő ismeretlen személyek; c) vagy valamely bűntény ismeretlen tettese képezik a puhatolás tárgyát. Mind a három esetben azonban a detectiv főfeladata arra törekedni, hogy az illető személy minden lépése, ténye és intézkedése, mit lakásán kívüli tesz, a detectív tudomására jusson.

39. §. Ismert személy- és ennek életviszonyai utáni puhatolásnál a detectivnek rendőri jellegét csak akkor szabad elárulnia, ha ez által arra nézve, kire vonatkozólag puhatolás eszközöltetik, sem erkölcsi, sem anyagi hátrány nem háramolhatik és ha a felvilágosítást nyújtó személy biztosítékot nyújt arra nézve, hogy az illetőt az ellene történt puhatolásról nem értesíti. Minden más esetben rendőri jellegének titoktartása mellett igyekezzék a detectiv az illetővel ismeretségben vagy összeköttetésben állóktól megszerezni a kívánt adatokat anélkül, hogy ezek észre vegyék, miszerint a rendőrség érdeklődik az illető személy és életviszonyai iránt. Tilos

azonban bármely ürügy vagy álarcz alatt a család békéjét megzavarni, vagy családi titkokat álutakon kitudni.

40. §. Szállodákban vagy magánlakásban tartózkodó, nyilvános helyen, mulatóhelyiségben vagy indóházban megjelenő oly ismeretlen személy után való puhatolásnál, ki magaviseleté, környezete, esetleg körözött egyénhez való hasonlatossága által gyanús, a detectivnek rendőri jellegét csak akkor szabad elárulni, ha észleletei alapján azon meggyőződésre jut, hogy a gyanús személy kilétét büntettes voltának leleplezése céljából titkolja.

41. §. Oly személy felkutatása esetében, ki név, származás, kor- és személyleírás után ismeretes, mindenek előtt a bejelentési hivatal segélyével, annak ez idő szerinti vagy utolsó lakása kitudandó, s utóbbi esetben a lakásadónál vagy az illetőnek a lakásadótól kitudott ismerősei, rokonainál puhatolandó ki a keresett jelenlegi lakása vagy tartózkodási lielye.

Amennyiben a keresett személy a fővárosban lakással eddig nem birt volna, a vele egy községből származó, vele egy társadalmi állású, egy pályán működő, egy iparágat, egy foglalkozást űző egyének között kell utána puhatolózni és az ezek között megbízhatóknak látszó személyek is felkérhetők az illető után való puhatolózásra.

Midőn a keresett egyénnek csak neve van tudva, első sorban annak származáshelyét és személyleírását, ha csak személyleírása ismeretes, nevét és származási helyét iparkodják a detectiv megállapítani.

Személy utáni puhatolózással rendszerint egy vagy két detectiv bizatik meg, ha azonban valamely személynek kézrekerítését fontosabb okok kívánják és az előreláthatólag rendes lakással vagy tartózkodási helylyel nem bír, vagy csak ideiglenesen rövid időre jelenik meg a fővárosban. esetleg itt álnév alatt lappang, a testület összes detectivei utasítatnak felkeresésére, kik ily esetben egyenként, a keretükben levő összes szállodákat, nyilvános mulatóhelyeket egy időben bejárják és a puhatolózást a legszélesebb körben foganatosítják, intézkedvén az iránt is, hogy ha ott az később megjelenék, erről az illető detectiv bizalmas embere által azonnal értesítve legyen.

Mielőtt a keresett egyén előállítatnék vagy tartózkodási helye bejelentetnék, a detectiv mindig győződjék meg arról, ha vájjon nincsen e a személyben tévedés? Azt pedig, hogy az illető a főváros területén feltalálható nem volt, csak akkor jelentse, ha már minden módot meg- kísérlett és ennek daczára sem volt képes nyomára akadni.

42. §. A bűncselekmény színhelyén a tettesek által visszahagyott, tehát bűnjelt képező dolgok visszahagyna kilétének megállapításával a tettes kiléte lévén megállapítva, a detectiv kövesen el mindent, hogy az ily bűnjelek tulajdonosát, illetőleg visszahagyóját minden körülmények között kipuhatolja. Iparkodjék mindenek előtt megállapítani, hogy oly tárgyat, mely vidékről, származó, mily osztályhoz tartozó, minő iparágat űző emberek használják, hol lett az eladva, hol, mire lehetett az használva, és ha így némi irányt nyert, csak akkor puhatóldozék a személy iránt.

43. § A rablás, lopás, vagy más vagyon elleni bűncselekmény utján elidegenített dolgok utáni puhatólózást a detectiv mindig a bűncselekmény elkövetésének helyén kezdje meg, gyakran találkozáván szemtanúk, kik az elszállítás irányára nézve útbaigazítást adhatnak, ha pedig itt semmi útbaigazító adat sem volna található, az elidegenített dolgok természetéhez képest s a megfelelő tárgyakkal kereskedő, különösen orgazdaság hírében álló ékszerészek, kereskedő, ócskaárúsok, stb. keresendők fel és ezek szomszédainál kell tudakozódni, ha vájjon a keresett tárgyakhoz hasonlókat nem láttak-e valaki által odaszállíttatni.

Midőn a rablás, lopás vagy más bűncselekmény utján eltulajdonított dolgok a detectiv szemeláltára, vagy közvetlenül közbe szállíttatnak a tettes vagy bűnrészes által valamely házba, a detectivnek kötelessége oda belépni, az elidegenített dolgot lefoglalni anélkül, hogy erre külön utasítást várna ; ha azonban az eltulajdonított dolog már régebben szállhatott volna be valamely magán lakásba, oda a detectiv nyílt rendelet nélkül be nem léphet (lásd a 95. §-t), hanem az elszállítás megakadályozására nézve intézkedik addig is, míg nyílt rendeletet nyer. Oly esetben, midőn a bűncselekmény már napokkal előbb követtetett el, valamint akkor, ha az ismert orgazdáknál, vásártereken és ószereseknél megtett puhatólózások az elidegenített dolgok nyomára nem vezettek és sem a bűncselekmény színhelyének, sem a gyanúsított lakhelyének közelében lévő zálogházakban nem találtattak meg az elidegenített tárgyak, azonnal jelentés teendő a detectiv-felügyelőnek és az ügy előadójának, ki, ha már előbb nem tette volna, a zálogház-tulajdonosokat, gyűjtőket, ékszerészeket, bankházakat stb. felhívás útján értesíti.

Az ily felhívások rendszerint az egyenruházott rendőrök által kézbesítendőek, sürgős és fontos esetekben azonban e felhívásokat – saját keretükben maguk a detectivok hordják szét. De az ily rövid úton eszközölt értesítések megtörténtéről is elismervények veendőek.

A keresett tárgy bárhol, bárki birtokában találtatnék is az meg a detectiv által, még kényszereszköz alkalmazásával is lefoglalandó, a detectivnek nem állván jogában annak elbírálásába bocsátkozni, ha vájjon jóhiszeműleg szerezte-e azt birlalója vagy sem. Kivételt csak a zálogháztulajdonosok képeznek, hol az eltulajdonított dolog csak letiltandó.

Ha a detectivnek kételyei lehetnek az iránt, hogy a megtalált tárgy nem azonos a keresettel, az a lefoglalás, illetőleg a letiltás előtt a károsult félnek felmutatandó.

44. §. Azon esetben, ha jelek vagy fontos gyanuok szólnak a mellett, hogy valamely házban vagy valamely helyiségben bűntény vagy vétség elkövetésével gyanúsított egyén van elrejtőzve, vagy hogy azokban oly tárgyak vannak, melyeknek kézre kerítése vagy megtekintése a vizsgálat folyamára jelentősséggel bírnak, köteles a detectiv lelkiismeretes és beható puhatolódzás, tudakozás, figyelés, észleletek alapján meggyőződést szerezni, ha vajjon forog-e csakugyan fenn elegendő gyanítok az illető helyen megtartandó házmotozásra, s ha igen, ez iránti jelentését azonnal tegye meg és egyidejűleg társának vagy a közeli rendőr őrszemnek visszahagyásával intézkedjék, hogy visszatértéig a házból az ott bujkáló egyén el ne szökhesse, az ott elrejtett tárgyak el ne szállíttassanak.

45. §. Ha házkutatás foganatosításához küldetnek ki a dedectivek, kötelesek a házkutatás megtartásával megbízott rendőrtisztviselő utasításaihoz s a házkutatásra vonatkozó általános szabályokhoz ragaszkodni, de eljárásukban folytonosan szemelött tartani, hogy a felesleges feltűnő és az érdekelteknek nem okvetlenül szükséges megterhelése mellőztessék, hírnevük és a nyomozás tárgyával nem szorosban kapcsolatos magán titkok lehetőleg megkíméltesse, valamint az illem és tisztesség megóvassék.

46. §. Midőn a dedectiv valamely bűncselekmény miatt nyomozó levéllel keresett vagy büntett elkövetésén ért személyre bukkan és kilátása van, hogy azt nyomon követve beérheti s ha veszély van a késedelemben, kötelessége az ország határán belül addig üldözni, mig elfogja, de kötelessége azt, hogy kit és merre üldöz, zárt levélben felügyelőjének bejelenteni és holtartózkodásáról, működésének eredményéről naponként távirati értesítést küldeni. Megjegyeztetik azonban, hogy a főváros területén túl engedély nélkül való üldözésnek csak akkor van helye, ha a detectiv a menekülőnek közvetlen nyomában van, mert különben költségei nem téríttetnek meg, sőt engedély nélküli eltávozásával fegyelmi vétséget követ el. Az indokolt üldözés alá vett személy bárhova s így magánlakásba is követhető.

47. §. A detectivnek, ha csak ellenkező utasítást nem nyert, kötelessége a gyanúsnak jelzett, vagy gyanúsnak látszó személyt, mielőtt azt elfogná, kikérdezni s annak feleletéből is megállapítani, ha váljon a személyben nem tévedett-e? A kikérdezés azonban ne viselje magánna vallatás látszatát és ne terjeszkedjék ki az illető terhére rótt bűncselekményre.

48. §. Midőn a detectiv valamely bűntett elkövetésével gyanúsított személy elfogására kiküldetik, figyelemmel legyen arra is, ha váljon annak környezetében nincsenek-e oly egyének, kik bűnrészességgel gyanúsíthatók lennének és azok valamint a házban lakók kikérdezésével szerezzén magának tájékozottságot, hogy az esetre, ha ez emberek bűnrészessége' mellett alapos gyanuokok merülnének fel, azokat is előállítsa.

49. §. Mielőtt a detectiv valakit kilétének ő előtte, vagy valamelyik kerületi kapitányságnál való igazolására felhívna, mindig nevezze meg magát, mutassa fel igazolványát, mert csak igazolt rendőrközeg jogosult valakit igazolásra felszólítani s mert az önigazolás megtagadása csak igazolt rendőrközeggel szemben képez büntetendő cselekményt és mert e nélkül, ha az illető őt sértő kifejezésekkel illetné, vagy éppen tetteleg bántalmazná, a hatóság elleni kihágás, illetve hatóság elleni erőszak nem lenne megállapítható.

50. §. Az önigazolás, illetőleg önigazolás végetti előállítás lehetőleg feltűnés nélkül eszközöltessék, miért a detectiv udvarias, de határozott modorban adja tudtára az illetőnek, hogy személyének ismeretlen volta és a körülmények, melyekben találtatott, igénylik kilétének megállapítását. Ha nyilvános helyen, például vendéglőben, kávéházban, orpheumban találatnék az illető, hol a rendőri fellépés feltűnést, esetleg botrányos jelenetet idézne elő, – a mennyiben a gyanús személy megszökésétől tartani nem lehet – az üzlettulajdonos vagy más valamely ott alkalmazott megbízható egyén által szólíttassa azt a detectiv félre s ott közölje vele célját.

51. §. A detectiv különleges rendkívüli teendői a kiadott megbízások által állapítatnak meg esetről esetre és azok teljesítési módozataira nézve a megbízás alkalmával kiadott utasítások mérv- és irányadók.

B) A detectivnek jogai.

52. §. A detectivnek jogai vannak: a) az állammal szemben, b) társaival szemben, c) a rendőrség egyéb tagjai és előljáróival szemben, d) a közönséggel szemben.

53. §. A detectivnek jogai az állammal szemben a detectiv testület szervezeti szabályzatában vannak megállapítva.

54. §. A detectivet társaival szemben megilleti a figyelmeztetés, feljelentés és bekisérés joga. A figyelmeztetés jogával a detectiv akkor élhet, ha társainak hivatalos eljárásában hibát vagy szabálytalanságot vesz észre.

A detectiv köteles társát feljelenteni, ha az bármiféle fegyelmi kihágást, vagy a testületre sérgyent hozó cselekményt követ el.

A bekisérés, illetve a bekisértetés joga megilleti a detectivet, ha valamelyik társa közbotrányt okoz vagy a kihágást figyelmeztetés dacára folytatja.

55. §. A detectiv a rendőrtestület bármely tagja által „Ön“ czimzéssel szólítandó meg; nyilvánosan soha és felebbvaló rendőri alkalmazott által csak akkor dorgálható meg, midőn ezen felebbvalónak alá van rendelve.

A detectiv utasítást, elfogadni és teljesíteni csak a főkapitánytól, helyettesétől, a bűnügyi osztály vezetőjétől, a detectiv felügyelőtől vagy annak helyettesétől és azon rendőrtisztviselőktől tartozik, kik mellé ideiglenesen bármely czélből alá van rendelve; azonban bármely tisztviselő hivatalos felhívásának is eleget tartozik tenni, ha az a tevékenységi körébe tartozó teendőkre vonatkozik s összeütközésbe nem jön általános szolgálati teendőivel, vagy el nem mulasztja azon különleges teendőit, melyek külön megbízás folytán reá vannak ruházva. De ha e felhívásnak nem is tehet eleget, tartozik azon indokokat az illető tisztviselővel közölni; a melyek alapján a felhívásnak eleget nem tehet.

56. § A detectiv: a) ha magát előljárója vagy annak intézkedése által sértve érzi, e miatt orvoslás vagy elégtétel miatt a főkapitánynál panaszt emelhet, b) A fegyelmi bizottság által hozott határozatok ellen felebbezhet.

57. §. Panaszok és felebbezések, épúgy mint más kérelmek bármi természetűek legyenek, a detectiv által mindig szolgálati utón Írásban terjesztendőek elő. Valamint a fegyelmi határozatok elleni felebbezések, a rendőrtisztviselők elleni panaszok és a szabadságolás iránti kérvények is.

58. §. A közönséggel szemben a detectivet megilletik mindazon jogok, melyek hivatásából folyó kötelezettségének teljesítéséhez szükségesek, úgy mint: a) a figyelmeztetés, b) az igazolásra való felhívás, c) az előállítás, d) a bekisérés, e) az elfogatás, f) magánlakásba való behatolás, g) a bilincsek alkalmazása, h) és a fegyverhasználat joga.

59. §. A figyelmeztetés, mint megelőző intézkedés, tiltott cselekmények vagy büntetés alá eső mulasztások megakadályozása céljából alkalmazható.

60. §. Az önigazolásra való felhívás bármi tekintetbe a detectiv előtt a gyanús színben feltűnő, továbbá közveszélyes és rovott múltú személyekkel szemben alkalmazható.

61. §. Az előállítás a közbiztonsági rendészethez tartozó megelőzőintézkedés, mely a detectiv által akkor alkalmazható: a) ha a kihágást elkövető a detectiv részéről történt megintés után is folytatja a kihágást, b) ha a kihágás oly természetű, hogy az közbotrányt okozott, vagy az előidézett rendetlenség vagy csendzavarás csak a tettes elfogásával szüntethető meg, c) ha az illető a hivatalos kötelességét teljesítő detectivnek tetteleg ellenszegül vagy azt bántalmazza, d) ha a kihágást elkövető, vagy az elkövetés alapos gyanújával terhelt egyén a detectiv felhívására nevét vagy lakását be nem mondja, vagy ha a bemondás valódisága iránt alapos gyanúja van, e) ha a rendőrségi területről kiutasított egyén a tilalom dacára visszajön.

Előállítandók továbbá: f) koldusok, g) kik szolgálat vagy munkakeresés ürügye alatt csavarognak a nélkül, hogy valahol munkát vállalnának, h) házalók, bohócok, mindennemű mutatványosok, utcai vagy korcsmai zenészek, népénekesek, ha kihágást követnek el, i) hamis vagy gyanús útlevelekkel vagy igazolványokkal ellátott, valamint oly egyének, kik a hatóság tévútra vezetése vagy zsarolás céljából álneveket használnak vagy más hamis körülményeket adnak elő vagy ugyanazon célból álruhákban vagy más módon átalakítva jelennek meg, j) tiltott mesterségekkel vagy tiltott játékokkal foglalkozók, k) olyanok, kik csoportosan csavarognak s a személy- és vagyonbiztonságnak megzavarására alkalmas eszközökkel vannak ellátva, l) kik az elősorolt osztályokhoz tartozó egyéneknek üzletszerűleg lakást adnak vagy azokat mint szállásadók fel nem jelentik, vagy azoknak felfedezését vagy elfogatását megghiúsítani igyekeznek.

Végül előállítandók: m) az oly ismeretlen egyének, kik magukat feltűnő viseletük vagy környezetük által valamely büntett elkövetésében való tettesség vagy részesség gyanújába keverték, ha az ellenük alkalmazott figyelés révén sem volt ki- és milétük megtudható.

62. §. A kihágáson ért egyének rendszerint előállítás végett a legközelebbi rendőr őrszemnek adandók át, kinek könyvébe a detectiv beírja, ki, mily cselekmény miatt s ki utasítására kísértetik be. Ha azonban az előállítandó egyén az intelligens társadalmi osztályhoz tartoznék és ez kérné, vagy a kihágás oly természetű lenne, hogy az csak a detectiv kimerítő jelentése alapján volna megvilágítható, vagy az előállítandó egyén a 74. §. m) pontja értelmében

gyanúsítva, a detectiv köteles az előállítást személyesen eszközölni. Utóbbi két esetben egyenruhás rendőr csak akkor veendő igénybe, ha az előállítandó egyén ellenszegülést kísérlene meg.

63. §. A bekísérés a nyomozási eljáráshoz tartozó rendszabály és alkalmazandó: a) kinek elővezetését, az arra jogosított tisztviselő elrendelte ; b) kinek elővezetése nem rendeltetett ugyan el, de a detectivtestületre bízott nyomozás rendén büntettség vagy részessége mellett oly terhelő gyanuokok szólnak, mik azonnal való kihallgatását vagy letartóztatását teszik szükségessé; c) kik büntett miatt vád alá vannak helyezve, vagy már el vannak ítélve, azon esetben, ha kísérletet tesznek a büntetés elől külföldre menekülni; d) azon feltételes szabadságra bocsátottak, kik a köteles jelentkezést elmulasztották; e) rovott múltú egyének, kik, különösen éjjel, gyanút keltő körülmények között oly tárgyak birtokában talátnak, melyek valamely bűntényből származnak, vagy oly eszközök birtokában vannak, melyek közönségesen valamely büntett elkövetésénél használhatók; f) valamely közigazgatási vagy rendőrhatóság által büntettes vagy részesként megjelölt illetőleg nyomozott egyén; g) oly személy, ki büntett elkövetésén éretik, vagy közvetlenül a tett elkövetése után mint bűntényben gyanús már üldöztetik, vagy fegyverrel avagy a büntett elkövetéséből fenmaradt vagy bűnrészességét különben bizonyító más bűnjellel talátnak; h) oly személy, ki vétségben talátnak ugyancsak gyanúsnak, de külföldi vagy a menekülésre előkészületeket tesz vagy kóbor életmódja, személyének ismeretlen volta, állandó lakásnak hiánya miatt a büntetés elől való megszökését valószínűvé teszi, továbbá, ki a tanukra, szakértőkre vagy bűnrészesekre az igazság kiderítését akadályozó módon hatni, vagy a bűntény vagy vétség nyomainak megsemmisítése által a bírói nyomozást máskülönben törekedett megnehezíteni, vagy arra, hogy ez csakugyen megtörténhetik, alapos gyanuokok léteznek és ha különös körülmények azon aggodalmat igazolják, hogy a gyanúsított a véghez vitt tettet ismételni, vagy a fenyegetőzve jelzett tettet csakugyen végre fogja hajtani; i) katona- és honvédszökevények.

64. §. Mielőtt a detectiv valakit bekísér, meggyőződni tartozik annak személyazonosságáról s ha kételye lenne, addig ne fossa meg személyes szabadságától, míg puhatolózás utján magának bizonytságot nem szerzett.

A bekísérendő egyént a detectivnek nem áll jogában önkéntes jelentkezésre utasítani, vagy midőn vele elrendelt előállítását közölte magától távozni, saját vagy valamely ismerősének lakásába betérni engedni.

65. §. A 76. §. a) b) és d) pontjaiban érintett bekísérések rendszerint a hivatalos órákon belül eszközölködnek, iparkodják tehát a detectív az illetőt lakásán a kora reggeli órákban felkeresni és egyenesen az illető ügy előadójához vezetni. Ha azonban a bekísérendő egyénnek rendes lakása nem lenne vagy bujkálna, a bűnügyi osztály vezetőjének szóbeli jelentés teendő. Ha az ily rendes lakással nem bíró vagy bujkáló egyén részére a bűnügyi osztály vezetőjétől már nem lenne letartóztatási végzés eszközölhető, úgy az elővezetett egyén a központi felügyeletet tartó tisztviselőnek adandó át írásban foglalt s az elővezetés szükséges voltát indokoló jelentés mellett.

66. §. A bekísérést a detectív maga köteles eszközölni, a mely alkalommal minden feltűnés kerülendő, ellenszegülés esetén azonban az egyenruházott rendőrség segélyét igénybe veheti.

67. §. Az elfogás csak tetten ért bűnös és oly személy ellen alkalmazható, ki ellen letartóztatási parancs van kiadva. Az elfogás ott fogatosítandó, ahol az illető feltaláltatik s lehetőleg erőszak alkalmazása nélkül. A detectív magát megnevezi, igazolványát megmutatja s aztán kezének az illető vállára való helyezésével e szavakkal eszközli az elfogást „a törvény nevében foglyom”.

68. §. Ha azonban az elfogandó személy környezetétől tartani lehet, hogy az elfogást megghiúsítja s vele szemben elegendő erő gyorsan nem hozható össze, a letartóztatás elhalasztása pedig az illető szökését vonhatná maga után, a detectívek ne közöljék vele kiküldetésük célját, hanem iparkodjanak őt valamely ürügy alatt környezetéből kivonni s vele letartóztatását csak később közölni, ez által legtöbb esetben megelőzhető lévén az erőszak alkalmazása, sőt tettelegesség is.

69. §. Az előállítandó, bekísérendő és elfogandó személy rendszerint gyalog kísérendő be a főkapitánysághoz, illetőleg kerületi kapitánysághoz, ha azonban az illető bérkocsit kíván használni s a fuvarbért sajátjából előre lefizeti, vagy ha a bekísérés gyalog nagy népcsoportot idézne elő s tartani lehetne az illető személy kiszabadításától, vagy megszökésétől, valamint ha az illető oly mérvű ellenszegülést fejt ki, hogy a gyalog való bekísérés lehetetlennek bizonyul, bérkocsi használandó a detectív által, de e körülmények mindenike megemlítenendő jelentésében. A fővárosi közúti, városi vasutakon és omnibuszokon foglyot kísérni nem szabad.

70. §. Bekísérés közben senkinek sem szabad megengedni, hogy a fogolyhoz közeledjék vagy vele szóba álljon, ha hosszabb útnál a fogoly megéhezik vagy megszomjazik, vagy egyéb szükséglet érez, ezt csakis a detectiv jelenlétében, lehetőleg elkülönített helyen szabad végeznie; szeszes italt élvezni, vagy az étkezésnél kést, villát használni, a fogolynak tilos. Figyelem fordítandó arra, hogy a letartóztatandó vagy már letartóztatott egyén valamely bűnjelt képezhető dolgot magától észrevétlenül el ne dobhasson. Az ily dolgok a detectiv által összeszedendők s a fogolylyal együtt jelentés mellett átadandók.

71. §. Azt sem szabad megengedni, hogy az elfogott egyén akár ruhaneműeket, akár más tárgyakat eladjon, elajándékozzon vagy bármiként elidegenítsen.

72. §. Több egyénnek, főként ha egy bűncselekmény elkövetésével vannak gyanúsítva, bekísérése akként eszközöltessék, hogy a köztük való összebeszélés lehetetlen legyen.

73. §. Ha a fogoly vasúton vagy gőzhajón szállítandó, amennyiben lehetséges, a többi utasoktól elkülönítve, külön kocsiosztályba helyezendő el. A kísérő detectivoknak ily szolgálatban kézbilincscsel s forgópisztolylyal kell ellátva lenniök.

74. §. Ha az elfogandó egyén súlyos beteg s kocsin sem lehetne élte veszélyeztetése nélkül elszállítani, egy detectiv mellette marad, a másik pedig jelentést tesz a bűnügyi osztály vezetőjének vagy a központi felügyelő tisztviselőnek, ki a további intézkedést megteszi.

75. §. Szolgálati kötelessége teljesítése végett a detectiv jogosítva van magánházba, vagy magánlakásba behatolni: a) ha segélykiáltást hall, b) valamely lakosnak közvetlen és indokolt felhívása folytán, c) ha üldözött személy üldözés közben magán házba vagy magánlakásba menekül, d) súlyosabb beszámítás alá eső bűneset előfordulása alkalmával.

76. §. A kir. udvarhoz tartozó épületek, helyiségek és kertekbe a detectiv csak illetékes felhívás vagy felebbvalói utasítása mellett léphet be.

77. §. A katonaság által használt épületekbe csak oda menekülő büntetett közvetlen üldözése közben szabad a detectivnek behatolnia; de ezen esetben is a behatolást az illető házi parancsnoknak bejelenteni tartozik.

78. §. Bilincset alkalmazni a detectivnek akkor van joga: a) ha az elővezetendő, bekísérendő vagy elfogott egyén lelki állapota miatt saját magának vagy mások biztonságára szükséges, hogy az ártalmatlanná tétessék, b) ha az elővezetendő, bekísérendő vagy elfogott egyén huzamosabb ideig indultatoskodik, a detectivnek ellenáll vagy másokat ellent- állásra lázít, ha szökni vagy kitörni akar, vagy erre előkészületeket tesz; c) ha az illető éjjel oly helyen fogatott el, vagy oly hely közelében szállítandó, melyen közbiztonságra veszélyes egyének szoktak tartózkodni.

79. §. A jogos védelem esetében a detectivet is megilleti az 1881. évi XXL t.-cz. 30. §-a alapján a fegyver használat joga.

II. Különös rész.

A) Szolgálati beosztás.

80. §. A detectivnek csak azon ügyekben járhatnak el, melyekben megbízást nyertek. A megbízást a detectiv-felügyelő vagy ennek távollétében helyettese, avagy azon rendőrtisztviselő, kihez a detectiv szolgálattétel végett a detectiv-felügyelő vagy helyettese által kirendeltetett megadja.

81. §. Szolgálattételre a detectivnek kirendelhetők: a) a központi bűnügyi osztályhoz, melynek vezetője az osztályhoz kirendelt detectiveket egyes előadó rendőrtisztviselő mellé beoszthatja; b) az egyes kerületi kapitányságokhoz; c) központi vagy egyéb felügyeleti szolgálatot teljesítő tisztviselők mellé.

82. §. A szolgálat egyes nemei, melyekre a detectivnek beoszthatók, a következők: a) a központi felügyeleti szolgálat; b) a tartalék szolgálat; c) a vasúti szolgálat; d) a hosszú portyázó szolgálat; e) a rövid portyázó szolgálat; f) az éjjeli szolgálat; g) a nyomozó szolgálat. Ezen különböző szolgálati nemekre a detectivnek a detectiv-felügyelők által havonként előre megállapítandó szolgálati beosztás által időközönként felváltva beosztandók. A központi bűnügyi osztályhoz és a központi felügyelő tisztviselő mellé rendelt detectivnek csak a nyomozási szolgálatra használhatók fel.

83. §. Ha valamely detectiv akadályozva volna azon szolgálat teljesítésében, melyre beosztott, köteles erről oly időben tenni jelentést, hogy helyettesítése iránt idejekorán legyen intézkedés tehető.

a) A központi felügyeleti szolgálat.

84 §. A központi felügyeleti szolgálat kezdetét veszi reggel 9 órakor, mikor az illető detectivok a detectivok jelentményén, majd a letartóztatottak jelentményén megjelenni tartoznak és 11 óráig rövid időt igénylő teendők végzésére a detectiv szobában tartalékban maradnak, 11 órától délután 2 óráig szabadok. Délután 2 órakor jelentkeznek a központi felügyeletet tartó tisztviselőnél, kinek utasítása szerint működnek másnap reggeli 8 óráig, esetleg míg az eddig felmerült ügyekben a gyors intézkedést igénylő eljárást befejezték. – A felügyeleti szolgálat tartama alatt a detectivok a főkapitány, a bűnügyi osztály vezetője, a központi felügyeletet tartó tisztviselő, vagy a detectiv felügyelő engedélye nélkül a főkapitánysági épületet nem hagyhatják el.

A felügyeleti szolgálat bevégeztével, vagyis reggel 8 és 9 óra között a detectiv felügyelőnél, vagy helyettesénél, jelentkeznek s ennek átnyújtják a lefolyt 18 óra alatt előfordult s a központi felügyelő tisztviselőnél bejelentett bűnesetek s más fontosabb események rövid vázlatát tartalmazó napi jelentést.

b) A tartalék szolgálat.

85. §. A tartalék szolgálat a központi felügyeleti szolgálatra követő napon következőleg teljesítendő: reggel 9 órától déli 12 óráig szabadok, déli 12 órától délután 6 óráig nyáron az uszodákat látogatják, más évszakokban az esetről- esetre kijelölendő kerületben hatáskörükhöz tartozó portyázó szolgálatot teljesítenek. Este 6 órától 9-ig a detectiv szobában tartalékban maradnak s a központi felügyelő tisztviselő, esetleg a főkapitány vagy a bűnügyi osztály vezetőjének rendelkezésére állanak. Este 9 órakor, ha ellenkező utasítást nem nyertek, lakásukra mennek s kötelesek! másnap reggel 5 óráig otthon tartózkodni, hogy szükség esetén szolgálattételre behívhatok legyenek.

c) A vasúti szolgálat.

86 §. A vasúti szolgálat napján a kirendelt detectivek kötelesek az illető pályaudvarokban reggel már az első vonat elindulásánál vagy megérkezésénél jelen lenni és az utolsó vonat érkezéséig illetve elindulásáig ott tartózkodni. Nap közben mikor a vonatok nem közlekednek, a detectivfelügyelőnél jelentkezni kötelesek, esetlegesen utasításaik átvétele végett.

87. §. A vasúti indóházaknál szolgálatot tevő detectivek kötelesek minden vonat érkezésénél az érkezési, vonatindulásnál az indulási oldalon a perionon úgy állást foglalni, hogy rendőri jellege feltűnő ne legyen, de az utasokat mind szemmel kíséresse, midőn pedig vonat érkezés, illetve indulás nincs, várótermekben, előcsarnokokban fel s alá járni és figyelni, hogy oda tolvaj be ne férközhessék.

Különös feladatát képezi a vasútnál szolgálatot teljesítő detectivek:

a) megfigyelni, hogy az érkező vagy induló utasok között nincs-e valamely büntett miatt körözött egyén, b) nem száll-e ki, valamely vonatról a fővárosból kitiltott egyén, vagy c) ha az érkezett vonaton zsebtolvajlás követetett el, nem érkezik-e azon ismert zsebtolvaj, mely esetben az illető körözött, kitiltott személy, vagy ismert zsebtolvaj, az indóházi rendőrség igénybevételével a főkapitánysághoz előállítandó.

Ha valamely vonat megérkezése előtt távirati utón a vonaton elkövetett zsebtolvajlás jelentetnék, a mennyiben ideje s alkalma van, utazzék a legelőbb induló vonattal a megkárosult elé a szomszéd állomásig, hogy egyrészt, ha ott szállana ki a tolvaj, azt letartóztathassa, másrészt, hogy még mielőtt a vonat a fővárosba érkezne, a lopás elkövetési módjára és a gyanúsítható személyek kilétére nézve magának tájékozást szerezzen.

Az ily lopási ügyekben a detectiv a nyomozás minden szokásos eszközét használhatja, de minden tettéért, személyesen lévén felelős, óvakodjék fontos gyanuokok nélkül valakit személyes szabadságában gátolni, vagy gyanúsításnak kitenni.

Minden indóházi rendőrségnél a detectiv testület részére egy könyv van letéve, melybe az ott szolgálatot teljesítő detectiv köteles azon egyének nevét és személyleírását beírni, kinek az érkezők közötti megfigyelése és esetleges letartóztatása elrendeltetett. E könyvet, mielőtt szolgálatát megkezdené, minden detectiv köteles áttekinteni.

A vasútnál szolgálatot teljesítő detectiv köteles egyszersmind éber figyelemmel kísérni a nevezetesebb személyiségek érkezését s elutazását s örködni, hogy azok illetéktelen egyének tovakodásától megkíméltesse. Nevezetesebb személyiségek érkezési, illetőleg elutazási ideje, az állomási rendőrséggel előzetesen mindig tudatva lévén, erről a detectiv köteles felügyelőjét szóval, vagy távbeszélő útján kellő időben értesíteni, hogy annak módjában álljon, az esetleg szükséges intézkedéseket megtenni.

d) A hosszú portyázó szolgálat.

88. §. A hosszú portyázó szolgálat napján a soros detectivek reggel 7-10 óráig a VI-VII-VIII. kerületi vásártereken, 10 órától délután 2 óráig a Városligetben, télen egész idő alatt a vásártereken és a Dunapart mentén portyáznak, délután 4 órától 6 óráig tartalékban vannak a detectiv szobában, 6 után nyomozásokat végeznek és kerületüket látogatják.

89. §. A portyázó szolgálatot teljesítő detectivek feltűnés nélkül, lassú lépésben folytonosan figyelve járják be azt a területet, melyre kiküldettek és nem csak az utcákon, sétányokon, szabad tereken, de a rossz hírű korcsmákban, kávéházakban, pálinkamérésekben tartózkodó egyéneket is vegyék szemügyre, hogy egyrészt a bűncselekmény elkövetője tetten éressék, de másfelől azért is, hogy a netán szándékolt bűn- cselekmény véghezvitele megakadályoztassék az erre szövetkezett rovvott múltú egyének folytonos figyelemmel kísérése által.

90. §. Az uszodák látogatásának célja az lévén, hogy az ott közösen fürdő személyeknek rosszul elzárt fülkékben elhelyezett pénzes tárczái és ékszerei el ne lopassanak, a detectivek sorra látogatják a közös uszodákat s mindenütt addig tartózkodnak, míg meg nem győződnek arról, ha váljon nincs-e a fürdők közt ismert tolvaj? azon uszodákban pedig, hol már lopás követtetett el, huzamosabb ideig fürödve kémkednek a tolvaj után.

e) A rövid portyázó szolgálat.

91. §. A rövid portyázó szolgálat napján az illető detectivek reggeli 7 órától déli 11 óráig a szerint, amint a jobb, vagy a bal parton van heti piac, a jobb vagy a balparti piacokat látogatják, déli 12 órakor a detectiv felügyelőnél jelentkeznek s tartalékban maradnak délután 2 óráig. Délután 4 órától 7-ig nyáron a Városligetben portyáznak, télen nyomozási ügyekben működnek, vagy keretüket látogatják.

f) Az éjjeli szolgálat.

92. §. Az éjjeli szolgálat napján a soros detectivek reggeli 8 órakor jelentkeznek a felügyelőnél s 12 óráig tartalékban maradnak. Délutáni 2 órától 6-ig nyáron az uszodákat látogatják, télen a városban portyáznak. Este 9 órakor jelentkeznek a központi felügyeletet tartó tisztviselőnél, ki által értesítetnek az addig bejelentett jelentékenyebb esetekről, este 10 órakor pedig

jelentkeznek a detectív felügyelőnél ott, ahol ez akkor tartózkodik. 10 órától éjfél után 2 óráig az orpheumokat s más ilyenmű mulató helyeket látogatják.

93. §. Az éjjeli mulató helyek is a detectívek által minden feltűnés nélkül látogatandók és pedig szigorúan szem előtt tartva, hogy amily fontos e szolgálat a személy és vagyonbiztonságra, helytelen foganatosításával épp oly ártalmassá válhatik a detectív jó hírnevére.

A detectívek mint vendégek lépjenek be a mulatóhelyekre, tartózkodjanak ott addig, míg kellő áttekintést nyertek, de tovább csak abban az esetben, ha valaki az ott ülők közül alapos gyanút keltett és ennek további figyelése szükségesnek látszik.

g) A nyomozó szolgálat.

94. §. A nyomozó szolgálatra beosztott detectívek 3/4 része 9 órakor 1/4 része déli 12 órakor és 1/4 része délután fél 5 órakor jelentkezik a detectív felügyelőnél, hol addigi működésük eredményéről egyenként jelentést tesznek s a további nyomozást illetőleg utasítást kapnak.

E jelentkezési kötelezettség alul a detectív csak akkor mentetik fel, ha az általa folytatott nyomozás félbehagyása annak hátrányára szolgálna.

B) Különös teendők és szabályok.

95. §. Minden detectív köteles naponként a kitűzött órában a felügyelőnek, vagy helyettesének működéséről szóbeli jelentést tenni s ennek utasítását a további teendőkre nézve kikérni, a detectívek termében kifüggesztve levő következő napi szolgálati beosztást, a köztudomás végett kitett ügyiratokat, a táblákra kiirt utasításokat és tudnivalókat megtekinteni, a segédhivatal vezetőnél levő, működési körébe utalt iratokból zsebkönyvébe előírás szerint kivonatot készíteni, a befejezett nyomozásokról szerkesztett jelentéseket átadni.

96. §. Minden detectív egy zárral ellátott szekrényfiókot kap használatú, melyben összes jegyzeteit zárva tartani köteles.

97. §. A detectívek tartózkodására rendeltetett teremben zajongani, kiabálni, dörömbölni, vagy bármi által az ott fogalmazási teendőket elfoglalt detectíveket zavarni tilos.

98. §. A detectiviek által a főkapitánysághoz előállított egyének, addig, míg a bűnügyi osztály vezetőjének, vagy az ügy előadójának esetleg a kulcsárnak átadhatók lennének, (míg ezek számára külön hely lesz kijelölve) a detectiv szobában helyezendők el.

99. §. Detectivieknek, kik a főkapitányságnál jelentkezésre, vagy tartalékszolgálatra vannak kivezényelve, ha más valamely osztálynál nincsenek elfoglalva, a részükre kijelölt teremben, vagy ennek ajtaja előtt kötelesek tartózkodni.

100. §. Előszobákban, segédhivatali helyiségekben csak addig tartózkodhatnak detectiviek, míg ott teendőjüket elvégezték.

101 §. A reggel 9 órakor jelentkezni köteles, valamint a délelőtti, tartalék szolgálatra kirendelt és a bűnügyi osztálynál működő detectiviek kötelesek a bűnügyi rabjelentményen részt venni s az egyes letartóztatottakra vonatkozó felvilágosító adatokat a detectiv-felügyelőnek, ennek távollétében a jelentményt tartó bűnügyi osztályvezetőnek halkán jelenteni és a hozzájuk intézendő kérdésekre a felvilágosítást röviden megadni.

Különben a detectivieknek a letartóztatottakhoz kérdést intézni célzó megjegyzést tenni, vagy egymás között társalogni tilos.

102. §. A rabjelentmény megkezdésének ideje a detectiv-szobában alkalmazva levő csengő által adatik köztudomásra. A rabjelentmény megkezdése, után a rapportszobába lépni, vagy onnan annak bevégezte előtt indokolatlanul távozni s ez által a hivatalos eljárást zavarni tilos.

103. §. A nyilvántartás adatai a nap bármely szakában rendelkezésükre állanak a detectivieknek s az ott alkalmazott tisztviselők és közegek kötelesek bármikor felvilágosítással szolgálni, de hogy a nyilvántartásban működő alkalmazottak kellő alaposággal adhassák meg a kért felvilágosítást, a detectiviek az érkezés sorrendjét tartás meg az adatkérésben, ha pedig hosszabb időt igénylő adatgyűjtés kívántatnék részükre s a késedelemben veszély nem lenne, úgy ily ügyekben d. e. 11-1 óra és d. u. 4-6 óra között forduljanak a nyilvántartáshoz.

104. §. Detectiviek a felügyelőnek minden oly megbízásról, melyet nem tőle nyertek, ha idő és alkalom van, azonnal, különben pedig a legelső kínálkozó alkalommal jelentést tenni tartoznak.

105. §. A detectív-szobában kitéve levő könyvekbe a detectívek naponként kötelesek az általuk előállított vagy elfogott gyanúsítottak, körözöttek, kitiltottak nevét és származási adatait az elfogás idejének megjelölésével beírni.

106. §. A hajléktalanok menhelyéből naponként behozott névjegyzékeket a délelőtti tartalék szolgálatban levő detectívek kötelesek átnézni s ha a nevek között olyant találnának, melyből valamely gyanúsított, körözött vagy kitiltottra lehetne következtetni, erről a felügyelőnek vagy helyettesének jelentést tenni.

107. §. A testület birtokában levő áöltözetek, álhajak, álszakálak stb. a felügyelő engedélye nélkül senki által sem használhatók. E tárgyat az irodai teendőket végző detectív nyilvántartási könyv mellett adja ki a felügyelő utasítására egyes detectíveknek s az veszi be.

108. §. A nyomozások rendén felmerült kész kiadásokról minden detectív a nyomozat befejezése után azonnal részletes kimutatást ad be a felügyelőnek, ki azt belátása szerint elfogadja, visszautasítja vagy helyesbíti és érvényesítési záradékkal ellátja. Az ily készkiadásokról szóló kimutatások a következő hó első napjaiban sommás kimutatás mellett, kiutalványozás végett a főkapitányhoz beterjesztetnek. A főkapitány által kiutalványozott összeg a detectíveknek elismervény mellett szolgáltatók ki.

VI. sz. melléklet: Működési eredmények táblázat

Az 1921. évet követő adatok sajnálatos módon hiányosan, csak részben állnak rendelkezésre.

	Bűnügyi nyomozások	Eredményes nyomozások	Előállítások	Létszám
1894	5849	2620	1847	70
1895	6194	3384	7002	85
1896	8248	4733	4236	124
1897	11743	7538	4729	126
1898	11708	6370	3907	130
1899	12744	6023	4064	140
1900	16269	7710	1272	147
1901	20647	8577	1516	148
1902	20213	9659	1700	144
1903	20889	9136	1775	139
1904	21428	7495	1775	126
1905	23032	9079	1378	124
1906	24294	12241	2422	112
1907	26906	13909	3556	132
1908	25955	16209	4998	132
1909	28322	17565	5980	130
1910	30881	20651	7122	130
1911	32454	20683	8130	190
1912	38096	24385	9740	
1913	44197	29208	10782	240
1914	39001	33191	5700	250
1915	37077	32270	4721	
1916	42362	34083	5238	250
1917	58869	41416	2814	
1918	79540	58523	2965	
1919	52821	42554	40347	
1920	79270		23527	455

1921	127424	67458	41008	653
1930	88107	38832	12416	
1931	91193	40076	13392	
1932	85130	37356	12082	
1933	115334	68772	15432	
1934	135681	79932	12994	
1935	145275	81732	13735	
1936	146794	91607	15576	594
1937	147661	99300	16302	
1938	141267	93415	15771	715
1939	131939	87713	19208	733
1940	132850	89927	19749	729

Forrás: Saját szerkesztés az 1894-től 1920-ig publikált főkapitányi jelentések alapján

VII. sz. melléklet: Főkapitányi jelentések statisztikái a detektívek tevékenységéről

Hónap	M e g f i g y e l t e t t h e l y i s é g e k																				
	Szállodák	Fürdők és uszodák	Éttermek	Kávéházak	Színházak	Orpheumok és dalosarnokok	Bodega	Pósta	Kórházak	Táncterem	Korcsma	Kávémérés	Pálinkamérés	Menhely	Népkonyha	Cseléd- és más elhelyezők	Ószeres	Zálogház	Hordár	Munkás.egylet	Korcsmaiban levő egylet
Január	59	15	87	257	8	7	—	30	16	17	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Február	60	15	87	254	8	7	—	30	17	20	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Március	60	15	87	251	8	7	—	30	17	19	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Április	60	15	93	255	7	4	—	30	17	11	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Május	64	22	94	258	8	4	—	30	17	4	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Junius	64	22	96	261	7	4	—	29	17	3	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Julius	63	22	100	258	7	3	—	31	17	2	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Augusztus	64	22	101	257	7	5	—	31	17	4	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Szeptember	64	22	104	263	8	7	—	31	17	4	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Október	64	17	105	267	9	10	—	31	17	14	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
November	63	15	103	267	9	10	—	31	17	16	1005	442	396	10	10	96	420	41	1619	9	37
December	63	15	103	268	9	10	—	31	17	16	1005	442	396	10	10	96	420	44	1619	9	37
Összesen	748	217	1160	3116	95	78	—	365	203	130	12060	5304	4752	120	120	1152	5040	528	19428	108	444

e) A megfigyelt helyiségek és személyek.

A megfigyelés alatt állott helyiségekből történt előállítások és azok indító okai.

Hónap	Rablás	Betöréses lopás	Lopás	Álkulcsos lopás	Feltörés	Zsebtolvajlás	Csalás	Sikkasztás	Zálogjegysikkasztás és csalás	Orgazdaság	Zsarolás	Gyermekkítétel	Erőszakos nemi közöszülés	Hatóság elleni erőszak	Gyujtogatás	Okmányhamisítás	Testi sértés	Csavargás	Kitiltottak	Körözöttek	Állam elleni üzemek	Titkos kéjnök
Január . . .	—	—	24	—	—	4	1	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	29	1	12	—	—
Február . . .	—	9	45	—	—	1	—	1	5	2	—	—	—	—	—	3	—	12	3	22	—	—
Márczius . . .	—	4	28	2	—	1	1	2	3	5	—	—	—	—	—	—	1	5	3	16	—	—
Április . . .	—	5	32	—	—	—	—	1	3	3	—	—	—	—	—	—	—	3	2	21	—	—
Május . . .	—	5	14	—	—	5	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	8	1	19	—	—
Junius . . .	—	—	24	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	16	—	—
Julius . . .	—	3	17	—	1	12	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	16	2	20	—	2
Augusztus . .	—	—	30	4	—	18	1	3	5	1	—	—	—	—	—	—	4	5	1	13	—	6
Szeptember . .	—	1	17	1	1	13	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	12	3	21	—	1
Október . . .	—	—	23	—	—	2	2	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	13	3	36	—	4
November . . .	—	7	24	—	—	2	2	2	2	4	—	—	—	—	—	—	—	13	3	29	—	5
December . . .	—	3	20	1	—	3	—	1	3	1	—	—	—	—	—	3	1	12	2	28	—	6
Összesen . . .	—	37	298	8	2	63	7	13	38	24	—	—	—	—	—	3	6	131	27	253	—	24

f) A detektívek előállításai.

Hónap	Az összes előállított körözött	Az összes előállított kitiltott	Az összes elfogatási parancs folytán előállított	Az összes gyanu miatt előállított	Összesen
	személyek száma				
Január	11	5	4	282	302
Február	23	2	8	281	314
Márczius	21	3	7	314	345
Április	21	1	5	315	342
Május	20	1	2	266	289
Junius	21	5	11	288	325
Julius	30	13	5	314	362
Augusztus	12	11	4	326	353
Szeptember	28	19	6	283	336
Október	43	13	14	324	393
November	28	17	11	317	373
Deczember	32	9	4	286	331
Összesen	290	99	80	3595	4064
1898. évben	227	83	58	3539	3907
Külömbözet) több	63	6	22	54	157
1899. évben) kevesebb	—	—	—	—	—

Részletes kimutatás a deliktivestillet által eszközölt előállításokról az 1915. évről.

H ó n a p	Büntett, vétség és kihágás miatt előállítva lettek																									
	Pénzhamisítás	Hamispénz forg. hozás	Katonaszökevény	Titkos kéjelgés	Erőszakos nemi közösülés	Leánykerítés	Fajtalanság	Testi sértés	Szándékos emberölés	Gyermekkitétel	Királysértés	Gyermekölés	Fegyv. erő elleni büntett	Magzatelhajtás	Gyermekrablás	Fertőzés	Önigazolás	Bírói elővezetések	Gyilkossági kísérlet	Gyujtogatás	Magánvagyon rongálása	Fegyencz szökevény	Hadimunkás szökevény	Kémkedés		
Január . . .	—	2	34	98	2	3	—	—	3	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Február . . .	2	—	23	95	4	5	—	—	1	—	—	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Márczius . . .	—	3	54	99	5	9	2	—	—	2	—	1	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Április . . .	4	—	37	61	—	12	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Május . . .	—	2	26	66	—	14	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Junius . . .	6	1	22	58	2	7	—	—	2	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Julius . . .	—	—	60	78	9	9	—	3	—	4	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Augusztus . . .	7	4	36	125	5	3	4	—	2	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Szeptember . . .	8	3	45	44	—	5	1	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Október . . .	2	2	53	149	—	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
November . . .	—	1	29	146	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
December . . .	—	—	49	228	—	4	3	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Újpest . . .	4	—	62	9	6	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kispest . . .	—	4	42	—	3	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Erzsébetfalva . . .	9	3	73	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Erkölcse rend.	—	—	—	—	—	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
összesen	43	25	645	2503	44	121	22	36	14	24	3	6	6	29	7	8	279	1228	9	9	18	30	319	20	—	

VIII. sz. melléklet: A történelmi Magyarország csendőr járásőrmestereinek névjegyzéke, nevük előtt a kerületek, amelyhez tartoztak

Csendőr járásőrmesterek:

VII. Grósz Frigyes, VI. Babcsák István, VI. Hevesi Béla, IV. Baum József, III. Hayn János, III. Marschall Frigyes III. Somogyi Lajos, VII. Kaufmes Mihály, III. Fényes Bertalan, III. Viola Márton, II. Bene Lajos, V. Bauer Antal II. Németh József, VII. Halász Mihály, VII. Nagy Miklós, III. Nagy Mihály Lajos, VIII. Nagy Géza, II. Ehrmann Mátyás, V. Reckert János, VI. Szilva György, VI. Szócs Mihály, IV. Hollósi Ignác, VI. Kardos Géza János, VII. Szotyori Lajos, VI. Németh Dávid, I. Baczoni György, VIII. Vidi János, VI. Gábrriel Alajos, III. Daróczi Endre, I. Popiczka Kelemen, VII. Kibédi Sándor, VI. Bognár Jakab, VII. Illyés János, VII. Kovács Kornél, VII. Lőrinczi Ferencz, VI. Preidt Mihály, III. Barta Mór, III. Lepárt József, VII. Sipos János, I. Porumba József, V. Macsek István, III. Székely Hermann, VIII. Péter Lajos, IV. Holics Lajos, II. Kiefer Péter, VI. Tóth Ferencz II., VII. Kovács Albert, I. Tóth Imre, VI. Németh István I., IV. Garamszögi László, III. Pál Péter, V. Rhein János, III. Zingai Gyula, VIII. Ballács József, VIII. Kállay Fülöp, V. Fazekas Lajos, I. Krecza László, II. Kovács Buna József, III. Hegedüs János, VIII. Keresztesi Mihály, III. Lamos Árpád, V. Juhász András, IV. Sárosi László, VIII. Schwarcz Mátyás, III. Navratill László, III. Szoboczi József, V. Bakos Ferencz, II. Táborosi Sándor, II. Pap Miklós, VII. Kovács Bálint, IV. Tóth János, II. Oláh Mihály, IV. Kupecz G. Márton, VI. Ágoston József, VI. Baumholczer Dávid, IV. Kázmér Benjamin, III. Szlatki Pál, IV. Vankó Lajos, III. Schneider Gáspár, VIII. Schmidt Henrik, II. Rusz Lipót, IV. Ludányi József, VIII. Lénárt József, VII. Kozma Dénes, III. Unoka Pál, V. Tábornszky István, IV. Rác Péter, VI. Mészáros József, VIII. Ács Géza, IV. Szabó Ferencz, IV. Papp Antal, V. Pachmayer Róbert, IV. Miski Zsigmond, II. Brateán Ferencz, VI. Székér József, IV. Nyusál Ambrus, VI. Jakab Máté, VI. Vlasits János, IV. Szabó Mihály, III. Matuz György, VIII. Marton Gyula, IV. Czuczor András, IV. Magyar László, IV. Ternai Miklós, IV. Bátor Ferencz, VIII. Láng Lajos, IV. Schreiner Ambrus, I. Jákó János, VII. Fekete György, I. Gombás Dániel, I. Tövissi György, VII. Kovács Gyula, I. Kósa Ignác, VII. Patakfalvi Mihály, I. Vass István, I. Horváth József, VIII. Szabó Lajos I., VII. Németh Ferencz, VIII. Bleier Rezső, I. Mentő Ferencz, VII. Tamás Elek, II. Diósi Vazul, III. Forró Sándor, VI. Berényi Dénes, VIII. Bereczki Sándor, II. Somogyi Antal I., V. Baller Miksa (v.i.sz.), IV. Marián Miklós, I. Györffy András, VII. Bokor Jakab, I. Csiki Antal, I. Rancz Lajos, III. Fazekas Ferencz, VI. Mohácsi Ferencz, VI. Béres Ferencz, VI. Antalfi József, II. Szánthó József, II. Jeskó István, II. Despodt István,

VI. Wolf Mózes, VIII. Boros Kálmán, VI. Baier József, VI. Szauner János, VI. Varga István I., II. Papp Lehel, VI. Nieszl István, VI. Németh Albert (V. i. sz.), II. Bakos András I., III. Biró József, II. Gál Lajos, V. Hegyi Jakab, V. Zádori Mihály, II. Scherer Ede, VI. Sütő Jakab, VI. Nagy Lajos I., V. Rachel Pál, V. Paulik János, V. Banos György, V. Pekala Mihály, V. Szabó Lajos, VIII. Gargya Gergely, VI. Horváth József II. ,VI. Oláh Ferencz, VI. Tompek József, VI. Váradi Ferencz, V. Stock János, V. Erdőfi Ferencz, V. Fükő Pál, VII. Soós György, VI. Horváth József, I. II. Burbach Jakab, II. Szócs Antal, I. Keresztesi György, III. Tóth József II. ,VIII. Zilles János, VI. Marton Gyula, V. Varga Dániel, VIII. Csordás Ferencz, III. Erdős Mihály, VI. Németh István IV., IV. Nemes Károly, VI. Horváth Ferencz I. ,II. Jeszenszky András, VIII. Anik János, II. Kicsi János, V. Grigely Antal, VIII. Kovács Ferencz, IV. Csengeri András, IV. Lénárd Sándor, V. Tóth György, I. Herlitska Venzel, V. Palatinusz János, V. Nagy Sándor, VI. Molnár Géza, II. Szűcs János I., III. Herbszt József, VIII. Gál Ignác, IV. Bencze János, IV. Illyés Mihály, IV. Simon Lajos, IV. Markstein Bertalan, V. Bongár János, V. Kollár Mihály, V. Ladiczky János, V. Radványi Mihály, IV. Csorba Alajos, IV. Kúrcsmáros Mihály, IV. Istók Mihály, III. Fejes István, IV. Nagy Pál, VIII. Bodnár András, VII. Szabó József, IV. Varga Ferencz, VI. Ugray Lőrincz, V. Pálka János, III. Novák István, II. Ambrus Béla, I. Farkas János, IV. Barna Sándor, IV. Sarkadi N. Lajos, VI. Nagy István, VI. Albert János, II. Birtalan József, V. Hidegh József, V. Szélyes Mózes, V. Rom Mihály, VI. Mislai István I., V. Juhász István I., II. Tamás András, I. Grósz Gusztáv, I. Bálint Fel'encz, I. Szolga Albert, IV. Virág András, I. Keresztes József, II. Kara Mihály, VIII. Máté Kálmán, VIII. Oláh János, VI. Hildecz János, VIII. Fajt Jakab, IV. Gööz József, III. Kecz Péter, VII. Nagy István (V.i.sz.), VII. Arus József, VI. Kajsza Ferencz, VIII. Varga János II., VII. Nagy József, II. Sipos Antal, V. Farkas József III. (V. i. sz.) ,VI. Jenei Károly, VI. Szabó János I. ,V. Kovács Sándor, VI. Somogyi István, I. Imre Dénes, I. Péter József, II. Walther Győző, VI. Kovács Sándor II., V. Pataki András, VI. Réti Salamon, VI. Vincze József, II. Kelemen Ferencz, IV. Széplaki János, VIII. Lőrincz István, VIII. Móra József ,V. Losonczi Márton, IV. Dolák M. József, III. Fehér Ignác, V. Sindler Imre, VI. Vincze János, V. Cséfal Géza, IV. Veiszer János, V. Modródszki Károly, VII. Bokor György, II. Ehleiter Ferencz, III. Bozsodi Zsigmond, II. Dénes István, III. Kiss József, II. Bardócz Salamon, VI. Németh István V. ,V. Balázs Pál, V. Hunyadi József, V. Baráth István, V. Szitál András L., V. Ravasz Ferencz ,V. Mészáros Márton, VI. Sámson László, IV. Papp Gergely (V. i. sz.), VI. Raffai Ferencz, III. Kupás Márton, IV. Tóth István, IV. Sztresenyiczky L., III. Zalavári István, VI. Steiner Pál, IV. László János, III. Gálfi Illés, VII. Kacsó József, III. Deáky Ignác, II. Varga Gusztáv, II. Metzner Károly, VI. Magasi Antal, I. Nagy Sándor II. ,VII. Lőrincz István, V. Thurzó Vilmos, IV. Fodor Fülöp, V. Palóczi Mihály, VIII. Haris József, II.

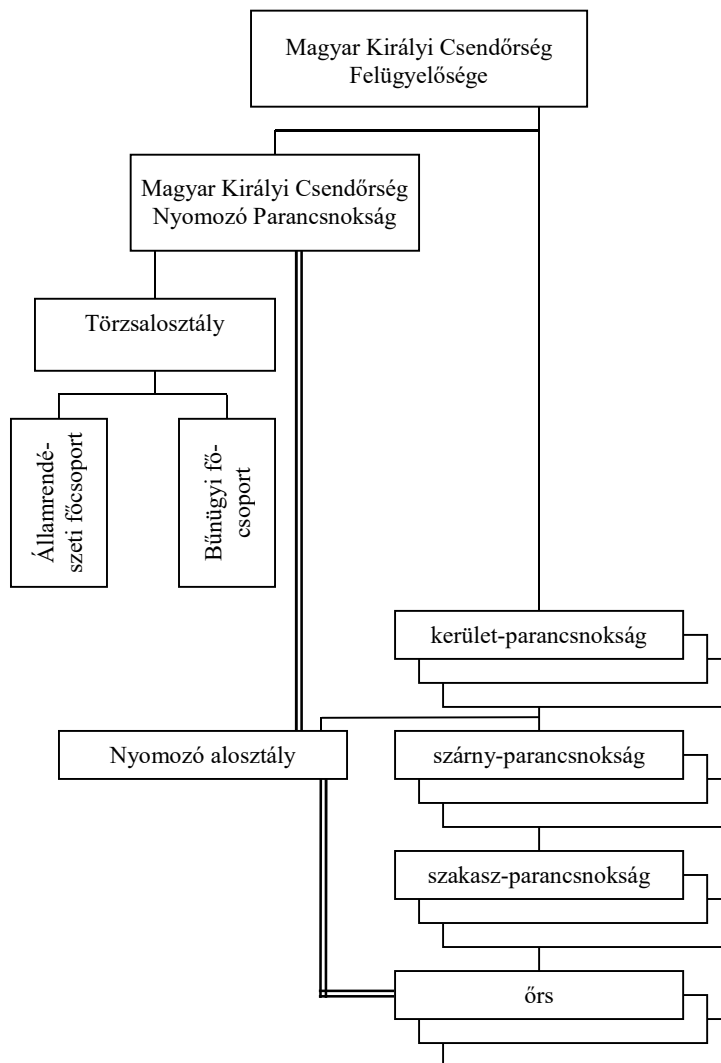
Bruckner Gyula, III. Cs. Tóth Sándor, VIII. Sípos Károly, V. Mezei Péter, VII. Horváth Sámuel, VIII. Szalay János, II. Palkó Sándor, VII. Vargyas Márton (V. i. sz.), II. Apáthy Domokos, V. Nagy István I., VIII. Gábosi Benjámín, VIII. Szigeti József, VI. Fábos Mihály, VII. Harcsa Imre, V. Rosenthal Ignác, I. Dávid Ferencz, IV. Juhász Mihály, III. Pesti Ferencz, VII. Debreczi József, VIII. Zeke Lajos, II. Jakabos István, VIII. Pécsi Imre, VIII. Marosi József (V. i. sz.), IV. Kovács Mihály, VI. Horváth Ferencz II., I. Rác Miklós, VI. Mészáros János L., IV. Göndör György, VIII. Borsik Pál, VIII. Bajkó Jónás, VII. Elekes Mihály, VIII. Kiss József L., V. Nagy György, III. Kovács Mátyás, III. Dékány Bened., II. Boros Károly, VII. Sas Ignác, V. Vlád Szilárd, II. Simon Lajos, VIII. Horváth Mihály, III. Stolcz József, III. P. Tóth Imre, II. Kristel György, VI. Kiss József II., VII. Kénesi Gergely, VII. Bende Lajos, I. Mihály István, VII. Horváth Vincze, I. Bertalan Sándor, I. Kósza József, III. Gömöri Mátyás, IV. Zambó Pál, V. Szabó Gábor, VI. Katona László, IV. Szalai Sándor I., VIII. Durkó Gábor, VIII. Szakonyi Dániel, I. Benedek Péter, III. Szurgyi Ferencz, I. Lőrincz István, VII. Bajka Sándor, III. Zillich Pál, VI. Nagy Ferencz, II. Ilyés István, III. Horváth F. I., V. Stadler József, I. Ferencz András, VIII. Rössler Ede, I. Kertész Ignác, II. Báthori János, V. Éliás Ferencz, VII. Koncsag János, VIII. Szabó Ferencz, VIII. Lázár Kálmán, VII. Bogdán István, VIII. Csicsai János, VII. Vida Albert, III. Szentkereszti Gy., VII. Rác Károly, III. Vajda Gyula, VII. Gáspár János I, II. Soós Imre, V. Kalina János, II. Szudal Marin, VIII. Győrei István, VII. Czifra János L., IV. Barth Károly, II. Onet Károly, VIII. Jankó Mór, VIII. Asztalos Sándor, IV. Scbnobel István, V. Kléga Pál, II. Nyiri Sándor, IV. Fodor Imre, I. Hulpuj György, VI. Perényi György, VI. Gálos János, IV. Volf János, VIII. Mojsza György, II. Szabó István, I. Bartha Ferencz, I. Antal Imre, III. Házy János, V. Kázmér Ferencz, I. Csomafái László, V. Kinn János, II. Kerekes Sándor, III. Polgár György, VIII. Szalinka Pál, II. Hegyi József, VII. Szöcs Tivadar, VI. Tremmel János, V. Csölle András, IV. Vandra Károly, I. Bordos Ferencz, IV. Sebestyén Sándor, VI. Baranyi András, V. Pétervári István, I. Medgyéshalvi József, VII. Antal Lajos

Csendőr járásőrmester jelöltek: II. Szilágyi János őrm., I. Magyarosi Imre őrm., I. Orovitz Imre, VI. Patkó János, I. Gyümölcsös J., III. Simon József, VII. Bardócz Áron, VII. Biró János, VII. Bartók Ferenc, VII. Erős Antal, III. Gyói László, VIII. Ágoston János, IV. Bráth Dezső, IV. Ligacs István, IV. Majercsik István, III. Járdánházi G., II. Kissimon M., VII. Szalai István, VII. Nagy Pál, VII. Kacsó János, VII. Zölde Mihály, II. Komlósi Károly, VIII. Gyarmati Károly, IV. Tóth Dániel, V. Varga István, VI. Réti József, VIII. Törő Sándor, IV. Bohula Péter, IV. Kovács György, II. Antalli János, I. Nagy Imre, VIII. Horváth J. II., III. Hatala Mihály, VI. Kapronczai Pál, I. Kiss János I., VII. Kovács Ferencz II., IV. Horváth Mih., V. Berkes József,

IV. Hunyadi János, VIII. Vigvári Imre, IV. Fehér Márton, VIII. Steiner Ottó, I. Török Imre, VI. Pálmai Antal, II. Réti János, VII. Hunyadi István, I. Gál Sándor I., VII. Huber János, VII. Ádám József, VI. Kumi József, III. Gémes Márton, VI. Rendesi János, VI. Pap István, V. Borisz István, II. Marosi Ferencz, II. Kiss Sándor I., VII. Albert János, VII. Boér Miklós, VII. Illyés János II., VI. Könye Gábor, VI. Barasics Kálm., II. Farkas János, VII. Tompa Ferencz, VIII. Eszényi Lajos, VII. Ambrus Péter, III. Varga István, I., VI. Németh István, VI., I. Orbán Elek, VI. Novák István, VII. Horváth István, II., VII. Komanics János, II. Lukács Ferenc, IV. László Antal, II. Fillmann Lajos, VII. Lukács János, IV. Oberbüchler F., III. Farkas József II., VII. Moré Ágoston, III. Szalai Pál, VI. Soós Gyula, I. Campeán Gy., I. Simon András, V. Pál István

Forrás: A Magyar Királyi Csendőrség zsebkönyve (1913). A magyar királyi és a m. k. horváth-szlavon csendőrség cím- és névtára, XXVII. évfolyam. p. 54-62.

IX. sz. melléklet: A Magyar Királyi Csendőrség nyomozó szolgálatának szervezeti felépítése

Jelmagyarázat: ===== = alá-, fölérendeltségi viszony
 ===== = szakmai felügyelet

Forrás: Sellyey Vilmos (1936): A csendőr nyomozó alakulatok szervezete és szolgálata. In: Mártonffy Károly (szerk.): A mai magyar közigazgatás. Budapest, Állami Nyomda, p. 421-

426.

X. sz. melléklet: Index nominum

KARVASY Ágoston: 13; 40; 41; 42; 53; 243

ZSOLDOS Ignác: 13; 40; 42; 53;

DEÁK Ágnes: 13, 243

ERNYES Mihály: 14, 243

LAKY Imre: 14, 243

RÉDEY Miklós: 14; 243

VÉCSEY Leó: 14

BORBÉLY Zoltán: 14

KAPY Dezső: 14; 243

DORNING Henrik: 14; 143

SZOMOR Sándor: 15

PARÁDI József: 16

SZAKÁLY Sándor: 16

SZEMERE Bertalan: 23

II. JÓZSEF: 18

HABSGURG dinasztia: 19; 235

Mária Terézia: 19

HAJNIK Pál: 23; 33

MADARÁSZ László: 23

Ferenc József: 25; 26; 28; 29; 32; 51; 78; 140

Johan Franz KEMPEN von Fichtenstamm: 26; 29

Julis Jacob von HAYNAU: 26

Alexander BACH: 26; 27; 28; 30, 37

Albrecht főherceg: 28; 29

Alexander HÜBNER: 29

BENEDEK Lajos: 29

SZÉCHENYI István: 30, 37

DEÁK Ferenc: 30, 36

THAISZ Elek: 31, 32, 33, 34, 52

TISZA Kálmán: 33; 56

JEKKELFALUSSY Lajos: 32

PODMANICZKY János: 33

SZILÁGYI Virgil: 33

BIZENTI Frigyes: 33

ANDRÁSSY Gyula: 35

RÁDAY Gedeon: 35

KATONA Géza: 46

TÖRÖK János: 56, 57, 60, 173, 174

NASCH (CSEMEGI) Károly: 56

SPLÉNYI Ödön: 57; 60, 150; 151

SZOMBATFALVI Albert: 60; 174

RUTTNER Sándor: 60; 65

KRECSÁNYI Kálmán: 60, 65, 78

dr. NAGY Károly: 60, 102, 237

dr. JESZENSZKY Gellért: 60

Papakosta: 60

CSOMBOR Imre: 60

HORVÁTH Péter: 64

F. Sándor: 78

PAÁGYI Kálmán: 78

NEMES Sándor: 78; 125; 130, 136

SZENTMIKLÓSI György: 78

EMESZ György: 78

SÁRKÖZY Sándor: 78

SACHS Gusztáv: 78

DIETZ Károly: 84; 104; 143

TÁLOS József: 85

dr. LAKY Lajos: 88

dr. ANDRÉKA Károly: 91, 102, 107, 111, 113,

DEÁK János: 92

KOPINITS Jenő: 92, 93

WEKERLE Sándor: 94

CZÖVEK Sándor: 95; 103

nagybányai HORTHY Miklós: 96, 98, 102, 109, 112, 113

dr. MATTYASOVSKY György: 96; 99; 104

dr. NÁDOSY Imre: 96

KAVEGGIA Béla: 98

KOVACSEVICS Miklós: 100

BOTÁR Béla: 102

ANGYAL Lajos: 102

CSERNY József: 103

KLEIN (KORVIN) Ottó: 103; 105

JUHÁSZ Dezső: 105

HETÉNYI Imre: 105; 112; 113; 114

SZÉLESI Jenő: 107

BAUER Ernő: 108

BETHLEN István: 109; 110

CZOBOR István: 110

TISZA István: 109, 112

KIS Béla: 112

ROSENFELD (RÁKOSI) Mátyás: 115

GŐCZE Péter: 116

MARINOVICH Jenő: 117

FERENCZY Tibor: 117; 126

KODELKA Ferenc: 120

LÉDERER Gusztáv: 120

BAKSA János: 125

SÓHÁR Elek: 125

PAPP József: 126

DÓRA Sándor: 127

MALATINSZKY Jenő: 127

DABIS István: 127

PATAKI Teréz: 127

KAISER János: 127

SKOPECZ Imre: 127

SZABÓ Ödön: 130

KNAPIK József: 130

KEPES Ferenc: 130

SÉLLEY Sándor: 139

SÁNDOR László: 139

RUDNAI Béla: 150

GARLATHY Ödön: 151

BOLLA István: 151

HALUSKA: 151

KOVICS Károly: 174

dr. BODA Dezső: 175

gróf TELEKI László: 178

BERTILLON Alphonse: 178

PEKÁRY Ferenc: 178

PATAY Tibor: 179

KECLER Leonard: 177

METFESSEL Milton: 179

CROSLAND: 180

SZATHMÁRY: 184; 185

TŐKÉS Józsefné: 211

LÓNYAY Menyhért: 216

XI. sz. melléklet: Index organicus

Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség: 6, 56, 60, 61, 75, 94, 97, 99, 102, 126, 137, 149, 150, 151, 162, 174, 190, 191, 192

Magyar Királyi Állami Rendőrség: 6, 56, 60, 61, 75, 94, 95, 97, 99, 102, 107, 114, 121, 126, 134, 136, 137, 138, 144, 149, 150, 151, 162, 174, 188, 190, 191, 192, 220

Magyar Királyi Határrendőrség: 6, 7, 12, 44, 94, 195, 229, 235, 241, 247

Magyar Királyi Rendőrség: 6, 12, 123, 126, 128, 129, 160, 162, 191, 205, 220, 235, 242, 245

Belügyi Népbiztosság: 7, 99, 104

Magyar Királyi Csendőrség: 7, 12, 16, 17, 43, 53, 185, 195, 197, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 212, 213, 215, 217, 220, 227, 239, 240, 247, 250

Magyar Királyi Pénzügyőrség: 7, 12, 17, 216, 217, 218, 219, 221, 224, 225, 228, 241, 247, 250, 262,

Vörös Őrség: 7, 8, 89, 96, 104, 105, 234

Magyar Királyi Vámőrség: 16, 195, 218, 225

Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság: 16

Nemzetőrség: 22, 23, 51

Magyar Királyi Helytartótanács: 23

Országos Rendőri Osztály: 23

Országos Rendőri Hivatal: 23, 24

Országos Rendőri és Postaosztály: 23, 24

mezőrendőrség: 24

Legfelsőbb Rendőrhatóság: 26, 29, 51

Rendőrmisztérium: 29, 31, 35, 51

Evidenzbüro (Nyilvántartó iroda): 38

Magyar Királyi Belügyminisztérium: 43, 53, 81, 94, 95, 103, 114

Kereskedelmi Bank: 72, 138

Központi Nyomozó Hivatal (KNYH): 92, 95

Országos Központi Nyomozó Hivatal: 92

Nyugdíjpótló és Segélyező Egyesület: 92, 133, 137, 138, 188

Hitelbank: 93

Rókus Kórház: 93

Magyar Szociáldemokrata Párt: 98, 109

ÉME: 99

MOVE: 99

KMP: 99

Magyar Posta: 99

Államvédelmi Hatóság: 111, 131

Magyar Királyi Testőrség: 112

Magyar Államvasutak: 113

Magyar Nemzeti Bank: 113

Magyar Királyi Külügyminisztérium: 114

katonai határőrvidék: 216

Magyar Királyi Honvédelmi Minisztérium: 218

Magyar Királyi Honvédség: 218

Magyar Királyi Pénzügyminisztérium: 218, 219, 241

Magyar Királyi Határőrség: 218, 220

Magyar Királyi Folyamórség: 220

XII. sz. melléklet: Detektív és nyomozó jelvények

Forrás: Zeidler Sándor magángyűjteménye

A detektívjelvényt általában a zakó hajtókájának a hátoldalán viselték, melyet szükség esetén a gallér felhajtásával tettek láthatóvá. A „TITKOS RENDŐR” feliratú jelvény a legrégebbi, a kiegyezést követő időszakból. A kiegyezést követően bár nem létezett titkos rendőrség a Magyar Királyságban, a hétköznapi szóhasználatban azonban – még a neoabszolutista terminológia továbbéléseként – ezzel a jelzővel illették a civil ruhás rendőröket. Ekkor még a detektív kifejezés nem terjedt el.

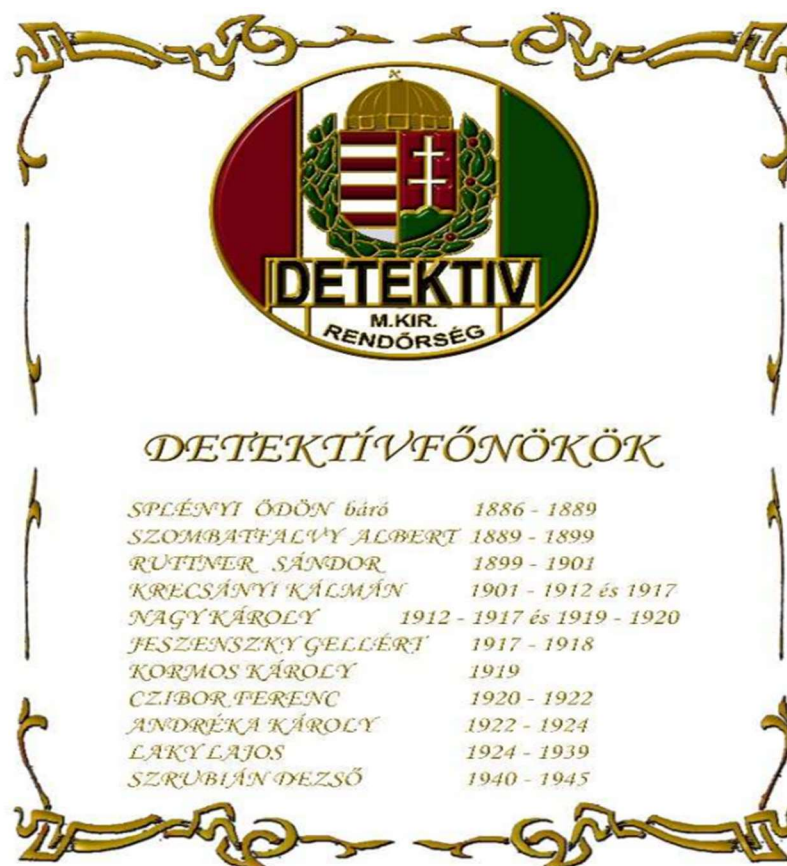
Mivel a dualizmus időszakában a rendőrségek – néhány kivételtől eltekintve – (Budapesti Magyar Királyi Állami Rendőrség 1873-tól, Magyar Királyi Határrendőrség 1906-tól és a Fiumei Magyar Királyi Rendőrség 1916-tól) önkormányzati rendőrségként működtek, ezért a jelvényeken feltüntették annak az önkormányzatnak a címerét is, amelynek a nevében a jelvény viselője intézkedett. A magyar rendőrségek államosítása után a rendőri jelvényeken a magyar állam címerének valamilyen stilizált alakja jelent meg. Álláspontom szerint tehát ez a jelvény minden bizonnyal település rendőrsége civil ruhában szolgálatot teljesítő rendőreinek a beazonosítását segítette elő.

A „DETEKTÍV MAGYAR RENDŐRSÉG” feliratú jelvény a két világháború közötti időszakból származik, ekkor már létezett országos hatáskörű – a városokra kiterjedő működési

területtel rendelkező – magyar rendőri szervezet. Az államcímer esetében a Horthy-korszak gyakorlatával harmonizál a jelvényen látható motívum, mivel ekkor a dualizmuskori úgynevezett középcímert már kevésbé használták, helyette a kiscímer alkalmazása vált általánossá.

A „NYOMOZÓ MAGYAR ÁLLAMRENDŐRSÉG” feliratú jelvény 1945 és 1949 közötti időből származik. A Magyar Királyi Rendőrség elnevezést 1945-ben – több más módosítással együtt – Magyar Államrendőrségre változtatták. 1945 után általánossá vált a Szent Korona nélküli országcímer használata. A magyar állami szervek ezt az úgynevezett Kossuth címert használták, a Rákosi címer néven elhíresült magyar pártállami címer létrejöttéig. 1945 után a detektív elnevezést a nyomozó kifejezés váltotta fel. A Magyar Királyi Rendőrség Magyar Államrendőrséggé való átszervezésével pedig a magyar rendőrségben a detektívtestület is megszűnt. Fenti jelvény tehát 1945 és 1949 között volt használatban a magyar rendőrségnél.

XIII. sz. melléklet: Detektívfőnökök

*Forrás: 100 éves a magyar rendőrség (2020). In: Rendőrségi Tanulmányok, III. évfolyam
különszám, p. 67.*

